

Kungl Utrikesdepartementet

Avd: 5

Grupp: 2

Mål: En^I

Efterforskning av

Raoul Wallenberg

1957, jan. - 15 febr.

33.

Kopia

KUNGL. SVENSKA
AMBASSADEN

repatriering av sov-
jetiska medborgare i
förbundsrepubliken.

1405 B. 2.10.56.

1469 B.15.10.56.

Gaa

Seki Laurentzon ✓
4157

Bonn den 18 december 1956.

Nr. 1720

1 bil.

HP 1

KUNGL. UTRIKESDEPARTEMENTET.

Pol.delgivning.

Stockholm den 2 januari 1957.

Överlämnas för kännedom till
Beskickningschefen i

Biligt undrag:

R. Nyström

(R. Nyström)

Andre Sekreterare

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Den sovjetiska ambassadens i Bonn nyhetsbulletin "Nachrichten aus der Sowjetunion" publicerade i sitt nummer för den 14 dennes texten till det sovjetiska svaret på de tyska noterna av den 25 september och 9 oktober i år angående repatriering av sovjetryska medborgare i förbundsrepubliken. I dessa tyska noter erinrades - såsom inrapporterats med ovan citerade skrivelser - om att inga utländska medborgare mot sin vilja kvarhållas i förbundsrepubliken och att de utlänningar, som efter krigsslutet ej utnyttjat möjligheterna att återvända till sitt hemland, vistas i förbundsrepubliken av fri vilja och, i sin egenskap av politiska flyktingar, där åtnjuter rätt till asyl.

I det sovjetiska svaret heter det bland annat, att påståendet om att de sovjetmedborgare, som under kriget med våld släpades till tvångsarbete i Tyskland, skulle vara poli-

Bonn 18.12.56 1720/1

tiska flyktingar, icke är överensstämmande med verkligheten. Notan hänvisar i detta sammanhang till argumenteringen i tidigare sovjetiska noter av den 14 maj och 28 augusti (jfr beträffande den förstnämnda 762 B. 25.5.56).

Det heter vidare i noten att det av det material, var-
över man förfogar på sovjetiskt håll, icke framgår att
de tyska myndigheterna vidtagit erforderliga åtgärder
för att tillåta att de sovjetiska medborgarna obehindrat
återvänder till sitt hemland. "Det är också helt tyd-
ligt att de sovjetiska medborgarnas verkliga inställning
till frågan om deras repatriering till hemlandet för
närvarande kan klargöras blott genom omedelbar kontakt
mellan ambassaden och dess medborgare." (Från tysk sida
har man tidigare gjort gällande att de politiska flyk-
tingar, som åtnjuter asylrätt, kan göra anspråk på att
man skall respektera deras önskemål om att de icke skall
bli konfronterade med sitt hemlands myndigheter, jfr
senast 1405 B. 2.10.56).

I fortsättningen av den sovjetiska noten fästes
det tyska utrikesministerietsuppmärksamhet på att
"fientligt sinnade organisationer" är verksamma i för-
bundsrepubliken, vilka med "hotelser, utpressning och
våld" söker hindra sovjetiska medborgare att återvända
till sitt hemland. Som exempel på sådana organisationer
nämnes "Vereinigung ukrainischer Nationalisten" och
"Gesellschaft der amerikanischen Freunde eines freien
Russlands".

Texten till den sovjetiska noten närslutes vör-
samt i urklipp ur "Nachrichten aus der Sowjetunion".

Ole Jödahl

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till —

» 3 » —

» 4 » —

Chiffertelegram (BUD)

Från Telaviv

Avsant den 3/1 1957 kl. 20.27

Inkom den 4/1 1957 kl. 08.00

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 52: B		1
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	Σ 5

2.2.57
Hbr Lundborg

~~28.1.57.~~
~~Td Sd Avir~~

1.

Vår 236. Bland immigranter från Polen finnas flertal nyss släppta från sovjetiska fångläger. Under rutinförhör med dem pläga israelerna även beröra Wallenberg. Telegraferas huruvida Ni benägna sända kortfattat frågeformulär eller koncentrerat material såsom underlag rationellt utfrågande.

Lundborg.

Coll.: *h*

Xpe

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

3/1 57
20.
Strängt förtroligt.

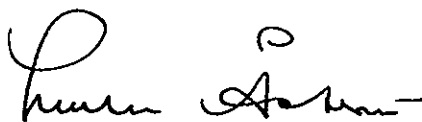
4/1. Samtliga uppräknade.
R.V.

P.M.

Grekkiske ambassadören nämnde vid besök idag, att han vid ett artighetsbesök, som ambassadören Rodionov avlagt hos honom kort före sin avresa, förfrågat sig om Wallenbergs ärendets läge. Hr Rodionov hade sagt sig icke ha några upplysningar och hade tillagt, att såvitt han förstode herrar Bulganin och Hrusjtjev vid statsministerns besök i Moskva själva helt enkelt inte känt till frågans läge.

Hr Kyrrou hade av samtalet med Rodionov intrycket, att ryssarna i medvetandet om att "ha förlorat terräng i Sverige" nu önskade om möjligt sanera de svensk-ryska förbindelserna.

Stockholm den 3 januari 1957.

Sverker Åström

868

4. and, I've

[illegible][illegible][illegible]

Handwritten signature

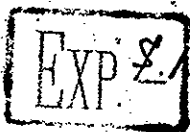
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

4/1-57 ✓
Strängt förtroligt

Politiska avdelningen

ang. Raoul Wallenberg.

Rem.nr. 21 ✓
7.1.57 RN/IW
a + b f.str.förtr.k.t.
Amb.Sohlman, Moskva
u/Nyström

P.M.

2
./.
Härjämte närslutes en av utrikesrådet Åström
uppgjord promemoria angående ett samtal i Wallenberg-
ärendet med grekiske ministern i Stockholm den 3 ja-
nuari 1957.

Stockholm den 4 januari 1957.

2.v.

KUNGL.SVENSKA
BESKICKNINGEN

Moskva den 21 december 1956.

HP 1

Strängt förtroligt.

KUNGL.UTRIKESDEPARTEMENTET.

Pol.delgivning.

Stockholm den 4 januari 1957.

Överlämnas för strängt förtroligt kännedom till Beskickningschefen i

R. Nyström

(R.Nyström)
tjf.Byråchef

Broder,

Som jag efter hemkomsten från Riga i somras nämnde för Excellensen verkade det på grund av vad även mot regimen starkt kritiska personer berättade - som om de under tidigare år landsförvista letterna erhållit möjlighet att återvända till Lettland. Ja, enligt vad som sådes mig, hade en hel del intellektuella fått icke blott tillstånd att vistas i Riga utan även anställning och bostäder där. Samtidigt sådes det mig att så vitt bekant inga av de balter som omedelbart efter kriget utlämnades från Sverige till Sovjetunionen erhållit strängare straff än straffarbete respektive fängelse.

Med officiell skrivelse nr 887 14.12.56 har beskickningen redogjort för vissa uttalanden som enligt Sovjetiska Litva gjorts av den litauiske statsministern. Därav syntes framgå att vissa oroligheter förekommit i Litauen i samband med revolutionen i Ungern. Vad som i själva verket där timat veta vi ej. Min amerikanske kollega har dock sagt mig att, enligt uppgifter som ingått till hans ambasad, stora demonstrationer ägt rum i Kaunas (eller om det nu var Wilnos?) vid en framträdande litauisk intellektuells begravning. Därvid skulde standar ha burits med inskriptionen "Ryssar ge er hem".

Att något dylikt förekommit bestyrkes icke blott av nyssnämnda anförande utan även av vissa uppgifter som

Utrikesrådet Åström
Utrikesdepartementet.

✓
fru Tautvaisjane - en svenskfödd person som 1941 deporterades från Litauen till Sibirien (jfr 602 U 2.9.55) - lämnat oss när hon igår passerade Moskva på väg från Jakutsk till Stockholm. Enligt vad hon sagt Andén skulle en del balter under de senaste åren fått återvända från Jakutsk västerut. Beträffande i varje fall litauerna i hennes bekantskapskrets hade emellertid de som önskat lämna Jakutsk förelagts att underteckna en förbindelse att icke återvända till Litauen. För många däribland fru Tautvaisjane hade hemlängtan blivit så stark att de trots förbindelsen återvänt till hembygden. Detta hade i hennes och i en del andra fall upptäckts av polismyndigheterna och medfört 3 års straffarbete och förnyad deportering till Jakutsk. På allra senaste tiden hade nya transporter med förvisade personer från Balticum anlänt. Närmare detaljer härom liksom upplysningar om förhållandena i övrigt i Jakutsk torde man hemma väl böra inhämta hos den gamla damen. Måhända vore det icke ur vägen att även Bohm finge tala ekonomi med henne?

Rolf Sohlman

KUNGL.
VENSKA BESKICKNINGEN
från rysk fångenskap å-
tervändande österrikare.

Wien den 3 januari 1957.
Nr 4. 3 bil.
HP 1.

Strängt förtroligt.

INK. UTRIKES	
D. No 59 4	
7 JAN 1957	
AVS.	CO

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Den österrikiska pressen har de senaste dagarna, såsom framgår av härjämte värdsamt närslutna urklipp ur "Die Presse" för den 25 december 1956 och den 1 januari 1957, innehållit uppgifter om från rysk fångenskap återvändande österrikare. I första hand rör det sig om en grupp på 19 personer, vilken, efter att under en tid ha vistats i ett uppsamlingsläger ("Paulus - Villa") för utlänningar i närheten av Moskva, transporterats till Wien där den inträffade den 23 december. Förutom ytterligare österrikare skulle i nämnda läger för närvarande även befinna sig brittiska, franska och turkiska medborgare samt statslösa. Ett stort antal österrikare befunne sig emellertid alltjämt i andra läger i Sovjetunionen och till sovjetiska röda korset hade nyligen överlämnats en förteckning på 900 personer, vilkas nuvarande uppehållsort man önskade få fastställd. Dessa hade var och en vid olika tillfällen under de senaste tre åren iakttagits av minst tre hemvändande vittnen.

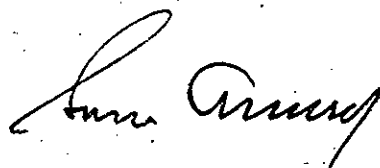
Av intresse torde även vara uppgifterna om förekomsten av ytterligare två för yttervärlden hittills okända "Schlagelager". Ett av dessa befunne sig i Abes mellan Workuta och Inta och rymde cirka 700 utlänningar av olika nationalitet, vilka vore insatta såsom tvångsarbetare för framställningen av tungt vatten. Två hemvändande hade vidare berättat, att den i Moskva befintliga centrala ledningen (GULAG) för fånglägren i landet - rymmande icke mindre än cirka 13 millioner slav-arbetare - för någon tid sedan direkt underställts sovjetiska inrikesministeriet. Det vore möjligt, att denna förändring

630

komme att verka i positiv riktning i vad avsåge efterforskningarna av utlänningar i Sovjetunionen. Tidigare hade nämligen nämnda lägerledning handlat helt egenmäktigt och ofta t.o.m. berett Moskva-regeringen svårigheter när det gällt att fastställa olika utländska fångars uppehållsort.

I härvarande inrikesministerium har man på beskickningens förfrågan bekräftat att ovannämnda grupp österrikare repatrierats. Man hade emellertid ännu icke - på grund av den stora arbetsbelastningen inom ministeriet i samband med flyktingströmmen från Ungern - hunnit förhöra de olika personer - na och kunde därför ej bekräfta de uppgifter, som i detta sammanhang återgivits i pressen. Man utlovade emellertid att låta beskickningen i sinom tid få del av de förhørsprotokoll, som kunde vara av intresse. Jag närsluter en av ministeriet erhållen förteckning över ifrågavarande nu återvända personer.

Jag får hemställa om instruktioner huruvida beskickningen med tanke på Wallenbergsärendet skall söka särskilt utfråga någon eller några av dessa personer.

/Sven Allard/

Bundesministerium für Inneres
Abteilung 2

I n f o r m a t i o n

Am 23.12.1956, 16.45 Uhr, sind die mit ho. Information angekündigten 19 Heimkehrer aus der UdSSR am Wiener Ostbahnhof eingetroffen.

Ueber die Genannten bestehen ho. folgende Vormerkungen:

- 1.) RUCKSTUHL Ferdinand (am 16.6.1917 in Brünn geb., österr. StA., Wien 13., Gehlingg. 27/2 whg.) wurde am 15.8.1950 in Mistelbach/NÖ. von Angehörigen der ehem. sowjet. Besatzungsmacht aus unbekannten Gründen festgenommen und in der Folge zu 25 Jahren Zwangsarbeit verurteilt.
- 2.) JAKOBIC Stefan (am 29.2.1928 in Graz geb., ungekl. StA., zuletzt in Wels whg.) wollte im Jahre 1947 seinen in Fürstenwalde/Spree wh. Adoptivvater aufsuchen und wurde anlässlich des illegalen Grenzübertrittes von Angehörigen der ehem. sowjet. Besatzungsmacht festgenommen und in der Folge zu 25 Jahren Zwangsarbeit verurteilt.
- 3.) LAUBB Karl (am 22.3.1923 in Wr. Neustadt geb., österr. StA., Aus/Erzgebirge, DDR whg.) wurde im Jahre 1949 angeblich wegen Spionage für die Westmächte festgenommen und zu 25 Jahren Zwangsarbeit verurteilt.
- 4.) SPIESS Johann (am 27.12.1920 in St. Valentin auf der Haid, Südtirol geb., ungekl. StA., wurde am 4.3. 1943 auf Grund seiner ehem. Zugehörigkeit zur SS-Division Brandenburg von Angehörigen der ehem. sowjet. Besatzungsmacht verhaftet und ausser Land gebracht.
- 5.) KABELIK Vlasta (am 19.8.1922 geb., ungekl. StA.) Ho. keine Vormerkungen.
- 6.) BORUK Eugen (am 5.4.1920 geb., ungekl. StA.) Ho. keine Vormerkungen.
- 7.) BORRE Leo (am 21.12.1901 in Voitsdorf geb., VD., zuletzt Wien 4., Margaretenstr. 29/4 whg.) wurde am 3.11.1950 anlässlich einer von der ehem. Besatzungsmacht durchgeführten Perlustrierung in Urfahr festgenommen und ausser Land gebracht.
- 8.) HENNELSTEIN Igor (am 11.12.1921 geb., ungekl. StA., zuletzt Wien 9., Gussenbauerg. 1 whg.) wurde am 18. 10.1948 in Wien von Organen der ehem. sowjet. Besatzungsmacht festgenommen u. ausser Land gebracht.

- 9.) KELLER Sebastian
(am 6.1.1916 in Schabaly geb./Jugosl., ungekl. StA., gesch., Wien 1., Himmelpfortg. 19/4 whg.) wurde am 10.1.1950 anlässlich einer Fahrt von Wien nach Rotneusiedl. von Angeh. der ehem. sowj. Besatzungsmacht festgenommen und ausser Land gebracht.
- 10.) BUYNOW Valerian
(am 18.1.1910 in Alexandropol geb., Staatenlos, Baden, Helonenstr. 71 whg.) wurde am 29.9.1947 anlässlich einer Hausdurchsuchung in seiner Werkstatt von Angehörigen der ehem. sowjet. Besatzungsmacht festgenommen und ausser Land gebracht.
- 11.) TSCHERNE Rudolf
(am 24.4.1910 in Čermosnjice/Jugosl. geb., ungekl. StA., Wien 20., Brigittapl. 17 whg.) war bei einer amerik. Dienststelle in Wien als Kraftfahrer beschäftigt und wurde am 25.8.1948 von Angehörigen der ehem. sowj. Besatzungsmacht festgenommen und ausser Land gebracht.
- 12.) CIBCHKA Eva
(am 15.11.1931 geb., jugosl. StA.,) no. keine Vormerkungen.
- 13.) GREKOW Dr. Alexander
(am 4.12.1875 in Samitsch/UdSSR geb., Österr. StA., Wien 19., Am Dreimarkstein 13 whg.) wurde am 19.9.1948 aus unbekannten Gründen von drei sowj. Offizieren festgenommen und ausser Land gebracht.
- 14.) GUN Hermine
(am 1.3.1927 in St. Marienkirchen geb., VD/ÖSR, Linz, Siedlung 67 whg.) wurde als seit November 1954 als abgängig gemeldet. Tochter: GUN Ruth (März 1955 in Moskau geb.)
- 15.) De LEUE Günther
(am 18.3.1922 in Guben/Deutschl. geb., ungekl. StA., Feuersbrunn 131 whg.) war zuletzt bei der russ. Kommandantur in Wien beschäftigt und wurde im April 1947 aus unbekannten Gründen nach der UdSSR gebracht.
- 16.) PROKOTOROFF-Arkadij
(am 10.2.1891 geb., staatenlos, Kaufmann, Wien 16., Reinhartg. 32 whg.) wurde am 9.11.1945 als er seiner in d. sowj. Zentralkommandantur in Wien abgestellten Fkw. holen wollte, festgenommen und ausser Land gebracht.
- 17.) TSCHOLITS-Borjanow Nikolaus
(am 22.3.1931 in Tenesburg/Jug. geb., zuletzt Wien 5., Am Hundsturm 18 whg.) wurde am 1.8.1949 aus unbekannten Gründen von Angehörigen der ehem. sowj. Besatzungsmacht festgenommen und ausser Land gebracht.

tzt

18.) VALDEVIT Hermine

(am 16.3.1919 in Wien geb., jugosl.StA.,
gesch., Wien 22., Dr.Schreberweg 13 whg.)
wurde am 14.8.1951 aus unbekannten Grün-
den von Angehörigen der ehem.sowj.Besät-
zungsmacht festgenommen und ausser Land
gebracht.

19.) MINSKI Wladimir

(am 9.3.1905 in Heliewka/Polen geb., österr.
Sta., Wien 1., Dorotheergass 12/3/15 whg.
wurde aus unbekannten Gründen im Dezember
1947 von Angehörigen der ehem.sowj.Be-
satzungsmacht festgenommen.

28. Dezember 1956.

Dr. K o r e i n e h.

BM. St., S-II, A-2, A-12, A-14, Pr.J.

Lorentzon/AVS

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM		10.1.57	19
N:o 21	CHIFFER	BIL.	
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu	

2

Svensk
Budapest

Edert chiffer 1 Försändelsen återfunnen. Expeditionellt
slarv utan security risk.

Cabinet

Exp. 10/1 17.50 SP.

Bergström/AVS

Telegram

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

sjöborgsutredningen

STOCKHOLM 10.1.57. 19		
N:o <i>✓6</i>	CHIFFER	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR 2	MÅL. Eu ^I

en
en
o
Svensk
Moskva

För strängt förtrolig information.

Primo Vid lunchsamtal som chefred. Hernelius idag hade med Lounkov frågade H. om Wallenbergssakens läge. L.svarade att den kommission som arbetat med saken var färdig vid årsskiftet samt att han trodde svar att vänta "när som helst". På H:s ytterligare fråga var svar komme lämnas sade L. att då Erlander tagit upp ämnet Moskva han trodde svaret skulle lämnas där.

Secundo H. utbett sig all diskretion samtalet.

Cabinet

Exp 10/1 kl. 1910 sz

Hr Lorentzens förslag till "Eko"
12 Jan. 57.

Vid årsskiftet 1944/45, då den sovjetryska offensiven mot Budapest inleddes, hade den svenska beskickningen där utöver sedvanligt arbete s.k. skyddsmaktsuppdrag för icke mindre än sju länder i Ungern. Bl.a. hade beskickningen sedan sommaren 1941 att bevaka Sovjetunionens intressen i landet. Skyddsmaktsuppdragen omhänderhades av beskickningens B-avdelning under ledning av envoyén Danielsson, främst assisterad av attaché Berg.

Kort efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern inleddes dessutom i mars 1944 den svenska hjälpaktionen för de ungerska judarna. Denna intensifierades efter Szalasi-regeringens makttillträde i oktober samma år och nådde sin största omfattning i december månad vid tiden för den ryska slutoffensiven mot Budapest. I juli 1944 förstärktes beskickningen med anledning av den ökade arbetsbördan, som hjälpen till de ungerska judarna innebar, med Raoul Wallenberg, vilken hos det ungerska utrikesdepartementet anmälades som legationssekreterare. Wallenberg var försedd med svenskt diplomatpass och åtnjöt således sedvanlig diplomatisk immunitet. Vid Wallenbergs ankomst till Budapest organiserades en särskild avdelning - den s.k. C-avdelningen - med uppdrag att omhänderha den judiska hjälpaktionen. C-avdelningen stod ävenledes under beskickningschefens ledning och denne assisterades av Wallenberg. Hjälpaktionen, som till en början omfattade endast cirka 650 judar med nära person-

lig anknytning till Sverige, utsträcktes successivt till cirka 5.000 personer, varvid kravet på nära släktskap till personen här i riket eller affärsförbindelse med svensk firma icke upprätthölls med samma stränghet som tidigare. För nämnda personer hade med den tidigare ungerska regeringens medgivande utfärdats s.k. skyddspass, och det lyckades beskickningen att till en början erhålla även Szalasi-regeringens medgivande till utställande av dessa pass. Enligt vad som utlovats från ungersk sida skulle innehavarna av skyddspass icke deporteras och få bo i särskilda av beskickningen förhyrda hus under dess kontroll, de s.k. svenskhusen på Pest-sidan. Sedermera fördes utan pilkorsmyndigheternas vetskap ytterligare personer till nämnda hus eller gömdes på annat sätt, så att det totala antalet av de direkt genom svenska beskickningen räddade judarna vid årsskiftet uppgick till cirka 20.000.

Vid mitten av december månad försämrades radikalt beskickningens möjligheter att bringa judarna bistånd. Szalasi-regeringen tillkännagav definitivt, att den ej längre såge sig i stånd att stå fast vid den förutvarande regeringens utfästelser samt förklarade, att den kunde respektera de svenska skyddspassen endast under förutsättning att den svenska regeringen erkände den nya ungerska regeringen.

Den 24 december på eftermiddagen påbörjades den ryska slutoffensiven, vilken den 15 januari 1945 ledde till att Pest-sidan föll i rysk hand och att förbindelsen med beskickningens humanitära avdelning, C-avdelningen, avbröts. Wallenberg blev därigenom den ende beskick-

ningsmedlemmen på Pest-sidan. Det sista direkta meddelandet från Budapest-beskickningen kom utrikesdepartementet tillhanda den 23 december 1944. Det var ett rutintelegram. Efter denna tidpunkt avhörde intet från de i Budapest kvarvarande, förrän envoyén Söderblom i Moskva den 17 januari 1945 av vice utrikesministern Dekanosov underrättades om att Wallenberg lyckats ta sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest. De sovjetryska myndigheterna hette det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom. Med anledning av detta meddelande ansåg utrikesdepartementet att Wallenberg var i säkerhet, under det att man hyste den största oro för minister Danielssons och övriga legationsmedlemmars öde. Först den 23 mars ingick meddelande om att vissa av dessa personer anlänt till Rumänien. Det verkliga förhållandet var sålunda under de första månaderna, att utrikesdepartementet hyste största oro för de beskickningsmedlemmars öden om vilka intet var känt, medan man saknade anledning till oro beträffande Raoul Wallenberg.

När den övriga legationspersonalens uppehållsort blivit känt medan ännu ingen närmare underrättelse erhållits om Wallenberg, började utrikesdepartementet den långa raden av hänvändelser till de ryska myndigheterna i syfte att klarlägga Wallenbergs uppehållsort och få honom återförd till Sverige. Något annat svar än att energiska efterforskningar bedreves av generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter lämnades emellertid icke. Det skulle här ta för lång tid att redogöra för alla

de svenska démarcherna fram till den 18 augusti 1947, då det sovjetryska utrikesministeriet överlämnade en note från vice utrikesminister Vysjinskij till ambassadören Sehlman. I noten uppgavs att som resultat av en noggrann undersökning hade fastställts att Wallenberg icke funnits i Sovjetunionen och att han vore okänd för sovjetryska vederbörande.

För den som närmare vill följa de svenska démarcherna rörande Raoul Wallenberg får jag hänvisa till utrikesministerns svar den 22 maj 1951 på en interpellation i andra kammaren av fru Ingrid Gärde-Widemar.

Vid årsskiftet 1951/52 hade utrikesdepartementet erhållit vissa utsagor av från sovjetrisk fångenskap återvända italienska medborgare om Wallenbergs fångenskap i Sovjetunionen. Med anledning härav gjordes en ny démarche den 11 februari 1952, vari bl.a. hemställdes att Sovjetunionens regering måtte vidtaga de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärderna. Notan besvarades med att sovjetmyndigheterna icke förfogade över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öde utom det som meddelats i det tidigare nämnda svaret från Vysjinskij i augusti 1947.

I maj 1952 bemöttes det ryska svaret i en ny note, som överlämnades både i Stockholm och i Moskva. De båda framställningarna besvarades den 5 augusti 1953, då ambassadören Rodionov meddelade, att tidigare lämnade uppgifter i denna fråga bekräftades och

alla försök att förbinda Wallenbergs öde med hans förmenta vistelse i Sovjetunionen vore helt grundlösa.

Under sommaren 1954 erhöll utrikesdepartementet emellertid ytterligare utsager, vilka styrkte de tidigare om Wallenbergs vistelse i sovjettrysk fångenskap. Med anledning härav överlämnades den 29 september 1954 i Moskva ett utförligt memorandum om de svenska efterforskningarna av Wallenberg. Sedan Sovjetunionen under försommaren 1955 börjat frigiva i sovjettrysk fångenskap kvarvarande österrikiska medborgare, inledd utrikesdepartementet ingående efterforskningar i Österrike efter personer, som kunde tänkas ha haft förbindelse med Wallenberg ävensom efter sådana personer, som utrikesdepartementet av tidigare utsager kände till att de skulle ha kännedom om Wallenbergs vistelse i sovjettrysk fångenskap. I ett flertal fall ledde dessa undersökningar till positivt resultat, och det framgick ävenledes att förutom dessa personer i Sovjetunionen kvarvarande tyska medborgare även varit i förbindelse med Wallenberg. Då under hösten 1955 även de i Sovjetunionen kvarvarande tyska medborgarna frigavs, fortsattes undersökningarna i Tyskland. Även nu ledde efterforskningarna till positivt resultat.

Efter hand som detta material inkom till utrikesdepartementet, och då dess överväldigande samstämmighet och beviskraft var uppenbar redan innan detsamma hunnit systematiskt detaljbearbetas, ansåg utrikesdepartementet det nödvändigt att omedelbart informera den sovjettryska regeringen om det nya bevismaterialet,

vilket skedde i ett muntligt meddelande den 8 november 1955, som framfördes av utrikesministern till ambassadören Rodionov. Under senhösten 1955 och de första månaderna 1956 bearbetades materialet och vederbörande uppgiftslämnare undertecknade respektive utsaga, varefter justitieråden Eklund och Lind tillkallades för att taga del av utsagorna jämte visst annat material. Justitierådens granskning ledde till ett skriftligt uttalande, vilket överlämnades av utrikesministern till ambassadören Rodionov den 10 mars 1956. Uttalandet innehöll bl.a. en passus om att det enligt justitierådens mening "ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig som fånge i Sovjetunionen, och att det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning därom". I noten, som åtföljde uttalandet, framhölls, att den svenska regeringen ansåg "att alla förutsättningar föreligga för att kunna uppspåra Raoul Wallenberg och återsända honom till Sverige."

Jag vill i detta sammanhang erinra om att under mars 1956 pågingo förberedelserna till statsminister Erlanders och inrikesminister Hedlunds besök i Sovjetunionen, varvid det beslöts, att de svenska regeringsmedlemmarna skulle upptaga frågan om Wallenberg med de sovjetryska ledarna. Mitt under dessa förhandlingar - den 19 mars - överlämnades emellertid en

sovjettrysk note till Sverige chargé d'affaires i Moskva, vari det bl.a. sades, att "utrikesministeriet finner nödvändigt bekräfta, att de förklaringar, som tidigare lämnats företrädare för den svenska regeringen av ledande personer i sovjetregeringen, att Wallenberg icke finns på Sovjetunionens territorium, äro uttömmande och slutgiltiga. Utrikesministeriet har intet att tillägga till de evan anförda förklaringarna."

Sedan det meddelats den sovjettryska regeringen, att den svenska regeringsdelegationen önskade upptaga Wallenberg-frågan i Moskva, skedde så redan vid det inledande samtalet med de sovjettryska ledarna. Förhandlingarna ledde som bekant till att den sovjettryska regeringen tillmötesgick det svenska kravet på en förnyad undersökning på basis av det överlämnade materialet.

Därefter har vid upprepade tillfällen från sovjettrysk sida meddelats, att undersökningar på basis av det svenska materialet bedreves i Sovjetunionen.

Det till Sovjetunionen överlämnade svenska bevismaterialet har numera offentliggjorts i svensk press, och jag skall därför inte här gå närmare in på detsamma utan jag skall endast göra några reflektioner i anslutning till efterforskningsarbetet.

Det har måhända för den svenska allmänheten sett sig gåtfullt, att utrikesdepartementet bedrivit

sina efterforskningar så diskret som möjligt och icke alltid orienterat allmänheten om de omedelbara framstegen och de därav föranledda démarcherna. Det har emellertid av flera skäl ansetts olämpligt att få för stor publicitet om forskningarna efter Raoul Wallenberg. Bl.a. har risk föreläggat för repressalier i olika former mot personer som gjort uttalanden. Vidare har vid dessa uttalanden ofta förekommit uppgifter om andra personer vilka ännu icke varit i tillfälle att sätta sig i säkerhet.

Man frågar sig även varför Wallenberg kvarhållits som fånge i Sovjetunionen. Vad beträffar omhändertagandet var detta icke något, som endast träffade Wallenberg. Det synes givet, att den sovjetryska militära ledningen i Budapest erhållit instruktioner om att taga hand om den svenska beskickningens medlemmar. Dessa instruktioner följdes, även om det mot den svenska beskickningspersonalen riktades beskyllningar för bristande svensk neutralitet. Beskyllningarna riktades i särskilt hög grad mot Wallenberg, vilket sammanhängde med att det var han ^{som} lät den humanitära verksamhet som bedrivits av den svenska beskickningen, en verksamhet som de sovjetryska myndigheterna icke visade någon förståelse för. Anklagelserna för bristande neutralitet utmynnade till en del i direkta anklagelser för spioneri riktat mot Sovjetunionen. Efter hemkomsten har dåvarande

attachén Berg lämnat en redogörelse för vad som hände honom de första veckorna efter Budapests erövring. Jag citerar Berg:

Det gjordes upprepade försök att upptaga kontakt med de sovjetryska myndigheterna för att utverka skydd för de andra beskickningsmedlemmarna eller vakt för beskickningslokalerna i Gyöpar Utca, att erhålla skydd och lättnader för svenska företag. I samtliga fall hade dessa försök ett rent negativt resultat eller i bästa fall ett löfte, som sedan aldrig infriades. I stället riktades från sovjetrysk sida grava anklagelser mot beskickningen, att beskickningen bedrivit spionageverksamhet, att beskickningen utställt falska dokument, att beskickningen utställ skyddspapper för ungerska icke judiska medborgare att beskickningen icke hade kontroll över den humanitära verksamheten vid beskickningen och Svenska röda korset, samt att beskickningen icke tillräckligt aktivt tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Ett flertal av beskickningen icke svenska anställda arresterades och förhördes ingående angående beskickningens och de svenska herrarnas arbete, våra privatförhållanden m.m. Särskilt utpekades Wallenberg och jag såsom tyska spionchefer, då ryssarna hade svårt att förstå arten av arbetet vid den humanitära avdelningen och B-avdelningen.

Det synes sålunda tämligen klart, att Raoul Wallenberg av ryssarna misstänkts för spioneri, och av det i Moskva överlämnade materialet framgår av ett flertal utsager att Wallenberg varit misstänkt för spioneri. Denna hypotes om att Wallenberg av sovjetryska vederbörande misstänkts för spioneri, vilken hypotes som nämnts styrkts av hänvändande krigsfångars uttalanden, har föranlett utrikesdepartementet att söka utröna, huruvida det förelegat omständigheter, som kunna föranleda att sådana misstankar uppkommit inom den sovjetryska polisen. Inga konkreta uppgifter föreligger om de fakta, varpå misstankarna i verkligheten grundats. Det föreligger emellertid tre förhållanden, som möjligen kan ha givit upphov till de uppkomna misstankarna.

Den tidigare omnämnda svenska B-avdelningen, till vilken Wallenberg icke hörde, ehuru hans tjänster i enstaka fall kan ha tagits i anspråk, handhade på grund av uppdraget att skydda de sovjetryska intressena även skyddet av vissa ryska krigsfångar. För identifiering hade dessa utfrågats rörande namn, hemvist, vilka militära förband de tillhört etc. Denna utfrågning kan möjligen av den sovjetryska polisen ha uppfattats som försök att utröna militära hemligheter. Syftet med utfrågningen var icke detta och Wallenberg hade ingenting därmed att göra.

Under sin verksamhet för att hjälpa personer, som av tyskarna utsattes för rasförföljelse - varom jag tidigare talat, utfärdade Wallenberg s.k. skyddspass. Så

småningom hade obehöriga igångsatt förfälskning av sådana pass i stor skala. I behörig ordning utfärdade pass hade stulits eller överlåtits från de ursprungliga innehavarna. Åtskilliga falska illegalt utnyttjade pass hade därigenom hamnat i händerna på nazister och pilkersare. Wallenberg kan icke göras ansvarig här för, men den sovjetryska polisen kan möjligen, då pass påträffats hos sådana personer, fått den oriktiga uppfattningen, att Wallenberg skyddat fascistiska element.

Den tredje omständigheten på grund av vilken misstankarna mot Wallenberg kan ha uppkommit, är mera komplicerad. Det är av yttranden från sovjetryska polistjänstemäns sida under de ovannämnda förhören tydligt, att man på sovjetrysk sida icke satt tilltro till uppgifterna om Wallenbergs humanitära aktion i Budapest. Denna aktion var fullständigt unik. Den var betingad av de abnorma förhållandena under den nazistiska sönderfallsperioden i Ungern, och veterligen har ingen liknande verksamhet förekommit i något annat land. De delvis framgångsrika ansträngningar, som representanter för de svenska myndigheterna mot krigets slut vidtog för att rädda människor undan rasförföljelse i Tyskland, hade en helt annan karaktär.

Det kan måhända vara av ett visst intresse att höra hur många gånger som man från svensk sida hos sovjetryska vederbörande gjort démarcher i fallet.

Wallenberg. Endast sedan interpellationssvaret i maj 1951 har skriftliga démarcher gjorts 15 gånger under det att muntliga påminnelser och démarcher gjorts icke mindre än 34 gånger. Detta i förening med det omfattande utrednings- och bevismaterialet har lett till att akten i Wallenberg-ärendet torde vara utrikesdepartementets största. Den omfattar ett åttio-tal dossierer, vari icke mindre än cirka 1.200 olika namn förekomma.

Kopier

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *Polchayen*
» 3 »
» 4 »

Chiffertelegram (BUD)

Från Moskva

Avsänt den 15 / 1 1957 kl. 15.00

Inkom den 15 / 1 1957 kl. 16.35

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

H P.P.

Dnr	37:B	26
Avd.	Gr. 1	Mål.
<i>Gr. 1</i>	<i>P</i>	<i>Hermansson</i>
	<i>P 2</i>	<i>Eu</i>
	<i>R 72</i>	<i>L</i>

chiffren Moskva
15/1 57.

26.

15/1 d. ut Moskva

✓ Brådskanie för befrage. Zacharov begärt
samtal 16 januari kl. 11.00. Hemställer even-
tuella instruktioner omgående vårt chiffer 18
för det fall Zacharov berör Hermansson-incidenten
och ej svarar R.W.

Sohlman.

sen 1 E
R. Hermansson

*begin material of art.
on Wallenberg affair*

22.1.57. Arnö/Bg
skr. t. tit.
u: Backlund

Damhusdalen 56
Copenhagen. Valby.
Denmark.

11.1.57

The Bureau Chief.
Press Section.
Royal Swedish Foreign Ministry.
Stockholm.
Sweden.

Pr.

INK. UTRIKES DEP.		
D. No 232191		
16 JAN. 1957		
AVD.	GR.	MIL
<i>P</i>	<i>2</i>	<i>Sen</i>

Pol.

Dear Sir:

I am the accredited Canadian correspondent for Denmark and also correspondent for the National Broadcasting Company, New York.

Apart from my work in the field of newspaper reporting and that of radio, I also do a certain amount of writing for various magazines. It is in respect of the latter that I am writing you.

I am particularly interested in writing an article on the 'Raoul Wallenberg' case, of which I am sure you are well conversant. I might add that I am presently in communication with the Editors of the Saturday Evening Post, to whom I shall be submitting the completed manuscript.

I have already done a considerable amount of research work on the case, as far as is possible without visiting Stockholm. However I understand that your Ministry has exhaustive and most complete dossiers on the entire Wallenberg affair. I further understand that one of these dossier has been handed to Soviet authorities.

Quite emphatically I do not wish to even commence writing my article until I am absolutely sure that I have the most complete and truthful facts available. The good work that you people have done in the whole affair could very well be damaged by an inadvertent error. Obviously I should not want to do this.

Would you be so kind as to let me know, at your earliest convenience, what information and facilities you could make available to me. I am sure that once we can come to some arrangement everything will then run along smoothly.

Thank you for your consideration of the matter.

Yours sincerely,

W. Robert M. Ross
W. Robert M. Ross.

P 28m

Stockholm den 17 januari 1957.

Personligt och strängt förtroligt

Ärade Broder,

Av misstag har tydligen den tredje och sista sidan av arkivkopian till Ditt handbrev till Belfrage den 21 december 1956 angående Frey sänts till utrikesdepartementet, och jag får härmed återsända densamma.

/Gunnar Lorentzon/

Ambassadören Engzell,
H e l s i n g f o r s .

*Rep. m. flygkurier
17.1-57*

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Strängt förtroligt.

P.M.

Byråchefen Frey i finska utrikesministeriet, som för andra ärenden befinner sig i Stockholm, besökte mig idag för att vi skulle få tillfälle växla några ord om hans kontakt med en rysk ambassadtjänsteman i Helsingfors rörande Wallenberg. Jag sade, att vi äro honom tacksamma för de upplysningar han kunnat lämna. Emellertid finge det inte vara så, att om han av det ena eller andra skälet kände tveksamhet att upprätthålla kontakten, han av hänsyn till oss skulle fortsätta samtalen med ryssen. (Det hade sagts mig, att Freys överordnade visat tecken till olust inför kontakten.)

Jag sade vidare, att vi knappast hade möjlighet att gå in på några underhandsdiskussioner med ryssarna om uppläggnings-
av deras svar. Vi hoppades få ett sanningsenligt och uttömmande svar snarast möjligt. Vad än svaret ginge ut på borde man väl å rysk sida beakta, att ett ytterligare dröjsmål i sig utgjorde en negativ faktor genom att irritera den svenska opinionen o.s.v.

Frey upplyste, att han aldrig tagit initiativ till något av samtalen med ryssen i Helsingfors. Han tänkte icke heller göra detta i fortsättningen. Han hade ett intryck av att hans kontaktmän både i Ankara och Helsingfors varit övertygade om att Wallenberg avlidit. Om skälet till dröjsmålet med svar hade han inga nya synpunkter. Han höll icke för uteslutet, att diskussionen mellan utrikesministeriet och polisen i Moskva ännu inte avslutats och att man i ministeriet önskade en fullständigare utredning än vad polisen ville - eller kunde - prestera.

Stockholm den 18 januari 1957.

Sverker Åström

632

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till —

» 3 » —

» 4 » *Falschungen*

Chiffertelegram (BUD.)

Från Moskva

Avsändt den 21 / 1 19 57 kl. 1300

Inkom den 21 / 1 19 57 kl. 1520

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr <i>IX-B</i> <i>48</i>		
Avd. <i>B</i>	Gr. <i>2</i>	Mål. <i>Ea</i>

Exc. sen *EM*

20.

23/1 ch. L. Moskva

489.

L. Laa H
ms

Zaharov på min fråga den 21 januari förklarat
att svaret kommer att lämnas närmaste tiden till mig
Sohlman.

Coll.: *f*

Tokio den 17 januari 1957.
HP 39.

repatriering av
japaner i Sovjet.

Förtroligt.

28/1-57
Ch. tel. Tokio

38
21.1.57
HP 1 K
(" " Er)

Broder,

Jag har försökt få litet uppgifter av japanerna om deras erfarenheter av repatrieringen från Sovjet och efterforskning av de saknade där. Vad som delgivits offentligheten har inberättats med 20 B 17.1.57. Härutöver har jag vid samtal med vederbörande i utrikesministeriet fått följande förtroliga uppgifter.

Den ryska taktiken hade varit att behandla repatrieringsfrågor skilda ifrån förhandlingarna om fredstraktat. Från rysk sida hade man under den första förhandlingsronden i London 1955 kommit fram med en lista på omkring 1.000 till straff dömda japaner, den s.k. Malik-listan. Det var dessa som nu åter-sänts efter uppgörelsen i Moskva om normaliseringen av förbindelserna. Japanerna, som beräknar antalet saknade till närmare 100.000 - varav man antar att c:a 70.000 avlidit - hade efter omfattande undersökningar fått fram namnuppgifter på c:a 11.000, om vilka man hade uppgifter att de funnits i livet efter 1945. Man hade upplagt ett kortregister på alla dessa

Utrikesrådet Å s t r ö m,
S t o c k h o l m .

Tok 17.1.57 TG-SÅ/1

och överlämnat det till ryssarna under London-förhandlingarna. Av dessa 11.000 hade man närmare uppgifter beträffande 385, som tydde på att de varit i livet fram till 1950 - bl.a. genom brev till anhöriga i Japan. Även dessa uppgifter hade överlämnats till ryssarna. Av denna senare grupp hade numera 14 st. repatrierats.

Under förhandlingarna i Moskva 1956 hade man vid olika tillfällen sökt få besked från ryssarna rörande undersökningarna om de övriga. Bl.a. hade en av mina sagesmän, som åtföljt utrikesminister Shigemitsu till Moskva i september, flera gånger talat med chefen för Fjärran Östernavdelningen Kruischof. (?) Shigemitsu hade också frågat Shepilov. Svaren hade gått ut på att det vore svårt att spåra alla dessa personer men att undersökningar skulle göras. Särskilda förfrågningar hade gjorts beträffande mera kända personer såsom några generaler, prins Fumitaka Konoye, vilken enligt vad man genom de repatrierade erfarit och sedan fått bekräftat av ryssarna avlidit förra året.

I allmänhet syntes ryssarna ej vilja erkänna vilka eller hur många som dött i läger eller fängelser.

Ur rysk synpunkt betraktas som bekant de repatrierade såsom brottslingar. De vore i regel ådömda frihetsstraff på 15 å 20 år för diverse förseelser i Ryssland, såsom skador på statsegendom och dylikt. För repatriering krävdes sålunda amnesti och det gällde enligt ryssarna att finna en tillräckligt viktig anledning för dylik amnesti, såsom exempelvis en fredstraktat. Nu hade i stället Moskva-deklarationen om återupprättandet av förbindelserna fått tjäna som sådana.

Många av de saknade, som icke voro dömda och sålunda icke heller kunde komma in under ett repatrieringsprogram, hade såtillvida en sämre ställning, som de icke visste något om möjligheterna att återvända och icke omfattades av något repatrieringsprogram. De funnos antagligen spridda i Unionen, åtskilliga i Sibirien, där de i Tok 17.1.57 TG-SA/2

vissa fall hade arbete i städerna såsom barberare eller dylikt. Några voro "bundna" vid ryska kvinnor, med vilka de sammanbodde. En hel del hade, när de väntat på repatriering i Vladivostok, lockats av ryska kvinnor att slå sig ned i de inre delarna av landet och där kvarstannat. Man kände flera fall, då de tillskrivit sina familjer här och sagt att de på grund av sådana förbindelser icke kunde återvända hem.

Ett par japanska diplomater tillhörde också de saknade, främst förre generalkonsuln i Charbin, Miagawa - en känd Rysslandsexpert och tolk, som deltagit i alla de viktigare konferenserna under kriget, bl.a. vid Matsuokas besök hos Stalin och Molotov 1941. Han vore för övrigt god vän med tysken Hilger, vars bok om Kreml nyligen utkommit. Japanerna hade upplysningar, som tydde på att han varit i livet åtminstone fram till 1947. Han hade bl.a. hållits i Ljubianka-fängelset. En annan saknad diplomat var Mioura (Takima), som tillhörde utrikesministeriet i Manchuko.

Med tanke på Raoul Wallenberg har jag frågat, om de nu hemvändande samlas för undersökning eller förhör, vartill man svarat att så icke är fallet, utan de ha fått återvända till sinahemorter. Emellertid har man nu anförtrott mig, att man tänkt inkalla några till Tokio för att höra dem om vissa av de saknade japanerna. Man säger sig beredd då också fråga dem, om någon hört talas om Wallenberg. Därest Ni ha några mer preciserade frågor om honom, skall jag söka få mina sagesmäns hjälp att få dem framställda.

Åke Tingsdane
Tage Grönwall
T. Grönwall

Göteborg den 18 jan. 1957.

2454
Hbr Kalhorn, Wien

INK. UTRIKES DEPT		
D. No	231	162
	21 JAN.	1957
WD.	GR.	MÅL.
P	2	Eu I

Orig. se R 20 B/7633

tit. 14/2-57.

U.D.
-----Betr. Raul Wallenberg.

Jag bleve tacksam för svar snart på min förfrågan vid tel. samtal, huruvida Harry Söderman gjort efterforskningar i Wien.

Har även medd. Sv. konsul Kalhorn, Wien, att söka kontakt med mannen med Sv. pass på Café Coralle, Wien IX, som på ett misstänkt sätt talade om fallet i lätt alkohelpåverkat tillstånd.

Högaktningsfullt
u/Roland Dahlgren

Bost. Kalendervägen 46
Tel. 46 32 90
Postgiro 42 39 41
Göteborg N.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till

» 3 »

» 4 »

Chiffertelegram (Täckord)

Från Tel Aviv

Avsändt den 22/1 1957 kl. 0900

Inkom den 22/1 1957 kl. 12.30

Utskrivet i 1 ex. Detta är originalet.

Dnr	51:17	1
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	Eu ^T

R. W.

28.1.57.
An. till Tel Aviv

En clair: 1.

När kan svar förväntas vårt chiffertelegram med diarie-
nummer 1.

Be

Lundborg

Coll.: 1

KUNGL. UTRIKES Arnö/Bg
DEPARTEMENTET

STOCKHOLM 19
Stockholm, January 22, 1957.

N:o 84 1 encl. BIL.

INK. D. N:o 232/91 16.1.57

AVD. P	GR. 2	MÅL. Ege
I	6	M

PM ang. Raoul Wallenberg.

Dear Sir:

Referring to your letter of January 11, concerning
your article on the "Raoul Wallenberg" case, I have the
honour to send you a PM which has been written here. I
am aware that this might not be what you are looking for,
but this is all we have for the moment, as most of the
material in the "Wallenberg" case is strictly confidential.

Yours sincerely,

(Sven Backlund)

Head of the Press Department

Mr. W. Robert M. Ross,
Damhusdalen 56,
Copenhagen. Valby,
Denmark.

September 1956.

P.M.

angående Raoul Wallenberg.

Raoul Gustaf Wallenberg föddes i Stockholm den 4 augusti 1912 som postum son till löjtnanten vid flottan, Raoul Wallenberg, vilken dog tre månader före sonens födelse. Modern hette som flicka Maj Wising och är dotter till framlidne professorn i medicin, Per Johan Wising. Hon gifte efter några år om sig med numera pensionerade överdirektören Fredrik von Dardel. Raoul Wallenbergs far var kusin med bankdirektörerna Wallenberg. Hans farfar var envoyén G.O. Wallenberg.

Farfadern, vilken liksom styvfadern livligt intresserade sig för Raouls uppfostran, önskade uppfostra honom till kosmopolit och ordnade så att Raoul redan som skolpojke fick vistas utomlands åtminstone en del av varje sommarlov. Den internationella inriktningen av hans uppfostran fortsatte också sedan han avlagt studentexamen. Egentligen skulle han enligt familjetraditionen ha börjat sin karriär med att bli sjöofficer, men eftersom det under skolåren upptäckts att han var färgblind, var denna väg stängd. (Färgblindheten förklarar också, skriver en biograf, Rudolph Philipp, att han i januari 1945 inte märkte den röda färgen på rockuppslagen hos de ryska "officerare" som eskorterade honom. Färgen visade, att de var tjänstemän i den sovjetryska säkerhetspolisen.) Efter en termin vid juridiska fakulteten i Poitiers i Frankrike reste han till USA för universitetsstudier, vilka enligt farfaderns önskan förlades till ett förhållandevis litet universitet i Mellanvästern, där han skulle få tillfälle att i genuint amerikansk miljö göra sig förtrogen med folket och den amerikanska pionjärandan. Raoul studerade alltså fyra år i Ann Arbor, Michigan. Hans huvudämne var arkitektur, och sin arkitektexamen avlade han 1935. - Under ferierna reste han omkring i både USA, Mexico och Canada och

färdades gärna på samma sätt som så många andra studenter, d.v.s. han liftade eller körde en gammal bil.

Efter hemkomsten till Sverige 1935 arbetade han bl.a. i en arkitektfirma på ett teaterprojekt, men på grund av depressionen kunde planer av det slaget inte förverkligas. Han tog därför en av farfadern förmedlad anställning hos ett par svenska affärsföretag i Kapstaden för att utbilda sig till affärsman. Senare följde bankpraktik i Haifa, innan han som 24-åring startade en egen export- och importfirma. Därefter arbetade han under några år som utlandsdirektör i en svensk firma med intressen bl.a. i Ungern, som han lärde känna under åtskilliga affärsresor.

På våren 1944 var det emellertid slut med företagets affärer på Ungern. Vid samma tid aktualiserades frågan om hjälp åt ungerska judar. Svenska legationen i Budapest hade redan i mars 1944, kort efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern, börjat hjälpverksamhet bland judarna. En utvidgning av detta arbete kunde snart komma till stånd genom att från amerikansk sida (War Refugee Board) pengar ställdes till förfogande och genom att svenska regeringen anställde Wallenberg som sekreterare vid Budapest-legationen med uppgift att förestå en särskild hjälpavdelning, C-avdelningen.

När Wallenberg i juli 1944 anlände till Budapest, hade svenska legationen där endast en för normala behov anpassad personal, som förutom alla löpande ärenden nu också hade fått en ny arbetsbörda genom de växande uppgifterna i samband med skyddet åt judarna. Den svenska hjälpaktionen, som till en början omfattade endast omkring 650 judar, vilka på grund av personlig anknytning till Sverige hade erhållit skyddspass, blev snart så känd i Sverige och USA, att förfrågningarna och bönerna om hjälp oavslåtligen ökade i antal. På grund härav utsträcktes aktionen efter Wallenbergs ankomst successivt till omkring 5.000 personer, varvid kravet på nära släktskap med personer i Sverige eller affärsförbindelser med svenska företag inte upprätthölls så strängt som tidigare. Utfärdandet av skyddspass hade skett med ungerska regeringens medgivande, och när Szálasi-regeringen tillträtt fick man till en början även dess medgivande att utfärda sådana. Innehavarna av skyddspass skulle enligt ungerska regeringens medgivande inte deporteras utan fick bo i de s.k. svenskhusen på Pest-sidan. Senare för-

des utan pilkorsmyndigheternas vetskap ytterligare tusentals personer till dessa hus eller gömdes på annat sätt, så att totala antalet av genom denna aktion räddade judar vid årsskiftet kom att uppgå till omkring 20.000.

Tack vare de ekonomiska resurser Wallenberg hade bakom sig kunde han genom ännu bestående humanitära organ bistå ett ständigt växande hjälpbehövande i ghettona och annorstädes med mat, läkemedel o.s.v. Genom Wallenberg finansierades också den stora plan som utformats av svensken Valdemar Langlet, vilken i egenskap av representant för Svenska Röda korset redan före Wallenbergs ankomst skaffat sig de ungerska myndigheternas tillstånd att inom ramen för en överkonfessionell verksamhet söka skapa en människovärdig tillvaro för judiska barn.

Sedan hjälpverksamheten kommit i gång i större skala drogs också en rad övriga utländska beskickningar in i arbetet. Härigenom blev det bl.a. möjligt att disponera flera bostadshus för judar, som innehade utländska skyddspapper. Livsmedelsförsörjningen till dessa genom andra legationers hjälp erhållna hus ordnades under Wallenbergs ledning, och detsamma gällde upprättandet av folkkök och sjukhus för den judiska befolkningen i övrigt. I samarbete med Internationella Röda korset ordnades livsmedelsutdelning bland de judar, som i stora kolonner till fots fördes mot österrikiska gränsen för att deporteras. På svenskt initiativ upprättade vidare andra utländska beskickningar kontroller vid gränsstationen och vid utfartsvägarna från Budapest för att förhindra deportation av judar försedda med skyddspass. Det beräknas, att på detta sätt omkring 15.000 judar räddades och återfördes till Budapest.

Samarbete ägde som redan nämnts rum med Svenska Röda korsets representanter i Budapest. Ett flertal barnhem upprättades, och antalet hjälpta och räddade barn uppgick under december 1944 till c:a 2.000. Svenska Röda korset bedrev också en omfattande allmän hjälpverksamhet, och denna vidgades efterhand så långt resurserna medgav. Verksamhetens ständiga utvidgning gjorde den efter hand svår att administrera, och härtill kom, att Röda korset efter Szálasi-regeringens tillkomst fick allt större svårigheter med pilkorsarna. Beskickningen lyckades dock i regel att genom ingripanden hos myndigheterna reglera dessa frågor.

Över huvud taget var den verksamhet som bedrevs under

Wallenbergs närmaste ledning ingalunda begränsad till hjälparbete i mera egentlig mening. Man fick i hög grad inriktasina ansträngningar på att, som Rudolph Philipp skriver, "i ett förödande småkrig med nazister och pilkorsare få de svenska skyddspapperen godkända utan kompensation genom utlämning av judar till gaskamrarnas leverantörer. Det var ett storverk av Raoul att under dessa hundra dagar (de tre första månaderna), då det /ännu/ fanns tekniska möjligheter att genomföra deportationerna, genom skickligt förda underhandlingar - som mindre gällde det uppgivna syftet att få utställa ytterligare något hundra eller tusental nya skyddspass än att ständigt åter fördröja förberedelserna för nya massdeportationer - låta tiden arbeta för de hotade judarna". "Det var som ett schackspel, där varje försening av ett deportations-tåg, varje intervention som fördröjde eller hindrade det praktiska fullföljandet av en judelag, betydde en oersättlig tidsförlust för det mordiska förbundet av nazister och pilkorsare", skriver den nyss citerade författaren. Uppgiften för Wallenberg blev alltså många gånger i lika hög grad att hindra deportation av judar utan skyddspass som att sörja för alla dem som hade sådant. Det har också anförts talrika exempel på hur Wallenberg eller av hans exempel eldade medarbetare genom oförskräckt personligt ingripande på bangårdar och efter deportationsvägarna i sista stund lyckades rädda den ena gruppen efter den andra från att sändas till Tyskland.

Den 11 december församrades radikalt svenskarnas möjligheter att fortsätta hjälparbetet. Szálasi-regeringen meddelade kategoriskt, att den kunde respektera de svenska skyddspassen endast om svenska regeringen erkände den nya ungerska regeringen. På svensk sida ville man inte ta detta steg, och när svenska legationen senare vägrade att följa ungerska utrikesministeriet till dess evakueringsort i västra Ungern, betraktades detta som en direkt ovänlig handling och regeringens hållning gentemot svenskarna och deras verksamhet blev i motsvarande grad åtstramad. Den 14 december förbjöds Svenska Röda korsets verksamhet i Ungern, och dess lokaler samt delar av beskickningens varulager togs i beslag. Den 23 december uppmanades svenska legationen att omedelbart lämna Budapest och medfölja till ungerska regerings evakueringsort. Då legationen vägrade göra detta (det var f.ö. redan av praktiska

skäl omöjligt), förklarade biträdande utrikesministern, att han inte kunde svara för följderna. Nästa dag trängde pilkorsare in i de svenska legationskanslierna, anhöll personalen och plundrade lokalerna. Även sedan en viss grad av ordning blivit återställd, var beskickningens handlings- och rörelsefrihet inskränkt till ett absolut minimum.

Under de kaotiska dagarna före den slutliga ryska erövringen av Budapest hade de svenska beskickningstjänstemännen tidvis varit avskurna från varandra, och när Pest-sidan den 15 januari 1945 föll i rysk hand avbröts definitivt förbindelserna med Wallenbergs avdelning, som hade sitt säte i Pest. Wallenberg hade redan vidtagit förberedelser för att fortsätta sin verksamhet i det av ryssarna befriade området och synes så tidigt som den 13 januari ha fått kontakt med en rysk befälhavare i området. Inte förrän den 17 kom han under rysk eskort tillbaka till sitt nyss iordningställda kansli i det av ryssarna besatta området för att hämta personliga tillhörigheter. För sina medarbetare förklarade han, att han de senaste dagarna stått under ryskt skydd och blivit väl behandlad, men att han ändå känt sig som om han sutte i skyddshäkte. Han skulle nu resa till Marskalk Malinovskijs högkvarter och skall i det sammanhanget ha sagt, att han inte visste om det skedde som gäst eller som fånge.

Den dagen, den 17 januari 1945, började mysteriet Wallenberg. En av orsakerna till att hans försvinnande blev ett mysterium kan ligga i det faktum, att det under den närmaste tiden inte var hans utan den övriga beskickningspersonalens öde, som ingav den största oron. Redan den 16 januari meddelade nämligen ryska utrikesministeriet svenska beskickningen i Moskva, att Wallenberg påträffats, och att åtgärder till skydd för honom och hans egendom hade vidtagits av de ryska militärmyndigheterna. Det dröjde däremot ända till den 19 februari, innan en vag underrättelse ingick till svenska utrikesdepartementet om minister Danielssons och de övriga legationsmedlemmarnas öde. Först den 23 mars ingick meddelande att vissa av dessa personer anlänt till Rumänien. När den övriga legationspersonalens uppehållsort blev känd, medan ännu inga närmare underrättelser om Wallenberg erhöles - utöver meddelandet från ryska utrikesministeriet av den 16 januari - började den långa raden av hänvändelser till de ryska myndigheterna i syfte att klarlägga Wallenbergs uppehållsort och få honom återförd till Sverige.

ang. Arne Wallenberg

Arkiv

aa
//

INK. UTRINES DEP.		
D. No 212120		
23 JAN. 1957		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Fur I

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes
Sändena

Under påskantens meddelat
att han nunc som väntigt efter
inträffat meddelande om R. W. från Sveriges
Regering - M.

Hos riksdagens andra kammare har dess ledamot herr
Hallen anhängit att till Eders

Excellens få framställa det spörsmål, som innehålles i närlagda skrift;
och som kammaren till denna anhållan lämnat bifall, har jag, jämte § 20 i kammarens ordningsstadga, skolat på detta sätt låta berörda spörsmål
komma till Eders Excellens' kännedom.

Stockholm den 22 januari 1957

Arne Wallenberg
Folman.

Riksdagen

Interpellation.

Någon gång under sistlidne oktober, jag minns ej dagen, men jag vet att det var ^{en} ~~första~~ eller ^{två} ~~andra~~ ^{dag} sedan ryska regeringen mottagit utrikesdepartementets senaste not i affären Anatole Eriksson, besökte jag vår ambassad i Moskva. Då jag någon timme senare skulle få ett samtal med en medlem av det ryska regeringspresidiet, förhörde jag mig hos ambassaden, om det kunde vara för saken gagneligt, om jag framhöll den allmänna väntan på svar, som rådde i Sverige i fråga om Raoul Wallenberg. Jag minns mycket väl, att man på ambassaden avrådde mig härför. Just då rådde en optimistisk förhoppning om svar på vår note. Jag minns, att min sagesman ~~ex~~ trodde, att svaret vore nära förestående, ehuru, som sagt, jag ej erinrar mig uttrycket, "inom någon vecka före månadsskiftet" el. dyl. Jag fann det emellertid under ~~rådande~~ sådana omständigheter lämpligast, att jag avstod från att påtala affären Wallenberg. (Jag har omnämnt detta bl.a. för att få ett tillfälle att vederlägga det i några tidningar gjorda påståendet, att jag hörde till de Rysslands-farare, som saknade intresse för att påtala affären Wallenberg.)

Den svenske ambassadtjänstemannens optimism, som jag förmodade har förmedlats till utrikesdepartementet, visade sig tyvärr vara ogrundad. Därmed kan man väl antaga, att denna tragiska affär - åtminstone i den diplomatiska noteväxlingens form är slutbehandlad.

Men för den svenska opinionen känns det beklämmande att det skall ruva ett mörkt vacuum över en svensk mans liv, då han gjorde sin insats i humanitetens tjäns

Därför skulle det vara av stort värde, om det tillskott av nya upplysningar, som utrikesdepartementet under år 1956 lyckats anskaffa, bleve publicerat, och jag får därför anhålla om kammarens tillstånd att ställa följande frågor till hans excellens, herr ministern för utrikes ärenden:

- 1) Ämnar herr utrikesministern låta publicera en s.k. vitbok om affären Raoul Wallenberg?
- 2) Om så blir fallet, vid vilken ungefärlig tidpunkt kan den vara att förvänta?

Harald Hallén

RÄDDA BARNENS RIKSFÖRBUND

CENTRALSTYRELSEN

POSTADRESS: STOCKHOLM 3

SEKRETARIAT: KUNGSGATAN 27

CENTRALA KLADDEPAN: BRYGGARGATAN 4

TEL. 23 38 70

POSTGIRO:

för Allmänna gåvor 90 01 00
Sveriges barn 90 01 01
Utmåttordiska fadderbarn . . . 90 01 05

Diariennr

Littr

Avd. B

Ref. LL/Lö

STOCKHOLM den 23 januari 1957.

23.1.57
Bil. hbr Lorentzon/
Anger

Kgl. Utrikesdepartementet

Byråchef P. Bergström,

Politiska avdelningen,

S t o c k h o l m.

På uppdrag av fru Levinson översändes härmed transunt av en rapport från fru Margaretha Isoz i Wien till Rädda Barnen.

För Eder kännedom vill vi meddela att fru Isoz, som är en betrodd lott och bilkårist, är anställd av Rädda Barnen för vår flyktinghjälp i Österrike med uppdrag att sköta den buss- trafik som anordnats vid ungerska gränsen för att transportera flyktingbarn och mödrar till uppsamlingslägren. Vi har fullt förtroende till hennes vederhäftighet.

Vem Fitzgerald är vet vi inte, men han tycks vara känd, så herr Anger vet säkert detta, men om så önskas, kan vi lätt inskaffa uppgift därom.

Med utmärkt högaktning
RÄDDA BARNENS RIKSFÖRBUND

Lisa Lind
Lisa Lind

Bilaga: 1

MEDSÄND VÄNLIGEN PORTO - 1 000-tals
kronor kan sparas till hjälpverksamheten.

Brev böra adresseras till Rädda Barnen, ej till enskild funktionär.
Vid korrespondens torde dock angivas vilken avdelning örendet gäller samt ev. littr.

K. D. Bj. 25 000.

Transumt ur brev från Wien, dat. 15/1-57, till fru Margit
Levinson, Rädda Barnens Riksförbund, Stockholm.

"Wien den 15 jan. 1957"

" Vidare berättade fru Isoz en intressant sak - som dock inte
direkt rör Rädda Barnen men måste ha intresse för varje svensk -
att en man en natt kommit över gränsen och berättat, att han först
i september frisläppts ur ett fängelse i Moskva, där han suttit
i åtta år. Han VISSTE - påstod han - att Wallenberg satt i ensam
cell i samma fängelse. Fru Isoz tog inte hans namn och adress i
Wien, men hon såg, att Fitzgerald gjorde detta, och jag har bett
Erik Hyllner berätta mannens historia för Anger. Anger kan ju
sedan lätt kontakta Fitzgerald och få alla uppgifter av honom."

- . - . - . -

(Stockholm 23/1-57)

✓
Fru Isoz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

Hichens Bergström/AA.

Sjöborgsutredningen

20 ✓

R: Exc:3 anordna

Lar

uz

Besk. Moskva.

Ar

STOCKHOLM 23 januari 1957.

N:o 30 ✓ Chiffer.

BIL

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

Eu I

Edert 48.

Telegrafera så snart Ni uppkallas
MID. Ni bör därest besöket visar sig
gälla Wallenberg-saken förklara Ni för-
utsätter ingen publicitet innan rege-
ringen hunnit informeras.

Cabinet

Rep. d. 23/1 kl. 1655 7/.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Lorentzon/AE

STOCKHOLM

19

Stockholm den 23 januari 1957.

N:o

Bil. ^{BIL}

Strängt förtroligt.

INK. D. N:o

AVD.

GR.

MÅL

Broder,

./.

Såsom framgår av bifogade skrivelse jämte bilaga från Rädda Barnens Riksförbund har en av Rädda Barnen anställd person, fru Margaretha Isoz, till Riksförbundet meddelat att hon i Österrike sammanträffat med en flykting, vilken frisläppts ur ett fängelse i Moskva efter 8 års fångenskap. Flyktingen säger sig med bestämdhet veta att Wallenberg satt i ensam cell i samma fängelse. Fru Isoz hänvisar vidare, som Du ser av bilagan, till en person vid namn Fitzgerald, som lär känna till flyktingens namn.

Jag har varit i kontakt med fru Lind i Rädda Barnen och hon intygar att fru Isoz är en pålitlig person samt att ytterligare en av Rädda Barnen i Österrike engagerad person, fru Öste, lär känna till Fitzgerald.

Då vi i dagarna fått tämligen säkra indikationer på att Sovjetunionen inom en mycket nära framtid kommer att lämna ett svar i Wallenberg-ärendet, vore vi synnerligen angelägna därest Du kunde företaga en skyndsam utredning om vad som kan ligga bakom fru Isoz' meddelande. Får jag be Dig om ett telegrafiskt förhandsbesked?

u/ G. Lorentzon.

Förste Ambassadsekreteraren P. Anger,
W i e n.

exp. Ruin 24.1.57/ag.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

ex. 3 till *Lorenz* —
" 2 " *Polchefen* —
" 4 " —

Från Wien
Avsant den 24 / 1 19 57 kl.
Telex Inkom den 24 / 1 19 57 kl. 1420
Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 57-B 11		
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	Eu

G *W* *26.1.57.*
Pol. Hamburg *Bergemann*
13.2.57
P.M. J. Thulin (H-stp.)
4/13 15 fm 1 exp. - 2.14/2-57

11. För Polchefen. Till Österrike nyanlände
ungerske flyktingen Frank Olmody Posh född 1913 i Odenburg uppsökt
beskickningen och berättat följande.

Primo. Posh häktades av ryssarna i Wien 1947. Februari 1952 träf-
fade han i fångläger Lemberg grekisk-katolsk präst, som sade sig i
Butirka delat cell med Wallenberg. Vid vilken tidpunkt minns ej
Posh. Prästen frigavs september 1955 och lär nyligen flytt från Unge-
och befinna sig i Väst-Tyskland. Posh erinrar sig inte hans namn men
kommer att ta reda på detta genom dottern, som lär vara bosatt i Graz

Secundo. Enligt prästen hade Wallenberg vidare delat cell med en
litauisk jude som var cellspion. Med denna cellspion sade sig även
kanslichefen tyska beskickningen Bukarest Bergemann, som Posh i slut-
tet av 1953 träffat i Werchne Uralsk, ha suttit i Lubljanka.

Tertio. Augusti 1953 kom Posh till Butirka och satt först med
tyske generalmajoren Mikesh i cell 154, efter kort tid överfördes
Posh till cell 152. Av en vitrysk baptist i cell 151 erfor Posh
genom knackningar, att Wallenberg befann sig i cell 153. Wallen-
berg som svårt sjuk hade bl.a. genom tvångsmatning efter hunger-
strejk fått svåra blödningar matstrupen. 6 eller 7 september
lyckades Posh själv få knackförbindelse med fången cell 153, som på
direkt fråga bekräftade han var Wallenberg. Början oktober såg
Posh cellen utrymts. Posh ansåg detta tyda på att Wallenberg
antingen avlidit eller förts till sjukhus, vilket senare Posh ansåg
sannolikast.

Enligt Gamilschegg, som satt med Posh i Wladimir maj 1954 var

1) *Peter Mager, f.d. i tyska KGB, har hämtat vittnes-
skrift om hans vistelse i...*

Coll.: *1*

denne illa omtyckt av kamraterna och ansedd som lögnare. Vi
verkställa de undersökningar om Posh som här möjliga.

En av Posh undertecknad Aufzeichnung insändes.

Anger.

Telegram

Lorentzon/AE

ang. Spöngsbredningar

Posh ✓
Bergemann ✓

13.2.57
Parafraas v. Thulin

Svensk,
H a m b u r g.

Brådskanie i Wallenbergsärendet.

Se Primo Kan fastställas om tyske generalmajoren
Mikesh vilken 1953 satt i Butirkafängelset Moskva har åter-
kommit och i så fall adressen

Secundo Kan f.d. kanslichefen tyska beskickningen
Bukarest Bergemann erinra sig ungersk medfånge 1953 i Werchne
Uralsk vid namn Frank Olmody Pösh född 1913 häktad 1947 i Wien
av ryssarna. Kan Bergemann från Lublanskajtiden erinra sig
litauisk jude som var cellspion och har han eventuellt talat
med Posh om detta i Werchne Uralsk. Benäget tela.

Cabinet

STOCKHOLM den 26 jan. 1957		
N:o / ✓	CHIFFER	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

Exp 26/1 M. 1200 22 AUH

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Lorentzon/AVS
Telegram

sjöborgsutredningen

STOCKHOLM 26.1.57 19		
N:o	CHIFFER	BIL
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Ej avsänt!

Svensk

Tokio

Handbrev till Åström 17 januari in fine åberopas.
Primo Japanska vederbörande torde endast utfråga
de frigivna om de i Sovjetunionen hört talas om eller
sammanträffat med en svensk, och därefter så fallet
därefter låta dem själva få berätta så detaljrikt
som möjligt härom. Se cirkulär 172/55 om förhørs-
teknik.

Secundo Kan japanerna ^{en diplomat vid namn} bekräfta om Takahasji, vilken
enligt uppgift satt i Lefortovskaja-fängelset Moskva
år 1948 återvänt. I så fall komma vi tillställa Eder
frågeformulär.

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *kontoret*

» 3 » —

» 4 » —

Chiffertelegram (BUB)

Från Hamburg

Avsändt den 29 / 1 19 57 kl. 0615

Inkom den 29 / 1 19 57 kl. 0750

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr <i>22:15</i>		<i>1</i>
Avd. <i>P</i>	Gr. <i>2</i>	Mål. <i>Eu</i>

Bergemann

Urgent

1.

*13.2.57
härifrån t.
Jönköping
4/11 ström
20 p. m. 4.
14/2.57*

Edert chiffer 1.

26.1. Wallenberg

Primo: Namnet Mikesh förekommer icke i Suchdiensts listor.

Secundo: Bergemann har träffat Posh i Werchne Uralsk 1952, då Posh flyttades till Bergemanns cell nr.60, enligt egen uppgift för att kunna tolka för endast ungerskspråkige 71-årige medfångnen Fraez Erde. Karakteriserade Posh som osympatisk och ovederhäftig lögnare, som bl.a.orsakat en medfångnen rysk jude allvarliga besvärigheter. Bergemann har aldrig träffat någon litauisk judisk cellspion och icke talat med Posh om sådan person. Har icke umgåtts närmare med Posh, som varit illa omtyckt av flertalet.

Ekblad

Coll.: *f*

Lorentzon/AVS
Telegram

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöborgsutredningen

STOCKHOLM 29.1.57 19		
N:o 6	✓ CHIFFER	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

Bergemann

2 Svensk
Wien

Edert chiffer ll. För Eder information. Generalkonsulatet Hamburg meddelat följande citat Primo: Namnet Mikesh förekommer icke i Suchdiensts listor. Secundo: Bergemann har träffat Posh i Werchne Uralsk 1952, då Posh flyttades till Bergemanns cell nr 60, enligt egen uppgift för att kunna tolka för endast ungerskspråkige 71-årige medfången Fraez Erde. Karaktiserade Posh som osympatisk och ovederhäftig lögnare, som bl.a. orsakat en medfången rysk jude allvarliga besvärigheter. Bergemann har aldrig träffat någon litauisk judisk cellspion och icke talat med Posh om sådan person. Har icke umgåtts närmare med Posh, som varit illa omtyckt av flertalet. Slutcit.

Cabinet

exp. 29/ ut 1800 NS g.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *Lorentzon* —

3 —

4 —

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den ^{TELEX} / 19 kl.

Inkom den 30 / 1 19 57 kl. 1730

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 57:B		13
Avd. P	Gr. 2	Mål. Eu ^I

9
[Signature]

Stelzer ✓

13.

W Handbrev Lorentzon-Anger den 23 januari. Igor Mermelstein har blott i Aleksandrovsk hört Armster och Stelzer tala om Wallenberg men vet i övrigt intet om denne. Han betecknar Posh, som han träffat i Neunkirchen 1949, som angivare och lögnare.

Anger.

Coll.: }

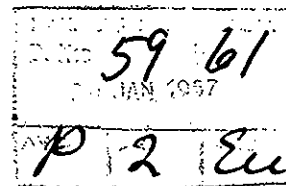
samtal med Frank Olmody-Posh

30/1 4
Wien den 29 januari 1957.

Nr 61. 4 bil.

R 18. Strängt förtroligt.

13.2.57
att lila
Thulin (H-54/1)
u/ström
Huber
Bergemann
Exp. m. 2.
14/2 57

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

.1
I anslutning till meddelande i särskild ordning får jag härmed vördsamt överlämna en den 23 januari daterad och av Frank Olmody-Posh undertecknad promemoria på tyska rörande de uppgifter denne lämnat om Wallenberg vid det första samtalet med beskickningen. Promemorian är i så måtto föråldrad som Posh vid ett nytt samtal lämnat nya kompletterande upplysningar. Dessa redovisas i en särskild likaledes närsluten uppteckning.

.2
Posh har uppgivit, att han stod i knackningsförbindelse med Wallenberg i Butirka i september 1953. Därutöver har han lämnat upplysningar om icke mindre än sju andra personer som antingen skulle ha suttit med Wallenberg eller känna till dennes fångenskap, nämligen följande:

1. en grekisk-katolsk präst, vars namn Posh icke minns, vilken 1951 skulle delat cell med Wallenberg i Butirka;
2. den tyske generalmajoren Mikesch, vilken Posh träffade i augusti 1953 i cell 154 i Butirka och som då berättat, att Wallenberg satt i granncellen;
3. österrikiske medborgaren Hans Rossmann, numera bosatt i Kapfenberg, vilken kom till cell 154 efter Posh och förmodligen därför också hört Mikesch' berättelse;
4. en litauisk jude, vilken som cellspion vid något tillfälle skulle ha suttit med Wallenberg och vars namn torde vara bekant för den för departementet tidigare kände tyske diplomaten Bergemann;
5. en katolsk präst Wisgerda, numera troligen bosatt i Vilna

i Litauen; vilken 1950 skulle ha delat cell med Wallenberg;

En tysk, vars förnamn är Gudo och som möjligen bor i Hamburg, skulle också ha hört Wisgerdas berättelse härom.

6. En tysk gendarmerikapten, vars namn Posh för närvarande icke kan erinra sig, skulle ha omtalat, att han i början av 1954 träffat Wallenberg i fängelset Suchanovka, beläget 40 km utanför Moskva;

7. Posh ville slutligen minnas, att Ernst Huber skulle ha berättat, att han 1949 i Moskva suttit med Wallenberg i omkring åtta månader.

Beskickningen har tagit kontakt med såväl Huber som Richard Gamillschegg, vilken senare Posh träffade i Vladimir. Båda varnade för Posh, och Huber betecknade honom som en ytterst farlig person, vilken i vinningssyfte väl kan tänkas lämna upplysningar, som äro helt gripna ur luften.

Posh har meddelat, att han avser att publicera sina erinringar om Wallenberg såväl i tidningsartiklar som i en bok. Han är likväl beredd att vänta någon tid härmed, dock högst i två eller tre månader, då hans bok skulle utkomma. Han står för närvarande i kontakt med flera brittiska och amerikanska pressorgan. Han är därför icke villig att medgiva, att de av honom lämnade upplysningarna offentliggöras från svensk sida utan hans uttryckliga tillstånd.

Beskickningen kommer att fortsätta sin undersökning av ärendet Posh.

Per Anger

Per Anger

A u f z e i c h n u n g e n

des Unterzeichneten, Frank Olmody-Posh,
z.Zt. wohnhaft in Wien-Hietzing, Park Hotel, über gewisse
Wahrnehmungen in sowjetrussischer Haft, die er wann immer
bereit ist vor Gericht oder vor jedweder Behörde unter Eid
zu bestätigen.

Ich bin am 20. Mai 1913 in Ödenburg geboren, woselbst
meine Eltern ansässig waren und Eigentum besaßen. Von Beruf
bin ich Diplom-Ingenieur, habe mich aber auch journalistisch
betätigt. Im Jahre 1944 schloss ich mich einer illegalen
Bewegung in Ungarn an, zu welchem Zeitpunkt ich mich in Barratt
aufhielt. Ende Dezember 1944 kam ich nach Bratislava und von
dort gelang es mir bis nach Ober-Österreich und Bayern zu
kommen, wo ich im Monat April 1945 Kontakt mit den amerika-
nischen Truppen bekam. In den Jahren Mai 1945 bis April 1947
war ich bei der "Office for Stragic Service" in Salzburg und
Linz tätig. Meine ungarische Staatsangehörigkeit verlor ich
dadurch, dass ich innerhalb einer vorgeschriebenen Frist nicht
mehr nach Ungarn zurückkehrte. Meine Frau und mein Kind, die
später mit dem allgemeinen Flüchtlingsstrom flüchteten, und mit
denen ich in Österreich wieder vereint wurde, gingen Anfang
1947 nach Ödenburg zurück.

Nachdem ich mich einige Zeit in Wien aufgehalten hatte
wurde ich von einem Bekannten, einem österreichischen Halbjuden
namens Edward Stössl verständigt, dass ich mich am 13. Dezember
1947 auf dem Ostbahnhof in Wien einfinden sollte, um dort eine
Mitteilung von meiner Frau entgegenzunehmen. Auf dem Ostbahnhof
erhielt ich jedoch keine derartige Mitteilung, sondern ich
wurde von Angehörigen der russischen Besatzungstruppen ver-
haftet und nach Baden bei Wien geführt, wo ich bis zum 17.
Januar 1952 in Haft gehalten wurde. Mit mir angestellte Ver-
höre bezweckten, dass ich die Namen derjenigen Personen angeben
sollte, die während des Krieges in Ungarn illegal tätig waren.
Solche Angaben konnte ich indessen nicht machen, da mir die
richtigen Namen der Betreffenden selbst nicht bekannt waren.
Ich wurde schweren Misshandlungen ausgesetzt und am 17. Januar

1952 in eine "Peresilka" nach Lwów überführt, wo ich am 24. Januar 1952 eintraf. Mein körperlicher Zustand - ich wog zu dieser Zeit nur noch 36 kg - war ein solcher, dass ich auf einer Bahre transportiert werden musste. Da ich zu dieser Zeit noch nicht die russische Sprache beherrschte, wurde ein griechisch-katholischer Pfarrer, der sich auch in Lwów befand, beauftragt, sich um mich zu kümmern. Der Name dieses Pfarrers ist mir im Augenblick nicht mehr in Erinnerung, doch glaube ich dass ich denselben später werden nennen können. Mit diesem Pfarrer kam ich wiederholt in Gespräche und ich erfuhr u.a. dass der Pfarrer sich einige Zeit in der "Butirka" in Moskau aufgehalten hatte. Er erzählte mir dabei, dass sich ein Schwede namens Wallenberg zur gleichen Zeit wie er in der Butirka befunden habe, der von ihm als ein sehr feiner und anständiger Mensch bezeichnet wurde. Dieser Pfarrer sagte mir, dass er zu einer gewissen Zeit die Zelle mit Wallenberg geteilt habe, dass er jedoch sehr verschlossen sei, da er annehmen müsse, dass Spitzel in seine Zelle verlegt würden, um ihn auszuhorchen. Ein solcher Spitzel war z.B. ein litauischer Jude, welcher nach Ende des Krieges sich nach Litauen repatriieren liess, 1946 jedoch verhaftet wurde. Er sei daher sehr misstrauisch gewesen und habe nach und nach zu verstehen gegeben, dass er Wallenberg sei. Als der Pfarrer dann die Zelle von Wallenberg wieder verlassen musste, soll er ihn gebeten haben, irgendeinem Westeuropäer Mitteilung darüber zu machen, dass er sich immer noch in russischem Gewahrsam befände. Da er dazu bisher keine Gelegenheit gehabt hätte, habe er es nun mir erzählt. Diese Erzählung interessierte mich sehr, da der Name für mich ein Begriff war und ich von Budapest her den Fall kenne und mir noch die offizielle Tass-Meldung in ungarischen Zeitungen in Erinnerung ist, in welcher es seiner Zeit hiess, dass "Wallenberg von Pfeilkreuzlern ermordet worden sei". Der Pfarrer soll angeblich infolge allgemeiner Amnestie vom 12. September 1955 von den russischen Behörden entlassen worden sein und sich ^{Janach} irgendwo in der Karpatho-Ukraine befinden ^{haben}. Infolge der ungarischen Revolution und das dadurch entstandene Chaos an der Grenze soll der Pfarrer geflohen sein; angeblich soll er sich irgendwo in West-Deutschland befinden.

Nach einem etwa drei-wöchigen Aufenthalt in Lwów wurde

ich über Kiew, Charkow, Kuibischew, Magnitogorsk nach Werchne-Uralsk geführt, wo ich Ende April 1952 ankam und bis zum 4. Mai 1953 verblieb. In Werchne-Uralsk befand ich mich in dem dortigen politischen Gefängnis. Von Werchne-Uralsk wurde ich nach Moskau gebracht und dort in die "Lublanka" eingeliefert. Dortselbst wurde ich wiederholt von dem seinerzeitigen Oberst Kusnetsov verhört, welcher zur Zeit Vertreter der UdSSR bei den Vereinten Nationen ist. Von der Lublanka wurde ich am 16. oder 17. August 1953 in die Butirka überführt, wo ich zunächst in die Zelle Nr 154 im 5. Stockwerk eingeliefert wurde. Mein Zellenkamerad zu dieser Zeit war ein deutscher Generalmajor namens Mikesch. Durch diesen Generalmajor aber auch durch die russischen Bewachungsmannschaften erfuhr ich, dass sich Wallenberg ebenfalls in der Butirka befinden soll und zwar in der gleichen Etage wie ich. Generalmajor Mikesch, der die sogenannte Offiziersverpflegung bekam, gab mir oftmals von seinem Essen ab, welches, was meine Person als "Oso-Verurteilter" betraf, verboten war. Ich wurde daher nach kurzer Zeit von der Zelle Nr 154 in die Zelle Nr 152 verlegt, wo ich mich allein aufhalten musste. Statt meiner kam zu Mikesch ein Österreicher aus Kapfenberg, wo er 1945 verhaftet worden war. Mein Zellennachbar in Nr 151 war ein weissrussischer Baptist, mit dem ich nach kurzer Zeit in Klopfverbindung nach dem bekannten Gefängniscode treten konnte. Von ihm erfuhr ich, dass sich der Schwede Wallenberg in meiner Nachbarzelle Nr 153 befinde. Ich hörte weiter von ihm, dass Wallenberg zu dieser Zeit bereits 28 Tage Hungerstreik führte und dass man ihm zwangsweise Nahrung zugeführt hätte. Dabei soll Wallenberg in der Speiseröhre Verletzungen davongetragen haben, die auch Blutungen verursacht hatten. Diese Blutungen waren so stark, dass man aus diesem Grund den Baptisten aus der Zelle von Wallenberg entfernt hatte. Der weissrussische Baptist gab mir durch Klopfzeichen weiter zu verstehen, dass Wallenberg sehr krank und niedergedrückt sei. Ich versuchte daraufhin selbst mit Wallenberg durch Klopfzeichen in Verbindung zu treten, welches

mir am 6. oder 7. September 1953 gelang. Es war sehr schwer sich mit Wallenberg zu verständigen und erst nach vielmaligem fragen wer er war, erhielt ich die Antwort, dass es sich tatsächlich um Wallenberg handelte. Die Klopff-zeichen von Wallenberg waren indessen sehr schwach und ich konnte weitere Einzelheiten nicht mehr in Erfahrung bringen. Am Morgen des 12. oder 13. September 1953, als ich zur Toilette geführt wurde, sah ich, dass die Zelle Nr 153, in welcher sich Wallenberg befunden haben soll, offenstand, und dass in der Tür Bettwäsche und Wäsche und auch eine gesteppte Jacke lagen. Die Zelle selbst war leer und man war damit beschäftigt diese zu reinigen. Dieses deutet darauf hin, dass Wallenberg entweder verstorben ist oder dass er in ein Krankenhaus überführt wurde. Anfang Oktober 1953 wurde ich wieder nach Werchne-Uralsk gebracht, wo mir der rumänische Staatsangehörige Jon Stătescu und der ungarische Staatsangehörige Béla Kovács auch von Wallenberg erzählten. Im April 1954 kam ich in das Gefängnis von Wladimir und auch dort hörte ich wieder von Wallenberg sprechen. Der deutsche Staatsangehörige Supprian von der ehemaligen deutschen Gesandtschaft in Bukarest, der auch in Wladimir war, und ein Herr Bergemann von derselben Gesandtschaft, den ich in Werchne-Uralsk traf, haben mir auch von Wallenberg erzählt. Bergemann dürfte jetzt über das Auswärtige Amt in Bonn zu erreichen sein. Bergemann dürfte vielleicht in der Lage sein, den Namen des litauischen Spitzels bekannt zu geben, da er auch mit ihm zusammen in einer Zelle in der Ljubljanka gesessen hat. Mit demselben Spitzel waren auch Generalfeldmarschall von Kleist und wahrscheinlich auch Generaloberst von Fugger in der Lubljanka zusammen.

Am 18. November 1955 wurde ich an die ungarisch-sowjetisch Grenze gebracht und dort ungarischen AVO-Männern übergeben, die mich in das Gefängnis von Jasberény einlieferten. Im Zuge der ungarischen Revolution wurde ich in Budapest aus dem AVO-Gefängnis am 1. November 1956 befreit und kam vor etwa einem Monat als Flüchtling nach Österreich, wo ich mich journalistisch betätigte. Weitere Aufzeichnungen über Personen, die eventuell noch etwas über Wallenberg wissen, habe ich chiffriert in einem Lexikon niedergelegt. Dieses Lexikon als auch übrige Habselig-

keiten von mir befinden sich zur Zeit in Verwahrung bei der österreichischen Gesandtschaft in Budapest. Sobald ich dieses Lexikon erhalten habe, werde ich noch weitere Einzelheiten in dieser Frage mitteilen können. Es ist nämlich meine Absicht eine Veröffentlichung in Buchform herauszugeben, in der ich auch über den Fall Wallenberg und das, was ich in Erfahrung bringen konnte, zu berichten beabsichtige. An Wallenberg, sowohl was seine Person und auch seine Tätigkeit betrifft, habe ich ein grosses Interesse, sodass ich es als meine grosse Aufgabe betrachte, in diesen Fall Licht zu bringen.

Ich kan abschliessend erwähnen, dass ich in russischem Gewahrsam 1952 Kontakt mit Béla Kovács bekam und dass ich seit dieser Zeit fast immer Kontakt mit ihm hatte. Im Gefängnis von Jasberény war ich über 2 Monate in derselben Zelle mit ihm zusammen. Nach meiner Befreiung traf ich ihn noch in Budapest, wo ich zu dieser Zeit zu seinen engsten Mitarbeitern gehörte. Ich gehörte ausserdem zu sogenannten Zehner-Rat des Budapester-Revolutionskomitees. Bela Kovacs blieb in Budapest zurück, während ich nach Österreich flüchtete.

Wien, den 23. Januar 1957.

Frank Olinovsky Jesh

Huber

P.M.

angående samtal med Frank Olmody-Posh den 28 januari 1957.

Jag uppsökte Posh på hans hotellrum för att få en komplettering av de uppgifter han lämnat i det av honom undertecknade protokollet. Vi träffades i hotellets café och blevo ofta avbrutna på grund av faran för avlyssning. Samtalet kom därför att flyta fram och tillbaka och förhöret blev därigenom något ofullständigt. Nedan ha de uppgifter Posh lämnat systematiserats.

Utöver de fyra av Posh tidigare omtalade personer som skulle ha suttit med Wallenberg eller kände till honom nämnde Posh nu ytterligare tre:

1. Posh meddelade, att han sedan vårt sista samtal erinrat sig, att han i cell 53 i Werchne-Uralsk träffat en dekant (katolsk präst) vid namn Wisgerda från Vilna i Litauen. Denne hade berättat, att han 1950 i Butirka suttit i samma cell som Wallenberg. Wisgerda hade beskrivit Wallenberg som den svenske diplomaten från Budapest. Wisgerda amnesterades i september 1954 och torde nu åter befinna sig i Vilna.

Posh kunde på min fråga meddela, att Wisgerdas berättelse om Wallenberg även hade åhörts av en tysk, vars förnamn vore Gido. Denne hade efter kriget frigivits ur engelsk krigsfångenskap och återvänt till hemmet i Östtyskland, där han emellertid omedelbart häktades av ryssarna. Gido torde nu ha frigivits och finnes möjligen i Hamburg, där en svägerska vore bosatt. Posh trodde sig så småningom kunna komma att minnas efternamnet.

2. Under samtalet erinrade sig Posh, att han i cell 42 i Vladimir talat med en tysk gendarmerikaptän, vars namn han glömt. Denne hade berättat, att han i början av 1954 förts till fängelset Suchanovka, 40 km utanför Moskva, för förhör. Där skulle han ha delat cell med Wallenberg, vilken även han beskrev som en svensk diplomat från Budapest. Namnet på tysken

borde Sanitzer (721 B 13.11.1956) känna till. De båda kommo nämligen samtidigt till cell 42. Då jag frågade om icke Gamillschegg också kände till tysken, svarade Posh, att Sanitzer och tysken kommo till cellen först sedan Gamillschegg förts därifrån. Detta strider ju direkt mot Gamillscheggs och Hubers berättelser att Posh flyttats från cellen medan de voro kvar där. Jag kan tillfoga, att Gamillschegg nämnt, att Sanitzer infördes i cell 42 efter det att Gamillschegg kom till en annan cell.

Posh berättade, att han råkat i gräl med tysken rörande dennes uppgift, att Wallenberg skulle ha funnits i Suchanovka. Posh var vid denna tid nämligen övertygad om att Wallenberg hade avlidit i Butirka. Under det första samtalet med Posh sade han att Wallenberg antingen hade avlidit eller förts till ett sjukhus från Butirka, men att han själv lutade åt uppfattningen att Wallenberg alltjämt levde. Under sin berättelse invecklade sig Posh i en underlig tvetalan. Vid ett tillfälle omtalade han nämligen att ovannämnde tysken torde bo i Hamburg, där hans svägerska var bosatt. Då jag påminde honom om att det var Guido som skulle ha en svägerska i Hamburg, svarade Posh helt enkelt att båda voro bosatta hos svägerskor i Hamburg.

3. Då jag under samtalets gång frågade Posh om han i Baden eller Lubljanka någonsin förhört om Wallenberg, yttrade han bl.a. att han ville minnas, att han träffat någon som varit utsatt för ett dylikt förhör. "Jo, det var ju Huber - Huber från Wien. Och nu minns jag, Huber satt ju också med Wallenberg 1949 i Moskva. De var tillsammans åtta månader eller något sådant." Efter någon tvekan tillfogade P. på min fråga, att Hubers förnamn var Ernst. Hubers adress kunde han få från Gamillschegg, som kände honom. Först nu erkände jag, att jag redan träffat Huber för att undvika att Posh i sitt nit själv tog kontakt med honom.

Uppgifterna om Huber kunna giva någon ledning vid bedömandet av Posh' minnesgodhet.

Vad tidigare nämnda vittnen beträffar erhöll jag av Posh följande kompletterande upplysningar.

4. Den grekisk-katolske präst som i Lemberg berättat om Wallenberg hade efter frigivningen bott hos en familj i Karpato-Ukraina. Posh hade kommit i kontakt med dottern i grannfamiljen som nämnt, att både hennes familj och den där prästen hade bott nyligen via Ungern flytt till Österrike. Under den gångna weekenden hade Posh uppsökt denna kvinna, som nu bor i Graz.

Hon hade emellertid vägrat både att uppgiva namn och adress på prästen eller på hennes familjs och grannfamiljens nuvarande uppehållsort. Hon hade varit mycket rädd och försiktig, bl.a. när hon för de österrikiska myndigheterna uppgivit att hon vore ungerska och icke vågat avslöja sitt ryska medborgarskap.

I motsats till sin uppgift i det av honom undertecknade protokollet, sade Posh nu att han icke visste att prästen flytt till Tyskland. Eftersom den familj han bott hos i Ukraina tagit sig över till Österrike, borde han själv ha gjort det. Det vore antagligt att han fortsatt till Tyskland när hans chef, en grekisk-katolsk biskop, numera bor i München. Namnet på denne vägrar Posh att uppgiva, då han är rädd att vi skulle taga direkt kontakt med honom. Biskopen komme nämligen icke att tala med oss utan blott med Posh. Han hade själv suttit i ryska fängelser och vore mycket försiktig. Posh avsåg emellertid att uppsöka honom för att få prästens namn.

5. Namnet på den litauiske jude och cellspion som suttit tillsammans med Wallenberg börjar med bokstaven T. Han bör vara känd för många, då han suttit med ett flertal tyska intellektuella.

6. Generalmajor Mikesch, som kände till Wallenberg i Butirka, blev troligen tillfångatagen i Polen. Han bör såsom tysk ha frigivits. Förnamnet minns ej Posh.

7. Den person från Kapfenberg, som kom till Mikesch i cell 154 efter Posh heter Hans Rossmann. Hans adress, som Posh lyckats erhålla från säkerhetspolisen, är Winkelstrasse 15 i Kapfenberg. Posh hade under weekenden sökt honom i hemmet, men icke träffat honom, då han var borta hela dagen. Det är givetvis ej säkert att Rossmann vet något om Wallenberg.

Posh påstod, att han för att få adressen till Rossmann varit hos säkerhetspolisen och fått bläddra igenom dennas kartotek över "Spätheimkehrer". Där hade han emellertid icke funnit någon ledtråd. Han hade då för polistjänstemannen beskrivit Rossmanns utseende och särskilt ett ärr efter en operation över ena ögat. Polismannen hade då genast erinrat sig mannen. Det visade sig att Rossmann frigivits redan 1954

och därför var registrerad i ett annat kartotek. Denna historia verkar alldeles otrolig men torde kunna kontrolleras.

De upplysningar om sin fångenskap som Posh i övrigt gav ha icke hunnit nedtecknas före kurens stängning utan insändes senare. Ehuru en del av uppgifterna förefalla mindre sannolika upptäckte jag ingenting i Posh' berättelser som var alldeles omöjligt.

Wien den 29 januari 1957.

Erik Braunerhielm

Erik Braunerhielm

Huber

P.M.

angående samtal med Ernst Huber rörande Frank Olmody-Posh
den 29 januari 1957.

Huber erinrade sig, att han suttit tillsammans med Richard Gamillschegg och Frank Posh i en cell i Vladimir. Den-
nas nummer mindes han dock inte längre. Huber betecknade Posh
som en ytterst farlig person. Han vore "röd", om socialist
eller kommunist var däremot osäkert. Han hade av fängelse-
kamraterna misstänkts att gå ryssarnas ärenden även om man
icke hade några direkta bevis härför. Han hade i alla de
celler där han satt i Vladimir varit synnerligen illa omtyckt
av kamraterna och hade haft ständiga uppträden med dem. Huber
själv hade vid ett tillfälle gett honom några örfilar efter
ett gräl. Huber bekräftade också Gamillscheggs uppgifter om hu-
Posh förflyttades från den cell de sutto i.

Posh dukade alltid upp osannolika historier om sig
själv. Än påstod han, att han var socialist, än nazist. För
Huber hade han omtalat, att han vore godsägare i Ungern, men
till andra hade han sagt något helt annat. Klart var att
hans far hade varit rabbin och att Posh själv vore halvjude.

Posh vore en notorisk lögnare men han ljög alltid
medvetet och för att skaffa sig själv fördelar därav. Om
han frivilligt lämnat svenska beskickningen upplysningar, vore
det säkert att han hade någon baktanke därmed. Huber hade
hört, att Posh varit journalist i ett skandalblad och därvid
utövat utpressning under hot om publicering av skandaler.

Huber ansåg det osannolikt att Posh någonsin haft någon
kontakt med Wallenberg. Däremot kunde han ha hört talas
om Wallenberg av Huber och andra.

Wien den 29 januari 1957.

Erik Braunerhielm
Erik Braunerhielm

bil ad Wien 61/1952

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Richard Gamillschegg betr.
Frank Olmody Posh.

Då Posh uppgivit, att han i april 1954 kom till cell 42 i Vladimir och där bl.a. träffade Richard Gamillschegg, (jfr. 615 B. 20.9.55) besökte jag den senare för att höra hans mening om Posh.

Gamillschegg erinrade sig mycket väl Posh, som dock i fängelset använt den ungerska formen av sitt förnamn, Ferenc. Poshvore mycket illa omtyckt av sina medfångar. Den konkreta orsaken till denna motvilja mindes dock Gamillschegg icke. Posh syntes genom sitt almänna uppträdande hava gått kamraterna på nerverna. Han råkade ofta i gräl, som vid några tillfällen slutade med att hans kamrater gav honom stryk. Efter ett sådant uppträde hade Posh bett fångvaktaren att få tala med någon i fängelseledningen, då han icke ville stanna kvar i denna cell. Han hade icke heller återkommit.

När han förts ur cellen, passade medfångarna på att genomsöka hans kvarlämnade tillhörigheter. Man fann då en mängd anteckningar av Posh med lögnaktiga beskyllningar både mot kamraterna i cell 42 och andra fångar, som han träffat. I övrigt hade man dock inga bevis för att Posh skulle hava gått ryssarnas ärenden.

Posh hade varit mycket pratsam och berättat en hel del historier om sig själv, som föreföllo högst osannolika. Sålunda hade han påstått, att hans fader hade varit rabbin i Ödenburg, men gift sig med en kristen kvinna, och att han själv fått katolsk uppfostran. Kamraterna funno det föga troligt, att en judisk rabbin verkligen skulle ingå äktenskap med en kristen. Överhuvud ansågs Posh vara en lögnare. Gamillschegg använde om honom det uttryck, som så ofta återkommer i liknande fall: "Er

ist mit Vorsicht zu geniessen".

Posh hade strax efter flykten till Österrike uppsökt Gamillschegg, vilken senare ansett att gammalt groll nu borde vara glömt och förlåtet och därför tagit emot honom vänligt.

Posh hade aldrig för Gamillschegg berättat om svenska fångar.

Wien den 25 januari 1957.

Erik Braunerhielm

(Erik Braunerhielm)

sng. Frank Olmody-Posh

Wien den 29 januari 1957.

R 18. Strängst förtroligt.

13.2.57
a f.k. till
Thulin /H-stpl/
/u/Åström

*Ans. m. 2.
14/2-57*

P. Posh

54
30.1 1957
Avd. Gr. Mål
P 2 Eu^T

Broder,

Det är ju icke uteslutet att vi i Frank Olmody-Posh - vår skrivelse 61 av dagens datum - har att göra med en ny Hellman. Posh' historia verkar litet för perfekt. Utan tvivel avser också Posh att tjäna pengar på saken genom att publicera sina uppgifter. Jag vill i det sammanhanget nämna, att så snart utrikesdepartementet publicerar en vitbok eller dylikt i Wallenberg-affären kommer Posh att känna sig oförhindrad att offentliggöra vad han vet.

Även om vi skulle ha att göra med en bedragare måste, förmodar jag, alla de uppslag, som Posh lämnat, noggrant kontrolleras. Vi komma därför här att fortsätta våra undersökningar men vore tacksamma att få fortlöpande orientering om hur man i departementet ser på saken för att undvika att slösa bort arbetstid på ett vittnesmål som i Stockholm redan avskrivits som värdelöst. Jag får därför hemställa om telegrafiskt bemyndigande för Braunerhielm att göra en tjänsteresa till Kapfenberg för att tala med Rossmann som synes vara ett viktigt vittne och att samtidigt få uppgift om huruvida någonting i Posh' berättelser strider mot eller bekräftas av det material som redan står till departementets förfogande.

Jag vill tillfoga, att Posh påstått att han under kriget i Budapest deltog i en illegal räddningsaktion för judar, som leddes av en holländare vid namn van de Wals. Jag har själv icke hört talas om denna organisation och uppgiften förefaller mig helt osannolik. Den kan ju emellertid kontrolleras. Det egendomliga är för övrigt att Posh själv är angelägen att ge oss ledtrådar för kontroll av hans upplysningar.

Herr Utrikesrådet S. Åström,
Utrikesdepartementet.

Per Anger
Per Anger

samtal med Frank Olmody-
Posh om svensken Anders

30/1
Wien den 29 januari 1957.

Nr 63. 1 bil.

R 18. Strängt förtroligt.

Original i Hedin

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt översända en promemoria
rörande upplysningar lämnade av Frank Olmody-Posh angående
en svensk vid namn Anders, som 1953 skulle ha befunnit sig
i fångenskap i Werchne-Uralsk.

Per Anger

Bil. ad Wien 63 den 29.1.1957.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal den 28 januari med Frank Olmody-Posh rörande svensken Anders.

Posh berättade, att han 1953 i Werchne-Uralsk hört talas om att en svensk vid namn Anders skulle finnas i cell 32 i fängelset. Denne Anders vore affärsman och hade sålt maskiner till Sovjetunionen. Posh trodde sig minnas, att han hade häktats under ett affärsbesök i Leningrad.

Anders' onkel vore den berömda svenske generalen Anders, som så ofta kritiserades i rysk press (sammanblandning med den polske generalen?). Anders själv hade av ryssarna använts som cellspion och angivare och flyttade från cell till cell.

Kunde det vara fråga om den mystiske baron von Andersson? Posh förnekade bestämt att den svensk han hört talas om hette Andersson i stället för Anders.

Det är kanske icke osannolikt att de upplysningar som erhållits från Werchne-Uralsk om von Andersson i stället kunna avse en polack vid namn Anders.

Wien den 29 januari 1957.

Erik Braunerhielm

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang.sjöborgsutredningen

STOCKHOLM

19

Stockholm den 2 februari 1957.

Strängt förtroligt.

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

Eu^I

Broder,

Åberopande meddelande i särskild ordning angående immigranterna från Polen får jag meddela, att ärendet ingalunda fallit i glömska. Anledningen till dröjsmålet med vårt svar har varit, att vi haft indikationer på att ryssarnas definitiva svar i Wallenberg-ärendet vore mycket nära förestående. Vi har därför icke ansett att några nya omfattande utfrågningar för närvarande varit behövliga, och har vi från den ena dagen till den andra hoppats kunna få meddela Dig det ryska beskedet. Då detta emellertid synes dra ut på tiden, har jag icke velat underlåta hålla Dig orienterad om våra tankegångar.

Vi har icke upprättat något allmänt frågeformulär om Wallenberg, utan systemet har varit, att en frigiven fånge endast tillfrågas om han under fångenskapen i Sovjetunionen hört talas om en skandinav eller svensk. Därest så är fallet, har vederbörande själv fått berätta så detaljerat som möjligt om vad han upplevt. Om Du har möjlighet att föranstalta utfrågning genom israeliterna, bör samma system komma till användning. I övrigt får jag hänvisa till cirkulär 172/55 angående förhörsteknik.

För Din förtroliga information vill jag även nämna, att vi planerar att publicera det till Moskva överlämnade materialet jämte kommentarer, därest det ryska svaret

Envoyé Ö. L u n d b o r g ,
Tel Aviv.

icke är tillfredsställande. Detta material kan, därest efterforskningarna skall fortsättas, användas som underlag för utfrågning. För närvarande är vi emellertid icke beredda att låta tredje lanta del av detsamma.

/Gunnar Lorentzon/

11
KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN
taxikostnader för vittne.
61 B 29.1.57.

2 *Joh. Lager* 3/2 ✓
Wien den 31 januari 1957.
N:r. 66 1 bil.
R 18.
(Kopier inlämnade?)
Strängt förtrolig.

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 591 66		
3/2 + 5 DKT. 1957		
AVD.	GR.	MÅL.
1	2	En

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt meddela, att beskickningen i samband med Frank Olmody-Poshs hörande utgivit ett belopp av schilling 250:--^{at 20: -- R. 50: --}, över vilket debetbesked BK n:r 105⁸ bifogas.

Per Anger

Per Anger

Debet: Fok O: Enkla utgifter

Sm

5408 / 57 / 58

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *Lombyen g. v. b. -*

» 3 » —

» 4 » —

Chiffertelegram (BUD.)

Från Moskva

Avsant den 6 / 2 19 57 kl. 0915

Inkom den 6 / 2 19 57 kl. 1045

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr	37:B	78
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	Eu ^I

20v

aa

78.

*Recellens
undervärd*

ps

Gromyko anmodat mig besöka honom
den 6 februari klockan 15 Moskva-tid.
Skäl ej angivet. Edert chiffer 30.
Sohlman.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *Laurentzon*

» 3 » —

» 4 » —

Chiffertelegram (BUD

Pol.

Från Moskva

Avsänt den 6 / 2 19 57 kl. 1300

Inkom den 6 / 2 19 57 kl. 1440

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr <i>PZ:B</i> <i>79</i>		
Avd. <i>P</i>	Gr. <i>2</i>	Mål. <i>Eu</i>

20

URGENT

Vu 79

Kabinettssekreteraren personligen.

Se
Ja *G*
Vid mottagandet svaret R.W. förklarade jag mig dels komma omedelbart vidarebefordra detsamma svenska regeringen dels förbehålla regeringen rätten att återkomma, därest denna funne anledning därtill. Samtidigt uttalade jag förhoppning att svaret ej komme offentliggöras här förrän svenska vederbörande haft tillfälle taga del därav. Gromyko förklarade att sovjetiska vederbörande icke avsåge offentliggöra svaret. Personligen tillade jag att jag ej på stående fot kunde uttala någon mening om svaret. Gromyko sade, att undersökningarna varit mycket omfattande, enär man måst gå igenom ett mycket stort antal arkivhandlingar.

Sohlman

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (Bud)

Från Moskva

ex. 2 till *Lorentzon*

Avsändt den 6 /2 1957 kl.1500

» 3 » *Brucklund*

Inkom den 6 /2 1957 kl.1655

» 4 » *Lorentzon f.v.b.*

Utskrivet i 11 ex. Detta är originalet.

(6 ex-)

Urgent

20

Dnr 37: B 80		
Avd.	Gr.	Mål.
P	Q	E ^I

80

Be

/fängelser/

För Kabinettssekreteraren personligen. Härmed preliminär översättning av texten till memorandum Gromyko överlämnade, vårt chiffer 79. "I anslutning till svenska regeringens begäran uppdrog sovjetregeringen åt vederbörande sovjetiska organ att granska det material rörande Raoul Wallenberg, som mottagits från svensk sida vid de sovjetisk-svenska överläggningarna i Moskva i mars - april 1956 och även i maj 1956. Vid granskning och prövning av detta material ha de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann undersökning av de arkiv, som hänföra sig till redovisning av fångar och till undersökningsfrågor - "sledstvenye dela" - i syfte att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså har många personer förhörts, som skulle kunna ha något att göra med de omständigheter, som nämnts i det från svensk sida mottagna materialet. Som resultat av dessa åtgärder har det emellertid icke lyckats påträffa några som helst uppgifter om Wallenbergs uppehåll i Sovjetunionen. Det har härvid framkommit, att ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg. I samband härmed har vederbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning sida för sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i visaisa fängelser (?). Som resultat av dylik prövning av arkivdokument från sjukvårdstjänsten i Ljubljanka-fängelset har påträffats ett dokument, som det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallenberg. Detta dokument har formen av en handskriven rapport riktad till förutvarande ministern för statssäkerheten i Sovjetunionen Abakumov och skriven av chefen för sjukvårdstjänsten vid detta fängelse A.L. Smoltsov av följande innehåll : " Jag rapporterar att den Eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen förmodligen till följd av en uppkommen miokardinfarkt (?). I samband med av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsynen över Wallenberg, utber jag mig anvisning om åt vem skall uppdragas att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken. 17 juli 1947. Chef för sanitetsavdelningen i fängelset, överste i medicinska tjänsten - Smoltsov. "

Coll.: *1*

v g v

På denna rapport finns följande anteckning av Smoltsovs hand:

" Har personligen underrättat ministern. Det har bifallits att kremiera liket utan obduktion. 17 juli. Smoltsov. "

Man har icke lyckats finna några som helst andra upplysningar med karaktär av dokument eller vittnesmål så mycket mera som ovan omnämnde A.L. Smoltsov avled den 7 maj 1953. På grund av vad ovan anförts bör den slutsatsen dragas, att Wallenberg avled i juli 1947. Raoul Wallenberg arresterades tydligen jämte andra personer i området för sovjetiska truppers krigshandlingar. Samtidigt kan anses otvivelaktigt att Wallenbergs senare kvarhållande i fängsligt förvar och likaså de oriktiga uppgifter om honom som av vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats till Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år utgjorde ett resultat av Abakumovs brottsliga verksamhet. I samband med av honom begångna grova brott blev som bekant Abakumov, vilken bedrivit verksamhet som inneburit brott mot Sovjetunionens lagar och vilken strävat efter att vålla Sovjetunionen all slags skada, arresterad i enlighet med dom av Sovjetunionens högsta domstol. Sovjetregeringen framför sitt uppriktiga beklagande i anledning av vad som förekommit och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen och likaså till Raoul Wallenbergs släktingar. "

Secundo. Hemställer besked när publicering avses ske.

Sohlman.

G/2-57

aa

Abakumov, Viktor Semjonovitj
Generalöverste (sedan 1945)

1941 - Biträde, Företagsminister

1946 - Stats säkerhetsminister (MTB)
som V. Merkulovs efterträdare
Var ännu i november 1950 i detta
ämbetet, men i januari 1953
nämndes redan S. Ignatjev som
Säkerhetsminister.

12/14 dec. 1954. Dömd till arkivering
för "utförandet av Beria's
frendliga uppdrag, fabrikation
av anklagelser mot enskilda
parti medlemmar, sovjetfunktion-
närer och intelligentsans re-
presentanter ("Leningrad-målet")

24. dec. 1954. Avrättad.

D. fast i handen

Att Tapp.

59/86

1/2

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Wien den 5 februari 1957.

Nr 86. 1 bil.

R 18. Strängt förtroligt.

samtal med Igor Mermelstein
hbr Lorentzon./Anger 23.1.57

*Prost(?)
Stelzer*

Lorentzon

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt insända en promemoria rörande samtal med den från sovjetrysk fångenskap hemvände österrikiske medborgaren Igor Mermelstein. Denne är identisk med den person som fru Margaretha Isöz åsyftat i sitt meddelande till Rädda Barnens Riksförbund.

Mermelstein visade sig endast vid ett tillfälle i början av 1955 ha hört översten Armster och legationsrådet Steitzer tala om Wallenberg. Han kunde därutöver lämna vissa upplysningar om Frank Olmody-Pösh, en adjutant till den polske generalen Anders, samt fransmannen Jaques Rossy, vilken senare uppgivit, att han träffat svenskar i Marilsk.

Per Anger

Per Anger

P.M.

angående samtal med Igor Mermelstein den
30 januari 1957.

Igor M e r m e l s t e i n, född den 11 nov. 1921 i Slovakien,
f.n. bosatt Kolingasse 5, Tür 2, Wien. IX.

Igor Mermelstein berättade, att han för ett par veckor sedan varit vid ungerska gränsen för att hjälpa en god vän att hämta ett par personer, som sökte fly ur Ungern. Flyktingarna anlände icke, och han fick skjuts tillbaka till Wien av en dam från svenska Röda Korset (i själva verket fru Isöz från Rädda Barnen). För henne hade han berättat, att han varit fånge i Sovjetunionen och hört talas om flera svenska fångar. Hon hade då frågat honom, om han också träffat en svensk diplomat från Budapest. (Hon hade också nämnt namnet, men detta kunde Mermelstein, när jag talade med honom, ännu ej längre komma ihåg.) Han erinrade sig då följande. I Alexandrovsk hade han troligen i början av 1955 i cell 63 suttit tillsammans med översten Armster och den "tyske legationssekreteraren från Bukarest", Stelzer, samt en tysk general Kohn, vars egentliga namn vore Joachim Graf Pfälz - Zweibrücken. Vid denna tid hade det förekommit en notis i den ryska pressen, att den svenska regeringen begärt utlämnande av den svenske ministern från Budapest eller dyl. Armster och Stelzer hade då börjat erinra sig, att de hade känt till denna svensk som 1945 eller 1946 hade suttit i Butirka. En av dem hade även nämnt cellnumret, varpå den andre svarat att i den cellen satt en amerikansk överste och att svensken suttit i granncellen. Det är möjligt att Armster och Stelzer nämnt svenskens namn, som dock Mermelstein icke kunde minnas. I övrigt erinrade han sig ingenting om detta samtal och hade såvitt han kunde påminna sig, icke heller senare hört talas om den svenske diplomaten.

I övrigt fick jag av Mermelstein vissa upplysningar dels om Frank Olmody-Posh, dels om general Anders' adjutant Abraham Kalinsky, som satt fången i Alexandrovsk och Vladimir. Mermelstein berättade följande.

Han var född i Tjeckoslovakien av fattiga judiska föräldrar. Under kriget hade han och hans föräldrar hamnat i tyska koncentrationsläger, där föräldrarna så småningom avlivats. Själv frigavs han mot krigets slut, förenade sig med de ryska trupperna och blev chaufför åt ryska officerare. På detta sätt kom han till Wien, där han blev chaufför i en rysk butik, varjämte han ägnade sig åt privata svartabörs-affärer. Han brukade använda bilen för resor till Budapest, där han bl.a. skaffade fettvaror, som han sålde svart i Wien. ~~Han visste~~ Den österrikiska polisen ~~hade~~ misstänkt att han sysslade med illegal handel men kunde icke göra någonting åt det. Efter någon tid blev han emellertid starkare övervakad av polisen och en polisinspektör från inrikesministeriet besökte honom flera gånger i hans våning. Först senare fick han reda på - och just av Posh - att den österrikiska polisen hade observerat hans täta resor till Budapest i en rysk bil och misstänkt, att han arbetade för den ungerska säkerhetspolisens. När emellertid ryssarna såg att Mermelstein fick besök av österrikiska polismän, misstänkte de i sin tur, att han spionerade för den österrikiska polisens räkning mot ryssarna. I oktober 1948 häktades han därför av de senare och sattes i fängelset i Baden. Vid ett tillfälle under 1949 fördes han till undersökningshäktet i Neunkirchen. Efter en stund inträdde Posh i hans cell och började prata med honom. Det visade sig, att Posh visste allt om bakgrunden till Mermelsteins häktning och att Posh arbetat för den österrikiska polisens räkning. Posh hade dukat upp diverse fantastiska historier om sig själv. Han påstod att han var både journalist, officer och stridsflygare. Mermelstein trodde icke, att Posh' fader var rabbin, då Posh själv var ivrig katolik. På min fråga meddelade Mermelstein, att Posh redan vid denna tid hade ett stort ärr på armen, som var gammalt, och som han sannolikt förvärvat vid någon olyckshändelse under barndomen. Posh har som bekant för mig påstått, att han fick ärret då ryssarna såsom en form av tortyr hällt brinnande bensin på armen. Mermelstein har från flera håll hört talas om Posh och kommit till den uppfattningen, att denne under olika perioder arbetat som angivare både för tyskarna, österrikarna, amerikanarna och ryssarna.

Det funnes i de ryska fängelserna många personer av Posh' typ, som vore notoriska och ändå samtidigt lätt avslöjade lögnare.

Mermelstein satt så länge som $2\frac{1}{2}$ år i Baden, enär han vägrade erkänna det spionage för österrikisk räkning, som ryssarna ville lägga honom till last. 1951 dömdes han på administrativ väg efter § 58/6 till 25 års straffarbete och sändes på våren till Vorkuta, där han förlades i läger 8. Han utförde där intet arbete. Han hörde under lägervistelsen talas om svenska fångar men kände icke några namn.

I augusti 1951 kom han till Alexandrovsk. Där delade han till en början cell med bl.a. en fransman, som var konstnär och språkvetenskapare. Denne hette François Heyman (stavningen osäker) men gick i regel under sitt konstnärsnamn Jacques Rossi. Rossi häktades redan 1937 i Moskva och hade suttit i ett flertal läger. Han berättade för Mermelstein, att han i Narilsk träffat bl.a. flera svenskar, vars namn Mermelstein icke minns. Rossi har frigivits och torde snart komma hem. Var i Frankrike han bor, vet Mermelstein icke, men Rossi kommer att skriva till honom och Mermelstein lovade att då omedelbart underrätta oss. Mermelstein hade lyckats ur Sovjetunionen medföra två stora album med porträtt-teckningar som Rossi gjort av medfångar, men däri hade inga namn antecknats. Rossi hade även ett fotografialbum med namnen angivna, men det vågade icke Mermelstein medtaga. Mermelstein hävdade, att ingen närmare undersökning förekommit vid gränserna vid hemresan och beklagade, att han icke hade fört med sig flera anteckningar om utländska fångar.

Under sin vistelse i Alexandrovsk hade Mermelstein även i cell 54 eller 57 suttit tillsammans med en polsk jude vid namn Abraham Kalinski, som varit den polske generalen Anders' adjutant. Kalinski berättade, att han i denna sin egenskap varit chef för en London-polsk militärmission i Moskva. Där hade till hans kännedom kommit, att under kriget framträdande ryska regeringsledamöter i hemlighet tagit kontakt med tyskarna via Schweiz. Han rapporterade detta förhållande till generalen Merkuloff, som var en av Berias medarbetare och f.ö. sedermera avrättades tillsammans med denne. Merkuloff lät upplysningen gå vidare till Beria, varpå Kalinski häktades, då han "visste för mycket". Detta hände 1944.

I februari 1956 hade Mermelstein förflyttats till Vladimír, där han satt i cell 36 i corpus 3. Till detta fängelse kom även Ka-

linski, dock icke till samma cell. Kalinski var fullt övertygad om att han aldrig skulle komma att frigivas. I cell 36 satt emellertid en finne, vars namn Mermelstein glömt. Denne finne torde emellertid nyligen hava frigivits och bör i så fall ha rest till Sverige, där hans hustru var bosatt. Även finnen kände till Kalinskis historia och hade från annat håll fått bekräftelse på att den var sann.

Mermelstein trodde, att Posh, då han talat om "den svenske generalen Anders' brorson" (systerson ?) möjligen rört ihop något rykte han hört om Kalinski. Den senare var emellertid ingen cellspion utan en rättskaffens man.

I september 1956 frigavs Mermelstein och fördes till ett genomgångsläger i Bikuva nära Moskva, varifrån han den 21 december fördes med en transport till Österrike. Han anlände till Wien den 23 december 1956.

Mermelstein gjorde ett synnerligen redigt och förtroendeingivande intryck.

Wien den 30 januari 1957.

Erik Braunerholm

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

samtal med
Frank Olmody-Posh.

61 B. 29.1.57.

19.2.57
Sk. Bonn

Larsen Lønn

D. till i handen

Vid lag 59/87 ✓ 6/2

Wien den 5 februari 1957.

Nr 87.

1 bil.

R 18.

Posh ✓

Strängt förtroligt.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt insända en promemoria med vissa av Frank Olmody-Posh lämnade upplysningar.

Posh har för beskickningen även uppgivit, att han hos den österrikiska legationen i Budapest deponerat en koffert innehållande hans tillhörigheter. Där skulle även finnas ett lexikon, som han medfört från fångenskapen i Sovjetunionen och vari han i chifferskrift inskrivit namnen på flera medfångar bl.a. dem som skulle ha känt Wallenberg men vars namn han icke längre minns. Han uppger, att den österrikiska legationen icke haft möjlighet översända denna koffert till Wien och begär nu att kofferten i stället genom den svenska beskickningens i Budapest försorg måtte översändas till Wien som kurirgods. Uppgiften att den österrikiska legationen saknar möjlighet att vidarebefordra kofferten förefaller osannolik och anledningen att den kvarhålles kan vara en helt annan. Jag får därför vördsamt hemställa, att beskickningen i Budapest måtte anmodas att hos den österrikiska legationen efterhöra vad man där vet om Frank Olmody-Posh.

Per Anger

(Per Anger)

C2

bit ad Wien 87/1957

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Frank Olmody-Posh den 28 och 31 jan. 1957.

Under mitt samtal med Posh den 28 januari blevo vi så ofta störda, att jag aldrig fick tillfälle att riktigt känna honom på pulsen. Jag bjöd honom därför i går till mitt hem för att få tillfälle att tala med honom i lugn och ro. Där- under framkom föga nytt i sak, men jag hade större möjlighet att bilda mig en uppfattning om hans personlighet.

I det följande redogöres för vissa ännu ej redovisade sakupplysningar som Posh lämnat under de hittills förda sam- talen med honom, varefter jag avslutningsvis sammanfattar mina intryck av honom.

Då jag under det första samtalet frågade Posh vad hans fader var, svarade han utan ett ögonblicks tvekan "handelskammarsekreterare". I går berättade han, att fa- miljen ägt en ganska stor gård vid Ödenburg (stämmer med uppgifter till Huber). Posh antydde vid flera tillfällen, att både han och hans familj voro varma katoliker.

Posh utbildades till ingenjör i maskinbyggnadsfacket. Han ägnade sig tidigt åt journalistik och skrev några leda- re i en provinstitidning, som uppmärksammades i politiska kret- sar. Han inträdde i småbrukarpartiet och blev en av Bela Kovacs närmaste medarbetare.

Posh förnekade i går att han deltagit i aktiv militär- tjänst under kriget (jfr uppgifter till Huber). Han påstod däremot, att han suttit i tyskt koncentrationsläger, vilket verkar osannolikt. 1944 anslöt han sig till en illegal aktion för hjälp åt förföljda judar, som leddes av en holländsk officer vid namn van de Wals. Denne holländare var utsänd till Ungern av den fria holländska underrättelsetjänsten. Gruppen skulle även haft starka anknytningar till katolska kyrkan. van de Wals hade också tagits av ryssarna och Posh

sökte även efter vittnen till hans fångenskap. Posh hade i Budapest aldrig personligen träffat Wallenberg men hörde ofta talas om honom.

Under tidigare samtal på beskickningen har Posh berättat, att han i april 1945 efter att ha lyckats taga sig fram till Bayern, fick tjänstgöra för det amerikanska OSS i Linz och Salzburg. Till detta har han icke återkommit under senare samtal utan påstår i stället, att han 1945 och 1946 var politiskt verksam i Österrike och medlem av det österrikiska socialistiska partiet. Som medarbetare till den dåvarande socialistiske landshövdingen i Burgenland utarbetade han en plan för Ödenburgs återförening med Österrike, vilket bl.a. lett till lagstiftning om österrikiskt medborgarskap för den tyskspråkiga befolkningen i Ödenburgområdet.

Då han av ryssarna häktades, förhördes han i Baden särskilt om denna verksamhet, då ryssarna ville tvinga honom erkänna, att han på amerikanskt uppdrag sökt bilda en femte kolonn i de österrikisk-ungerska gränstrakterna. Orsaken till att han kvarhölls så länge i Baden var att han vägrade underskriva bekännelsen (detta kan vara riktigt). Han hade utsatts för tortyr och visade mig ett stort ärr på vänstra armen som han påstod förorsakats av brinnande bensin, som ryssarna under förhöret hållt på honom.

På min fråga om han någonsin själv förhörts om Wallenberg, berättade han, att han i Lubljanka 1953 förhörts intensivt om sitt illegala arbete hos van de Wals. Därunder hade han vid ett tillfälle frågats om han kände till Wallenberg. Då han förnekade detta, fick han en rungande örfil, varefter han fann för gott bekänna, att han läst om Wallenberg i rysk press men i övrigt icke visste någonting. Det var i detta sammanhang Posh plötsligt erinrade sig namnet Ernst Huber.

Efter att ha dömts på administrativ väg till 25 års straffarbete enligt flera moment i art. 58, fördes han till Lemberg, där han träffade den tidigare omnämnde grekisk-katolske prästen. Denne hade själv omtalat, att han haft i uppdrag att omhändertaga Posh på grund av dennes dåliga språkkunskaper. Posh hade icke funnit något märkligt i detta. Prästen hade vidare spontant berättat om Wallenberg.

Till Butirka kom Posh som tidigare nämnts i augusti

1953. Den våning, där bl.a. cellerna 151 - 154 lågo, utgjorde en särskild avdelning i östra våningen för sjuka fångar. Se i övrigt närslutna av Posh uppgjorda skiss. Orsaken till att han icke redan i cell 154 kommit i knackningsförbindelse med Wallenberg var, att mitt emot ett kök var beläget, och att de personer som passerade på väg till köket lätt kunde titta in i cellen. All signalering var farlig för fångarna. Den knackningscode som användes bifogas i skiss av Posh. *Bör vil man kladda?*

I Werchne-Uralsk satt Posh i flera olika celler. I cell 42 träffade han en österrikisk polisman vid namn Ernst Rabara, Richard Gamillschegg och senare Sanitzer. Vid samtal den 28 januari tillade han dessutom namnet Ernst Huber. En mycket kort period träffade han i cell 26 eller 27 Bekerle samt i cell 61 den av många omtalade japanen Nakamura. I cell 71 slutligen satt han med tyskarna Hertel och Monkhe, f.d. polischefen i Hamburg Günther Martin, en man vid namn Jordan, som varit Reichstatthalter i Preussen samt den likaledes av många omtalade medlemmen av franska deuxième bureau, Lucien Goisler.

Då Posh nämnde, att han i juni 1954 varit intagen på sjukhus i Wladimir, gav jag honom några av de kuggfrågor, som Spänn anvisat oss. Dessa besvarade han alla korrekt. Han påstod emellertid, att det vid denna tid verkligen fanns en kvinnlig läkare på sjukhuset, vars förnamn vore Ludmilla. Vidare skulle tvärtemot Spanns uppgift i fjärde våningen, där Posh låg, ha funnits 17 sjukceller.

Mitt intryck av Posh är att han är nära nog typen för den klassiske internationelle agenten och äventyraren. Han är slipad, förslagen och besitter en stark självbehärskning och skådespelartalang. Han tycks icke heller besväras av idealitet eller större samvetsbetänkligheter.

Han är däremot icke särskilt skicklig. Han har flera gånger motsagt sig, ehuru huvudsakligen i mindre väsentliga detaljer. Att han på några punkter kommit med rena lögnar är ju numera uppenbart. Hans minne synes icke heller vara särskilt gott. Härpå tyder bl.a. hans berättelse om Ernst Huber. Hans uppgifter om den svenske generalen Anders' brorson verka

också underliga. Han har också relativt svårt att minnas namnen på cellkamraterna under fångenskapen. Överhuvud verkar han vara rätt fantasifull, särskilt i sina uppgifter om sina egna glänsande politiska insatser.

Vid ett tillfälle i går fick jag ett mycket otäckt intryck, då han började orda om att han skulle vilja organisera ett mot kommunistländerna riktat agentnät. Han hade därvid en utmärkt kontakt i den nye chefen för den ungerska officiella nyhetsbyrån MIT, med vilken han suttit fången i sex år och därför kände väl. Svårigheterna vore blott att skaffa pengar för ett sådant företag. Skulle den svenska underrättelsetjänsten tänkas vara intresserad?

Jag tror att Posh med detta blott ville känna sig för och att han icke haft något bestämt uppdrag att närma sig oss vare sig i fråga om Wallenberg eller om något annat. Om han är agent torde han snarare vara den free-lancer-typ som säljer sina tjänster till vem det vara månne som betalar bäst. Otvivelaktigt hoppas han att få ut en viss ersättning av oss. Han har sålunda frågat om vi äro beredda att betala hans resa till München för att kontakta den biskop, som skulle känna namnet på den grekisk-katolske präst han träffade i Lemberg. Han har vidare bett att få låna en diktafon från beskickningen! Klart är också att han ämnar tjäna pengar på att publicera vad han vet om Wallenberg och han står redan i kontakt med brittiska och amerikanska tidningar och ett schweiziskt förlag.

Posh sade vid ett tillfälle, att han "fått på hjärnan" Wallenberg och att hans allt uppslukande passion vore att avslöja ryssarna genom att lösa mysterierna med denne och van de Wals. Om detta vore riktigt, skulle Posh säkerligen på ett betydligt tidigare stadium erinrat sig Ernst Huber och vittnet från Suchanowka.

Jag lutar för närvarande åt att Posh är en skojare, som vill utpressa pengar och förmåner av oss. Han kan dock vara en hederlig ehuru fantasifull person. Under alla omständigheter kan hans berättelser bygga på en kärna av sanning, varför det enligt min mening blir nödvändigt att så långt som möjligt kontrollera hans upplysningar.

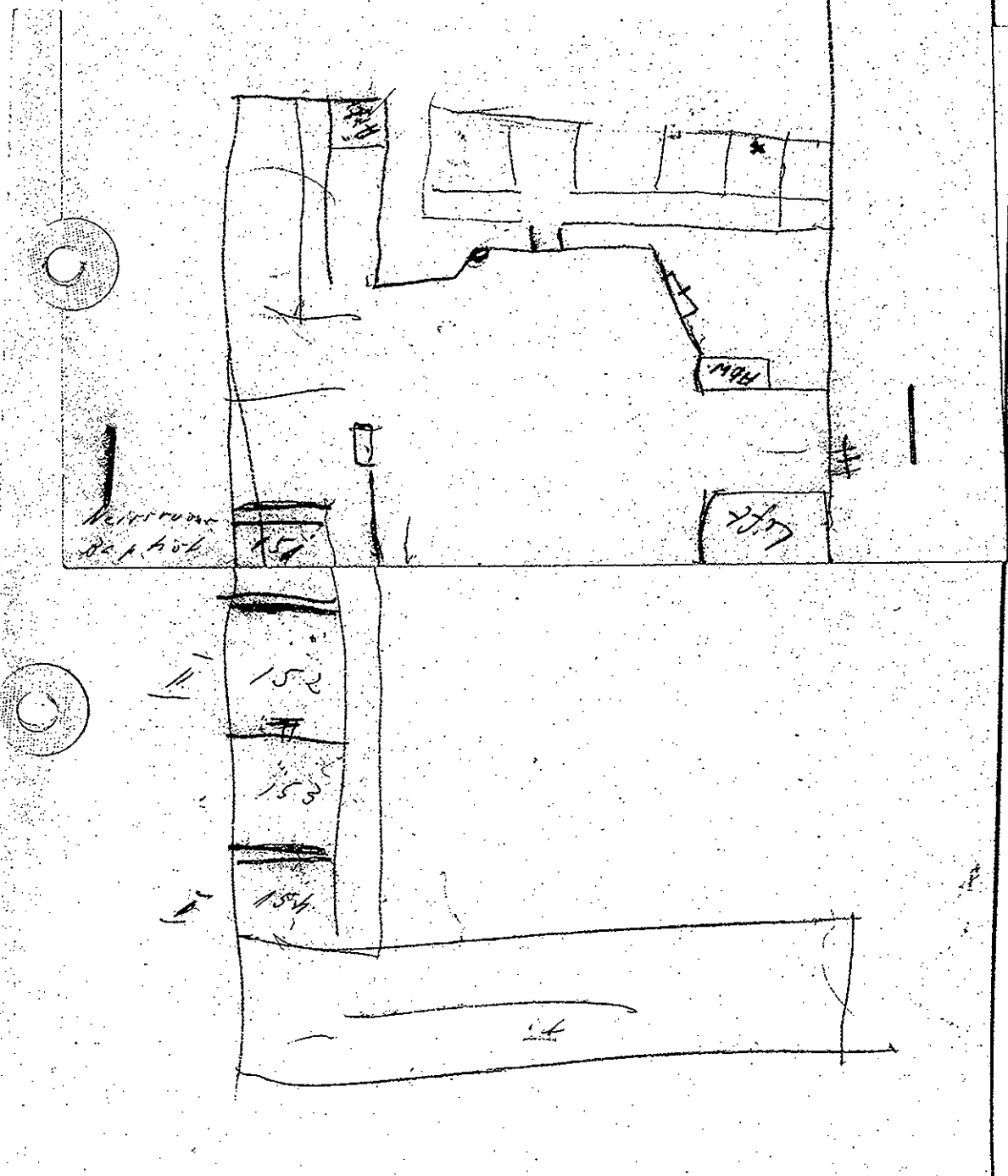
Wien den 1 februari 1957.

Erik Braunerhielm
Erik Braunerhielm

Fig

3

Posh' skiss över översta våningen i Butirka

[illegible]

Det code-system
som Posh använde
vid knäckning i
Butirka.

Lorentzon/AVS

Telegram

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

sjöbergsutredningen

Pol.

STOCKHOLM		6.2.57	19
N:o 49✓	CHIFFER	BIL.	
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I	

2 Svensk

Moskva

Edert ch. 80. Ingen publicering morgontidningarna
torsdag. Eventuellt kvällsnyheterna kl. 19 torsdag.
Vi återkomma.

Cabinet

SW
Exp. 6/2-57 kl 2222 Ton

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

ang. R. Wallenberg

Berlin den 2 februari 1957.

Nr. 60

1 bil. i 3 ex.

R 18

Förtroligt. 1 bil

14.257

arb till

Thulin (H-stpl)

u/ Åström

Skilje

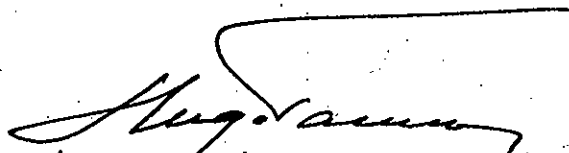
Pol.

INK. UTRIKES DEP.		
D. No 101/160		
7 FEB. 1957		
AVD. P	AR. 2	MAU. Su

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./.

Härmed får jag vördsamt i avskrift överlämna en skrivelse från Deutsches Rotes Kreuz' Suchdienst i Berlin med vissa upplysningar angående Raoul Wallenberg.

(Hugo Tamm)

Avskrift.

Bil..... III GK. BERLIN

DEUTSCHES ROTES KREUZ

Str. Nr. 60 den 22.57

SUCHDIENST

Verbindungsstelle Berlin

Berlin-Dahlem, den 30.1.1957

Unser Zeichen: SN Ch-Ö/Mü.

An das

Schwedische Generalkonsulat

z.Hd. Herrn Zetterström

B e r l i n W 35

Rauchstr. 25

Betr.: W a l l e n b e r g Raoul, schwed. Staatsangehöriger.

Bezug: Rücksprache mit Herrn Zetterström.

Unter Bezugnahme auf unser Schreiben vom 28.12.1956 an den Spätheimkehrer Horst Theodor Mülle, Neuss/Rhein, das wir Ihnen abschriftlich zugehen liessen, teilen wir Ihnen mit, dass wir heute von Herrn Mülle nachstehende ausführliche Antwort erhielten. Es scheint sich hier ein Spurenhinweis abzuzeichnen, der sicher von Ihnen durch Direktbefragung der genannten Personen, die auch Spätheimkehrer sind, über Ihre Dienststelle verfolgt wird. Der Brief lautete:

"... Nun zu der Angelegenheit Wallenberg. Als ich im Februar 1956 nach Wladimir kam, traf ich auf einer Zelle mit einem Georgier Simon Gogiberidse zusammen, der seit dem Jahre 1945 im Gefängnis in Wladimir sass und ausgezeichnet über alle prominenten Gefangenen orientiert war. Im Laufe unseres Beisammenseins bis zu meiner Entlassung am 21.9.1956 unterhielten wir uns über alle Vorkommnisse politischer Art, und darunter befand sich auch die Angelegenheit Wallenberg. Nach den Behauptungen Gegiberidses hat sich Wallenberg längere Zeit im Gefängnis Wladimir befunden und zwar soviel ich mich erinnere, nannte G. die Zeit von 1948 - 1953. Dies kann ich jedoch nicht mit Gewissheit sagen. G. befand sich damals zur Behandlung im Gefängnisspital und dort war Wallenberg isoliert untergebracht. In Wladimir wurden alle Gefangenen, die man isolieren wollte in einem Trakt des Spitals untergebracht. Ob Wallenberg krank war, oder nur isoliert, ist natürlich nicht feststellbar, doch erklärte G., dass er nach dem Besuch des schwedischen Ministerpräsidenten in Moskau, bei einer Vernehmung durch den politischen Offizier des Gefängnisses Wladimir hörte, dass dieser sich äusserte: "Den Wallenberg können sie lange suchen." G. hatte diese Angelegenheit selbst angeschnitten, da er stets eine Möglichkeit suchte, den Politoffizier anzugreifen. Die Glaubwürdigkeit Gogiberidses ziehe ich nicht in Zweifel, da er

stets die Wahrheit sprach. G. war ebenfalls mit vielen Gefangenen, besonders Deutschen zusammen. G. wurde am 21.9. nach Tiflis entlassen.

Vielleicht könnte Ihnen Herr Günther v. Rehekampff, Darmstadt, Mauerstr. 12 einige Auskünfte geben, da er mit G. lange Jahre zusammen war. Ebenfalls glaube ich, dass Herr Dr. Gerhard Stelzer, ehemaliger Botschaftsrat in Bukarest, dort 1944 verhaftet, 1955 entlassen, letzte mir bekannte Adresse, Frankfurt a.Main, Myliusstr. 43, etwas darüber wissen müsste, da er lange in Moskau im Gefängnis und später längere Zeit in Wladimir war. Leider ist das alles, was ich konkret sagen kann, und ich hoffe, Ihnen wenigstens mit einem Hinweis dienen zu können.

gez. Horst Theodor Mülle."

Wir freuen uns, dass diese detaillierte Darstellung, welche uns bei der Durchfahrt von Herrn Mülle in Berlin angedeutet wurde, Ihnen weiter helfen wird und hoffen, Ihnen einen Dienst erwiesen zu haben.

Mit vorzüglicher Hochachtung
u/ Zöfelt u/ Oehlschläger

*Emigration Arne Lundberg 7.2.1957
H. Vilbom 1957 s. 7 ff.*

Radiokommentar.

Sedan Raoul Wallenberg i mitten av januari 1945 omhändertogs av de ryska trupperna i Budapest, har tolv år gått. Under denna långa tid har Raoul Wallenberg varit föremål för omfattande efterspaningar, ett stort antal démarcher från det svenska utrikesdepartementets sida och en omfattande publicitet. Det har hänt så mycket i vad vi i utrikesdepartementet kallade Wallenberg-ärendet, att den redogörelse jag nu kan lämna endast kan bli en mycket kort sammanfattning av ett överväldigande stort material. Departementets akt i ärendet omfattar icke mindre än ett 80-tal dossierer. Registret till dessa dossierer innehåller omkring 1.200 personnamn. Akten torde vara den största i UD:s arkiv.

Wallenberg-dramat inleddes med att Wallenberg omhändertogs av rysk militär i Budapest i mitten av januari 1945. Vid denna tidpunkt skötte den svenska beskickningen i Budapest skyddsmaktsuppdrag för inte mindre än sju länder. Bl.a. hade den sedan sommaren 1941 tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Skyddsmaktsuppdragen omhänderhades av beskickningens B-avdelning.

I mars 1944, kort efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern, hade vidare den svenska hjälpaktionen för de ungerska judarna inletts. Hjälpverksamheten intensifierades efter Szalasi-regeringens makttillträde i oktober samma år och nådde sin största omfattning i december vid tiden för den ryska slutoffensiven mot Budapest. I juli 1944 förstärktes beskickningen med anledning av den öka-

de arbetsbörda, som hjälpen till judarna innebar, genom att Raoul Wallenberg nedsändes till Budapest och till det ungerska utrikesdepartementet anmälades som legationssekreterare. Wallenberg hade svenskt diplomatpass och åtnjöt diplomatisk immunitet. Då han kom till Budapest, organiserades en särskild avdelning, den s.k. C-avdelningen, med uppdrag att omhänderta hjälpaktionen för judarna. Wallenberg skötte C-avdelningen närmast under beskickningschefen, envoyén Danielsson.

Hjälpaktionen omfattade till att börja med bara cirka 650 judar med nära personlig anknytning till Sverige, men utsträcktes så småningom att omfatta omkring 5.000 personer, varvid man inte längre så strängt uppehöll kravet på nära släktskap till personer i Sverige eller affärsförbindelser med svenska firmor. För de judar man ville skydda hade med den ungerska regeringens medgivande utfärdats s.k. skyddspass, och det lyckades beskickningen att till en början få även Szalasi-regeringens medgivande att utställa sådana pass, ett medgivande som dock senare återtogs. Från ungersk sida hade utlovats att innehavarna av skyddspass inte skulle deporteras. De fick bo i särskilda av beskickningen förhyrda hus, de s.k. svenskhusen på Pestsidan. Sedan fördes utan piskorsmyndigheternas vetskap ytterligare personer till dessa hus eller gömdes på annat sätt, så att det totala antalet av de direkt genom svenska beskickningen i relativ säkerhet förda judarna uppgick till cirka 20.000 vid årsskiftet. Wallenberg gjorde som ledare av C-avdelningens arbete en hjältemodig insats. Han arbetade outtröttligt med fara för eget liv för att rädda judar undan förföljelserna. Ingen annan svensk i

vår historia har väl haft tillfälle att på ett så direkt och personligt sätt rädda människoliv i tusental.

På julaftonen började den ryska slutoffensiven, som den 15 januari 1945 ledde till att Pest-sidan föll i rysk hand. Wallenberg blev därigenom den ende beskickningsmedlemmen på Pest-sidan av Donau. Det sista direkta meddelandet från beskickningen hade kommit till utrikesdepartementet den 23 december. Efter denna tid hördes ingenting från de kvarvarande, förrän envoyén Söderblom i Moskva den 17 januari av vice utrikesminister Dekanosov underrättades om att Wallenberg hade tagit sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest. De sovjetryska myndigheterna, sades det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom. På grund av detta meddelande fick utrikesdepartementet intrycket, att Wallenberg var i säkerhet, under det att man hyste den största oro för minister Danielssons och övrig legationspersonals öde. Först den 23 mars ingick meddelande om att vissa av dessa personer hade anlänt till Rumänien. Sedan utrikesdepartementet hade fått veta var övrig personal befann sig men inte fått ytterligare underrättelser om Wallenberg, började departementet den långa raden av hänvändelser till de sovjetryska myndigheterna i syfte att klarlägga Wallenbergs uppehållsort och få honom överförd till Sverige. Från rysk sida svarades, att energiska efterforskningar bedrevs av generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter.

Det skulle ta för lång tid att nu redogöra för alla de svenska démarcherna fram till den 18 augusti 1947, då det sovjetryska utrikesministeriet överlämnade en note från vice utrikesminister Vysjinskij till ambassadör Sohlman. I noten uppgavs, att som resultat av en noggrann

undersökning hade fastställts, att Wallenberg inte fanns i Sovjetunionen, och att han var okänd för sovjetryska myndigheter.

Mellan 1947 och 1951 ingick inte till utrikesdepartementet några väsentliga nya fakta i Wallenberg-ärendet. Att Wallenberg hade omhändertagits av den ryska armén var ju klarlagt, men om han sedan hade råkat i fångenskap, likviderats, omkommit eller tappats bort visste man inte med säkerhet. Det fanns vissa indicier på att han hölls i fångenskap, men andra möjligheter kunde inte uteslutas. I varje fall intog den ryska regeringen en helt negativ ståndpunkt. Först då ett större antal utländska fångar började hemsändas från Sovjetunionen, fraskom nya uppgifter om Wallenberg. Vid årsskiftet 1951/52 hade utrikesdepartementet fått vissa utsagor av italienska medborgare, som återvänt från sovjetrisk fångenskap. Ett av dessa vittnesmål hade sådant innehåll, att det framstod som absolut trovärdigt. Kärnpunkten i detta vittnesmål var att Wallenberg hölls i fängsligt förvar i Moskva. Med anledning härav gjordes en ny démarche den 11 februari 1952, varvid bl.a. hemställdes, att Sovjetunionens regering skulle vidta de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärder. Notan besvarades efter påminnelse från svensk sida med att sovjetmyndigheterna icke förfogade över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öde utöver dem som meddelats i det tidigare nämnda svaret från Vysjinskij 1 augusti 1947.

Denna noteväxling inledde en lång serie svenska démarcher, framförda antingen av utrikesministern till ryske ambassadören i Stockholm eller av svenske ambas-

sadören i Moskva till det ryska utrikesministeriet. Sedan februari 1952 har utrikesdepartementet företagit 15 skriftliga och 34 muntliga démarcher och påminnelser. Därvid har med skärpa framhållits den vikt ärendet Wallenberg har för det svenska folket och för de svensk-ryska förbindelserna.

En vändpunkt i ärendet inträffade 1 april 1956 i samband med statsminister Erlanders och inrikesminister Hedlunds besök i Moskva. De svenska regeringsmedlemmarna hade tillfälle att till bl.a. herrar Bulganin, Chrustjov och Molotov lämna en utförlig redogörelse för de svenska synpunkterna. Vid slutet av samtalen lovade den ryska regeringens representanter, att en omfattande utredning rörande Wallenbergs öde skulle företagas, varpå utredningens resultat skulle meddelas den svenska regeringen.

Då den nya serien démarcher började 1952, hade utrikesdepartementet, som jag nyss nämnt, vissa vittnesmål, som visade, att Raoul Wallenberg under längre tid hållits fången i Moskva, närmare bestämt i fångelset Lefortovskaja. Parallellt med démarcherna fortsatte insamlandet av bevismaterial i ett antal länder. Arbetet var av olika skäl besvärligt. Hänsyn måste tagas till många människors personliga säkerhet. Många oriktiga uppgifter lämnades av personer, som antingen handlade i god tro eller hade bedrägligt syfte. Alla spår måste följas tills deras värde kunde säkert bedömas. Så småningom erhöles ett stort antal samstämmiga vittnesmål från av varandra oberoende vittnen. De flesta av dem hade kommit i kontakt med

Raoul Wallenberg genom knackningar i fängelseväggar och vattenledningsrör eller hört berättas om honom av medfångar, som hade haft sådana förbindelser. Utrikesdepartementet kom också hösten 1955 i kontakt med en man, som hade varit cellkamrat med Wallenberg i Ljubljanskaja-fängelset i början av 1945. Vi skall nu återge ett avsnitt av detta vittnesmål, som avgavs 1955 och då inspelades på band. Vittnesmålet är avgivet på tyska språket av Gustav Richter och skall strax översättas.

/Inspelning/ (Texten till anförande jämte ^{fri}översättning, se bil. 1 o. 2)

Så talade vittnet Gustav Richter.

Under senhösten 1955 och de första månaderna 1956 bearbetades materialet och vederbörande uppgiftslämnare undertecknade sina utsagor. Därefter tillkallades justitieråden Eklund och Lind för att taga del av utsagorna jämte visst annat material. Justitierådens granskning ledde till ett skriftligt uttalande, som överlämnades av utrikesministern till ambassadör Rodionov den 10 mars 1956. Uttalandet innehöll bl.a. en passus om att det enligt justitierådens mening "ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig som fånge i Sovjetunionen, och att det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning därom".

En biprodukt av utredningen var, att bevis framkom för att Wallenbergs chaufför Langfelder, som tillfångatogs i Budapest samtidigt med Wallenberg, också hade hållits fången i Moskva. Han har emellertid inte förvarats tillsammans med Wallenberg efter ankomsten till Moskva.

Vid statsministerns besök i Moskva överlämnades en

del av bevismaterialet till den sovjetryska regeringen.

Wallenbergs tillfångatagande och den negativa ryska hållningen till de svenska aktionerna har även för personer, som ingående har sysslat med ärendet, i många avseenden tätt sig gätfullt. För allmänheten måste frågan självfallet te sig ännu gätfullare. Jag vill begränsa mig till att något belysa anledningen till att Wallenberg blev fångad. På denna punkt finns visst material. Den svenska regeringen hade 1944 lämnat meddelande till den sovjetryska regeringen om vilken svensk legationspersonal, som fanns i Budapest. Det synes tydligt, att den sovjetryska militära ledningen i Budapest hade fått instruktioner att taga hand om den svenska beskickningens medlemmar. Dessa instruktioner följdes, även om det samtidigt mot den svenska personalen riktades beskyllningar för bristande neutralitet. Man bör minnas, att den ryska säkerhetspolisen då i högre grad än nu var en stat i staten. Den svenska hänvändelsen rörande legationspersonalen hade via ryska utrikesministeriet vidarebefordrats till de militära myndigheterna, men den ryska säkerhetspolisen hade makt att operera på egen hand. Efter hemkomsten har dåvarande attachén i Budapest Berg lämnat en redogörelse för vad som hände de första veckorna efter Budapests erövring. Jag citerar Berg:

"Det gjordes upprepade försök att upptaga kontakt med de sovjetryska myndigheterna för att utverka skydd för de andra beskickningsmedlemmarna eller vakt för beskickningslokalerna i Gyöpar Utca, att erhålla skydd och lättnader för svenska företag. I samtliga fall hade dessa försök ett rent negativt resultat eller ledde i bästa fall

till ett löfte, som sedan aldrig infriades. I stället riktades från sovjetrysk sida grava anklagelser mot beskickningen, att beskickningen bedrivit spionageverksamhet, att beskickningen utställt falska dokument, att beskickningen utställt skyddspapper för ungerska icke judiska medborgare, att beskickningen icke hade kontroll över den humanitära verksamheten vid beskickningen och Svenska röda korset, samt att beskickningen icke tillräckligt aktivt tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Ett flertal av beskickningens icke svenska anställda arresterades och förhördes ingående angående beskickningens och de svenska herrarnas arbete, våra privatförhållanden m.m. Särskilt utpekades Wallenberg och jag såsom tyska spionchefer, då ryssarna hade svårt att förstå arten av arbetet vid den humanitära avdelningen och B-avdelningen."

Så långt attachén Berg.

Av flera utsagor ingående i det svenska utredningsmaterialet framgår, att Wallenberg hade varit misstänkt för spioneri. Inga konkreta uppgifter föreligger om de fakta, varpå de ryska misstankarna grundades. På svensk sida står det klart, att dessa misstankar var helt grundlösa. Det förefaller emellertid sannolikt, att de varit anledningen till att Wallenberg blev den ryska säkerhetspolisens fånge.

En fråga, som svenska folket säkerligen ställer, är om det varit möjligt att genom ytterligare intensitet i efterspaningarna och démarcherna på ett tidigt stadium uppnå Wallenbergs hemsändande eller åtminstone ett klarläggande från den ryska regeringens sida. Min personliga uppfattning är, att under Stalins tid föga utsikter

fanns att från Sovjetunionen återfå en fånge, som anklagades för spioneri. Inga länder, inte ens stormakterna, har haft framgång i sådana företag. Det är bevisat, att i slutet av juli 1947 de ryska fängelsemyndigheterna förhöörde ett antal fångar, som kände till Wallenbergs och Langfelders fångenskap. Dessa fångar isolerades eller placerades tillsammans. Avsikten var uppenbarligen att hindra, att kunskap om Wallenberg spred sig till större grupper medfångar. Wallenberg betraktades tydligen som ett särskilt viktigt fall.

En utländsk medborgare i ett ryskt fängelse eller koncentrationsläger hade under många år efter kriget mycket liten eller ingen utsikt att få resa hem. Detta gällde inte minst fångar, som ur en eller annan synpunkt var viktiga. Det var först med regimskiftet efter Stalins död och den allmänna omläggningen av politiken ifråga om utländska fångar, som utsikterna började te sig åtminstone något ljusare att kunna nå klarhet om vissa intressanta fångars öde. Detta är den allmänna synpunkt man kan anlägga.

I dag har, som tidigare meddelats i dagsnyheterna, vice utrikesminister Gromyko överlämnat den sovjetryska regeringens svar i Wallenberg-ärendet till ambassadör Soliman. I svaret säges, att omfattande undersökningar utförts på basis av det från svensk sida överlämnade materialet. Därvid har påträffats ett dokument, undertecknat av chefen för sjukvårdstjänsten i Ljubljanskaja-fängelset Smoltsov, enligt vilket Wallenberg skulle ha avlidit den 17 juli 1947. Smoltsov hade meddelat detta till chefen för den ryska säkerhetstjänsten Abakumov,

som bekant avrättad i samband med upprensningarna inom säkerhetspolisen efter Stalins död. Abakumov hade, sägs det, lämnat det ryska utrikesministeriet oriktiga upplysningar. Därmed skulle alltså en förklaring ha givits, varför det ryska utrikesministeriet tidigare förnekat, att Wallenberg över huvud taget funnits i Sovjetunionen.

Det är i och för sig en märklig och ovanlig händelse, att den sovjetryska regeringen på ryska myndigheter lägger ansvaret i ett fall som detta och framför sitt beklagande. Hållfastheten i det svenska bevismaterial, som styrkte att Wallenberg hållits fångslad i Sovjetunionen, har därmed medgivits. Det ryska svaret bygger på ett enda dokument, som man anser sig ha grund betrakta som berörande Wallenberg. Man anser sig böra dra slutsatsen, att Wallenberg avlidit. De ryska formuleringarna är inte helt kategoriska. Denna försiktighet i formuleringen kan vara naturlig, om all annan dokumentation undanröjts, vilket man får anse vara enda möjliga förklaring till den uppgivna dokumentbristen på rysk sida.

Då det ryska materialet är så knäppt, ligger väl den tanken nära, att den på materialet baserade slutsatsen är behäftad med någon osäkerhet. För det svenska utrikesdepartementets vidkommande blir det därför nödvändigt att även i fortsättningen pröva alla existerande eller nya spår i Wallenberg-affären.

För det svenska folket utgör det ryska beskedet ett tragiskt budskap. Raoul Wallenberg gav ett lysande

exempel på uppoffrande personligt mod i kamp för mänskliga värden, som vi svenskar kände det som en särskild plikt att värna med hänsyn till vår förmånsställning under krigsåren. Våra tankar går till Raoul Wallenbergs anhöriga, främst till hans hårt prövade moder. Till henne vill vi uttrycka både vår tacksamhet över vad hennes son uträttat i fosterlandets tjänst och vårt djupa deltagande inför det nya slag som drabbat henne.

Ich bin soeben in meine deutsche Heimat zurückgekehrt. Mein Name ist Gustav Richter, und ich bin gebeten worden ob ich über das Schicksal des schwedischen Staatsangehörigen Raoul Wallenberg etwas mitteilen könne. Ich bin gerne bereit dieser Bitte nachzukommen und möchte folgendes ausführen. Am 23. August 1944 wurde ich in Bukarest gefangen genommen und mit Mitgliedern der deutschen Gesandtschaft in Bukarest mit einem Flugzeug nach Moskau gebracht, wo ich am 7. September in das Lefortovskaja Gefängnis eingeliefert wurde. Am 17. Januar 1945 wurde ich in das Gefängnis des russischen Innenministeriums, die Ljubljanka, überführt, wo ich am 31. Januar 1945 mit Raoul Wallenberg, dem ehemaligen Legationssekretär bei der schwedischen Gesandtschaft in Budapest, in der Zelle zusammen war. Wallenberg und ich wurden sehr bald Freunde. Während des Monats Februar 1945, den wir zusammen in Ljubljanka-Gefängnis verbrachten, war er guten Mutes und sehr guter Laune. Er teilte mit seinen Kameraden Freud und Leid. Im Verlauf der Gespräche erzählte mir Herr Wallenberg, dass er in amtlicher Eigenschaft nach Budapest geschickt worden sei um einen Schutzmachauftrag durchzuführen. Als so die russischen Truppen an die Stadt herangekommen waren, habe sich Wallenberg bei den sowjetrussischen Militärbehörden gemeldet. Man habe ihn anfänglich von einer zu anderen russischen Instanz zusammen mit seinem Chauffeur Langfelder verwiesen. Schliesslich seien sie beiden verhaftet worden. Sie wurden mit der Eisenbahn über Rumänien nach Moskau be-

fördert, wo sie ins Ljubljanka-Gefängnis eingeliefert wurden. Bei der Ankunft im Gefängnis wurden Wallenberg und Langfelder getrennt. Um die Zeit und die widerlichen Umstände wegzuerwerfen haben wir uns in den folgenden Tagen mit Gespräch über Rumänien, Ungarn und Schweden unsere Leiden wesentlich erleichtert. Dabei erwähnte Wallenberg, dass ihn sehr bedrücke, dass er in einer solchen Lage und in solchen Umständen geraten sei. Er sagte mehrmals, was werden nun meine Angehörigen, meine Mutter und meine Verwandten sagen, wenn sie erfahren dass ich in einem Gefängnis in Russland sitze.

Während der Zeit, wo wir Zellenkameraden waren, vereinbarten wir, unsere Anschriften auszutauschen um im Falle einer früheren Rückkehr des einen oder anderen die Angehörigen benachrichtigen zu können. Herr Wallenberg übergab mir einen Zettel mit seinem selbstgeschriebenen Namen, auf welchem als seine Adresse das Ausserministerium in Stockholm angegeben war. Ich versprach Herrn Wallenberg, falls ich früher als er nach Hause kommen sollte, seine Angehörigen, vor allen seine Mutter persönlich, anzuschreiben und Grüße zu bestellen. Anfang Februar 1945 setzte Wallenberg, nachdem er mit mir darüber beraten hatte, ein Schreiben in deutscher Sprache auf, das er an den Gefängnisdirektor richtete, und worin er als schwedischer Staatsangehöriger gegen seiner Behandlung und Verhaftung protestierte. Er verlangte auch in seiner Eigenschaft als schwedischer Diplomat mit der schwedischen Gesandtschaft in Moskau in Verbindung treten zu dürfen. So lange ich mit Wallenberg die Zelle teilte, ist ihm auf diese Eingabe je keine Antwort zu Teil ge-

kommen. Während der Zeit die Wallenberg mit mir zusammen verbrachte, wurde er nur einmal zum Verhör im Hause geführt. Als Wallenberg nach seiner Vernehmung, die etwa eine bis anderthalb Stunden dauerte, zu mir zurückkam, erzählte er mir dass ihm der vernehmende Kommissar gesagt habe: Sie sind uns ja bekannt, Sie gehören einer hochkapitalistischen Familie in Schweden an.

Am 1. März 1945 wurde ich am Nachmittag zur Vernehmung in meiner Angelegenheit gerufen, doch wurde ich danach nicht mehr in die Zelle, wo Wallenberg mit mir bisher war, zurückgeführt. Es war mir daher nicht möglich, was ich gerne getan hätte, mich von ihm persönlich zu verabschieden, und für die erwiesene Kameradschaft zu danken.

Mitt namn är Gustav Richter och jag har just återkommit till Tyskland. Jag har blivit ombedd att berätta något om den svenske medborgaren Raoul Wallenbergs öde, vilket jag gärna skall göra.

Den 23 augusti 1944 tillfångatogs jag i Bukarest och fördes tillsammans med andra medlemmar av tyska beskickningen i Bukarest med flyg till Moskva, där jag den 7 september insattes i Lefortovskaja-fängelset. Den 17 januari 1945 överfördes jag till ryska inrikesministeriets fängelse, Ljubljanskaja, och den 31 januari 1945 kom jag där att dela cell med f.d. legationssekreteraren vid svenska beskickningen i Budapest, Raoul Wallenberg. Vi blev snart vänner. Vi tillbringade februari månad 1945 tillsammans i Ljubljanskaja-fängelset och han var då vid gott mod och på mycket gott humör. Han delade glädje och sorg med sina kamrater.

Herr Wallenberg berättade för mig att han skickats i tjänsten till Budapest för att fullgöra ett skyddsmaktsuppdrag. När de ryska trupperna trängt in i staden anmälde Wallenberg sig hos de sovjetryska militärmyndigheterna. Först hänvisades han och hans chaufför Langfelder från den ena ryska instansen till den andra. Slutligen häktades de bägge och fördes med tåg via Rumänien till Moskva, där de insattes i Ljubljanskaja-fängelset. Vid framkomsten till fängelset blev Wallenberg och Langfelder skilda åt.

För att skingra tankarna fördrev vi tiden med att prata om Rumänien, Ungern och Sverige. Därvid nämnde Wallenberg att han var mycket bekymrad över den belägenhet han hamnat i. Han sade flera gånger: vad kommer nu mina

anhöriga, min mor och min släkt att säga, när de får höra att jag sitter i fängelse i Ryssland.

Medan vi delade cell kom vi överens om att byta adresser för att kunna underrätta våra respektive anhöriga i händelse en av oss skulle återvända hem tidigare än den andre. Herr Wallenberg gav mig en papperslapp, på vilken han skrivit sitt namn. Som adress angav han utrikesdepartementet i Stockholm. Jag lovade herr Wallenberg att, om jag kom hem före honom, kontakta hans anhöriga, i första hand hans mor, och framföra hälsningar.

I början av februari 1945 avfattade Wallenberg efter att ha rådgjort med mig en skrivelse på tyska, vilken han riktade till fängelsedirektören och i vilken han som svensk protesterade mot behandlingen och häktningen samt begärde att i sin egenskap av svensk diplomat få sätta sig i förbindelse med svenska legationen i Moskva. Så länge vi satt tillsammans erhöll Wallenberg inte något som helst svar på denna skrivelse.

Medan Wallenberg och jag var cellkamrater fördes han endast en gång till förhör. Detta varade ungefär 1 1/2 timme, och när Wallenberg efter förhöret återförts till cellen berättade han, att den kommissarie som lett förhöret sagt till honom: Er känner vi väl till, ni tillhör en storkapitalistisk familj i Sverige.

På eftermiddagen den 1 mars 1945 hämtades jag till förhör. Efter detta fick jag inte mer återvända till Wallenbergs och min gemensamma cell. Jag hade därför ingen möjlighet att, som jag skulle önskat, personligen ta farväl av honom och tacka honom för gott kamratskap.

Envoyén Arne Lundberg
radioanförande 7.2.1957
(Cj. Hultqvist) H. V. Boken 1975. 988

Sedan Raoul Wallenberg i mitten av januari 1945 omhändertogs av de ryska trupperna i Budapest, har tolv år gått. Under denna långa tid har Raoul Wallenberg varit föremål för omfattande efterspaningar, ett stort antal démarches från det svenska utrikesdepartementets sida och en omfattande publicitet. Det har hänt så mycket i vad vi i utrikesdepartementet kallade Wallenberg-ärendet, att den redogörelse jag nu kan lämna endast kan bli en mycket kort sammanfattning av ett överväldigande stort material. Utrikesdepartementets akt i ärendet omfattar inte mindre än ett 80-tal dossierer. Registret till dessa dossierer innehåller omkring 1.200 personnamn. Akten torde vara den största i UD:s arkiv.

Wallenberg-dramat inleddes med att Wallenberg omhändertogs av rysk militär i Budapest i mitten av januari 1945. Vid denna tidpunkt, då den sovjetryska offensiven mot Budapest pågått några veckor, var envoyén Danielsson chef för den svenska beskickningen i Ungern. Utöver sedvanligt arbete skötte beskickningen skyddsmaktsuppdrag för inte mindre än sju länder. Bl.a. hade den sedan sommaren 1941 tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Skyddsmaktsuppdragen omhänderhades av beskickningens B-avdelning.

I mars 1944, kort efter de tyska truppers inmarsch i Ungern, hade vidare den svenska hjälpaktionen för de ungerska judarna inletts. Hjälpverksam-

heten intensifierades efter Szalasi-regeringens maktillträde i oktober samma år och nådde sin största omfattning i december vid tiden för den ryska slut-offensiven mot Budapest. I juli 1944 förstärktes beskickningen med anledning av den ökade arbetsbörda, som hjälpen till judarna innebar, genom att Raoul Wallenberg nedsändes till Budapest och till det ungerska utrikesdepartementet anmälades som legationssekreterare. Wallenberg hade svenskt diplomatpass och åtnjöt diplomatisk immunitet. Då han kom till Budapest, organiserades en särskild avdelning, den s.k. C-avdelningen, med uppdrag att omhänderha hjälpaktionen för judarna. Wallenberg skötte C-avdelningen närmast under beskickningschefen.

Hjälpaktionen omfattade till att börja med bara cirka 650 judar med nära personlig anknytning till Sverige, men utsträcktes så småningom att omfatta omkring 5.000 personer, varvid man inte längre så strängt uppehöll kravet på nära släktskap till personer i Sverige eller affärsförbindelser med svenska firmor. För de judar man ville skydda hade med den ungerska regeringens medgivande utfärdats s.k. skyddspass, och det lyckades beskickningen att till en början få även Szalasi-regeringens medgivande att utställa sådana pass. Från ungersk sida hade utlovats att innehavarna av skyddspass inte skulle deporteras. De fick bo i särskilda av beskickningen förhyrda hus, de s.k. svenskhusen på Pest-sidan. Sedan fördes utan pilkorsmyndigheternas vetskap ytterligare personer till dessa

hus eller gömdes på annat sätt, så att det totala antalet av de direkt genom svenska beskickningen i relativ säkerhet förda judarna uppgick till cirka 20.000 vid årsskiftet. Wallenberg gjorde som ledare av C-avdelningens arbete en hjältemodig insats. Han arbetade outtröttligt med fara för eget liv för att rädda judar undan förföljelserna. Ingen annan svensk i vår historia har väl haft tillfälle att på ett så direkt och personligt sätt rädda människoliv i tusental.

I mitten av december försämrades beskickningens möjligheter att bistå judarna. Szalasi-regeringen tillkännagav, att den inte längre kunde stå fast vid den tidigare regeringens utfästelser utan förklarade, att de svenska skyddspassen skulle respekteras endast om svenska regeringen erkände Szalasi-regimen.

På julaftonen började den ryska slutoffensiven, som den 15 januari ledde till att Pest-sidan föll i rysk hand, och att förbindelsen med beskickningens humanitära avdelning avbröts. Wallenberg blev därigenom den ende beskickningsmedlemmen på Pest-sidan av Donau. Det sista direkta meddelande från beskickningen hade kommit till utrikesdepartementet den 23 december. Efter denna tid hördes ingenting från de kvarvarande, förrän envoyén Söderblom i Moskva den 17 januari av vice utrikesminister Dekanosov underrättades om att Wallenberg tagit sig över till den av ryssarna erövrade delen av

Budapest. De sovjetryska myndigheterna, sades det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom. På grund av detta meddelande fick utrikesdepartementet intrycket, att Wallenberg var i säkerhet, under det att man hyste den största oro för minister Danielssons och övrig legationspersonals öde. Först den 23 mars ingick meddelande om att vissa av dessa personer hade anlänt till Rumänien. Under de första månaderna efter Budapests fall hyste sålunda utrikesdepartementet stor oro för de beskickningsmedlemmars öde, om vilka ingenting var känt, medan man hade anledning tro, att Raoul Wallenberg snart skulle komma hem. Sedan utrikesdepartementet fått veta var övrig personal befann sig men inte fått ytterligare underrättelser om Wallenberg, började departementet den långa raden av hänvänelser till de sovjetryska myndigheterna i syfte att klarlägga Wallenbergs uppehållsort och få honom överförd till Sverige. Från rysk sida svarades, att energiska efterforskningar bedrevs av generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter. Det skulle ta för lång tid att nu redogöra för alla de svenska démarcherna fram till den 18 augusti 1947, då det sovjetryska utrikesministeriet överlämnade en note från vice utrikesminister Vysjinskij till ambassadör Sohlman. I noten uppgavs, att som resultat av en noggrann undersökning hade fastställts, att Wallenberg inte fanns i Sovjetunionen och att han var okänd för sovjetryska myndigheter. Den som vill närmare studera innehållet i démarcherna fram till denna tid hänvisar jag till utrikesminis-

terns interpellationssvar den 22 maj 1951.

Mellan 1947 och 1951 ingick inte till utrikesdepartementet några väsentliga nya meddelanden i Wallenberg-ärendet. Att Wallenberg hade omhändertagits av den ryska armén var ju klarlagt, men om han sedan råkat i fångenskap, likviderats, omkommit eller tappats bort visste man inte med säkerhet. Det fanns vissa indicier om att han hölls i fångenskap, men andra möjligheter kunde inte uteslutas. I varje fall intog den ryska regeringen en helt negativ ståndpunkt. Först då ett större antal utländska fångar började hemsändas från Sovjetunionen, framkom nya uppgifter om Raoul Wallenberg. Vid årsskiftet 1951/52 hade utrikesdepartementet fått vissa utsagor av italienska medborgare, som återvänt från sovjettrysk fångenskap. Ett av dessa vittnesmål hade sådant innehåll, att det framstod som absolut trovärdigt. Kärnpunkten i detta vittnesmål var att Wallenberg hölls i fängsligt förvar i Moskva. Med anledning härav gjordes en ny démarche den 11 februari 1952, varvid bl.a. hemställdes, att Sovjetunionens regering skulle vidtaga de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärderna. Noten besvarades efter påminnelse från svensk sida med att sovjetmyndigheterna icke förfogade över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öde utöver dem som meddelats i det tidigare nämnda svaret från Vysjinskij i augusti 1947.

Denna noteväxling inledde en lång serie svenska démarcher, framförda antingen av utrikesministern till ryske ambassadören i Stockholm eller av svenske ambassadören i Moskva till det ryska utrikesministeriet.

Sedan februari 1952 har utrikesdepartementet företagit 15 skriftliga och 34 muntliga démarches och påminnelser. Därvid har med skärpa framhållits den vikt ärendet Wallenberg har för det svenska folket och för de svensk-ryska förbindelserna.

En viss vändpunkt i ärendet inträffade i april 1956 i samband med statsminister Erlanders och inrikesminister Hedlunds besök i Moskva. De svenska regeringsmedlemmarna hade tillfälle att inför bl.a. herrar Bulganin, Chrustjov och Molotov lämna en utförlig redogörelse för de svenska synpunkterna. Vid slutet av samtalen lovade den ryska regeringens representanter, att en omfattande utredning rörande Wallenbergs öde skulle företagas, varpå utredningens resultat skulle meddelas den svenska regeringen.

Då serien démarches började, hade utrikesdepartementet, som jag nyss nämnt, vissa vittnesmål, som visade, att Raoul Wallenberg under längre tid hållits fången i Moskva, närmare bestämt i fängelset Lefortovska. Parallellt med démarcherna fortsatte insamlandet av bevismaterial i ett antal länder. Arbetet var av olika skäl besvärligt. Hänsyn måste tagas till många människors personliga säkerhet. Många oriktiga uppgifter lämnades av personer, som antingen handlade i god tro eller hade bedrägligt syfte. Alla spår måste följas tills deras värde kunde säkert bedömas. Så småningom erhöles ett stort antal samstämmiga vittnesmål från av varandra oberoende vittnen. De flesta

av dem hade kommit i kontakt med Raoul Wallenberg genom knackningar i fängelseväggar och vattenledningsrör eller hört berättas om honom av medfångar, som hade haft sådana förbindelser. Utrikesdepartementet kom ^{under hösten 1955} också i kontakt med en man, som hade varit cellkamrat med Wallenberg i Ljubljanskaja-fängelset ^{i början av 1945} ~~våren 1955~~. Vi skall nu återge ett stycke av detta vittnesmål, som avgavs 1955 och då inspelades på stålband. Vittnesmålet är avgivet på tyska språket av Gustav Richter och skall strax översättas.

/Inspelning/

Så talade vittnet Gustav Richter.

Under senhösten 1955 och de första månaderna 1956 bearbetades materialet och vederbörande uppgiftslämnare undertecknade sina utsagor. Därefter tillkallades justitieråden Eklund och Lind för att taga del av utsagorna jämte visst annat material. Justitierådens granskning ledde till ett skriftligt uttalande, som överlämnades av utrikesministern till ambassadör Rodionov den 10 mars 1956. Uttalandet innehöll bl.a. en passus om att det enligt justitierådens mening "ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig som fånge i Sovjetunionen, och att det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning därom".

En biprodukt av utredningen var, att bevis framkom för att Wallenbergs chaufför Langfelder, som tillfångatogs i Budapest samtidigt med Wallenberg, också hade hållits fången i Moskva. Han har emellertid inte förvarats tillsammans med Wallenberg efter ankomsten till Moskva.

Vid statsministerns besök i Moskva överlämnades en del av bevismaterialet till den sovjetryska regeringen. Efter statsministerns besök har, då svenska påminnelser gjorts, från sovjetrysk sida upprepade gånger meddelats, att omfattande undersökningar pågick, men att dessa inte avslutats. Så snart de slutförts skulle ett ryskt besked lämnas.

Wallenbergs tillfångatagande och den negativa ryska hållningen till de svenska aktionerna har även för oss, som ingående har sysslat med ärendet, i många avseendet sett sig gätfullt. För allmänheten måste frågan självfallet te sig ännu gätfullare. Det finns ett rikt fält öppet för spekulationer på olika punkter. Jag vill begränsa mig till att något belysa anledningen till att Wallenberg blev fånge. På en punkt finns visst material. Den svenska regeringen hade 1944 lämnat meddelande till den sovjetryska regeringen om vilken svensk legationspersonal, som fanns i Budapest. Det synes tydligt, att den sovjetryska militära ledningen i Budapest hade fått instruktioner att taga hand om den svenska beskickningens medlemmar. Dessa instruk-

tioner följdes, även om det samtidigt mot den svenska personalen riktades beskyllningar för bristande neutralitet. Man bör minnas, att den ryska säkerhetspolisen var en stat i staten. Den svenska hänvändelsen rörande legationspersonalen hade via ryska utrikesministeriet vidarebefordrats till de militära myndigheterna, men den ryska säkerhetspolisen hade makt att operera på egen hand. Beskyllningarna riktades i särskilt hög grad mot Wallenberg, vilket sammanhängde med att han ledde den humanitära verksamheten, som för de ryska myndighetspersonerna i Ungern tydligen tedde sig obegriplig. Anklagelserna för bristande neutralitet utmynnade till en del i direkta anklagelser för spioneri riktat mot Sovjetunionen. Efter hemkomsten har dåvarande attaché Berg lämnat en redogörelse för vad som hände de första veckorna efter Budapests erövring. Jag citerar Berg:

"Det gjordes upprepade försök att upptaga kontakt med de sovjetryska myndigheterna för att utverka skydd för de andra beskickningsmedlemmarna eller vakt för beskickningslokalerna i Gyopar Utca, att erhålla skydd och lättnader för svenska företag. I samtliga fall hade dessa försök ett rent negativt resultat eller ledde i bästa fall till ett löfte, som sedan aldrig infriades. I stället riktades från sovjetrysk sida grava anklagelser mot beskickningen, att beskickningen bedrivit spionageverksamhet, att beskickningen utställt falska dokument, att beskick-

ningen utställt skyddspapper för ungerska icke judiska medborgare, att beskickningen icke hade kontroll över den humanitära verksamheten vid beskickningen och Svenska röda korset, samt att beskickningen icke tillräckligt aktivt tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Ett flertal av beskickningens icke svenska anställda arresterades och förhördes ingående angående beskickningens och de svenska herrarnas arbete, våra privatförhållanden m.m. Särskilt utpekades Wallenberg och jag såsom tyska spionchefer, då ryssarna hade svårt att förstå arten av arbetet vid den humanitära avdelningen och B-avdelningen."

Så långt attachén Berg. Av flera utsagor ingående i det svenska utredningsmaterialet framgår, att Wallenberg hade varit misstänkt för spioneri. Inga konkreta uppgifter föreligger om de fakta, varpå de ryska misstankarna grundades. På svensk sida står det klart, att dessa misstankar var helt grundlösa. Det förefaller emellertid sannolikt, att de varit anledningen till att Wallenberg blev den ryska säkerhetspolisens fånge.

En fråga, som svenska folket säkerligen ställer, är om det varit möjligt att genom ytterligare intensitet i efterspaningarna och démarcherna tidigare uppnå Wallenbergs hemsändande eller åtminstone ett klarläggande från den ryska regeringens sida. Min personliga uppfattning är, att under Stalins tid föga utsikter fanns att från Sovjetunionen återfå en fånge,

allra minst en fånge, som misstänktes för spioneri. Inga länder, inte ens stormakterna, har haft framgång i sådana företag. Den svenska aktionen fram till 1947 utlöste en rysk reaktion av negativ art. Det är bevisat, att under sommaren 1947 de ryska fängelsemyndigheterna förhörde ett antal fångar, som kände till Wallenbergs och Langfelders öde. Dessa fångar isolerades eller placerades tillsammans. Avsikten var uppenbarligen att hindra, att kunskap om Wallenberg spred sig till större grupper medfångar. Fängelsemyndigheterna ville dölja Wallenberg så noga som möjligt. Wallenberg hade tydligen kommit att betraktas som en särskilt intressant fånge, som särbehandlades. Jag tror, att detta förhållande var typiskt för den ställning säkerhetspolisen intog i Ryssland vid denna tid och för hur den reagerade. En utländsk medborgare i ett ryskt fängelse eller koncentrationsläger hade under många år efter kriget mycket liten eller ingen utsikt att få resa hem. Detta gällde inte minst fångar, som ur en eller annan synpunkt var intressanta. Det var först med regimskiftet efter Stalins död och den allmänna omläggningen av politiken ifråga om utländska fångar, som utsikterna började te sig åtminstone något ljusare att kunna nå klarhet i Wallenbergs öde.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

Sjöborgsutredningen

L Svensk Morkva

Edert 80.

*Vi offentliggöra dagsnyheterna idag kl 1900
Svensk tid varvid även regeringskommuniké
meddelas. Vi återkomma*

ca brie

STOCKHOLM		7/2	19 57
N:o 50	Schaffer BUD		BIL.
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. L	MÅL 8 7 en	

80

*Exp. kl. 7/2 57
14.00
Kw*

W

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTETTelegram

20th

ang. Wallenberg-affären.

20.

STOCKHOLM den 7.2. 19 57		
N:o 47 ✓	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. En I

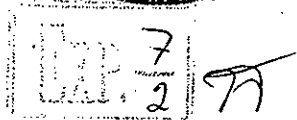
Svensk
Moskva

47 Kl. 19.00 svensk tid releasetid följande uttalande idag från regeringen. Sovjetregeringen har av sina utredningar dragit slutsatsen, att Wallenberg avled i ryskt fängelse i juli 1947. Ansvar för hans kvarhållande i fängelse och för de oriktiga upplysningar, som tidigare lämnats, lägges på de ryska säkerhetsorganen, och sovjetregeringen uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som inträffat.

Beträffande svaret kan konstateras, att man å rysk sida nu medger att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen. Sätillvida stämmer svaret överens med det svenska bevismaterialet. Det måste emellertid starkt beklagas att svaret innehåller så knapphändiga uppgifter. Ingenting säges om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter. Vi förväntar att om något nytt material framkommer i Sovjetunionen vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar som under så många år fått leva i en fruktansvärd ovisshet måste det ryska beslutet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla.

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTETTelegram

Sof

ang. Wallenberg-affären.

STOCKHOLM d. 7.2. 19 57		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. En I

1. Svensk Bonn Nr 19 ✓ 1915
2. Swedish Embassy London Nr 13 ✓ 1930
3. Swedele New York Nr 42 ✓ 1955
4. Svensk Paris Nr 12 ✓ 1955
5. Svensk Washington Nr 21 ✓ 2010
6. Svensk Wien Nr 15 ✓ 1740

Kl. 19.00 svensk tid releasetid följande preliminära översättning rysk note av den 6 februari Wallenbergfrågan samt följande uttalande idag från regeringen.

I anslutning till svenska regeringens begäran uppdrog sovjetregeringen åt vederbörande sovjetiska organ att granska det material rörande Raoul Wallenberg som mottagits från svensk sida vid de sovjetisk-svenska överläggningarna i Moskva i mars-april 1956 och även i maj 1956. Vid granskning och prövning av detta material ha de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann undersökning av de arkiv som hänföra sig till redovisning av fångar och till undersökningsfrågor - "sledstvenye dela" - i syfte att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså har många personer förhörts som skulle kunna ha något att göra med de omständigheter som nämnts i det från svensk sida mottagna materialet. Som resultat av dessa åtgärder har det emellertid icke lyckats påträffa några som helst uppgifter om Wallenbergs uppehåll i Sovjetunionen. Det har härvid framkommit att ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg. I samband härmed har vederbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning sida för sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängelser. Som resultat av dylik prövning av arkivdokument från sjukvårdstjänsten i Ljublanka-fängelset har påträffats ett dokument, som det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallenberg. Detta dokument har formen av en handskriven rapport riktad till förutvarande ministern för statssäkerheten i Sovjetunionen Abakumov

7
2

och skriven av chefen för sjukvårdstjänsten vid detta fängelse A.L. Smoltsov av följande innehåll: "Jag rapporterar att den Eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt. I samband med av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsynen över Wallenberg utber jag mig anvisning om åt vem skall uppdragas att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken. 17 juli 1947. Chef för sanitetsavdelningen i fängelset, överste i medicinska tjänsten - Smoltsov."

På denna rapport finns följande anteckning av Smoltsovs hand: "Har personligen underrättat ministern. Det har bifallits att kremera liket utan obduktion. 17 juli. Smoltsov."

Man har icke lyckats finna några som helst andra upplysningar med karaktär av dokument eller vittnesmål så mycket mera som ovan omnämnde A.L. Smoltsov avled den 7 maj 1953. På grund av vad ovan anförts bör den slutsatsen dragas, att Wallenberg avled i juli 1947. Raoul Wallenberg arresterades tydligen jämte andra personer i området för sovjetiska truppers krigshandlingar. Samtidigt kan anses otvivelaktigt att Wallenbergs senare kvarhållande i fängsligt förvar och likaså de oriktiga uppgifter om honom som av vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats till Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år utgjorde ett resultat av Abakumovs brottsliga verksamhet. I samband med av honom begångna grova brott blev som bekant Abakumov vilken bedrivit verksamhet som inneburit brott mot Sovjetunionens lagar och vilken strävat efter att vålla Sovjetunionen all slags skada, arresterad i enlighet med dom av Sovjetunionens högsta domstol.

Sovjetregeringen framför sitt uppriktiga beklagande i anledning av vad som förekommit och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen och likaså till Raoul Wallenbergs släktingar.

Regeringens uttalande:

Sovjetregeringen har av sina utredningar dragit slutsatsen att Wallenberg avled i ryskt fängelse i juli 1947. Ansvar för hans kvarhållande i fängelse och för de oriktiga upplysningar som tidigare lämnats lägges på de ryska säkerhetsorganen och sovjetregeringen uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som inträffat.

Beträffande svaret kan konstateras, att man å rysk sida nu medger att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen. Sätillvida stämmer svaret överens med det svenska bevismaterialet. Det måste emellertid

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

SaH

STOCKHOLM		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. HP	GR. 1	MAL. Er

forts.

starkt beklagas att s.varet innehåller så knapphändiga uppgifter. Ingenting säges om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter. Vi förväntar att om något nytt material framkommer i Sovjetunionen vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar som under så många år fått leva i en fruktansvärd ovisshet måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla.

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

sjöborgsutredningen

W. Åström

STOCKHOLM

19

Stockholm den 7 februari 1957.

N:o

Bil.

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR

2

MAL

Eu^I

Till Överdirektör och Fru von Dardel, Djursholm.

./.

Härmed har jag äran översända den idag offentliggjorda dokumentationen om Raoul Wallenberg.

/Sverker Åström/
Utrikesråd

Dep. m. k. 8/2-57
107

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Lorentzon/AVS

sjöborgsutredningen

STOCKHOLM 7.2.57 19		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

W. Ahlström

Broder,

Härmed får jag översända den idag offentliggjorda dokumentationen i Wallenberg-ärendet.

/u/ S. Åström

Professor B. Ohlin, Riksdagen
Riksdagsman L. Cassel, Riksdagen

*Geprunt 8/2.57
ad*

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *polsh* —
» 3 » —
» 4 » —

Chiffertelegram (BUD)

Från Moskva

Avsant den 8/2 19 57 kl. 09.15

Inkom den 8/2 19 57 kl. 11.25

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 37:B		82
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	Eu ^I

20

82.

Svaret ~~av~~ vårt chiffer 80 torde uppenbarligen böra betraktas som ett försök att få Wallenbergs-affären ur världen. annars hade man säkerligen här aldrig påtagit sig ens det ansvar, som nu lagts på Abakomovs axlar och varigenom vissa tidigare sovjetiska uttalanden ställas i egendomlig dager. Att försöket gjorts just nu torde möjligen även sammanhånga dels med resultatet av Fagerholms besök, varvid ju fastställdes att inga ovidkommande omständigheter finge påverka de finsk-sovjetiska förbindelserna, dels att man önskat i Ungern-affärens kölvatten - då icke så mycket stode att förlora av goodwill i Sverige som tidigare eller som man hoppas senare, men möjligen något att vinna - söka genom vissa medgivanden bringa saken närmare slutet.

Sohlman

Coll.: {

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till

» 3 »

» 4 »

aa
Enda en redan
expet.

Chiffertelegram (BUD.)

Från Moskva.

Avsant den 8 / 2 19 57 kl. 0930

Inkom den 8 / 2 19 57 kl. 1135

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr		37:B	83
Avd.	Gr.	Mål.	
P	2	En I	

20 v

83.

För Kabinettsssekreteraren.

Enligt vad Expressen i telefon uppgivit skall vitbok R.W.- saken framlagts den 7 februari. Om uppgiften riktig hemställes förklaring varför denna beskickning ej på förhand erhållit del därav. Jämför för övrigt vårt chiffer 606.1956.

Sohlman.

Coll.: *2*

8 7 6 5 4 3 2 1 P.M. 0

W-ahhonen

Pol.

INK. UTRIKES DEP.
D. No 51: A 13
8 FEB. 1957

ORIGINAL TELEGRAM
Stierstedt

cabinet sthlm
telegrafen sth

Pr.

1350/52 1234
fff telavivjaffa 42/37w 8/2 1300 etat

15256
Stor. v. Dardels

cabinet stockholm

3 morgontidningarna återge reutermeddelandet sovjetsvaret
wallenberg förstasidesnytt vissa pall tilläggande
skildring insatsen budapest stop generalsekreteraren utrikes-
ministeriet brevledes framfoert israeliska vederboerandes djupa
deltagande med svenska regeringen folket och familjen samt
uttryck ofoergaenglig tacksamhet hans gaerning lundborg

coll 1350/52 3
telegrafen sth
cabinet sthlm

KOPIA

1/uk: 2/55 8/2

8/2^v

G

svensk washington

224

8/2 57

9

cabinet stockholm

7

24 ryska beskedet raoul wallenberg refereras utfoerligt
framtraedande plats dagens stora morgontidningar. n y times
belairartikel foersta sidan under tvaaspaltig rubrik. utoever
referat ryska noten erinrar belair om att ryssarna tidigare
foerklarat sig sakna all kaennedom wallnberg samt cite/att de aeven
anklagat svenska ud foer att ha begagnat cit the wallenberg
case in the most shameless manner for purposes inimical to re-
lations with the soviet union slutcit. n y herald tribune
trespaltig artikel foersta sidan vari framhaalles wallenberg-
fallet varit en av de mest irriterande efterkrigsfraagorna
i svensk-ryska foerbindelserna samt svenska regeringen gjort
ej mindre aen 49 haenvaendelser kreml sedan 1952. washing-
ton post fyrspaltig artikel med foto fjaerde sidan vari bl a

AMBASSADE ROYALE DE SUÈDE

med sovjetiskt memorandum
ang. Raoul Wallenberg.

~~104~~ 36/101 8/2
Moskva den 7 februari 1957.

N:r 101.

HP 80.

2 bil.

Förtroligt.

20

60

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

(hvs L.)

./.

Jag får härjämte vördsamt insända fotokopia och svensk översättning av det memorandum, innehållande uppgifter om Raoul Wallenbergs död, som förste vice utrikesminister Gromyko igår överlämnade till mig.

Rolf Sohlman.

svenska regeringskommunikens cit starkt beklagas att svaret

innehaaller saa knapphaendiga uppgifter slutcit uppmaerksammas.

kort uttalande av backlund citeras likaledes. samtliga tidnin-

gar ha korta beroemmande redogoerelser wallenbergs verksamhet

budapest. abakumov betecknas genomgaaende saasom stalinist

och beriavaen. en del klipp luftpostas idag=

boheman+

vg laes i rad fem

all kaennedom wallenberg samt att de aeven anklagat o s v

Memorandum.

I anslutning till svenska regeringens begäran uppdrog sovjetregeringen åt vederbörande sovjetiska organ att granska och pröva det material rörande Raoul Wallenberg, som mottagits från svensk sida vid de sovjetisk-svenska överläggningarna i Moskva i mars-april 1956 och även i maj 1956.

Vid granskning och prövning av detta material ha de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann undersökning av de arkiv, som hänföra sig till redovisning av fångar och till undersökningsfrågor (sledstvennye dela), i syfte att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså har många personer förhörts, som skulle kunna ha något att göra med de omständigheter som nämnts i det från svensk sida mottagna materialet.

Som resultat av dessa åtgärder har det emellertid icke lyckats att påträffa några som helst uppgifter om Wallenbergs uppehåll i Sovjetunionen. Det har härvid framkommit att ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg.

I samband härmed har vederbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning sida för sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängelser. Som resultat av dylik prövning av arkivdokument från sjukvårdstjänsten i Ljublanka-fängelset har påträffats ett dokument, som det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallenberg. Detta dokument har formen av en handskriven rapport, riktad till förutvarande ministern för statssäkerheten i Sovjetunionen Abakumov och skriven av chefen för

Mosk 7.2.57 101 bil.2/1.

sjukvårdstjänsten vid detta fängelse A.L. Smoltsov, av följande innehåll:

"Jag rapporterar att den Eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen miokardinfarkt.

I samband med av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsyn över Wallenberg utber jag mig anvisning om åt vem skall uppdragas att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken.

17.7.1947

Chef för sanitetsavdelningen i fängelset

Överste i medicinska tjänsten - Smoltsov".

På denna rapport finns följande anteckning av Smoltsovs hand. "Har personligen underrättat ministern. Det har befallts att kremiera liket utan obduktion. 17.7. Smoltsov".

Man har icke lyckats finna några som helst andra upplysningar med karaktär av dokument eller vittnesmål, så mycket mera som ovan omnämnde A.L. Smoltsov avled den 7 maj 1953.

På grund av vad ovan anförts bör den slutsatsen dragas att Wallenberg avled i juli 1947.

Raoul Wallenberg arresterades tydligtvis jämte andra personer i området för sovjetiska truppers krigshandlingar. Samtidigt kan anses otvivelaktigt, att Wallenbergs senare kvarhållande i fängsligt förvar och likaså de oriktiga uppgifter om honom, som av vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats till Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år, utgjorde ett resultat av Abakumovs brottsliga verksamhet. I samband med av honom begångna grova brott blev som bekant Abakumov, vilken bedrivit verksamhet som inneburit brott mot Sovjetunionens lagar och vilken strävat efter att vålla Sovjetunionen all slags skada, dömd och arkebuserad i enlighet med dom av Sovjetunionens Högsta Domstol.

Sovjetregeringen framför uppriktigt beklagande i anledning av vad som förekommit och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen och likaså till Raoul Wallenbergs släktingar.

Moskva den 6 februari 1957.

Mosk 7.2.57 101 bil/2.

*Lammel er fände nie wieder.
früheres 121 und. Pohlman; Handm
ang. Raoul Wallenberg
etel 12 1/2*

ПАМЯТНАЯ ЗАПISKA

INK. BESK. MOSKVA		
D. No 7 132		
6.2.57.		
AVD.	GR.	MAL
<i>KP</i>	<i>80</i>	<i>Su/R.W.</i>

В связи с просьбой Правительства Швеции Советским Правительством было поручено соответствующим советским органам произвести рассмотрение и проверку материалов относительно Рауля Валленберга, полученных от шведской стороны во время советско-шведских переговоров в Москве в марте-апреле 1956 года, а также в мае 1956 года.

В процессе рассмотрения и проверки этих материалов советские органы произвели тщательный просмотр архивов, относящихся к учету заключенных и к следственным делам, с целью обнаружения возможных сведений о Валленберге. Был проведен также опрос многих лиц, могущих иметь отношение к обстоятельствам, упомянутым в материалах, полученных от шведской стороны.

Однако в результате этих мер не удалось обнаружить каких-либо данных о нахождении Валленберга в СССР. Выяснилось при этом, что никому из опрошенных не было известно какое-либо лицо под фамилией Валленберг.

В связи с этим соответствующие советские органы предприняли подиговую проверку архивных документов всех вспомогательных служб некоторых тюрем. В результате такой проверки в архивных документах санитарной службы Лубянской тюрьмы был обнаружен документ, который есть основание рассматривать как имеющий отношение к Раулю Валленбергу. Этот документ представляет собой рукописный распорядок на имя бывшего министра государственной безопасности СССР Абакумова, написанный начальником санитарной службы этой тюрьмы Смольцовым А.Л., следующего содержания:

"Докладываю, что известный Вам заключенный Валленберг сегодня ночью в камере внезапно скончался предположительно вследствие наступившего инфаркта миокарда.

В связи с имеющимся от Вас распоряжением о личном наблюдении за Валленбергом прошу указания, кому поручить вскрытие трупа на предмет установления причины смерти.

17.УП.47 г. Начальник санчасти тюрьмы
полковник медицинской службы -Смольцов."

На этом рапорте имеется сделанная рукой Смольцова следующая надпись:

"Доложил лично Министру. Приказано труп кремировать без вскрытия.

17.УП. Смольцов".

Каких-либо других сведений документального или свидетельского характера обнаружить не удалось, тем более, что упомянутый выше Смольцов А.Л. умер 7 мая 1953 года.

На основании вышеизложенного следует сделать заключение, что Рауль Валленберг умер в июле 1947 года.

Рауль Валленберг был, по-видимому, в числе других лиц задержан в районе боевых действий советских войск. Вместе с тем можно считать несомненным, что последующее содержание Валленберга в заключении, а также неправильная информация о нем, дававшаяся некоторыми бывшими руководителями органов безопасности в МИД СССР в течение ряда лет, явились результатом преступной деятельности Абакумова. Как известно, в связи с совершенными им тяжкими преступлениями, Абакумов, действовавший в нарушение законов СССР и стремившийся нанести всяческий ущерб Советскому Союзу, был осужден и расстрелян по приговору Верховного Суда СССР.

Советское Правительство искренне сожалеет по поводу случившегося и выражает свое глубокое соболезнование Правительству Швеции, а также родственникам Рауля Валленберга.

Москва, " 6 " февраля 1957 года.

82-57

Egendomligheter i det ryska svaret.

Den välvilliga tolkningen av det ryska svaret är följande. Säkerhetspolisen bar hela ansvaret och har 1947 sopat igen alla spår - alternativt har vissa spår förstörts senare som en följd av ordern i juli 1947 eller i samband med razzian inom säkerhetspolisen vid Stalins död. Utrikesministeriet har först letat i papper rörande "redovisning av fångar" och "undersökningsfrågor" men ingenting hittat. Man har sökt vittnen men misslyckats, kanske till följd av omplaceringarna efter Stalins död. Så småningom går man igenom serviceavdelningarnas papper i "vissa" fängelser - vilka? - och då gör man sitt fynd. Det är naturligt, att om något papper över huvud taget fanns på sjukvårdsavdelningen, så skulle det ha samband med Wallenbergs död. Att just där fanns ett papper, kan bero på att på denna avdelning fanns en viss särbokföring, som man vid undanröjande av bevisen glömde bort. Det verkar dock osannolikt, att en NKVD-läkare, som tilldelats personligt ansvar för Wallenberg, inte skulle ha fått order, att bevisen skulle undanröjas - en order, som av förhören i juli 1947 att döma måste ha varit känd för många personer. Det ryska svaret är uppenbarligen avsett att bibringa oss ovanstående version. Ryssarna har självfallet noga övervägt, vilken reaktion varje formulering skulle utlösa hos svenska regeringen och pressen. Den lämnade versionen stämmer utmärkt väl överens med det bevismaterial vi överlämnat till ryssarna.

Men det finns en del egendomligheter i det ryska svaret. Innan dessa diskuteras är det lämpligt att klargöra, i vilken situation ryssarna kan ha befunnit sig, då svaret lämnades. Alternativet, att de icke skulle utlämna Wallenberg, även om han vore vid full vigör, förefaller mindre sannolikt. Skälet skulle i så fall vara att slippa få ut en best-seller på alla språk, skriven av honom. Däremot kan han inte ha fått "veta" något intressant, som vissa tidningar antytt, utöver sitt eget öde. Att Wallenberg

verkligen är död är den närmast liggande förklaringen till svaret. Men svaret kan också ha tillkommit i den form det fick, om Wallenberg antingen tappats bort eller befinner sig i mycket dålig kondition. I de två sistnämnda fallen kunde ryssarna ha skäl att utfärda en dödsattest för att få slut på saken, samtidigt som de inte vågade bestrida vårt bevismaterial. Ett i visst hänseende parallellt fall finns. Österrikarna saknade en diplomat, som ryssarna tagit i Tjeckoslovakien. Då österrikarna överlämnade bevismaterial, svarade ryssarna med en dödsattest, daterad till tiden omedelbart efter den senaste tidpunkt, för vilken österrikarna hade bevis. Det torde böra undersökas, om österrikarna numera vet, huruvida dödsattesten var riktig eller falsk.

Till egendomligheterna i svaret hör, att ryssarna inte påträffat ett enda vittne. Under den första tiden i Ljubljanskaja-fängelset satt Wallenberg tillsammans med många fångar, och dessa växlade snabbt. Det är inte säkert, att fängelsepersonalen lagt enstaka fångars namn på minnet eller ens efteråt kan känna igen dem på fotografier. I Lefortovskaja-fängelset måste ha funnits manskap, som under lång tid sett Wallenberg i samband med måltider, renhållning, promenader på fängelsegården etc. Fotografier har erhållits från Sverige. Det torde vara skäl undersöka, i vilken utsträckning fängelsepersonalen samtalade med fångarna eller visste deras namn och nationalitet. Har nummer använts i stället för namn? Hur kontrollerades fångarnas identitet vid flyttningar? Vad vet man om personalväxlingarna i fängelset, i synnerhet efter Stalins död? Utan närmare undersökning kan det vara svårt att påstå, att fångvaktare från åren 1945 - 47 nära tio år senare bör kunna erinra sig namn, nationalitet eller andra karaktistika, som man kan anta ryssarna gått efter vid förhören. Men måste också räkna med att fångvaktare av rädsla om sitt eget skinn hellre tigit än talat om Wallenberg vid förhören. Den gamla NKVD-personalen måste ju efter alla utrensningarna vara ytterligt rädd att bli förknippad med någon fånge, som de märker är viktig. Huvudvittnena kan rentav veta,

att alla spår undanröjts, ja, de kan ha deltagit i undanröjandet.

Det påträffade dokumentets innehåll är onekligen märkligt i det hänseendet, att papperet innehåller allt vad ryssarna kan ha önskat. Det enda tillgängliga bevismedlet ger inte bara besked på hur, när och var Wallenberg dött utan lägger till på köpet entydigt hela skulden på Abakumov - ett resultat, som onekligen måste betecknas som idealiskt ur rysk synpunkt. Dokumentet är kort, "pedagogiskt" och lämpat för publicering. Det är ett häpnadsväckande sammanträffande, att det enda beviset skulle vara så fullständigt.

Dokumentet inger misstanken, att det är fabricerat. Därmed är emellertid inte sagt, att inte Wallenberg kan ha dött vid angiven tidpunkt. Motiven för fabrikationen kan ha varit andra, de nämnda pedagogiska skälen samt att ryssarna kan ha haft ett behov att förklara sitt långa dröjsmål. Hela svarets omfattning tyder på att de känt behov förklara sig på denna punkt. Ur denna synpunkt är formen för bevisningen onekligen också idealisk.

Alla tidigare ryska besked bör nu fingranskas. Vysjinskijs svar var på sin tid svävande. Där talades om resultatlösa undersökningar och att W. icke "finns" i Sovjetunionen, men det sades inte, att han inte funnits. Kan detta ha berott på att han just avlidit? Vidare uppställdes beskäftigt olika teorier om hur han kunde ha försvunnit. För flera år sedan hade jag intrycket, att svaret i augusti 1947 hade denna svävande karaktär, antingen därför att utrikesministeriet ljög eller därför att utrikesministeriet misstänkte, att säkerhetspolisen ljög. Av den muntliga karaktären av Rodionovs besked i juli 1953 - denna karaktär fastslogs ju eftertryckligt genom vissa manövrer från min sida - drog vi på sin tid slutsatsen, att det ryska beskedet inte var slutgiltigt. Var för övrigt Rodionovs besked baserat på MVD:s uppgifter? Det nu föreliggande svaret är också svävande på ett par punkter, nämligen där det talas om "grund" att sätta Smoltsovs papper

i samband med Wallenberg och där det sägs, att man "bör dra slutsatsen". Översättningen bör kontrolleras. Det kan omöjligen vara ett utslag av "objektivitet", att formuleringarna blivit sådana. Det framgår rätt tydligt, att ryssarna velat säga: vi har ju bara ett dokument, det föreligger någon osäkerhet. De håller en reträttväg öppen.

Om ryssarna velat ge ett absolut slutgiltigt besked, kunde de lätt ha gjort detta. De kunde t.ex. ha sagt, att de påträffat vissa vittnen, som bekräftat, att Wallenberg funnits i Lefortovskaja-fängelset, att de inte lyckats fastställa när och vart han flyttats därifrån, men att de så småningom funnit dokumentet i Ljubljanskaja-fängelset. De kunde också ha tillagt, att de - innan de funnit dokumentet - sökt även i ett flertal fängelser och läger, till vilka fångar förts från Lefortovskaja-fängelset. Över huvud taget fanns många möjligheter att ge intryck av ett absolut, kategoriskt och slutgiltigt svar. Varför har de inte gjort detta? Kan verkligen de många intelligenta personer, som säkerligen deltagit i svarets utformning, ha svävat i ringaste tvivel om att ett svar i föreliggande form skulle utlösa en mängd tvivel och spekulationer? Kärlek till sanningen är säkerligen inte anledningen till svarets formulering.

Om ryssarna tappat Wallenberg eller han är i dålig kondition, kan de mycket väl ha sänt sitt svar med följande resonemang. "Svenskarna har förmodligen inget färskare material än början av 1947. Vi vet, att de omöjligen kan få något lika bra material för senare år. Vi tar chansen att säga av ärendet. Skulle svenskarna mot förmodan kunna åstadkomma bevisning för senare tidpunkter, kan vi ju alltid komma undan. Ty då kommer de säkerligen inte att publicera vårt svar utan göra en motstöt. Vi kan då falla tillbaka på att vi utgått från ett enda dokument, som kanske rört någon annan fånge."

Är dokumentet falskt, är det bara naturligt, att det innehåller de intressanta detaljerna om sjukdomen, den utblivna obduktionen etc. Det vore i så fall en typisk "diversionsmanöver".

Stockholm den 8 februari 1957.

/Arne Lundberg/

1/
Egendomligheter i det ryska svaret.

Den välvilliga tolkningen av det ryska svaret är följande. Säkerhetspolisen har hela ~~snv~~svaret och har 1947 sopat igen alla spår - alternativt har vissa spår förstörts senare som en följd av ordern i juli 1947 eller i samband med razzian inom säkerhetspolisen vid Stalins död. UM har letat först i papper rörande "redovisning av fångar" och "undersökningsfrågor" men ingenting hittat. Man har sökt vittnen men misslyckats, kanske till följd av omplaceringarna efter Stalins död. Så småningom går man igenom serviceavdelningarnas papper, i "vissa" fångelser - vilka? - och då gör man sitt fynd. Det är naturligt, att om något papper över huvud taget fanns på sjukvårdsavdelningen, så skulle det ha samband med Wallenbergs död. Att just där fanns ett papper, kan bero på att ~~um~~ på denna avdelning fanns en viss särbokföring, som man vid undanrödjande av bevisen glömde bort. Det verkar dock ~~egendomligt~~ osannolikt, att en NKVD-läkare, som tilldelats personligt ansvar för Wallenberg, inte skulle ha ~~hört talas om~~ fått order att bevisen ~~berde~~ skulle undanröjas - en order, som av ~~de många~~ förhören i juli 1947 att döma måste ha varit känd för många personer. Det ~~wowowowoken~~ ryska svaret är uppenbarligen avsett att bibringa oss ovanstående version. Ryssarna har självfallet nog övervägt, vilken reaktion varje formulering skulle utlösa hos svenska regeringen och pressen. Den lämnade versionen stämmer utmärkt väl överens med det bevismaterial vi överlämnat till ryssarna.

Men det finns ~~och~~ en del egendomligheter i det ryska svaret. Innan dessa diskuteras är det lämpligt att klargöra, i vilken situation ryssarna ~~wefanowetgwpt~~ kan ha befunnit sig, då svaret lämnades. Alternativet, att de icke skulle utlämna Wallenberg, även om han vore vid full vigör, förefaller mindre sannolikt. Skälet skulle i så fall vara att slippa få ut en ~~wesetse~~ best-sälare på alla språk, skriven av honom. Däremot kan han ha fått inte "veta" något intressant, som vissa tidningar antytt, utöver sitt eget öde. Att Wallenberg verkligen är död är den närmast liggande förklaringen till svaret. Men svaret kan också ha tillkommit i den form det fick, om Wallenberg antingen tappats bort eller befinner sig i mycket dålig kondition. I de två sistnämnda fallen kunde ryssarna ha skäl att utfärda en dödsattest för att få slut på saken, samtidigt som de inte vågade bestida vårt bevismaterial. Ett i visst hänseende parallellt fall finns. Österrikarna saknade en diplomat, som Ryssarna tagit i Tjeckoslovakien. Då ~~österrikarna~~ överlämnade bevismaterial, svarade ryssarna med en dödsattest, daterad till tiden omedelbart efter

den senaste tidpunkt, för vilken österrikarna hade bevis.
 Det torde böra undersökas, om österrikarna numera vet, huruvida dödsattesten var riktig
 eller falsk.

Till egendomligheterna i svaret hör, att ryssarna inte påträffat ett enda
 vittne. Under den första tiden i Ljubljanskaja satt Wallenberg tillsammans med många
 fångar, och dessa växlade snabbt. Det är inte säkert, att fängelsepersonalen lagt enstaka
 fångars namn på minnet eller ens ~~kan~~ efteråt kan känna igen dem på fotografier. I Lefor-
 tovskaia måste ha funnits manskap, som under lång tid sett Wallenberg i samband med mål-
 tider, renhållning, promenader på ^{fängelsegården} ~~fängelsegården~~ etc. Det torde vara skäl undersöka,

i vilken ~~utsträckning~~ ^{utsträckning} fängelsepersonalen samtalade med fångarna eller visste deras
 namn och nationalitet. H ar numrer använts i stället för namn? Vad vet man om personal-
 växlingarna i fängelset, i synnerhet efter Stalins död? Utan närmare undersökning kan

det vara svårt att påstå, att fångvaktare ^{från} åren 1945 - 47 nära tio år senare kan ^{från} erinra
 sig namn, nationalitet eller andra karakteristika, som man kan anta ryssarna gått efter
 vid förhören. Man måste också räkna med att fångvaktare av rädsla ^{sin} sitt eget skinn

hellre tigit än talat om Wallenberg vid förhören. Den gamla NKVD-personalen måste ju
 efter alla utrensningarna vara ytterligt rädd att bli förknippad med någon fånge, som

de märker är viktig. <sup>Huvudsaken är att man inte vet, att alla spår under
 1945, ja, de kan ha sett sig i misantropiska.</sup>

Det påträffade dokumentets innehåll är onekligen märkligt i det hänseendet, att
 papparet innehåller allt vad ryssarna kan ha önskat. Det enda tillgängliga bevismedlet

ger inte bara besked på hur, när och var Wallenberg dött utan lägger till på köpet entydig

hela skulden på Abakumov - ett resultat, som onekligen måste betecknas som idealiskt ur
^{Dokumentet är kort, pedagogiskt och lämnt för publicering.}
 rysk synpunkt. Det är ~~onekligen~~ ett häpnadsväckande sammanträffande, att det enda ~~skälet~~

~~efter Wallenberg skad~~ skulle vara ~~ett~~ ^{fullständigt}.

Dokumentet gör ~~onekligen~~ ^{ingen minsta} intryck av att vara fabricerat. Därmed är emellertid

inte sagt, att inte Wallenberg kan vara död vid angiven tidpunkt. Motives ^{för} fabri-
 cationen kan ha varit ^{andra, de nämnda pedagogiska skälen samt att} ett annat. Ryssarna kan ha haft ett behov att förklara sitt långa
 dröjsmål, med svaret, och att ge bevisningen både i fråga om Wallenbergs död och Abakumovs
 skuld i en "pedagogisk" och för ^{att på denna punkt} ~~publicitet~~ ^{lärda} lämpad form. Ur dessa synpunkter är formen

för bevisningen onekligen också idealisk. Detta styrker ytterligare misstanken om dokumen-

~~fabrikation~~*Alla tidiga mysliga besked från den finska sidan.*

Vysjinskijs svar var på sin tid svävande. Det talades om resultatlösa undersökningar och att W. icke "finns" i Sovjetunionen, men det sades inte, att han inte funnits. Kan detta ha berott på att han just avlidit? Vidare uppställdes beskäftigt olika teorier om hur han kunde ha försvunnit. För flera år sedan hade jag intrycket, att W. svaret i augusti 1947 hade denna svävande karaktär, antingen därför att UM ljög eller därför att UM misstänkte, att säkerhetspolisen ljög. Av den muntliga karaktären av Rodionovs besked ^{i juli} 1953 - denna karaktär fastslogs ju eftertryckligt genom vissa manövrer från min sida - drog vi på sin tid slutsatsen, att det ryska beskedet inte var *Var ju omgående Rodionovs besked baserat på M. V. S. uppgifter?* slutgiltigt. Det nu föreliggande svaret är också svävande på ett par punkter, nämligen där det talas om "grund" att sätta Smoltsovs papper i samband med Wallenberg och där det sägs, att man "bör dra slutsatsen". ^{Om översättningen är riktig, kan det omöjligen} vara ett utslag av "objektivitet", att formuleringarna blivit sådana. Det framgår rätt tydligt, att ryssarna velat säga: vi har ju bara ett dokument, det föreligger någon osäkerhet. De håller en reträttväg öppen.

Om ryssarna tappat W. eller han är i dålig kondition, kan de mycket väl ha sänt sitt svar med följande resonemang. "Svenskarna har förmodligen inget färskare material än början av 1947. Vi vet, att de omöjligen kan få något lika bra material för senare år. Vi tar chansen att säga av ärendet. Skulle svenskarna mot förmodan kunna åstadkomma bevisning för senare tidpunkter, kan vi ju alltid komma undan. Ty då kommer de säkerligen inte att publicera vårt svar utan göra en motstöt. Vi kan då falla tillbaka på att vi utgått från ett enda dokument, som kanske rört någon annan fånge."

Är dokumentet falskt, är det bara naturligt, att det innehåller de i så tressanta detaljerna om sjukdomen, den uteblivna obduktionen etc. Det vore ~~vare~~ fall en typisk "diversionsöver".

Om ryssarna velat ge ett absolut slutgiltigt besked, kunde de lätt ha gjort detta. ~~Skulle de verkligen av sanningskärlek ha givit sitt besked en sådan form, att det måste ge intryck av vaghet och väcka tvivel i den svenska pressen? De kunde t.ex. ha sagt, att de påträffat vissa vittnen, som bekräftat, att Wallenberg funnits i Lefortovskaja, att de inte lyckats fastställa när och vart han flyttats därifrån men att de så~~

småningom funnit dokumentet i Ljubljanskaja. De kunde också ha tillagt, att ^{de} innan ~~man~~ de
funnit dokumentet - sökt även i ett flertal fängelser och läger, ~~varifrån fångarna~~
till vilka fångar förts från Lefortovskaja. Över huvud taget fanns många möjligheter att
ge intryck av ett absolut kategoriskt och slutgiltigt svar. Varför har de inte gjort
detta? Kan verkligen de många intelligenta personer, som säkerligen deltagit i svarets
utformning, ha svävat i ringaste tvivel om att ett svar i ~~den~~ föreliggande formen
skulle utlösa en mängd tvivel och spekulationer? ~~Varför~~ ^{Känslan till osäkerheten}

^{är säkerligen inte anledningen till svarets formulering.}

8/2 57

A.L.

2. Med denna uppläsning från vår
sida bör vi - utan att sluta bryta
frånvaran eller betvivla nödvärden
av deras egna uppgifter - på ett
gott underlag för ~~frånvarande~~ ~~frånvarande~~
~~avse~~ begäran om från exemplar-
terande uppläsningar, nya under-
sökningar, viss redovisning av material,

granskning av Smolthors Skummet
och eventuella rentor på sig om
en jämsam undersöknings-
kommitté, där ett samman-
träde mellan den rype under-
skriftskommittén och en
fransk representatör.

Dokumentet -

1. Kan et dokument aldrig teknisk
fastslås?
2. Om så er fallet, kan det ha nogen
mening at fastslå, når skriftlig
an det almindelige dokument på
fastslås det angivne tidspunkt?
Det kan jo ha væsentlig be-
rørelse til denne tidspunkt
på det se senere bevis om
W:s fastgjorte død. Hvis man
måste bevare jahanke. Det
bør ligge i det rene og
særligt interesse end på fast-
sløret ^{hans} dokumentet till-
komme på det undersøge
angr mistanke om at det
skulle ha påfulgt nu.

Finns några andra dokument
av Smittens hand? Det är
i denna fastställas att
denne verkligen är författaren.

3. Även om det kan rättsligt
bevisas att dokumentet är
författat av Smitten och ~~han~~
anses tillräckligt så sammanfattar
denna åsikt, är denna
inte bevisad att W. verk-
ligen avskickat på sådant
sätt.

✓ Det er en eller anden tidspunkt

I Sovjetrepublikens som ~~hans~~ slut-
~~sete om Wallenbergs død bygger på et~~
~~enda dokument, ~~det~~ som ~~er~~ vel-~~
~~aktet at konkluderes at~~ arketiske
oplysninger om Wallenberg under en
følgte af år. Licensen af viden først-
nævnte ledere på de sovjetiske
sikkerhedsorganer.

Shetsalen om Wallenbergs død
bygger på et enda dokument.
~~Enligt hvad han~~
~~de~~ ~~der~~ ikke lykkedes finde
något som helst andre oplysninger
med karakter af dokument eller
vidnesbyrd. Da det ikke kan
konkluderes at det påtænkte dok-
umentet ^{arketiske} ~~er~~ ^{fabrikeret} af [de sovjetiske]
sikkerhedsorganer i syfte at ~~hans~~
håbe vilseledende spør om W:s død,

och ^{de} ~~möjligheten~~ ^{av} namn för inslag ~~för~~
~~högst~~ ej heller kan helt uteslutas,
vare det oönskade erfara huruvida
de söjehälska myndigheterna tillförs
~~underkastningen~~ stypels i sin
uppfattning av W. avled i juli
1947 av ~~svåra~~ ~~andra~~ ~~indier~~
~~an~~ ~~använda~~ ~~documentet~~ ~~det~~ ~~från~~
svensk rätts över ~~hänvisning~~ ~~för~~
materialen eller ^(när det gäller dokument) ~~av~~ ~~andra~~ ~~indier~~
eller, som ej haft karaktären av
document eller vittnesmål.
Det är även betydelsefullt på veder för
huruvida söjehälska myndigheterna kommer
viden skapade protokoll dokumentets
äktlighet, ^{och} ~~hänvisningen~~ ~~för~~ ~~des~~ ~~tillekommet~~
och ~~hänvisningens~~ ~~äktlighet~~.

Egendomligheter i det ryska svaret.

see. vikt
Be

Den välvilliga tolkningen av det ryska svaret är följande. Säkerhetspolisen bar hela ansvaret och har 1947 sopat igen alla spår - alternativt har vissa spår förstörts senare som en följd av orden i juli 1947 eller i samband med razzian inom säkerhetspolisen vid Stalins död. Utrikesministeriet har först letat i papper rörande "redovisning av fångar" och "undersökningsfrågor" men ingenting hittat. Man har sökt vittnen men misslyckats, kanske till följd av omplaceringarna efter Stalins död. Så småningom går man igenom serviceavdelningarnas papper i "vissa" fångelser - vilka? - och då gör man sitt fynd. Det är naturligt, att om något papper över huvud taget fanns på sjukvårdsavdelningen, så skulle det ha samband med Wallenbergs död. Att just där fanns ett papper, kan bero på att på denna avdelning fanns en viss särbokföring, som man vid undanröjande av bevisen glömde bort. Det verkar dock osannolikt, att en NKVD-läkare, som tilldelats personligt ansvar för Wallenberg, inte skulle ha fått order, att bevisen skulle undanröjas - en order, som av förhören i juli 1947 att döma måste ha varit känd för många personer. Det ryska svaret är uppenbarligen avsett att bibringa oss ovanstående version. Ryssarna har självfallet noga övervägt, vilken reaktion varje formulering skulle utlösa hos svenska regeringen och pressen. Den lämnade versionen stämmer utmärkt väl överens med det bevismaterial vi överlämnat till ryssarna.

Men det finns en del egendomligheter i det ryska svaret. Innan dessa diskuteras är det lämpligt att klargöra, i vilken situation ryssarna kan ha befunnit sig, då svaret lämnades. Alternativet, att de icke skulle utlämna Wallenberg, även om han vore vid full vigör, förefaller mindre sannolikt. Skälet skulle i så fall vara att slippa få ut en best-seller på alla språk, skriven av honom. Däremot kan han inte ha fått "veta" något intressant, som vissa tidningar antytt, utöver sitt eget öde. Att Wallenberg

*Jeller avslörat
långt senare
L. ex. 1984-55.*

verkligen är död är den närmast liggande förklaringen till svaret. Men svaret kan också ha tillkommit i den form det fick, om Wallenberg antingen tappats bort eller befinner sig i mycket dålig kondition. I de två sistnämnda fallen kunde ryssarna ha skäl att utfärda en dödsattest för att få slut på saken, samtidigt som de inte vågade bestrida vårt bevismaterial. Ett i visst hänseende parallellt fall finns. Österrikarna saknade en diplomat, som ryssarna tagit i Tjeckoslovakien. Då österrikarna överlämnade bevismaterial, svarade ryssarna med en dödsattest, daterad till tiden omedelbart efter den senaste tidpunkt, för vilken österrikarna hade bevis. Det torde böra undersökas om österrikarna numera vet, huruvida dödsattesten var riktig eller falsk.

Till egendomligheterna i svaret hör, att ryssarna inte påträffat ett enda vittne. Under den första tiden i Ljubljanskaja-fängelset satt Wallenberg tillsammans med många fångar, och dessa växlade snabbt. Det är inte säkert, att fängelsepersonalen lagt enstaka fångars namn på minnet eller ens efteråt kan känna igen dem på fotografier. I Lefortovskaja-fängelset måste ha funnits manskap, som under lång tid sett Wallenberg i samband med måltider, renhållning, promenader på fängelsegården etc. Fotografier har erhållits från Sverige. Det torde vara skäl undersöka, i vilken utsträckning fängelsepersonalen samtalade med fångarna eller visste deras namn och nationalitet. Har nummer använts i stället för namn? Hur kontrollerades fångarnas identitet vid flyttningar? Vad vet man om personalväxlingarna i fängelset, i synnerhet efter Stalins död? Utan närmare undersökning kan det vara svårt att påstå, att fångvaktare från åren 1945 - 47 nära tio år senare bör kunna erinra sig namn, nationalitet eller andra karaktéristika, som man kan anta ryssarna gått efter vid förhören. Man måste också räkna med att fångvaktare av rädsla om sitt eget skinn hellre tigit än talat om Wallenberg vid förhören. Den gamla NKVD-personalen måste ju efter alla utrensningarna vara ytterligt rädd att bli förknippad med någon fånge, som de märker är viktig. Huvudvittnena kan rentav veta,

att alla spår undanröjts, ja, de kan ha deltagit i undanröjandet.

Det påträffade dokumentets innehåll är onekligen märkligt i det hänseendet, att papperet innehåller allt vad ryssarna kan ha önskat. Det enda tillgängliga bevismedlet ger inte bara besked på hur, när och var Wallenberg dött utan lägger till på köpet entydigt hela skulden på Abakumov - ett resultat, som onekligen måste betecknas som idealiskt ur rysk synpunkt. Dokumentet är kort, "pedagogiskt" och lämpat för publicering. Det är ett häpnadsväckande sammanträffande, att det enda beviset skulle vara så fullständigt.

Dokumentet inger misstanken, att det är fabricerat. Därmed är emellertid inte sagt, att inte Wallenberg kan ha dött vid angiven tidpunkt. Motiven för fabrikationen kan ha varit andra, de nämnda pedagogiska skälen samt att ryssarna kan ha haft ett behov att förklara sitt långa dröjsmål. Hela svarets ^{av} omfattning tyder på att de känt behov förklara sig på denna punkt. Ur denna synpunkt är formen för bevisningen onekligen också idealisk.

Alla tidigare ryska besked bör nu fingranskas. Vysjinskijs svar var på sin tid svävande. Där talades om resultatlösa undersökningar och att W. icke "finns" i Sovjetunionen, men det sades inte, att han inte funnits. Kan detta ha berott på att han just avlidit? Vidare uppställdes beskäftigt olika teorier om hur han kunde ha försvunnit. För flera år sedan hade jag intrycket, att svaret i augusti 1947 hade denna svävande karaktär, antingen därför att utrikesministeriet ljög eller därför att utrikesministeriet misstänkte, att säkerhetspolisen ljög. Av den muntliga karaktären av Rodionovs besked i juli 1953 - denna karaktär fastslogs ju eftertryckligt genom vissa manövrer från min sida - drog vi på sin tid slutsatsen, att det ryska beskedet inte var slutgiltigt. Var för övrigt Rodionovs besked baserat på MVD:s uppgifter? Det nu föreliggande svaret är också svävande på ett par punkter, nämligen där det talas om "grund" att sätta Smoltsevs papper

i samband med Wallenberg och där det sägs, att man "bör dra slutsatsen". Översättningen bör kontrolleras. Det kan emöjligen vara ett utslag av "objektivitet", att formuleringarna blivit sådana. Det framgår rätt tydligt, att ryssarna velat säga: vi har ju bara ett dokument, det föreligger någon osäkerhet. De håller en reträttväg öppen.

Om ryssarna velat ge ett absolut slutgiltigt besked, kunde de lätt ha gjort detta. De kunde t.ex. ha sagt, att de påträffat vissa vittnen, som bekräftat, att Wallenberg funnits i Lefortovskaja-fängelset, att de inte lyckats fastställa när och vart han flyttats därifrån, men att de så småningom funnit dokumentet i Ljubljanskaja-fängelset. De kunde också ha tillagt, att de - innan de funnit dokumentet - sökt även i ett flertal fängelser och läger, till vilka fångar förts från Lefortovskaja-fängelset. Över huvud taget fanns många möjligheter att ge intryck av ett absolut kategoriskt och slutgiltigt svar. Varför har de inte gjort detta? Kan verkligen de många intelligenta personer, som säkerligen deltagit i svarets utformning, ha svävat i ringaste tvivel om att ett svar i föreliggande form skulle utlösa en mängd tvivel och spekulationer? Kärlek till sanningen är säkerligen inte anledningen till svarets formulering.

Om ryssarna tappat Wallenberg eller han är i dålig kondition, kan de mycket väl ha sänt sitt svar med följande resonemang. "Svenskarna har förmodligen inget färskare material än början av 1947. Vi vet, att de emöjligen kan få något lika bra material för senare år. Vi tar chansen att såga av ärendet. Skulle svenskarna mot förmodan kunna åstadkomma bevisning för senare tidpunkter, kan vi ju alltid komma undan. Ty då kommer de säkerligen inte att publicera vårt svar utan göra en motstöt. Vi kan då falla tillbaka på att vi utgått från ett enda dokument, som kanske rört någon annan fånge."

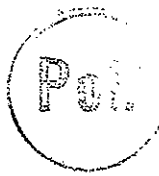
Är dokumentet falskt, är det bara naturligt, att det innehåller de intressanta detaljerna om sjukdomen, den utblivna obduktionen etc. Det vore i så fall en typisk "diversionsmanöver".

Stockholm den 8 februari 1957.

/Arne Lundberg/

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTETTelegram

sjöborgsutredningen

Mulle

STOCKHOLM		8.2.57	19
N:o 3.	CHIFFLER	BIL.	
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I	

G

Brådskanie.Svensk
Bonn

Primo Tamm meddelat att en Spätheimkehrer Horst Theodor Mulle, Neuss/Rhein i Vladimir februari 1956 träffat en fången georgier namn Simon Gogiberidse, som vistats Vladimir sedan 1945. Gogiberidse uppgav att Wallenberg vistats isolerad i sjukhuset Vladimir från 1948 till 1953.

Secundo Mulle uppger att (möjligen) Günther von Rehekampff, Darmstadt, Mauerstrasse 12, även vistats med Gogiberidse många år.

Tertio. Benäget utfråga skyndsam Mulle och Rehekampff så ingående som möjligt om Gogiberidses utsaga. Av största vikt Wallenberg-ärendets vidare utveckling Mulle och Rehekampff tillhållas iakttaga absolut tystnad. Tela.

Cabinet

Xp 8/2 kl. 19.15 K

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

sjöborgsutredningen

Mulle

Brådsakande

G Svensk
Berlin

STOCKHOLM		8.2.57	19
N:o 3✓	CHIFFER	BIL.	
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I	

Eder 60 Benäget fastställ under vilka omständigheter
~~6.4.57~~ när *Mulle* för Röda korset ^{första gången} meddelade sin kännedom
om Wallenberg. Av största vikt erfara hur lång tid han
vistats frigiven i Berlin innan han uppgav detta och
alla väsentliga detaljer. *Mulle* ^{och} ~~även~~ Rehekampff höras
genom beskickningen Bonn. Tela.

Cabinet

W.

Exp. 8.2 kl 19.10 AMH

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Wallenberg-
affären.

Holm/F1

Telegram

Sott

STOCKHOLM 8 februari 19 57.		
N:o 16 ✓	En clair.	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu I

Svensk
Belgrad.

16. Kl. 19.00 svensk tid release-tid 7 februari preliminär
översättning rysk note av den 6 februari Wallenbergfrågan samt
följande uttalande samma dag från regeringen.

"I anslutning till svenska regeringens begäran uppdrog
sovjetregeringen åt vederbörande sovjetiska organ att granska det
material rörande Raoul Wallenberg som mottagits från svensk sida
vid de sovjetisk-svenska överläggningarna i Moskva i mars-april
1956 och även i maj 1956. Vid granskning och prövning av detta
material ha de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann
undersökning av de arkiv som hänföra sig till redovisning av
fångar och till undersökningsfrågor - "sledstvenye dela" - i syft
att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså har många
personer förhörts som skulle kunna ha något att göra med de om-
ständigheter som nämnts i det från svensk sida mottagna materialet.
Som resultat av dessa åtgärder har det emellertid icke lyckats på-
träffa några som helst uppgifter om Wallenbergs uppehåll i Sovjet-
unionen. Det har härvid framkommit att ingen av de förhörda kände
till någon person med namnet Wallenberg. I samband härmed har ve-
derbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning sida för
sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängel-
sen. Som resultat av dylik prövning av arkivdokument från sjukvård-
tjänsten i Ljubljanka-fängelset har påträffats ett dokument, som
det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallen-
berg. Detta dokument har formen av en handskriven rapport riktad
till förutvarande ministern för statssäkerheten i Sovjetunionen
Abakumov och skriven av chefen för sjukvårdstjänsten vid detta
fängelse A.L. Smoltsov av följande innehåll: "Jag rapporterar att
den Eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen
förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt. I samband

med av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsynen över Wallenberg utber jag mig anvisning om åt vem skall uppdragas att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken. 17 juli 1947. Chef för sanitetsavdelningen i fängelset, överste i medicinska tjänsten - Smoltsov."

På denna rapport finns följande anteckning av Smoltsovs hand: "Har personligen underrättat ministern. Det har bifallits att kremera liket utan obduktion. 17 juli. Smoltsov."

Man har icke lyckats finna några som helst andra upplysningar med karaktär av dokument eller vittnesmål så mycket mera som ovan omnämnde A.L. Smoltsov avled den 7 maj 1953. På grund av vad ovan anförts bör den slutsatsen dragas, att Wallenberg avled i juli 1947. Raoul Wallenberg arresterades tydligen jämte andra personer i området för sovjetiska truppers krigshandlingar. Samtidigt kan anses otvivelaktigt att Wallenbergs senare kvarhållande i fängsligt förvar och likaså de oriktiga uppgifter om honom som vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats till Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år utgjorde ett resultat av Abakumovs brottsliga verksamhet. I samband med av honom begångna grova brott blev som bekant Abakumov vilken bedrivit verksamhet som inneburit brott mot Sovjetunionens lagar och vilken strävat efter att vålla Sovjetunionen all slags skada, arkebuserad i enlighet med dom av Sovjetunionens högsta domstol.

Sovjetregeringen framför sitt uppriktiga beklagande i anledning av vad som förekommit och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen och likaså till Raoul Wallenbergs släktingar.

Regeringens uttalande:

Sovjetregeringen har av sina utredningar dragit slutsatser att Wallenberg avled i ryskt fängelse i juli 1947. Ansvar för hans kvarhållande i fängelse och för de oriktiga upplysningar som tidigare lämnats lägges på de ryska säkerhetsorganen och sovjetregeringen uttalar sitt utpriktiga beklagande av vad som inträffat

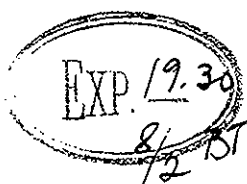
Beträffande svaret kan konstateras, att man å rysk sida nu medger att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen. Sätillvida stämmer svaret överens med det svenska bevismaterialet. Det måste emellertid starkt beklagas att svaret innehåller så knapphändiga uppgifter. Ingenting säges om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter. Vi förväntar att om något nytt

material framkommer i Sovjetunionen vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar som under så många år fått leva i en fruktansvärd ovisshet måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla."

Statsministerns interpellationssvar till fru Ingrid Gärde-Widemar den 22 maj 1951 samt relevanta vittnesmål av frigivna fångar överlämnade pressen här. Publikationerna postas Eder idag.

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

sjöborgsutredningen

Åström/Lorentzon/AVS
Telegram

STOCKHOLM 8.2.57 19		
N:o 48 ✓	ENCLAIR	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

2

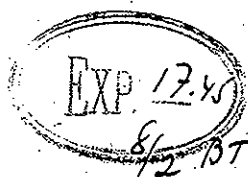
PRIORITE

20

Svensk
Moskva

48 Igår publicerades med sammanbindande text dels samtliga mellan oss och ryssarna växlade skriftliga meddelanden vid Moskva-besök/ dels statsministerns och i maj överlämnade materialet. Salwing medför detta. Han medför även texten radio-kommentar av Lundberg.

Cabinet

W

Lidén/IV
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Wallenberg.

STOCKHOLM		19
den 8 februari 1957.		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. <i>P</i>	GR. <i>2</i>	MÅL <i>En I</i>

Bifogade material angående Raoul Wallenberg
har distribuerats till beskickningar och FN-dele-
gationen enligt bifogade förteckning samt till
följande:

Redaktör Djurlöv, Kvällsposten, Malmö
Veckojournalen

Pressrummet, frk. Silfverschiöld.

Danska Ambassaden i Sthlm.

Ambassadrådet Oddvar Aas, Norska Ambassaden Sthlm.

Redaktör Felix Stecklmacher.

Attaché Ohtaka, Japanska Legationen

Attaché Werner, Amerikanska Ambassaden

EXP. 8-15. 57
EXP. 2 78

EXPEDIERAT	
med.	den
sv. kurir	8-15 1957
utl. kurir	2
luftpost	<i>En</i>
vanl. post	sign.

Beskickningar:

Addis Ababa
~~Ankara~~
Athen
Belgrad
Bern
Bogotá
Bonn p.t. Köln
Bryssel
X Budapest
Buenos Aires
Canberra
~~Caracas~~
Djakarta
Dublin
Haag
Helsingfors
Kairo
Karachi
Köpenhamn
~~Amb.rådet Greitz,~~
~~Köpenhamn~~
~~Lima~~
~~Lissabon~~
London (2 ex)
Madrid
~~Mexico~~
Montevideo
Moskva (*fått genom Salving*)
New Delhi
Oslo
Ottawa
Paris
~~Peking~~
X Prag
~~Pretoria~~
Reykjavik
~~Rio de Janeiro~~
Rom
~~Santiago de Chile~~

Teheran

X Tel-Aviv
~~Tokio~~
X Warszawa (~~4 ex.~~)
Washington (2 ex.)
~~Wellington~~
Wien

Delegationer:

FN-delegationen
~~OEEC-delegationen~~
~~Genève-delegationen~~
~~Luxembourg-delegationen~~

Lönade generalkonsulat:

Antwerpen
Berlin
Chicago
Hamburg
Istanbul
London
Montreal
New York
San Francisco

Lönade konsulat:

Casablanca
Gdansk
Hongkong
Houston
Mariehamn
Minneapolis
Rouen

Bonn (handelsavd.)
Bonn (kulturavd.)
Genua
Madrid
Shanghai
Sydney (sjöfart)
Melbourne

Den 7 februari 1957.

Utrikesdepartementet offentliggör härmed visst material i Wallenberg-frågan. Materialet har uppdelats i två avdelningar.

Den första omfattar skriftväxling mellan svenska och sovjetryska myndigheter samt viss annan dokumentation om Wallenberg efter den 22 maj 1951, då en utförlig redogörelse lämnades av utrikesministern i anledning av en interpellation av fru Ingrid Gärde-Widemar i andra kammaren. (För fullständighetens skull bifogas texten till interpellationssvaret.) Denna skriftväxling har i allmänhet vid dokumentens de överlämnande åtföljts av muntliga kommentarer varjämte mellan olika svenska skriftliga framställningarna ha gjorts upprepade muntliga påminnelser. Bland dessa må särskilt nämnas en hänvändelse till utrikesminister Vysjinskij från utrikesminister Undén vid ett sammanträffande i New York den 17 november 1952.

Den andra avdelningen omfattar utsagor av från sovjetrysk fångenskap återvända fångar av olika nationalitet, som kunnat lämna upplysningar om Wallenberg, vilka upplysningar överlämnades till sovjetryska vederbörande vid statsminister Erlanders och inrikesminister Hedlunds besök i Moskva vid månadsskiftet mars/april 1956. Samtliga utsagor fylla de krav på tillförlitlighet, vilka utgjort utrikesdepartementets norm och vilka finnas redovisade i memorandum den 29.9.1954 (avd.I, bil.F). Efter den ryska framställningen om ytterligare material den 4 maj 1956 överlämnades den 12 maj 1956 personliga data, fotografier och signalement beträffande Wallenberg samt ytterligare ett vittnesmål (avd.II, bil.19).

De överlämnade utsagorna ha varit det huvudsakliga material, varöver justitieråden Eklund och Lind förfogat, då de gjort det skriftliga uttalandet om Wallenbergs fångenskap i Sovjetunionen. Uttalandet finnes redovisat i bilagan till note Undén-Rodionov, dagtecknad 9.3.56, överlämnad 10.3.56 (avd.I, bil.I).

En del utsagor beröra även Wallenbergs ungerske chaufför, Wilmos Langfelder, vilken rönt samma öde som Wallenberg vid Budapests erövring.

Efter interpellationssvaret den 22 maj 1951 fortsatte utrikesdepartementet, liksom dittills med anlitande av

särskild expertis, efterforskningsarbetet efter Wallenberg. Samtliga spår och uppslag gjordes till föremål för de noggrannaste undersökningar. Detta arbete fortgår alltjämt. Det kan i detta sammanhang förtjäna bliva omnämnt, att denna metodik ledde till att utredningen blev mycket omfattande, och att många spår följdes, som till slut visade sig vara falska eller som icke gick att fullfölja. Som exempel på skäl till att vissa spår icke kunnat fullföljas kan exempelvis anföras, att vederbörande uppgiftslämnare på ett visst lands territorium icke vågat upptaga kontakt med utrikesdepartementets representant.

Arbetet ledde emellertid till talrika positiva resultat. En detaljerad redogörelse för dessa skulle bliva alltför omfattande. Materialet i avdelning II är emellertid representativt för hela utredningen med förbehållen bl.a., att utrikesdepartementet endast velat redovisa dels enligt dess bedömande absolut tillförlitliga utsagor, dels endast sådana där uppgiftslämnaren uttryckligen medgivit dess användning gentemot sovjetrysk eller annan myndighet.

Allteftersom utredningsarbetet fortskred, företogs de diplomatiska démarcher, vartill resultaten gav anledning.

Nedan lämnas först en kort sammanfattning av dessa framställningar, varefter ges några kommentarer till det till sovjetryska vederbörande överlämnade bevismaterialet.

Vid årsskiftet 1951/52 förelåg ett antal utsagor av från sovjetrysk fångenskap återvända italienska medborgare om Wallenbergs fångenskap i Sovjetunionen. Med anledning härav hemställde svenska regeringen i en note den 11 februari 1952 bl.a. att: "Sovjetunionens regering vidtager de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärderna" (avd.I, bil.B).

Denna note besvarades den 16 april 1952 med att "sovjetmyndigheterna inte förfoga över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öde utom det, som redan meddelats i A.J.Vysjinskijs brev till herr Sohlman av den 18 augusti 1947" (avd.I, bil.C).

Detta negativa svar bemöttes den 23 maj 1952 i en note till Sovjetunionens ambassadör (avd.I, bil.D). För att särskilt understryka den vikt man på svensk sida tillmätte denna note överlämnades densamma även till vice utrikes-

minister Zorin i Moskva den 26 maj 1952.

De båda framställningarna i Stockholm och Moskva besvarades den 5 augusti 1953 (avd.I, bil.E) med att ambassadör Rodionov meddelade, att tidigare lämnade uppgifter i denna fråga bekräftades och att alla försök att förbinda frågan om Wallenbergs öde med hans förmenta vistelse i Sovjetunionen vore helt grundlösa.

Under sommaren 1954 hade utrikesdepartementet erhållit ytterligare utsagor, vilka styrkte de tidigare om Wallenbergs vistelse i sovjettrysk fångenskap. Med anledning härav överlämnades den 29 september 1954 i Moskva ett utförligt memorandum (avd.I, bil.F) om de svenska efterforskningarna av Wallenberg etc.

Sedan den österrikiske förbundskanslern i april 1955 utverkat frigivandet av i sovjettrysk fångenskap kvarvarande österrikiska medborgare, inledde utrikesdepartementet ingående efterforskningar i Österrike efter personer, som kunde tänkas ha haft förbindelse med Wallenberg ävensom efter sådana personer, som utrikesdepartementet av tidigare utsagor kände till att de skulle ha kännedom om Wallenbergs vistelse i sovjettrysk fångenskap. Dessa undersökningar ledde till positivt resultat i flera fall, och det framgick att, förutom dessa personer, i Sovjetunionen kvarvarande tyska medborgare även varit i förbindelse med Wallenberg. Då efter förbundskansler Adenauers besök i Moskva i september 1955 även de i Sovjetunionen kvarvarande tyska medborgarna frigåvos, fortsattes undersökningarna under hösten 1955 i Tyskland. Även i detta fall ledde efterforskningarna till positivt resultat. Det var detta utredningsarbete som utrikesminister Undén åsyftade, när han som svar på en fråga av professor Ohlin gjorde ett uttalande i riksdagsdebatten den 2 november 1955 (avd.I, bil.G).

Efter hand som detta material inkom till utrikesdepartementet, och då dess överväldigande samstämmighet och beviskraft var uppenbar redan innan materialet hunnit systematiskt detaljbearbetas, ansåg utrikesdepartementet det nödvändigt att omedelbart informera sovjettryska vederbörande om det nya bevismaterialet, vilket skedde i ett muntligt meddelande den 8 november 1955, som framfördes av utrikesministern till ambassadör Rodionov (avd.I, bil.H).

Sedan under senhösten 1955 och de första månaderna 1956

det nya materialet om Wallenberg hunnit bearbetas och vederbörande uppgiftslämnare undertecknat respektive utsaga samt förklarat sig beredd att när som helst under edlig förpliktelse bekräfta sina uppgifter, tillkallade utrikesdepartementet justitieråden Eklund och Lind, vilka fingo taga del av dessa utsagor jämte visst annat material. Justitierådens granskning av materialet ledde till ett skriftligt uttalande, vilket överlämnades av utrikesministern till ambassadören Rodionov den 10 mars 1956 med en den 9 mars 1956 dagtecknad note, vari bl.a. redogjordes för de noggranna undersökningarna samt förklarades, att den svenska regeringen med anledning av dessa ansåge "att alla förutsättningar föreligga för att kunna uppspåra Raoul Wallenberg och återsända honom till Sverige" (avd.I, bil.I).

Under mars månad 1956 pågingo förberedelserna för statsminister Erlanders och inrikesminister Hedlunds besök i Sovjetunionen, varvid det beslöts, att de svenska regeringsledamöterna skulle upptaga frågan om Wallenberg med de sovjetryska ledarna. Den 19 mars 1956 överlämnades emellertid av biträdande chefen för skandinaviska avdelningen i Sovjetunionens utrikesministerium Gribanov till ^{t.f.}chargé d'affaires Petri i Moskva en note, vari det bl.a. sades att "utrikesministeriet finner nödvändigt bekräfta, att de förklaringar, som tidigare lämnats företrädare för svenska regeringen av ledande personer i sovjetregeringen, att Wallenberg icke finns på Sovjetunionens territorium, äro uttömmande och slutgiltiga. Utrikesministeriet har intet att tillägga till de ovan anförda förklaringarna." (avd.I, bil.J).

Sedan det meddelats den sovjetryska regeringen att statsminister Erlander och inrikesminister Hedlund vid besöket i Moskva månadsskiftet mars/april 1956 önskade upptaga Wallenberg-frågan, skedde så redan vid det inledande samtalet med de sovjetryska ledarna. Förhandlingarna ledde som bekant till att den sovjetryska regeringen tillmötesgick det svenska kravet på en förnyad undersökning på basis av det överlämnade materialet (avd.I, bil.K).

Den 14 juli 1956 meddelade ambassadör Rodionov utrikesdepartementet, att besked om resultatet av de sovjetryska myndigheternas undersökningar beträffande Raoul Wallenberg komme att lämnas snarast möjligt, vilket utrikesdepartementet offentliggjorde i ett pressmeddelande den 14 juli 1956 (avd.I, bil.L).

Den 26 september 1956 instruerades^{t.f.} chargé d'affaires Petri att snarast göra en ny påminnelse hos det sovjetryska utrikesministeriet och därvid överlämna ett memorandum (avd.I, bil.M).

Den 13 november 1956 instruerades ambassadören Sohlman att snarast göra en ny påminnelse hos det sovjetryska utrikesministeriet och därvid överlämna ett memorandum (avd.I, bil.N).

Avdelning I omfattar sålunda följande dokument:

- A. Utrikesministerns svar den 22 maj 1951 på interpellation i andra kammaren av Fru Ingrid Gärde-Widemar.
- B. Note överlämnad av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 11 februari 1952.
- C. Note från Sovjetunionens ambassad i Stockholm till utrikesdepartementet den 16 april 1952.
- D. Note överlämnad av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 23 maj 1952.
- E. Muntligt meddelande, vilket med överlämnande av nedteckning framfördes av Sovjetunionens ambassadör Rodionov till kabinettssekreteraren Lundberg den 5 augusti 1953.
- F. Memorandum överlämnat av ambassadören Sohlman till vice utrikesminister Zorin i Moskva den 29 september 1954.
- G. Uttalande av utrikesministern i riksdagsdebatten den 2 november 1955.
- H. Muntligt meddelande, vilket med överlämnande av nedteckning framfördes av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 8 november 1955.
- I. Note överlämnad av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 10 mars 1956.
- J. Note överlämnad av bitr.chefen för skandinaviska avdelningen i Sovjetunionens utrikesministerium Gribanov till t.f. chargé d'affaires Petri i Moskva den 19 mars 1956.
- K. Gemensam svensk-sovjetisk kommuniké den 3 april 1956 utfärdad i samband med statsminister Erlanders och statsrådet Hedlunds besök i Moskva.
- L. Pressmeddelande från utrikesdepartementet den 14 juli 1956.
- M. Memorandum överlämnat av t.f. chargé d'affaires Petri till vice utrikesminister Zacharov i Moskva den 27 september 1956.
- N. Memorandum överlämnat av ambassadören Sohlman till vice utrikesminister Zacharov i Moskva den 17 november 1956.

Avdelning II omfattar utsagor av nedanstående personer, vilkas yrke och ställning vid tillfångatagandet framgår i början av varje utsaga. Samtliga utsagor ha bestyrkts av behö-

rig notarie på platsen för avgivandet (Gäller icke Voss och Hofstetter). Det notariella bestyrkandet har av praktiska skäl icke medtagits. Utsagorna äga giltighet på originalspråket och översättningarna äro att betrakta såsom inofficiella.

Med hänsyn till att oftast en mycket lång tid - cirka 10 år -- förflutit sedan de i de olika utsagorna redovisade händelserna inträffade, får det anses naturligt, att vederbörande uppgiftslämnare icke alltid kunnat lämna exakta tidsuppgifter etc. Med anledning härav är icke alltid utsagorna helt överensstämmande. Som exempel härpå kan anföras att Claudio de Mohr och Karl Supprian lämnat divergerande uppgifter om Wallenbergs placering i Lefortovskaja-fängelset i Moskva. de Mohr och Supprian ha med anledning härav gjort en gemensam utsaga, där detta förhållande beröres. I andra fall är inadvertenserna med hänsyn till vad som ovan anförts om tidsfaktorn av relativt liten betydelse.

Det bör noteras, att det i utsagorna förekommer namn på personer, som icke kunnat anträffas och höras av olika skäl. De här återgivna utsagorna ha gjorts av följande personer:

1. Gustav Richter
2. Karl Supprian
3. Claudio de Mohr
4. Claudio de Mohr o. Karl Supprian
5. Heinz-Helmut von Hinckeldey
6. Ernst Wallenstein
7. Willi Bergemann
8. Horst Kitschmann
9. Anton Mohrmann
10. Wilhelm Mohnke
11. Bernhard Rensinghoff
12. Erhard Hille
13. Ernst Huber
14. Franz-Eccard von Bentivegni
15. Rudolf ten Hompel
16. Joachim Vorwerk
17. Gotthold Starke
18. Hans Erich Voss
19. Hans Hofstetter

Följande punkter i utsagorna synas vara att särskilt beakta. Enligt utsagorna ha ett tiotal fångar kortare eller längre period suttit i vederbörande fängelse tillsammans med Wallenberg och/eller dennes chaufför från Budapest ungraren Langfelder. Dessa fångar fördes i slutet av juli månad 1947 till förhör. Dessa förhör gällde huvudsakligen respektive fångars kännedom om Wallenbergs verksamhet i Budapest och om dennes och Langfelders tillfångatagande. Efter förhören isolerades de förhörda under viss tid i ensamceller.

Följande personer ha såsom framgår av utsagorna suttit tillsammans med Wallenberg och Langfelder i Ljubljanskaja-fängelset och Lefortovskaja-fängelset:

Tillsammans med Wallenberg: Otto Scheuer
Gustav Richter
Hans Loyda
Willi Roedl
Tillsammans med Langfelder: Hans Loyda
Willi Roedl
Erhard Hille
Ernst Huber
Hubert Hengstenberg
Ernst Krafft
Eero Pelkonen
Horst Kitschmann

Richter, Hille, Huber och Kitschmann ha återvänt från den sovjetryska fångenskapen. Av dessa är det endast Hille som under fångenskapen ej förhörts angående Wallenberg. Såsom framgår av Hilles utsaga har den i rysk fångenskap avlidne tyske amiralen Krafft med största sannolikhet också förhörts angående Wallenberg och Langfelder. Hille vistades vid tidpunkten för förhören i Krasnogorsk, medan de övriga sutto i Moskva-fängelserna Ljubljanskaja och Lefortovskaja. Såväl Huber som Pelkonen ha emellertid senare berättat för Hille om förhören.

Tidpunkten för förhören uppges av Richter vara den 27 juli. Kitschmann säger den 27 eller 28 juli. Huber säger i slutet av juli månad 1947.

De skilda utsagorna sammanfalla i fråga om tidpunkten på ett otvetydigt sätt. Någon gång i slutet av juli - sannolikt den 27 juli - torde de här nämnda förhören ha hållits.

Det får antagas, att förberedelserna till den av vice utrikesminister Vysjinskij den 18 augusti dagtecknade skrivelsen pågick just vid denna tid.

Även ifråga om gången i de skilda förhören råder största överensstämmelse. Detta gäller också behandlingen efter förhören.

Sålunda säger Gustav Richter, att han den 27 juli 1947 förhördes i Lefortovskaja-fängelset. Han utfrågades om vilka personer han delat cell med och uppgav därvid även namnet Wallenberg. Han fick därefter omtala för vilka personer han hade berättat något om Wallenberg. Efter förhöret vistades Richter i ensamceller till den 23 februari 1948.

Ernst Huber säger, att han i slutet av juli 1947 hämtades till ett förhör. Vid detta utfrågades han med vilka personer han suttit i Ljubljanskaja-fängelset och Lefortovskaja-fängelset. Då Huber härvid nämnde Langfelders namn, utfrågades han närmare om denne, samt om vad Langfelder berättat för honom om Wallenberg. Efter förhöret vistades Huber i ensamceller till den 27 april 1948.

Erhard Hille återger i sin utsaga Hubers berättelse om förhöret på ett sätt som helt överensstämmer med Hubers ovan relaterade utsaga.

Erhard Hille uppger i sin utsaga, att Pelkonen för honom berättat, att han den 27 juli 1947 hämtades till förhör. Härvid hade han utfrågats om vad Langfelder berättat för honom om den svenske legationssekreteraren, och om Pelkonen kände till dennes namn, vilket Pelkonen icke gjorde. Efter förhöret hade Pelkonen insatts i en ensamcell i Lefortovskaja-fängelsets bottenvåning.

Horst Kitschmann uppger, att han den 27 eller 28 juli 1947 hämtades till förhör. Han utfrågades med vilka fångar han delat cell under sin fångenskap och angav då namnet Langfelder. Kitschmann frågades därefter om vad Langfelder berättat för honom, vilket Kitschmann redogjorde för. Efter förhöret fick Kitschmann vistas i ensamceller i Lefortovskaja-fängelset till den 23 februari 1948.

Förhören torde endast haft till syfte att utröna hur mycket dessa fångar kände till om Wallenberg och Langfelder. Det måste efter förhören ha stått klart för förhørsledaren, att de förhörda haft god kännedom om såväl Wallenbergs verksamhet i Budapest som om dennes och Langfelders upplevelser

efter tillfångatagandet. Den behandling, som de förhörda fingo genomgå efter förhören, ger vid handen, att de sovjetryska myndigheterna önskade så långt det var möjligt förhindra ytterligare spridning av kännedomen om den svenske diplomaten.

De åtgärder som i första hand vidtogos var att var och en av de förhörda sattes i ensamcell i cirka ett halvt års tid.

Under deras fortsatta fängelsetid finner man en bestämd tendens från de sovjetryska myndigheternas sida att isolera denna lilla krets bestående av f.d. cellkamrater till Wallenberg och Langfelder. De sammanförs i stor utsträckning i grupper om två eller tre. Så t.ex. sutto Gustav Richter och Horst Kitschmann under flera år tillsammans, och detsamma gäller Hille och Pelkonen, vilka en kortare tid hade Huber som cellkamrat. Den schweiziske medborgaren Hofstetter, som under tiden juli 1947 - januari 1949 i Lefortovskaja-fängelset och under tiden januari 1949 - januari 1952 i Butyrskaja-fängelset satt tillsammans med Loyda, fördes - i full konsekvens med de ovannämnda isoleringssträvandena - sedan han skilts från Loyda till den cell, där Hille och Pelkonen sutto.

Av intresse är också att notera, att Hille och Loyda, som vid tidpunkten för förhören i juli 1947 voro i Krasnogorsk, återfördes till Moskva och därefter, såsom framgår av uttågerna, inrangerades i gruppen av f.d. cellkamrater till Wallenberg och Langfelder.

Memorandum överlämnat av vice utrikesminister Gromyko
till ambassadören Söhlman i Moskva den 6 februari 1957.

/Preliminär översättning/

I anslutning till svenska regeringens begäran uppdrog sovjetregeringen åt vederbörande sovjetiska organ att granska det material rörande Raoul Wallenberg, som mottagits från svensk sida vid de sovjetisk-svenska överläggningarna i Moskva i mars - april 1956 och även i maj 1956. Vid granskning och prövning av detta material ha de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann undersökning av de arkiv, som hänföra sig till redovisning av fångar och till undersökningsfrågor - "sledstvenye dela" - i syfte att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså har många personer förhörts, som skulle kunna ha något att göra med de omständigheter, som nämnts i det från svensk sida mottagna materialet. Som resultat av dessa åtgärder har det emellertid icke lyckats påträffa några som helst uppgifter om Wallenbergs uppehåll i Sovjetunionen. Det har härvid framkommit, att ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg. I samband härmed har vederbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning sida för sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängelser. Som resultat av dylik prövning av arkivdokument från sjukvårdstjänsten i Ljublanka-fängelset har påträffats ett dokument, som det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallenberg. Detta dokument har formen av en handskriven rapport riktad till förutvarande ministern för statssäkerheten i Sovjetunionen Abakumov och skriven av chefen för sjukvårdstjänsten vid detta fängelse A.L.Smoltsov av följande innehåll: "Jag rapporterar att den Eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt. I samband med av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsynen över Wallenberg, utber jag mig anvisning om åt vem skall uppdragas att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken. 17 juli 1947. Chef för sanitetsavdelningen i fängelset, överste i medicinska tjänsten - Smoltsov."

På denna rapport finns följande anteckning av Smolt-

A.

Utrikesministerns svar den 22 maj 1951 på interpellation i andra kammaren av fru Ingrid Gärde-Widemar.

Ledamoten av denna kammare, fru Ingrid Gärde-Widemar, har med kammarens tillstånd till mig riktat frågan, huruvida jag är i tillfälle att lämna en fullständig redogörelse för hur efterforskningarna efter Raoul Wallenberg bedrivits och beträffande vilka åtgärder, som vidtagits för att så snabbt och effektivt som möjligt söka rädda honom.

Interpellanten anför, att under den senaste tidens offentliga diskussion gjorts gällande å ena sidan, att utrikesdepartementet redan tidigt erhållit underrättelser om att Wallenberg befunne sig i livet men att departementet icke visat erforderlig energi för att skapa klarhet över hans försvinnande och bringa honom undsättning, medan det å andra sidan uppgivits, att utrikesdepartementet icke erhållit dessa underrättelser och därför icke kunnat visa större aktivitet än som skett för att bringa Wallenberg hjälp.

Det får i fråga om Wallenbergs försvinnande anses styrkt, att han den 17 januari 1945 avreste från Post i sällskap med tre ryska militärpersoner. Dagen innan, den 16 januari, meddelade det ryska utrikesdepartementet den svenska beskickningen i Moskva, att Wallenberg påträffats och att åtgärder till skydd för honom och hans egendom hade vidtagits av de sovjetryska militärmyndigheterna. Det dröjde däremot ända till den 19 februari, innan en vag underrättelse ingick till UD om minister Danielssons och övriga legationsmedlemmars öde. Först den 23 mars ingick meddelande, att vissa av dessa personer anlänt till Rumänien. Verkliga förhållandet var sålunda under de första månaderna av 1945, att utrikesdepartementet hyste den största oro för de beskickningsmedlemmars öden, om vilka intet var känt, medan man saknade anledning till oro beträffande Raoul Wallenberg, som de ryska militärmyndigheterna sade sig ha tagit under sitt beskydd.

När den övriga legationspersonalens uppehållsort blev känd, medan ännu ingen närmare underrättelse erhållits om Wallenberg, började utrikesdepartementet den långa raden hänvändelser till de ryska myndigheterna i syfte att klarlägga Wallenbergs uppehållsort och få honom återförd till

Sverige.

Da interpellanten särskilt intresserat sig för frågan om vad Sveriges representation i Moskva uträttat eller kunnat uträtta för att söka undsätta Raoul Wallenberg får jag här återge en av envoyén Sjöborg med ledning av utrikesdepartementets akter upprättad sammanställning över skrift- och telegramväxlingen mellan departementet och, huvudsakligen, vår beskickning i Moskva rörande démarcherna i detta ärende.

9.2.45 telegraferade UD till besk. i Moskva att man inom departementet var mycket orolig angående Budapest-svenskarnas öde. Beskickningen anmodades söka inhämta upplysningar.

13.2.45 svarade Söderblom att han skriftligen och muntligen vid flera tillfällen erinrat det ryska UD om Budapest-svenskarna.

17.2.45 telegraferade UD till besk. i Moskva, att densamma, om förbindelse kunde erhållas med W-g, skulle framföra besked att instruktioner komme att lämnas honom när envoyén Danielsson anträffades.

Samma dag - 17.2.45 - telegraferade UD till besk. i Moskva att, enär man hyste stor ängslan angående Danielssons och övriga Budapest-besk:s medlemmars öden, beskickningen borde hos ryska vederbörande begära efterforskningar.

Samma dag - 17.2.45 - telegraferade UD till konsulatet i Wien, att W-g vore i säkerhet sedan en månad tillbaka men att varje underrättelse beträffande de övriga saknades.

19.2.45 telegraferade Söderblom, att han verkställt den 17.2.45 beordrade démarchen hos ryska vederbörande.

8.3.45 telegraferade UD till besk. i Moskva att W-g vore efterlängtd här. När kunde han hitväntas?

10.3.45 telegraferade besk. i Bukarest, att, enligt uppgift, Danielsson skulle ha arresterats omkring 20.2.45. I anledning härav beordrades Söderblom 11.3.45 att i det ryska UD begära efterforskningar efter Danielsson. 12.3.45 telegraferade S. att han bett Dekanosov påskynda efterforskningen, då inga omedelbara autentiska underrättelser från Danielsson erhållits.

12.3.45 telegraferade Söderblom att besk. i Bukarest i telegram 7.3.45 meddelat att W-g vore försvunnen sedan 17.1.45 då han sade sig ämna avresa i bil.

15.3.45 underrättades UD om att i den ungerska Kossuthradion 8.3.45 tillkännagivits att W-g, som försvunnit 17.1.45, sannolikt mördats av Gestapo-agenter.

17.3.45 instruerades Söderblom att i det ryska UD energiskt begära besked om var Danielsson, Anger och W-g befunne sig.

21.3.45 telegraferade Söderblom att fru Kollontay lovat påskynda efterforskningarna efter Budapest-svenskarna.

23.3.45 emottog UD från besk. i Bukarest underrättelse att Danielsson jämte flera av Budapest-besk:s medlemmar anlant till Rumänien.

27.3.45 telegraferade UD till besk. i Moskva, att det i anslutning till meddelandet om Danielssons m.fl. ankomst till Rumänien vore särskilt angeläget erhålla upplysningar om W-g.

21.4.45 telegraferade UD till besk. i Moskva definitiv instruktion att uppsöka Dekanosov och, under åberopande av dennes meddelande 16.1.45, hemställa att vederbörande ryska militärmyndigheter, under vars skydd W-g ställts, måtte an-

modas verkställa noggrann undersökning angående dennes vidare öden.

25.4.45 telegraferade Söderblom att han åter påmint om saken hos Dekanosov och att denne utlovat skyndsam undersökning; 26.4.45 skrev S. att han under de gångna månaderna vid upprepade tillfällen gjort démarcher muntligen och skriftligen.

28.4.45 överlämnades till fru Kollontay en skriftlig hänvändelse från bankdirektör Marcus W-g, med begäran om hjälp vid efterforskningarna.

19.5.45 telegraferade Söderblom att han nästföregående dag ånyo påmint hos Dekanosov.

5.6.45 gjorde militärattachén i Moskva en hänvändelse till de militära myndigheterna.

6.7.45 skrev Söderblom att han på uppgiven grund - ryktet om att W-g skulle i "säker" förklädnad vistas i Buda--ansåge sig icke böra tillsvidare företaga något i saken.

12.7.45 skrev Sahlin i UD till Söderblom att vad som Söderblom anfört i brevet 6.7.45 icke borde enligt Sahlins mening föranleda Söderblom till passivitet. I brev 14.8.45 förklarade sig emellertid Söderblom fortfarande anse att det i dåvarande läge knappast vore lämpligt att bedriva saken från Moskva.

31.10.45 instruerades S. att hemställa om upplysning om resultatet av efterforskningarna efter W-g; 3.11.45 verkställde S. denna démarche genom avlämnande av en note. (återgiven här nedan)

30.11.45 gjorde S. en förnyad framställning. Abramov svarade att militärmyndigheterna ånyo beordrats vidtaga undersökning, men att besked från dem ännu ej ingått.

3.1.46 skrev Söderblom att han haft ingående samtal med Abramov och Kollontay; 10.3.46 skrev han att han gjort en ny hänvändelse till ryssarna och givit dem vissa upplysningar bl.a. rörande namnen på tre ryska militärpersoner, som uppgivits ha setts tillsammans med W-g den 17.1.45 i Pest.

30.4.46 skrev han att, sedan han efter 8.3.46 som vanligt vid olika tillfällen talat med Abramov och fru Kollontay, så hade han nu ånyo påmint om saken.

15.6.46 upptog S. ärendet med Stalin, som lovade att det skulle uppklaras.

24.7.46 påminde Söderblom om saken i det ryska UD.

28.11.46 instruerades besk. i Moskva att göra en ny démarche. Denna fullgjordes 12.12.46 av Barck-Holst som därvid lämnade Sysojev en uppteckning (återgiven här nedan). 13.12.46 talade Barck-Holst om saken med Losovski och 13.1.47 med Novikov.

30.1.47 upptog Häggblöf ärendet med Novikov, som svarade att, oaktat de mest energiska efterforskningar bedrivits av generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter, man ännu icke funnit något spår efter W-g.

9.4.47 talade excellensen Undén om saken med ryske ministern i Stockholm. Denne lovade att skriva härom till Moskva.

27.5.47 meddelade UD Sohlman att han kunde göra en förnyad démarche.

12.6.47 begärde Sohlman hos Malik ett snabbt svar.

16.7.47 påminde Sohlman Vetrov härom.

18.8.47 svarade det ryska UD med en note (återgiven här nedan).

Madame Kollontays samtal med fru Günther, vilket interpellanten åberopar och som enligt uppgift förevarit några

månader efter Wallenbergs försvinnande, innehöll samma besked som den tidigare officiella ryska noten. Utrikesdepartementet handlade redan utifrån uppfattningen, att Wallenberg tagits i förvar av de ryska myndigheterna. De av interpellanten återgivna uppgifterna, att utrikesdepartementet visade bristande aktivitet därför att underrättelser saknades om att Wallenberg var i livet, ge sålunda en felaktig bild av utrikesdepartementets situation.

Den omständigheten, att ett flertal personer lämnat berättelser, avsedda att giva indicier på att Wallenberg kan ha dödats eller omkommit, saknar avgörande betydelse. Hittills har nämligen intet bevis företetts för att Wallenberg skulle vara död. Utrikesdepartementet har därför hela tiden arbetat med hypotesen, att Wallenberg kan vara i livet.

Tidigare har i olika sammanhang, bl.a. i två interpellationssvar lämnats redogörelser för de olika åtgärder och démarches som UD företagit i Wallenberg-affären. Då en viss polemik förekommit ifråga om démarchernas avfattning, får jag ordagrant återge de två senaste svenska noterna till den sovjetryska regeringen samt det ryska svaret.

Avskrift av note från svenska beskickningen i Moskva till ryska utrikesministeriet, dagtecknad den 3.11.45.

"I skrivelse den 16 januari 1945 till svenske ministern hade Vice Folkkommissarien för Utrikes Ärendena Dekanosov älskvärdheten meddela, att svenske undersåten, sekreteraren vid svenska beskickningen i Ungern Raoul Wallenberg, anträffats i Budapest, och att åtgärder till skydd av honom och hans egendom vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Då därefter inga underrättelser erhållits angående Wallenbergs öde, vände sig svenske ministern i skrivelse den 24 april till herr Dekanosov med hemställan, att instruktioner måtte lämnas till de sovjetiska militärmyndigheterna, under vilkas skydd Wallenberg befann sig efter hans anträffande i januari i år, att vidtaga skyndsamma åtgärder för efterforskning av Wallenberg och meddela alla förefintliga uppgifter i detta avseende.

I enlighet med mottagna instruktioner har Kungl. Svenska Beskickningen äran hemställa att genom Folkkommissariatets för Utrikes Ärendena älskvärda förmedling erhålla meddelande om resultatet av efterforskningarna. Från svensk sida tillmätas denna fråga särskild vikt med hänsyn till att Wallenberg var legationsmedlem. En uttömmande redogörelse för resultatet av efterforskningarna skulle å svensk sida mycket uppskattas.

Kungl. Svenska Beskickningen begagnar tillfället att försäkra Folkkommissariatet för Utrikes Ärendena om sin högaktning och uttalar på förhand sitt tack till Folkkommissariatet för dess åtgärder i denna fråga."

Avskrift av uppteckning överlämnad den 12.12.46 av chargé d'affaires Barck-Holst till Herr Sysojev i ryska utrikesministeriet.

"I en till dåvarande svenske ministern i Moskva, herr Staffan Söderblom riktad skrivelse av den 16 januari 1945 hade Vice Ministern för Utrikes Ärendena, herr Dekanosov, älskvärdheten meddela, att svenske undersåten, sekreteraren vid svenska beskickningen i Ungern, Raoul Wallenberg, anträffats vid Benczyrgatan i den av sovjettrupperna erövrade delen av Budapest samt att åtgärder till skydd av herr Wallenberg och hans egendom vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Flerfaldiga förfrågningar hava sedermera framställts från denna beskickning rörande Wallenberg utan att dock någon som helst upplysning lämnats från vederbörande sovjetmyndigheter angående resultatet av efterforskningarna efter Wallenberg.

Den 15 juni 1946 mottog generalissimus Stalin i audiens minister Söderblom och utlovade på dennes hemställan att låta efterforska Raoul Wallenberg.

Då nu efter snart två år från det Raoul Wallenberg togs i beskydd av de sovjetiska militärmyndigheterna ännu ingen upplysning lämnats om honom, har fallet Wallenberg väckt uppseende inom svensk allmän opinion. Med anledning av i svenska riksdagen framställd förfrågan rörande Wallenberg, har Statsministern lämnat redogörelse för efterforskningsåtgärderna på sätt framgår av i översättning närslutna promemoria.

Med framförande av denna förnyade anhållan i saken understrykes, att svenska regeringen anser sig hava rätt att förvänta ett bestämt besked beträffande resultatet av de undersökningar, som vid upprepade tillfällen utlovats av de sovjetiska myndigheterna."

Avskrift av note från vice utrikesminister Vysjinski till envoyén Sohlman, dagtecknad Moskva den 18.8.1947.

"I samband med att Ni vid samtal med biträdande utrikesminister J.A.Malik den 12 juni innevarande år berörde frågan om Raoul Wallenbergs vistelseort har jag verkställt förfrågningar hos vederbörande myndigheter. Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss.

Det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benzurgatan.

Det var vid den tidpunkten omöjligt att verifiera meddelandet, enär efter detta striderna om staden, vilka voro förbittrade, fortsatte ytterligare ungefär en månad, och den Sovjetiska Armén fick herravälde över staden först den 12 februari 1945.

Senare ha, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenberg, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkställts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat, och den sovjetiske officer, som lämnat meddelandet om Wallenberg, har icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade har Wallenberg icke heller påträffats.

Det var med stöd av ovanstående som medlemmen av Sovjetunionens utrikesministeriums kollegium, K.V.Novikov, redan

den 30 januari 1947 vid samtal med svenska sändebudet Herr Hägglöf förklarade, att vederbörande sovjetiska myndigheter under avsevärd tid sysslat med ärendet Wallenberg, men att deras försök att finna honom icke kröntes med framgång. Härvid framhöll K.V. Novikov, att man naturligtvis icke finge lämna ur sikte, att Wallenberg befann sig inom ett område, där sovjetiska trupper funnos, under en period av häftiga strider i Ungern, då alla slags tillfälligheter kunde inträffa - Wallenberg kunde på eget bevåg avlägsna sig från de sovjetiska truppers område, fientliga flyganfall kunde förekomma, Wallenberg kunde omkomma genom fientlig beskjutning o.s.v.

Alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke kröntes med framgång. Det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare.

I det jag bringar ovanstående till Eder kännedom, ber jag Eder, Herr Envoyé, mottaga försäkringar om min utmärkta högaktning."

Syftet med de svenska démarcherna, nämligen att svenska regeringen önskade få veta Wallenbergs uppehållsort och få honom återförd till Sverige, har självfallet stått fullt klart för de sovjetiska myndigheterna. Det är helt orimligt att antaga, att det sovjetiska svaret kunnat få ett positivt innehåll, därest de svenska démarcherna varit annorlunda formulerade.

På senare tid har envoyén Sjöborg inom utrikesdepartementet varit sysselsatt med viss bearbetning av material i Wallenberg-affären. Arbetet har avsett en systematisering av den vidlyftiga dokumentsamlingen och en värdering av vissa tänkbara handlingsmöjligheter. Envoyén Sjöborgs granskning, som nu slutförts, innebär ingen avslutande fas utan endast ett avsnitt i departementets arbete med frågan. Jag kan emellertid icke taga på mitt ansvar att skada den sak vi alla är intresserade av genom ett offentliggörande av den sjöborgska utredningen eller av vittnesmål och andra detaljer i ärendet.

Interpellanten frågar om samarbetet mellan å ena sidan utrikesdepartementet och å andra sidan Raoul Wallenbergs anhängare och den s.k. Wallenberg-aktionen. Det har säkerligen icke undgått interpellanten, att från sistnämnda håll vid åtskilliga tillfällen amper kritik anförts mot utrikesdepartementets sätt att handlägga ärendet. Jag önskar emellertid icke ingå på någon diskussion härav, då jag icke kan finna, att ytterligare polemik i något avseende kan gagna det syfte,

B. Note överlämnad av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 11 februari 1952.

Vice utrikeskommissarien Dekanosov meddelade i en skrivelse den 16 januari 1945 dåvarande svenske ministern i Sovjetunionen S. Söderblom följande:

"Enligt meddelande från Budapest har i den av sovjettrupperna erövrade delen av staden vid Benczurgatan påträffats svenske undersåten herr Raoul Wallenberg, som uppgav sig vara den sekreterare vid svenska beskickningen i Ungern, varom Ni underrättat mig i Edert brev av den 31 december förra året. Enligt uppgift av herr R. Wallenberg befinna sig övriga medlemmar av svenska beskickningen i stadens västra del. Åtgärder till skydd av herr R. Wallenberg och dennes egendom hava vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna."

Några månader senare inbjöd dåvarande sovjetryska ambassadören Madame Kollontay dåvarande utrikesminister Günthers maka till sitt hem och meddelade henne bland annat, att Wallenberg fanns i livet i Sovjetunionen och behandlades väl. En liknande försäkran har enligt uppgift redan i februari 1945 lämnats hans moder fru Maj von Dardel av Madame Kollontay.

Såsom torde vara Sovjetunionens Ambassad bekant, riktade det svenska sändebudet i Moskva efter mottagandet av skrivelse den 16 januari 1945 på uppdrag av sin regering ett flertal såväl skriftliga som muntliga framställningar till Sovjetunionens regering i syfte att få veta Wallenbergs uppehållsort och få honom återförd till Sverige. Till svar på dessa framställningar meddelade Sovjetunionens dåvarande vice utrikesminister A. Vysjinski i ett brev den 18 augusti 1947 till Sveriges minister i Moskva R. Sohlman, att efter den 14 januari 1945 "noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkställts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat" samt att "alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke krönts med framgång."

Efter mottagandet av vice utrikesminister Vysjinskis skrivelse ha de svenska myndigheterna fortsatt sina efterforskningar i syfte att vinna klarhet om Wallenbergs öde. Därvid ha undersökts uppgifter, som tytt på att Wallenberg skulle ha dödats i Budapest, uppgifter att han skulle finnas utanför Sovjetunionens område och uppgifter att han skulle finnas inom Sovjetunionen. Trots det negativa svar, som Sovjetunionens

regering på sistnämnda punkt avgivit, ha nämligen de svenska myndigheterna med hänsyn till förhållandena efter kriget icke velat utesluta möjligheten, att Wallenberg kunde finnas inom Sovjetunionen utan att hans uppehållsort och identitet vid de omfattande undersökningar, som Sovjetunionens regering företagit, kunnat fastställas. De av de svenska myndigheterna bedrivna efterforskningarna ha utförts med den största noggrannhet och under sträng prövning av materialets trovärdighet. Materialet har under senaste året avsevärt ökats. Det föreligger ett antal utsagor, som styrka, att Wallenberg fr.o.m. år 1945 befunnit sig i fängsligt förvar i Moskva, tidvis i Lefortovskaja-fängelset.

Med utgångspunkt från att Wallenberg sålunda funnits inom Moskva-området, torde det vid en förnyad undersökning vara möjligt för Sovjetunionens regering att fastställa Wallenbergs uppehållsort och öde.

Svenska regeringen anhåller med stöd av det anförda, att Sovjetunionens regering vidtager de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärderna.

Svenska regeringen vill slutligen understryka, att den fäster stor vikt vid detta ärende, vars lyckliga lösning skulle på ett värdefullt sätt stärka de goda förbindelserna mellan Sovjetunionen och Sverige.

C. Note från Sovjetunionens ambassad i Stockholm till
utrikesdepartementet den 16 april 1952.

Översättning.

Med hänvisning till Kungl. Utrikesdepartementets note av den 11 februari 1952 meddelar Socialistiska Sovjetrepublikernas Unions Ambassad att de kompetenta sovjetmyndigheterna, enligt den av Ambassaden erhållna informationen, inte förfogar över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öde utom det, som redan meddelades i A.J.Vysjinskijs brev till Herr Sohlman av den 18 augusti 1947.

D.

Note överlämnad av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 23 maj 1952.

I en den 11 februari 1952 av Utrikesminister Undén till Sovjetunionens Ambassadör Rodionov överlämnad verbalnote har svenska regeringen anhängit, att Sovjetunionens regering måtte vidtaga de för Raoul Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärderna. Vidare har svenska regeringen i noten understrukt, att den fäster stor vikt vid detta ärende.

Såsom framgår av noten ha de svenska myndigheterna efter mottagandet av det svar, som Sovjetunionens regering lämnat i augusti 1947, icke velat med hänsyn till förhållandena efter kriget utesluta möjligheten, att Wallenberg kunde finnas inom Sovjetunionen, utan att hans uppehållsort och identitet kunnat fastställas. Resultatet av de svenska myndigheternas noggranna undersökningar har också blivit, att ett antal utsagor nu föreligga, som styrka, att Wallenberg från och med år 1945 befunnit sig i fängsligt förvar i Moskva-området, tidvis i Lefortovskaja-fängelset.

Vid sitt samtal den 11 februari med Sovjetunionens Ambassadör i samband med notens överlämnande framhöll utrikesminister Undén bland annat, att han personligen tagit del av det viktigaste materialet och icke kunde tvivla på dess bevisvärde. Utrikesministern bad också Ambassadören särskilt framföra till Utrikesminister Vysjinskij notens ovan berörda uttalande om den vikt svenska regeringen fäster vid detta ärende.

Det är därför med förvåning svenska regeringen mottagit Sovjetunionens Ambassads svar den 16 april 1952, vari framhålles, att de kompetenta sovjetmyndigheterna icke förfoga över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öde utöver vad som redan meddelats i brev från dåvarande vice utrikesminister A.J.Vysjinskij den 18 augusti 1947 till envoyén Sohlman. Enligt detta brev skulle Wallenbergs öde vara okänt för de sovjetiska myndigheterna.

Vad speciellt frågan om Wallenbergs försvinnande i Budapest i början av år 1945 beträffar, kan det icke råda något som helst tvivel om att han omhändertagits av sovjetiska myndigheter. Vissa av svenska beskickningens med-

lemmar och andra personer ha i samband med och under de närmaste månaderna efter Budas intagande av den sovjetiska armén kallats till förhör av sovjetiska instanser. Av förhören har framgått att sovjetiska vederbörande ansett sig vara i besittning av visst material, som skulle visa, att Wallenberg under sin verksamhet som tjänsteman vid svenska beskickningen i Budapest utfärdat falska pass eller andra legitimationshandlingar åt personer, som stodo den dåvarande ungerska regimen nära, och att han misstänkts för bedrivande av illegal underrättelseverksamhet. Svenska regeringen vill på det bestämdaste framhålla, att dylika misstankar mot Wallenberg måste anses helt obefogade. Om pass och andra legitimationshandlingar i några fall påträffats i orätta händer, kan detta icke läggas Wallenberg till last, utan sådana fall få förklaras genom illegala tillgrepp eller förfalskningar utförda av andra personer under de kaotiska förhållanden, som rådde i Budapest under stadens belägring av den sovjetiska armén. Wallenbergs strävan var att bispringa den av de dåvarande makthavarna i Ungern hårt undertryckta och förföljda judiska befolkningen och andra politiskt förföljda.

Med hänvisning till de uppgifter om Wallenbergs omhändertagande i Sovjetunionen, som äro i svenska regeringens besittning, önskar svenska regeringen rikta frågan till Sovjetunionens regering, huruvida densamma - i händelse den får del av de närmare uppgifter rörande Wallenbergs öde efter 1945, som framkommit under de svenska myndigheternas ingående undersökningar - är beredd att utföra de undersökningar, vartill dessa uppgifter giva anledning.

Avslutningsvis vill svenska regeringen ånyo framhålla, att den fäster stor vikt vid en tillfredsställande lösning av denna fråga.

E. Muntligt meddelande, vilket med överlämnande av nedteckning framfördes av Sovjetunionens ambassadör Rodionov till kabinettssekreteraren Lundberg den 5 augusti 1953.

Översättning.

I samband med att Ni under Edert samtal med mig den 3 juni åter berörde frågan om den svenske diplomaten Wallenbergs öde, vilken som bekant försvunnit spårlöst under gatustriderna i Budapest i början av 1945, samt likaledes i samband med de hänvändelser herr Sohlman nyligen gjort i denna fråga i sovjetiska utrikesministeriet, har jag erhållit i uppdrag att meddela Eder följande.

Såsom redan meddelats i sovjetiska utrikesministeriets och sovjetiska ambassadörens i Sverige noter ävensom under samtal med medlemmar av svenska ambassaden i Sovjetunionen, ha de kompetenta sovjetorganen genomfört noggranna undersökningar och efterforskningar angående R. Wallenberg, genom vilka det fastställts att Wallenberg icke varit eller är i Sovjetunionen och att han är oss okänd. Om man tar i beaktande att R. Wallenberg spårlöst försvann i Budapest vid den tid då förbittrade strider fördes där, kan man endast antaga att han endera händelsevis omkom under tiden för gatustriderna eller föll i händerna på Szalasy's anhängare.

Under tiden har under loppet av några år frågan om Raoul Wallenberg på det mest oblyga sätt utnyttjats för mot förhållandet till Sovjetunionen fiendliga ändamål. Med just sådana ändamål utbreda på senare tid några svenska tidningar smädliga uppdiktade artiklar om Wallenberg föregivande att de bygga på uppgifter från något slags vittne.

Sovjetiska ambassaden är befullmäktigad att bekräfta tidigare av oss lämnade uppgifter i denna fråga och meddela, att alla försök att förbinda frågan om Wallenbergs öde med hans förmenta vistelse i Sovjetunionen äro helt grundlösa.

F.

Memorandum överlämnat av ambassadören Sohlman till vice utrikesminister Zorin i Moskva den 29 september 1954.

Översättning.

Raoul Wallenberg tog den 13 januari 1945 kontakt med den kommenderande ryske generalen i Pest för att med det ryska befälet dryfta problem, som mötte den svenska beskickningen i samband med de ryska truppernas inryckning i Budapest. Den 16 januari meddelade det ryska utrikesministeriet, att Wallenberg befann sig under de ryska truppernas beskydd. Den 17 januari tog Wallenberg avsked från sin personal i den av rysarna befriade delen av Pest och begav sig jämte sin chaufför Vilmos Langfelder under eskort av ryska officerare mot Debrecen för att söka kontakt med marskalk Malinovsky. Sedan dess har Wallenberg varit försvunnen. Vid olika tillfällen har från rysk sida meddelats, att Wallenberg icke befunnit sig eller befinner sig i Sovjetunionen.

Vid den utredning, som utrikesdepartementet företagit, har framkommit fullständiga bevis för att Wallenberg efter sitt försvinnande i Budapest hållits i fängsligt förvar i Sovjetunionen.

Uppgifter om Wallenbergs öde började inströmma till utrikesdepartementet strax efter hans försvinnande och fortsätter alltjämt att inkomma. Dessa uppgifter har noga kontrollerats även i vissa fall, då man från början haft anledning ställa sig misstänksam mot uppgiftslämnarna. Det har visat sig, att de allra flesta uppgifterna varit antingen osannolika, bevisligen oriktiga eller omöjliga att bedöma. Anledningarna till att så många sådana opålitliga uppgifter inkommit är av skiftande slag. Wallenberg var en i Budapest känd man, och efter hans försvinnande uppstod en mytbildning. Tidningsskriverierna kring hans person har stimulerat åtskilliga fantasifulla personer att lämna uppgifter. Vissa uppgiftslämnare har sökt göra sig intressanta eller uppnå personliga fördelar genom att lämna uppgifter, medan andra icke strävat att nå egen fördel genom sitt vittnesmål men varit offer för personförväxlingar och andra misstag. Alla sådana opålitliga vittnesmål har bortgallrats.

För att ett vittnesmål skall av utrikesdepartementet god-

tagas såsom fullt tillförlitligt kräves, att det skall vara spontant avgivet utan påverkan av ledfrågor eller av vad som skrivits i tidningar eller av rykten, att vittnesmålet innehåller uppgifter, som icke kunnat erhållas på annat sätt än genom kontakt med Wallenberg eller hans närmaste omgivning i fängelset samt att vittnesuppgifterna kan styrkas genom uppgifter från andra, trovärdiga, av övriga vittnen oberoende källor. Vid sidan av sådana fullt bestyrkta vittnesmål föreligger vittnesmål, som bära alla kännetecken på trovärdighet men som icke kunnat direkt verifieras av oberoende källor.

Såsom kriterium på trovärdighet har icke godtagits sådana omständigheter, som att ett vittne rent subjektivt gjort ett allmänt trovärdigt intryck, utan endast objektivt konstaterbara fakta.

Av vittnenas uppgifter framgår, att Wallenberg och Langfelder, sedan de fängslats i januari 1945, fördes till Moskva, där de i början av februari insattes i fängelse. De skildes från varandra. Wallenberg överfördes senare under våren till Lefortovskafängelset. Han insattes där först i en cell i tredje våningen och flyttades senare upp till en cell i fjärde våningen, belägen ungefär ovanför den cell, där han först suttit. Uppgifterna om Wallenbergs vistelse i Lefortovskaja har styrkts av sex vittnen. Dessa vittnen har icke känt till varandras vittnesmål, som lämnats helt oberoende av varandra och som varit på väsentliga punkter samstämmiga. De har visat sig känna till detaljer beträffande såväl Wallenberg som Langfelder, vilka de icke kunnat erhålla kännedom om på annat sätt än genom direkt eller indirekt kontakt med dessa personer under deras vistelse i ryska fängelser.

Efter den svenska démarchen i juni 1947 och innan det ryska svaret lämnades den 18 augusti 1947 samt någon tid där- efter företog de ryska fängelsemyndigheterna vissa åtgärder, som hade samband med fallet Wallenberg. Bl.a. förhördes ett antal fångar, som haft kontakt med Wallenberg eller Langfelder, beträffande sin kännedom om dessa personer. Det framgår klart, såväl av förhören som av andra omständigheter att vissa höga polisofficerare väl kände till Wallenbergs och Langfelders fångenskap.

Utöver de sex vittnen, som ovan återopats, föreligger över 20 trovärdiga vittnesmål, som styrker Wallenbergs vistelse i rysk fångenskap vid olika tidpunkter. Det sagda torde emellertid vara fullt tillräckligt för att giva ledtråd för

efterforskningar.

Under utredningens tidigaste skede föreföll Wallenbergs kvarhållande i Sovjetunionen helt obegripligt. Det har emellertid varit nödvändigt uppställa en hypotes rörande orsakerna till hans kvarhållande. Åtskilliga omständigheter pekar på att förklaringen ligger däri, att den ryska polisen misstänkte Wallenberg för att i Budapest ha uppträtt som spion. Sådana misstankar ursäktar icke kränkandet av Wallenbergs diplomatiska immunitet men kan likväl ha utgjort det faktiska motivet för hans kvarhållande. De omständigheter, som föranlett uppställandet av denna hypotes, skall här redovisas.

Det blev under utredningen snart känt att den ryska polisen till olika vittnen uttalade anklagelser mot Wallenberg för spionage både för tysk och amerikansk räkning. Såväl anställda vid den svenska beskickningen i Budapest som andra personer i Wallenbergs omgivning hade av rysk polis underkastats förhör rörande Wallenbergs verksamhet, varvid dessa misstankar uttalats. Senare har från rysk fångenskap återvändande personer berättat, att olika fångar, som i fängelser i Moskva-området kommit i kontakt med Wallenberg och Langfelder, förhörts om samma förhållanden. Det är att märka, att dessa hemvändande fångar icke haft någon kunskap om de förstnämnda förhören med personer i Budapest. Flera av varandra oberoende vittnesmål av ensartat innehåll föreligger således på denna punkt.

Utrikesdepartementet har sökt utröna, huruvida det föreläggat omständigheter, som kunnat föranleda, att sådana misstankar uppkommit inom den ryska polisen. Inga konkreta uppgifter föreligger om de fakta, varpå misstankarna i verkligheten grundats. Det föreligger emellertid tre förhållanden, som möjligen kan ha givit upphov till de uppkomna misstankarna.

Den svenska B-avdelningen i Budapest, till vilken Wallenberg icke hörde, ehuru hans tjänster i enstaka fall kan ha tagits i anspråk, handhade på grund av uppdraget att skydda de ryska intressena även skyddet av vissa ryska krigsfångar. För identifiering hade dessa utfrågats rörande namn, hemvist, vilka militära förband de tillhört etc. Denna utfrågning kan möjligen av den ryska polisen ha uppfattats som försök att utröna militära hemligheter. Syftet med utfrågningen var icke detta, och Wallenberg hade ingenting därmed att göra.

Under sin verksamhet för att hjälpa personer, som av tyskarna utsattes för rasförföljelse - vilken verksamhet nedan

skall utförligare skildras - utfärdade Wallenberg vissa provisoriska legitimationshandlingar, så kallade skyddspass. Så småningom hade obehöriga igångsatt förfälskning av sådana pass i stor skala. I behörig ordning utfärdade pass hade stulits eller överlätits från de ursprungliga innehavarna. Åtskilliga falska eller illegalt utnyttjade pass hade därigenom hamnat i händerna på nazister och pilkorsare. Wallenberg kan icke göras ansvarig härför, men den ryska polisen kan möjligen, då pass påträffats hos sådana personer, ha fått den oriktiga uppfattningen, att Wallenberg skyddade fascistiska element.

Den tredje omständighet, på grund av vilken misstankar mot Wallenberg kan ha uppkommit, är mera komplicerad. Det är av yttranden från ryska polistjänstemäns sida under de ovannämnda förhören tydligt, att man på rysk sida icke satt tilltro till uppgifterna om Wallenbergs humanitära aktion i Budapest. Denna aktion var fullständigt unik. Den var betingad av de abnorma förhållanden under den nazistiska sönderfallsperioden i Ungern, och veterligen har ingen liknande verksamhet förekommit i något annat land. De delvis framgångsrika ansträngningar, som representanter för de svenska myndigheterna mot krigets slut vidtog för att rädda människor undan rasförföljelse i Tyskland, hade en helt annan karaktär. Det kan därför vara skäl att något redogöra för Wallenbergs verksamhet. Den följande skildringen är ordagrant hämtad ur en rapport i översiktlig form över beskickningens verksamhet. Rapporten upprättades på sin tid av förste legationssekreteraren Per Anger, vilken tjänstgjorde på beskickningen i Budapest under 1944 och fram till beskickningens upplösning i början av 1945, och har icke skrivits med tanke på Wallenbergs försvinnande.

"Det tyska maktövertagandet innebar, att legationen ställdes inför helt nya och svåra problem. Under sitt samtal med Horthy dagen före inmarschen hade Hitler bl.a. fordrat, att 'Ungerns judeproblem skulle lösas'. Man ansåg, att Ungern hade visat en oförmåga att komma till rätta med detta problem och att en miljon judar i landet, varav cirka 300,000 i Budapest, kunde bli en farlig femte kolonn i den tyska arméns rygg.

Redan dagarna efter inmarschen började man arrestera judar i framstående ställning. De neutrala beskickningarna belägrades av massvis av judar, som anade vad som komma skulle och som bönföll om hjälp. I mottagningsrummet på svenska legationen trängdes hjälpsökande, och långt ut på gatan ringlade sig kön.

Steg för steg berövades den judiska befolkningen i landet snart sagt alla medborgerliga rättigheter. Det föreskrevs, att judarna skulle bära en gul stjärna på bröstet. Efter hand sammanfördes de i särskilda läger eller hus, utmärkta med gul stjärna, och de fick inte vistas utomhus. Deras lidanden förvärrades dagligen i ett ständigt crescendo furioso. Till slut upprättades ghetton, som var den sista etappen före deportationen till Auschwitz eller Birkenaus gaskamrar.

Våra möjligheter att hjälpa alla dem, som ställt sitt hopp till svenska legationen, var i hög grad begränsade. Sett ur snäv juridisk synpunkt kunde legationen inte ingripa för andra än svenska medborgare samt de länderas medborgare, vars intressen Sverige på grund av kriget företrädde i Ungern. Något måste emellertid göras och det snabbt, ty med varje dag försämrades judarnas läge. Till en början utfärdade vi provisoriska svenska pass - egentligen ett slags resedokument som under vissa förhållanden kunde ges även till andra än svenska medborgare - för personer med speciell anknytning till Sverige i fråga om släktskap eller affärsförbindelser. De provisoriska passen erbjöd till en början inte något större skydd, men så småningom lyckades beskickningen efter förhandlingar med de ungerska myndigheterna genomdriva, att innehavarna av dylika pass behandlades som svenska medborgare och slapp bära judestjärnan. På så sätt undgick de i regel internering och deportation. Senare utfärdades intyg för judar, vilkas släktingar för dem ansökt om svenskt medborgarskap. Värdet av dessa intyg, som kom att bli förelöpare till de under Wallenbergs tid senare utfärdade s.k. skyddspassen, var vid första påseende diskutabelt. Avsikten var emellertid i första hand att vinna tid, och vi styrktes i våra fortsatta ansträngningar från personer, som vid razzior och husundersökningar lyckats klara sig undan genom uppvisande av sådana dokument.

Efter ganska kort tid hade beskickningen utfärdat inte mindre än 700 provisoriska pass och intyg. Hela beskickningen arbetade bokstavligen natt och dag under dessa månader."

Ministern hemställde till utrikesdepartementet om förstärkning, och Raoul Wallenberg sändes ned med ställning såsom förste legationssekreterare. Wallenberg hade för sin räddningsaktion till sitt förfogande inte endast svenska medel utan även pengar, som ställts till förfogande av judar i Amerika genom War Refugee Board. Om Wallenbergs aktion berättar

Anger bl.a.:

"Wallenbergs aktion hade med tiden byggts ut undan för undan. Ett flertal kontor hade upprättats i olika delar av staden, och hans stab uppgick till cirka 400 personer. Wallenberg lyckades hos de ungerska myndigheterna genomdriva, att de anställda judarna blev befriade från att bära den gula stjärnan. På avdelningen utställdes skyddspassen, d.v.s. legitimationshandlingar försedda med ministerns underskrift, varihelt frankt förklarades, att innehavaren och hans egendom stod under svenska beskickningens beskydd till dess avresa till Sverige kunde ske. Svenska regeringen hade nämligen förklarat sig beredd att mottaga samtliga judar, som var försedda med skyddspass. Från ungerska regeringens sida utlovades, att innehavarna inte skulle deporteras. De fick bo i särskilda hus, som beskickningen hyrt i Pest, de s.k. svenskhusen. Antalet skyddspass, godkända av de ungerska myndigheterna, uppgick till 5,000. Sedermera fördes i hemlighet utan myndigheternas vetskap fler och fler judar till dessa hus. Det totala antalet på detta sätt räddade judar var snart uppe i mer än det dubbla, eller cirka 10.000-15.000 människor.

Även vissa andra utländska beskickningar tog exempel av svenskarna och började utfärda legitimationshandlingar av liknande slag som skyddspassen. De lyckades i samråd med Wallenbergs avdelning hos myndigheterna utverka att ytterligare ett antal bostadshus ställdes till förfogande för judar, som innehade dessa dokument. Under svensk ledning organiserades livsmedelsförsörjningen till de utländska husen och särskilda sjukhus upprättades."

Det anförda torde tillräckligt tydligt ange arten av Wallenbergs verksamhet. Den ryska polisen har emellertid haft svårt att tro på berättelserna om Wallenbergs verksamhet. Den har trott, att Wallenberg måste ha haft några andra, hemliga syften. Den omständigheten, att amerikanska judar delvis finansierat hjälpaktionen för de ungerska judarna, har av den ryska polisen uppfattats som bevis för att Wallenberg "spionerat" för amerikansk räkning.

Så har den fruktansvärda tragedien inträffat, att Wallenberg, som långa tider dagligen riskerade att mördas av nazister och pilkorsare och som gjort en hjältemodig personlig insats för att rädda människor, bland dem också icke-judiska

- 7 -

socialister och kommunister, undan de fascistiska terroristerna, blivit misstänkt för att vara en spion och häktats.

G.

Uttalande av utrikesministern i riksdagsdebatten den
2 november 1955.

I anledning av herr Ohlins fråga om Raoul Wallenberg vill jag - utan att nu gå närmare in på saken - framhålla att ett intensivt utredningsarbete utföres inom utrikesdepartementet under ständig kontakt med de anhöriga och att på grundval härav åtskilligt bevismaterial kunnat erhållas. En del av de uppgifter som i samband med de tyska krigsfångarnas hemsändande från Sovjetunionen publicerats i pressen hade vi sålunda redan tidigare kännedom om. Jag tog upp denna sak med medlemmar av sovjetregeringen under mitt besök i Moskva 1954 och därefter tillställde vi det sovjetryska utrikesministeriet det material vi då hade. Senare har vid ytterligare ett par tillfällen framställning gjorts till ledande personer inom sovjetregeringen.

Svaren på tidigare framställningar har varit att Wallenberg inte funnits i Sovjetunionen. Vid de senaste demarcherna har dock från sovjetrysk sida uttryckligen tillfogats att, om Wallenberg anträffades, han skulle återsändas till Sverige. Vi betraktar detta som ett löfte och kommer att även i fortsättningen påminna om det och kräva att mysteriet Wallenberg äntligen uppklaras på det enda sätt som hela vårt folk hoppas och väntar.

Mer anser jag det inte lämpligt att för närvarande säga i denna sak.

H.

Muntligt meddelande, vilket med överlämnande av nedteckning framfördes av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 8 november 1955.

Översättning.

Jag har bätt Eder besöka mig för att till Eder överlämna ett utdrag ur mitt uttalande i riksdagen häromdagen, nämligen det avsnitt där jag berörde fallet Raoul Wallenberg.

Såväl premiärminister Bulganin som president Vorosjilov ha förklarat, att Wallenberg, om han påträffas, skall överlämnas till svenska myndigheter. Jag ber Eder ännu en gång framföra till sovjetiska regeringen den oro denna affär sedan tio år förorsakar oss.

Vi äro i besittning av överväldigande bevis om att Wallenberg förts till Sovjetunionen och satts i fängelse anklagad för spioneri. Sedan årtal håller Utrikesdepartementet på med att samla och jämföra det upplysningsmaterial som inkommit från alla håll beträffande Wallenbergs öde. Frigivningen av tyska, österrikiska och andra krigsfångar under dessa sista veckor har försett oss med nya bevis men också gjort den svenska allmänna opinionen ännu mera otålig.

Ehuru de nya upplysningarna ännu inte tillräckligt genomgått och sammanställts för att framläggas för vare sig den sovjetiska regeringen eller den svenska allmänheten, har jag redan nu velat fästa den sovjetiska regeringens uppmärksamhet på angelägenheten av denna affär ur såväl humanitära som också politiska synpunkter.

I. Note överlämnad av utrikesministern till Sovjetunionens ambassadör Rodionov den 10 mars 1956.

Den 8 november 1955 meddelade Utrikesminister Undén Sovjetunionens ambassadör i Stockholm, att den svenska regeringen förfogar över överväldigande bevis om att den svenske medborgaren, legationssekreteraren vid Kungl. Maj:ts beskickning i Budapest Raoul Wallenberg förts till Sovjetunionen och där insatts i fängelse anklagad för spioneri.

Detta meddelande utgjorde ett led i de sedan mer än 10 år till Sovjetunionens regering från den svenska regeringen riktade talrika démarcherna i avsikt att klarlägga Raoul Wallenbergs öde efter det han togs i sovjettryskt förvar i Budapest i mitten av januari 1945.

Tidigare har sålunda i Moskva den 29 september 1954 av ambassadör Sohlman överlämnats ett utförligt memorandum, i vilket bland annat redogjorts för vilka krav den svenska regeringen ställt på de utsagor angående Raoul Wallenbergs vistelse i Sovjetunionen för att dessa skola kunna godtagas såsom fullt tillförlitliga.

Efter det ovan nämnda meddelandet den 8 november 1955, i vilket ävenledes uttalades, att det svenska Utrikesdepartementet på senare tid av från sovjettrysk fångenskap återvända personer erhållit ytterligare bevis om Raoul Wallenbergs vistelse i Sovjetunionen, har detta material minutiöst granskats och jämförts. Vidare har ytterligare ett stort antal vittnesmål inkommit och genomgått samma noggranna behandling. Allt detta bevismaterial fyller de uppställda kraven på full tillförlitlighet.

Ett stort antal av utsagorna om Raoul Wallenbergs omhändertagande av ryska myndigheter i Budapest och hans senare vistelse såsom fånge i Sovjetunionen ha under edlig förpliktelse undertecknats av vederbörande uppgiftslämnare och legaliserats av notarius publicus. Dessa utsagor ha därefter ingående granskats av juridiska experter och ett intyg om att enligt svensk rätt full bevisning föreligger om Raoul Wallenbergs omhändertagande av sovjettryska myndigheter i Budapest och om hans fångenskap i Sovjetunionen bifogas.

Den svenska regeringen fäster de största förhoppningar vid Presidentens i Sovjetunionens Högsta Råds Presidium

Vorosjilov och Premiärminister Bulganins tidigare gjorda uttalanden om att Raoul Wallenberg skulle hemsändas till Sverige därest han påträffades i Sovjetunionen.

Med anledning av vad som ovan anförts anser den svenska regeringen att alla förutsättningar föreligga för att kunna uppspåra Raoul Wallenberg och att återsända honom till Sverige.

Slutligen önskar den svenska regeringen fästa Sovjetunionens regerings uppmärksamhet på den utomordentligt stora vikt som regeringen och den svenska allmänna opinionen fäster vid detta ärende och vill betona, att en tillfredsställande positiv lösning av denna fråga endast kan bidra till att stärka de goda relationerna mellan de båda länderna. Det torde därför vara ett gemensamt stort intresse för de båda ländernas regeringar att ömsesidigt bistå varandra i denna fråga och räknar därför den svenska regeringen med Sovjetunionens regerings helhjärtade och fulla insats vid lösandet av detta trängande problem.

Undertecknade, förutvarande ledamöter av Högsta Domstolen i Sverige, hava hos svenska utrikesdepartementet tagit del av ett större antal upptecknade utsagor angående den svenske medborgaren legationssekreteraren vid Kungl. Maj:ts beskickning i Budapest Raoul Wallenberg samt vissa andra handlingar som äga samband därmed. De som avgivit utsagorna äro italienska, schweiziska, tyska, ungerska och österrikiska medborgare samt statslösa personer. De flesta av dem hava tidigare befunnit sig i sovjetrisk fångenskap.

Utsagorna hava avgivits inför medlemmar av den svenska utrikesförvaltningen och den svenska statspolisen och äro, då omständigheterna vid avgivandet det medgivit, legaliserade av notarius publicus.

Av utrikesdepartementets instruktioner till de personer som inhämtat uppgifter och av dessas promemorior över de förda samtalen samt av de undertecknade utsagorna framgår att innehållet i utsagorna icke rönt påverkan av frågor eller annat som kunnat vara ägnat att förvanska berättarnas egen minnesbild av de händelser de själva upplevat och skildrat.

Uppgifterna grunda sig på dels personlig kontakt (gemensam cellvistelse) med Raoul Wallenberg, dels kontakt med honom genom meddelanden i fångelser och dels på berättelser, lämnade till uppgiftsgivarna av fångar vilka haft personlig eller annan kontakt med Wallenberg. Utsagorna äro för övrigt rika på detaljer av den art att kännedom därom icke gärna kunnat vinnas på annat sätt än nu nämnts.

Dessa uppgifter från olika håll och avseende skilda tidpunkter äro - ändock att de givits oberoende av varandra - i väsentliga avseenden överensstämmande, och de särskilda utsagorna stödja varandra.

På grund av vad i ärendet förekommit få vi uttala, att det enligt vår mening ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig som fånge i Sovjetunionen, och att det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning därom.

Stockholm den 2 mars 1956.

Rudolf Eklund
f.d. Justitieråd

Erik Lind
f.d. Justitieråd

J.

Note överlämnad av bitr.chefen för skandinaviska avdelningen i Sovjetunionens utrikesministerium Gribanov till t.f. chargé d'affaires Petri i Moskva den 19 mars 1956.

Översättning.

DSRU:s Utrikesministerium betygar Svenska Ambassaden sin aktning och har, med bekräftande av mottagandet av svenska regeringens note av den 9 mars i år rörande svenske undersåten Raoul Wallenberg, äran förklara följande.

I samband med svenska myndigheters upprepade hänvänelser rörande R. Wallenbergs öde har från sovjetisk sida meddelats, att det såsom resultat av en genom vederbörande sovjetiska organ utförd kontroll fastställts, att Wallenberg icke befinner sig på Sovjetunionens territorium.

Vad beträffar de i svenska regeringens nämnda note förekommande hänvisningarna till några slags vittnesmål om Wallenberg från krigsförbrytare, som i förtid befriats från ytterligare avtjänande av straff i Sovjetunionen, är det - vilket är fullkomligt uppenbart - omöjligt att såsom tillfyllestgörande och på något vis trovärdiga godtaga dessa vittnesmål, vilka strida mot fakta framkomna som resultat av en av vederbörande sovjetiska organ verkställd noggrann undersökning.

Utrikesministeriet finner nödvändigt bekräfta, att de förklaringar som tidigare lämnats företrädare för svenska regeringen av ledande personer i sovjetregeringen att Wallenberg icke finns på Sovjetunionens territorium, äro uttömmande och slutgiltiga. Utrikesministeriet har intet att tillägga till de ovan anförda förklaringarna.

K.

Gemensam svensk-sovjetisk kommuniké den 3 april 1956 utfärdad i samband med statsminister Erlanders och statsrådet Hedlunds besök i Moskva.

På inbjudan av sovjetregeringen har från den 29 mars till den 5 april Sveriges statsminister Tage Erlander vistats i Moskva.

Statsminister T. Erlander jämte inrikesminister G. Hedlund som åtföljer honom har i Moskva fört förhandlingar med ordföranden i DSRU:s Ministerråd N.A. Bulganin, medlemmen av DSRU:s Högsta Råds presidium förste sekreteraren i Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté N.S. Hrusjtjov, Förste vice ordföranden i DSRU:s ministerråd, utrikesminister V.M. Molotov samt andra ledande personer i Sovjetunionen.

I dessa samtal har från svensk sida även deltagit Sveriges utomordentliga och befullmäktigade ambassadör R. Sohlman, chefen för svenska utrikesdepartementets politiska avdelning ambassadör G. Jarring, ambassadrådet vid svenska ambassaden i DSRU L. Petri, statsministerns personlige sekreterare U. Palme, andre sekreteraren i svenska utrikesdepartementet G. Lorentzon samt pressattachén S. Frychius.

Från sovjetisk sida deltog i samtalen även DSRU:s utrikeshandelsminister I.G. Kabanov, DSRU:s kulturminister N.A. Mihajlov, DSRU:s vice utrikesminister V.S. Semjonov, DSRU:s utomordentlige och befullmäktigade ambassadör i Sverige K.K. Rodionov, chefen för skandinaviska avdelningen i DSRU:s utrikesministerium M.V. Gribanov, ambassadrådet vid DSRU:s ambassad i Sverige N.M. Lunkov samt ambassadrådet A.M. Aleksandrov.

Under samtalen hade de deltagande representanterna för de bägge länderna tillfälle till ett öppet och nyttigt meningsutbyte, främst i fråga om de svensk-sovjetiska förbindelserna men också angående allmänna internationella spørsmål, som berör båda parternas intressen. Samtalen fördes i den anda av vänskapligt och gott grannskapsförhållande som präglar förbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen.

Det konstaterades, att de båda länderna äga intresse av en ytterligare ökning av det inbördes handelsutbytet. Det år 1954 ingångna sjöräddningsavtalet med dess senare utvidgning

nämndes som ett exempel på gott samarbete mellan de båda länderna i praktiska former. En i dagarna avslutad svensk-sovjetisk luftfartsöverenskommelse möjliggör upptagandet inom en nära framtid av direkt lufttrafik mellan Stockholm och Moskva.

Parterna har bekräftat den uppnådda överenskommelsen om att upptaga förhandlingar om reglering, i enlighet med den svensk-sovjetiska överenskommelsen av 1941, av vissa återstående ömsesidiga fordringar i samband med de baltiska republikernas uppgående i Sovjetunionen. En svensk delegation kommer att inom en nära framtid avresa till Moskva för att upptaga sådana förhandlingar.

Under överläggningarna konstaterades vidare, att de vetenskapliga och kulturella kontakterna, som av båda länderna tillmätts stor betydelse, under senare tid vidgats på ett glädjande sätt. Man var enig om att besök av konstnärliga ensembler och studiedelegationer och tekniska expertgrupper inom olika områden, idrottsutbyte och turism i hög grad kunde stärka förbindelserna och öka den ömsesidiga förståelsen mellan de båda folken. Det överenskoms, att de statliga organ i de båda länderna, som omhänderhar de kulturella kontakterna med utlandet, på lämpligt sätt skall främja en utvidgning av utbytet på dessa områden.

Under diskussionen om de kulturella och vetenskapliga kontakterna enades man om att bl.a. följande konkreta projekt inom en nära framtid borde förverkligas. Utbyte av kvalificerade forskare, framför allt inom de medicinska, naturvetenskapliga och tekniska vetenskapsgrenarna, varvid det mottagande landet borde bestrida kostnaderna för studievistelsen; tillträde för forskare till arkiv och bibliotek i respektive länder; vidgat utbyte av litteratur och publikationer mellan vetenskapliga och kulturella institutioner i de båda länderna. Från svensk sida framfördes önskemål om att sända en expertdelegation för studier av den högre undervisningens organisation i Sovjetunionen. Från sovjetisk sida uttrycktes intresset för att på motsvarande sätt studera den tekniska utbildningen i Sverige. Närmare överenskommelse om dessa utbytesprojekt skall träffas på diplomatisk väg.

Från svensk sida underströks den stora vikt som frågan om den i Budapest vid krigets slut försvunne svenske diplomaten Raoul Wallenbergs öde hade för den svenska sidan. Under samtalen överlämnades från svensk sida ett till dess förfo-

gande stående material angående Wallenberg med hemställan att sovjetiska vederbörande måtte granska och pröva detta material. På sovjetisk sida förklarade man sig beredd härtill. Samtidigt uttalades att Wallenberg, om han befunne sig i Sovjetunionen, givetvis skulle få hemresa. Meddelande rörande resultatet av undersökningen komme att lämnas på diplomatisk väg.

Eventuella ansökningar av i Sovjetunionen bosatta svenska och f.d. svenska medborgare om utresetillstånd till Sverige för dem och deras familjemedlemmar komme att prövas i välvillig anda under förutsättning att vederbörande själva önskar avresa. På samma sätt kommer de svenska myndigheterna icke att resa några hinder för utresa till Sovjetunionen för de sovjetiska eller f.d. sovjetiska medborgare och deras familjemedlemmar, som uttrycka en önskan om att avresa dit.

Under meningsutbytet om det internationella läget hänvisade de svenska stats- och inrikesministrarna till att Sverige fullföljer sin traditionella alliansfria politik i fred, syftande till att upprätthålla neutraliteten i händelse av krig inom ramen för de förpliktelser, som medlemskapet i FN medför och att enligt svensk uppfattning denna utrikespolitik är icke endast i Sveriges intresse utan också ägnad att främja fredliga och vänskapliga förbindelser i denna del av Europa. Från sovjetisk sida förklarades, att Sovjetunionen kommer att liksom hittills respektera denna Sveriges alliansfria och fredliga politik.

Vidare underströk vardera parten sina respektive länders intresse av att söka medverka till ytterligare internationell avspänning och till utveckling av det fredliga samarbetet mellan folken på grundvalen av principerna i FN:s stadga och som bl.a. innefattar respekt för medlemsstaternas oavhängighet och suveränitet, non-aggression samt icke-inblandning i inre angelägenheter.

Båda parter uttryckte sin beredvillighet att stödja fortsatta strävanden, att i FN få till stånd praktiska resultat såväl i fråga om en allmän nedrustning och minskning av stridskrafternas numerär samt förbud mot och kontroll av atomvapnen som en utvidgning av det internationella samarbetet för fredligt utnyttjande av atomenergin.

Det meningsutbyte, som ägt rum, har medfört en djupare förståelse för vardera sidans åsikter i de under samtalen

berörda frågorna och kommer att medverka till ett stärkande av det goda grannskapsförhållandet mellan Sverige och Sovjetunionen.

Efter vistelsen i Moskva kommer svenske statsministern T. Erlander och maka, inrikesminister Hedlund och maka jämte övriga personer som åtföljt dem under några dagar att göra en resa i Sovjetunionen, varunder de bl.a. besöker Suhumi, Tbilisi, Jerevan, Kiev och Leningrad.

/u/ Tage Erlander

/u/ N. Bulganin

L.

Pressmeddelande från utrikesdepartementet den 14 juli 1956.

Sovjetambassaden i Stockholm har idag framfört till UD att man å sovjetisk sida kommer att snarast möjligt lämna besked om resultatet av de sovjetiska myndigheternas undersökningar beträffande Raoul Wallenberg. Dessa myndigheter håller enligt ambassadens meddelande på med en detaljerad granskning av det från svensk sida överlämnade materialet. Från utrikesdepartementets sida har understrukits liksom skett tidigare betydelsen av ett snabbt svar.

M.

Memorandum överlämnat av t.f. chargé d'affaires Petri till vice utrikesminister Zacharov i Moskva den 27 september 1956.

Vid statsminister Erlanders och statsrådet Hedlunds besök i Moskva vid månadsskiftet mars-april 1956 överlämnades till utrikesminister Molotov ett utförligt material rörande den svenske legationssekreteraren Wallenberg. Från sovjetisk sida förklarades, att detta material noggrant skulle studeras och att resultatet av denna prövning därefter skulle meddelas den svenska regeringen. I anledning av en hemställan från sovjetambassaden i Stockholm den 4 maj 1956 överlämnade det svenska utrikesdepartementet den 12 maj till ambassaden visst kompletterande material. Den 14 juli meddelade ambassaden utrikesdepartementet, att ett svar snarast möjligt komme att lämnas i Wallenberg-ärendet.

Nära ett halvår har sålunda nu gått, sedan sovjetregeringen lovade inleda sina nya efterforskningar. Svenska regeringen konstaterar, att den icke på denna tid, varunder upprepade påminnelser gjorts till sovjetiska vederbörande, mottagit någon upplysning om undersökningarnas resultat. Den önskar i anledning härav ånyo understryka den utomordentliga vikt, som den fäster vid detta ärende. Det har såväl hos svenska regeringen som hos den svenska allmänheten framkallat stor besvikelse, att sovjetregeringen icke ens sett sig i tillfälle lämna några informationer om vad som hittills framkommit genom undersökningarna.

Memorandum överlämnat av ambassadören Sohlman till vice utrikesminister Zacharov i Moskva den 17 november 1956.

Det är nu över sju månader sedan sovjetregeringen i samband med statsminister Erlanders och statsrådet Hedlundas besök i Sovjetunionen utfäste sig att efterforska legationssekreteraren Raoul Wallenberg på grundval av det material, som överlämnats från svensk sida. Resultatet skulle meddelas på diplomatisk väg. Det utlovades även vid regeringsdelegationens besök, att Wallenberg, om han befunne sig i Sovjetunionen, givetvis skulle få hemresa.

Den 14 juli 1956 meddelade ambassadör Rodionov på uppdrag av sin regering utrikesdepartementet, att besked snarast möjligt skulle lämnas om de sovjetryska myndigheternas undersökningar.

Då Sveriges t.f. chargé d'affaires den 27 september 1956 överlämnade en aide-mémoire i saken till vice utrikesminister Zacharov uttryckte denne en förmodan om att ett svar skulle kunna lämnas under oktober månad.

Svenska regeringen finner det oförståeligt, att de sovjetryska myndigheternas undersökningar ännu ej kunnat avslutas och meddelande om resultatet lämnas. Den vill ånyo uttrycka sin stora besvikelse över att de vid de svenska regeringsmedlemmarnas besök gjorda utfästelserna ännu icke infriats, och den anser sig i avvaktan på det slutliga svaret ha rätt begära ett skyndsamt besked om orsaken till dröjsmålet.

1.

Översättning

Undertecknad, Gustav Richter, boende Ludwigshafen a/Rhein, Herderstrasse 14, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var mot slutet av kriget polisattaché vid tyska beskickningen i Bukarest.

Den 23 augusti 1944 tillfångatogs jag i Bukarest och efter en kortare internering därstädes fördes jag med flyg över Tecuci vid Moldau till Moskva, dit jag anlände den 7 september 1944. Vid framkomsten till Moskva infördes jag i Lefortovskaja-fängelset, cell 142, i tredje våningen, tillsammans med den tyske överstelöjtnanten Max Braun och den tyske generalkonsuln i Bukarest Dr. Dr. Schellhorn.

Den 17 januari 1945 överfördes jag till Ljubljanskaja-fängelset, cell 123. I denna cell satt då en österrikare, löjtnant Scheuer. Den 31 januari 1945 infördes Raoul Wallenberg, legationssekreterare vid svenska beskickningen i Budapest.

Wallenberg och jag blevo mycket snart vänner. Under den månad, som vi tillbringade tillsammans i Ljubljanskaja-fängelset, var han vid gott mod och mycket gott humör.

Wallenberg berättade för mig, att han hade skickats till Budapest för att bistå de ungerska judarna med svenska skyddspass. Han hade haft stora svårigheter med de tyska myndigheterna (företrädare för den hemliga statspolisen) i Budapest. Så snart de sovjetryska trupperna hade trängt fram till staden, hade Wallenberg anmält sig hos de sovjetryska militärmyndigheterna. Man hade skickat honom från den ena instansen till den andra tillsammans med hans chaufför, Langfelder, och slutligen hade de blivit häktade (verhaftet). De fördes båda per järnväg över Rumänien till Moskva där de blevo inspärrade i Ljubljanskaja-fängelset. Vid ankomsten till fängelset blevo Wallenberg och Langfelder skilda åt.

Om sina familjeförhållanden talade Wallenberg inte så mycket men nämnde dock sin mor och tant. Han sade flera gånger, "vad skall då mina anhöriga säga, när de få veta, att jag sitter i fängelse". Han var mycket mån om sitt rykte.

Jag tröstade honom med motiveringen att detta under de givna förhållandena alls inte vore någon skam. Wallenberg berättade också för mig att han tillhörde en bekant bankfamilj i Sverige och hade studerat arkitektur i Amerika och till yrket vore arkitekt. Vid ett samtal över Rumänien frågade jag Wallenberg, om en i Bukarest under det senaste kriget bosatt affärsman med samma namn, vilken också var svensk medborgare, vore släkt med honom, vilket Raoul Wallenberg bekräftade. Wallenberg talade perfekt engelska och tyska. Under den tid vi voro cellkamrater utbytte vi adresser, och jag erinrar mig ännu helt tydligt, att jag av honom erhöll en lapp med hans egenhändigt skrivna namn, på vilken lapp Utrikesdepartementet i Stockholm angavs såsom hans adress. Denna lapp framtogs mig vid en genomsökning.

Någon gång i början av februari 1945 upprättade Wallenberg en skriveelse på tyska, vilken riktades till fängelse-direktören och i vilken han protesterade mot behandlingen och mot sin häktning (Verhaftung). Wallenberg begärde också att i sin egenskap av svensk medborgare och diplomat få träda i förbindelse med den svenska beskickningen i Moskva. Denna in-laga överlämnades av Wallenberg till den tjänstgörande fält-väbeln (Starji) i Ljubljanskaja-fängelsets bottenvåning.

Under den tid Wallenberg tillbringade tillsammans med mig i Ljubljanskaja-fängelset blev han blott förd till förhör en gång. Den kommissarie, som ledde förhöret, hade därvid bl.a. sagt till honom: "Ni är oss ju bekant. Ni tillhör en storka-pitalistisk familj i Sverige." Wallenberg anklagades för att ha bedrivit spioneri. Förhöret varade ungefär en till en och en halv timme.

Den 1 mars 1945 överfördes jag från cell 123 till cell 91 i sjätte våningen i Ljubljanskaja-fängelset. Scheuer blev ensam kvar med Wallenberg i cell 123. Från den 17 juni 1945 till februari 1948 satt jag i olika celler i Lefortovskaja-fängelset.

Den 27 juli 1947 vid 10-tiden på kvällen hämtades jag till förhör i Lefortovskaja-fängelset. Detta förhör leddes av en överste från inrikesministeriet (NKVD). Vid hans sida stod en tolk med överstelöjtnants rang, som talade bra tyska. Jag utfrågades om vilka personer jag delat cell med under min fångenskap. Jag räknade upp namnen och nämnde därvid även namnet Wallenberg. Man frågade mig då för vilka personer jag hade berättat något om Wallenberg. Jag svarade, att jag ta-

lat om Wallenberg med mina cellkamrater, tyske generalkonsuln i Brasov (Rumänien) Wilhelm Rodde, och Franz Langer, f.d. adjutant hos Dr. Ley (ledare för den tyska arbetsfronten). Jag måste därvid också redogöra för vad Wallenberg hade berättat för mig. Likaså talade jag om fallet Wallenberg även med amiral Werner Tillessen, som kom in i cellen efter Franz Langer.

Efter förhöret fördes jag in i en annan cell, där jag utan att alls få gå ut tillbringade 14 dagar ensam. Därefter placerades jag i cell 72 och sedan på grund av reparationer i fängelset i cell 79. Ända till den 23 februari 1948 måste jag uppehålla mig ensam i dessa celler.

Den 23 februari 1948 infördes de tyska medborgarna överste Horst Kitschmann och amiral Werner Tillessen i cell 79 i Lefortovskaja-fängelset. Överste Kitschmann, vilken suttit tillsammans med Langfelder, Wallenbergs chaufför, berättade bl.a. att han, liksom jag, också förts till förhör på kvällen den 27 juli 1947. Genom överste Kitschmann erfor jag vidare, att jämte honom även generalkonsul Rodde befann sig i cellen, och genom amiral Tillessen, att den 27 juli 1947 omedelbart efter mig även generalkonsul Rodde hämtats ur cellen till förhör.

I slutet av mars 1950 överfördes jag tillsammans med Kitschmann och Tillessen från Lefortovskaja-fängelset till Butyrskaja-fängelset. I juli 1951 insattes jag i Ljubljanskaja-fängelset, där jag blev dömd i januari 1952. Därefter fördes jag tillbaka till Butyrskaja-fängelset och kom därifrån i mitten av mars 1952 till fängelsesjukhuset i Vladimir, där jag åter placerades tillsammans med överste Kitschmann. Vi sutto tillsammans i Corpus II. Lasarettssavdelningen omfattade cirka 60 celler.

Ludwigshafen a/Rhein den 27 januari 1956.

u/ Gustav Richter

Översättning

Undertecknad, Karl Supprian, f.n. boende Hamburg-Grossflottbeck, Schwindstrasse 18, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var mot slutet av kriget generalsekreterare vid tyska vetenskapliga institutet i Bukarest, vilket var anknutet till tyska beskickningen.

Den 23 augusti 1944 internerades jag av de rumänska myndigheterna, blev en kort tid därefter tagen tillfånga av de sovjetiska trupperna i Bukarest och efter en kortare fångenskap i Bukarest och Greceanca fördd till Moskva med flyg. Jag insattes i Lefortovskaja-fängelset den 21 september 1944, där jag förblev till den 14 oktober 1948, och därefter överfördes jag till Vladimir-fängelset. I Lefortovskaja-fängelset placerades jag först på tredje våningen tillsammans med pressattachén vid tyska beskickningen i Bukarest, Dr. Kurt Welkisch, därefter med medarbetaren vid tyska beskickningens i Bukarest informationsavdelning, Ernst Wallenstein. Den 18 april 1945, några dagar före min födelsedag, vilken infaller den 20 april, flyttades jag så över till cellen bredvid, där de båda italienska diplomaterna pressattaché de Mohr och kanslisten Ronchi från italienska beskickningen i Sofia befunno sig.

Efter ungefär ett kvarts års tid i Lefortovskaja-fängelset lärde jag mig att "knacka". På detta sätt upprättade jag från min cell 151 (efter den 18 april 1945 nr 152) förbindelse med bl.a. följande personer i granncellerna:

1. I tredje våningen:

a) till den 18.4.45 (från min cell nr 151) med fångarna i den ena granncellen (nr 150):

Rensinghoff och Rantzau;
med fångarna i den andra granncellen (nr 152):

de Mohr, Ronchi och Simen (den sistnämnde till en dag under första hälften av januari 1945);

b) efter den 18.4.45 (från min cell nr 152) med fångarna i granncellen (nr 153):

Mohrmann, Pörzgen och Galfy.

(I den andra granncellen nr 151 befann sig i varje fall tidvis en person som icke var tysk, förmodligen en japan, med vilken det icke var möjligt att göra sig förstådd medelst knackningar, med undantag av den varje dag återkommande hälsningen på engelska: Good morning).

2. I fjärde våningen:

Endast efter den 18.4.45 (från min cell nr 152)

Wallenberg och Roedel

(Beträffande Roedel hade jag redan före den 18.4. indirekt erfarit, att han befann sig i Lefortovskaja-fängelset.)

Under den följande tiden fram till 1947 hade jag förlöpande knackningskontakt med det för mig från Bukarest väl bekanta legationsrådet av 1:a klassen vid tyska beskickningen i Bukarest, Willy Roedel, och med hans cellkamrat, legationssekreteraren vid svenska beskickningen i Budapest, Raoul Wallenberg. I allmänhet knackade jag direkt med Roedel, men i några fall också med Wallenberg.

Roedel meddelade beträffande Wallenberg, att denne tillhörde en bekant svensk familj, och att han hade stått i spetsen för en aktion till förmån för judarna i Budapest. Wallenberg beskylldes av ryssarna för spioneri men satt "sedan år och dag utan förhör". Över den första underrättelsen om närvaron av en svensk diplomat i fängelset blev jag så överraskad, att jag bad Roedel än en gång bekräfta sitt meddelande för att undvika varje missförstånd. Roedel upprepade sitt meddelande. Senare frågade jag vid upprepade tillfällen, "vad gör svensken" eller "är svensken fortfarande där", vilket Roedel varje gång helt entydigt besvarade.

Köln den 21 januari 1956.

/u/ Karl Supprian

Undertecknad, Claudio de Mohr, Dr., kulturråd vid italienska ambassaden i Madrid, avger följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller aman myndighet under ed bekräfta densamma.

Den 18 september 1944 blev jag tagen tillfångav av sovjetiska trupper vid gränsen mellan Bulgarien och Turkiet och fördd först till Debrecen och efter några dagar därifrån direkt till Moskva med flyg. Jag anlände dit den 22 september 1944 och inspärrades omedelbart i fängelset Lefort (Lefortovskaja), cell nr 152, tillsammans med herr Simen och herr Ronchi, båda två från italienska beskickningen i Sofia. Jag förblev i samma cell ända till i april 1948. Herr Ronchi blev kvar med mig hela tiden, under det att herr Simen flyttades bort den 11 januari 1945.

Den 7 november 1944 lyckades vi efter några fåfänga försök upprätta förbindelse med granncellen nr 153, vilken beboddes av herr Mohrmann, herr Pörzgen och en ungrare, herr Galffy. Vi hade också regelbunden förbindelse med cell 151, i vilken vid denna tidpunkt herr Supprian och herr Wallenstein befunno sig. Denna cell utrymdes den 18 april 1945, och herr Supprian kom in i vår cell, under det att herr Wallenstein överflyttades till cell nr. 150.

Cell 151 förblev tom några dagar. En natt i slutet av april hörde vi, att man förde in två nya fångar dit. Man förhörde dem mycket ofta. Till en början upprättade vi icke kontakt med dem. Mycket tidigt en morgon hörde jag, att våra grannar i cell 151 kommunicerade länge genom knackningar med en annan cell. Vi uppfattade senare hälften av meddelandet, och vi kunde förstå, att en av fångarna på tyska berättade att han blivit tillfångatagen av ryssarna i Budapest i januari månad 1945. Sedan försökte vi i vår tur att komma i direkt förbindelse med fångarna i 151, och på detta sätt fingo vi veta, att en av våra grannar var det tyska legationsrådet Willy Roedel och den andre herr Raoul Wallenberg från svenska legationen i Budapest. Vi blevo till den grad förvånade över att en svensk diplomat tagits tillfångav, att vi flera gånger begärde bekräftelser, vilka gavs oss och vilka av oss vidarebefordrades till herrar Mohrmann och Pörzgen. Kontakten med herrar Wallenberg och Roedel upprätthölls regelbundet under

mycket lång tid. Jag hade det bestämda intrycket av och jag är alltså övertygad om att Wallenberg och Roedel befunno sig i granncellen i samma våning. Eftersom min säng var placerad vid väggen mellan cellerna 152 och 151, är jag övertygad om att knackningarna åstadkoms nästan i nivå med min säng.

Efter flera månader blev det ett avbrott i förbindelserna med våra grammar, men en dag fick vi kontakt med cellen ovanför cell 151, och vi konstaterade att densamma beboddes av herrar Wallenberg och Roedel. Roedel bekräftade själv för oss att han hade flyttats dit upp. Sedan fortsatte kontakten med cellen ovanför och de andra angränsande cellerna mer eller mindre intensivt, såväl på tyska (genom Supprian) som på franska (genom mig), ända till min förflyttning från cell 152. Under denna tid mottog vi inget meddelande om någon förflyttning av herr Wallenberg och herr Roedel. Sedan jag i april 1948 flyttats över till cell 144 i samma våning, förblev jag där, alltså tillsammans med herr Supprian och herr Ronchi, ända till den 29 juli 1948.

Därefter placerades jag en våning högre upp i cell 185, där jag sammanträffade med herr Bergemann och överste Schildknecht. Vid samtal med herr Bergemann nämnde denne, att han hade haft förbindelse med Wallenberg, när han, Bergemann, befann sig i en annan cell i samma våning som 185.

Efter april månad 1948 hade jag inte längre någon kontakt med vare sig herr Roedel eller herr Wallenberg.

Köln den 21 januari 1956.

/u/ Claudio de Mohr

Översättning.

Undertecknade, Claudio de Mohr, doktor, kulturråd vid italienska ambassaden i Madrid, och Karl Supprian, boende Hamburg-Grossflottbeck, Schwindstrasse 18, sammanträffade idag på svenska legationen i Köln och hade tillfälle att diskutera vissa detaljer i sina utsagor, särskilt frågan om att erfara om herrar Wallenberg och Roedel, innan de placerades i cell 203, befunno sig i en cell i en våning lägre i Lefortovskaja-fängelset i Moskva (troligen cell 151).

Herr de Mohr vidhåller, att Wallenberg och Roedel befunnit sig i cell 151. Han har ett exakt minne av att han hört herrar Wallenbergs och Roedels knackningsmeddelanden i nivå med sin säng, liksom också ett exakt minne av såväl avbrottet i förbindelsen med herrar Wallenberg och Roedel som, sedan kontakten återupptagits, meddelandet från herr Roedel, att herrar Wallenberg och Roedel flyttats till våningen ovanför.

Då herr Supprian under sin vistelse i Lefortovskaja-fängelset inte hört talas om någon förflyttning av herr Wallenberg eller herr Roedel från en våning till en annan, delar han inte herr de Mohrs uppfattning i detta avseende.

Han erkänner för övrigt exaktheten och noggrannheten i alla andra detaljer i herr de Mohrs utsaga, och han anser att densamma, liksom de andra utsagorna han fått kännedom om, fastställer det odiskutabla faktum, att herr Wallenberg vistats i Lefortovskaja-fängelset.

Köln den 21 januari 1956.

/u/ Claudio de Mohr

/u/ Karl Supprian

Översättning.

Undertecknad, Heinz-Helmut von Hinckeldey, boende Wiesbaden, Biebricher Allee 31, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Vid tiden för mitt tillfångatagande i Bukarest den 1 september 1944 var jag tysk generalstabsmajor, i vilken egen-
skap jag tjänstgjorde hos den rumänske generalen Garbea. Efter en kortare internering utanför Bukarest fördes jag med flyg till Moskva, dit jag anlände den 21 september 1944. Jag insattes där i Lefortovskaja-fängelset, cell 149 i tredje våningen. Med undantag för kortare uppehåll på sjukhus satt jag i denna cell ända till i mars 1948. Mina cellkamrater under denna tid voro nedanstående tyska medborgare:

Telegrafinspektör Albert Laarmann, september 1944 -
mars 1948 (död 1949)

Sonderführer Günther Waschkau, september 1944 -
juni 1945

General Piekenbrock	} sutto i nu nämnd ordning efter och varandra i cellen under måna- derna juli-september 1945, vardera cirka sex veckor.
och	
Envoyé Zechlin	

Därefter blevo Laarmann och jag ensamma kvar i cellen till den 20 april 1947, vid vilken tidpunkt tyske medborgaren, översten vid generalstaben Albert Dietl infördes i cellen.

Min säng stod utmed den vägg, som gränsade till cell 150. Genom knackningar hade jag efter någon tid fått kontakt med denna cell. I denna cell sutto de tyska medborgarna

Ekonomiske rådgivaren (Wirtschaftsberater) Bernhard
Rensinghoff

Legationsrådet Josias von Rantzau och

"Wissenschaftlicher Hilfsarbeiter" Ernst Wallenstein.
(Ekonomiske medarbetaren)

Så småningom kom jag också i direkt kontakt med den svenske diplomaten Wallenberg och med tyske medborgaren, legationsrådet vid tyska beskickningen i Bukarest, Willy Roedel. Dessa båda sutto i en av cellerna snett ovanför cell 149, d.v.s. ovanför 150 eller möjligen 151. Cellnumren voro angivna på utsidan av fängelsemurarna ovanför fönstren, så att vi kunde läsa dem vid våra dagliga promenader på

fängelsets rastgårdar. Skillnaden i nummer mellan en cell i tredje våningen och motsvarande cell i fjärde våningen var 52. Wallenberg och Roedel måste därför ha suttit i cell 202 eller 203.

I regel knackade jag med Roedel. Jag hade emellertid även direkt förbindelse med Wallenberg. Mina knackningar med honom ägde rum på tyska. På så sätt utbytte vi t.ex. adresser och Wallenberg uppgav, att bankirfirman Wallenberg i Stockholm räckte som adress till honom. Adresserna, som t.ex. Roedel på en linnelapp hade sytt in i sitt ärmfoder, upptäcktes emellertid och avlägsnades. Jag erfor vidare av Wallenberg (namnet Wallenberg var mig icke obekant), att han hade tillfångatagits i Budapest, att man anklagade honom för delaktighet i judeaktionerna i Budapest, och att han som svensk diplomat upprepade gånger mycket skarpt protesterat mot sin häktning (Verhaftung). I egenskap av diplomat från en neutral stat lär Wallenberg ha fordrat att bli satt i förbindelse med en representant för svenska beskickningen i Moskva. Vid förhör lär han ha nekat att uttala sig och hänvisat till att han vore diplomat. När envoyén Zechlin fördes in i vår cell och han erfor, att Wallenberg var i en av cellerna ovanför oss, bad han oss genom knackningar sända hälsningar till Wallenberg, vilka återgäldades av Wallenberg. Genom Rensinghoff i cell 150 kom ett sista meddelande från Wallenberg och Roedel. Det lød: "Vi föras bort". Tidpunkten för detta meddelande kan jag emellertid efter så lång tid icke längre med bestämdhet angiva.

Våra knackningsförbindelser, för vilka i allmänhet cellernas yttermurar användes, framgår för övrigt av följande skiss.

203 Wallenberg Roedel	202	201 Bergemann Röstel	
151	150 Rensinghoff v. Rantzau Wallenstein	149 vår egen cell	148 Gerstenberg Ziervogel

Haus
von dem Böckemhoff
von Stritzky

I fråga om Wallenberg kan jag slutligen säga, att jag aldrig förhördes eller utfrågades om honom.

p.t. Bad Tölz den 30 januari 1956
/u/ Heinz Helmut v. Hinckeldey

Översättning.

Undertecknad, Ernst Wallenstein, boende Frankfurt a/Main, Daneckerstrasse 22, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag är född den 5 mars 1906 och var vid tiden för mitt tillfångatagande den 2 september 1944 vetenskaplig medarbetare ("wissenschaftlicher Hilfsarbeiter") vid tyska beskickningen i Bukarest.

Efter mitt tillfångatagande i Bukarest fördes jag med flyg till Moskva, där jag den 7 september 1944 insattes i Lefortovskaja-fängelset. Efter det jag tillbringat ungefär en månad tillsammans med de tyska medborgarna legationsrådet Willi Roedel och "Sozialberater" Franz Langer i en hörncell i tredje våningen, troligen cell nr 143, överfördes jag till den tredje cellen från trappan räknat i samma cellrad.

I denna cell satt jag tillsammans med tyske medborgaren, förste sekreteraren vid tyska vetenskapliga institutet i Bukarest Karl Supprian.

Efter en tid, någon gång i april 1945, överflyttades jag till fjärde cellen från trappan räknat. Som cellkamrater i den nya cellen fram till början av 1948 fick jag då de tyska medborgarna "wissenschaftlicher Hilfsarbeiter" Bernhard Rensinghoff och legationsrådet von Rantzau, båda från tyska beskickningen i Bukarest.

Därefter insattes jag tillsammans med Rensinghoff och von Rantzau i en annan cell, troligen nr 141, vilken låg i samma flygel och samma våning.

Under den tid jag tillbringade tillsammans med Rensinghoff och von Rantzau i fjärde cellen från trappan räknat, upprättade vi knackningsförbindelser med våra cellgrannar, och det lyckades oss därigenom att fastställa vilka dessa voro:

I samma våning sutto, från trappan räknat:

i första cellen:

Pörzgen och Mohrmann, båda tyska medborgare, från någon gång i oktober 1944 till omkring slutet av 1947;

i andra cellen:

Två italienare, av vilka den ene hette de Mohr, och

från och med april 1945 kom Supprian, sedan vi skilts åt, in i denna cell;

i tredje cellen:

Med denna cell hade vi ingen förbindelse; troligen voro ryssar inspärrade där;

i fjärde cellen:

Det var vår egen;

i femte cellen:

Tyska medborgarna, generalstabsmajoren Heinz-Helmut von Hinckeldey, från september 1944 till juni 1948, telegrafinspektör Laarmann och en i Bukarest häktad tysk "Sonderführer". Senare, ungefär 1947, den tyske generalen Piepenbrok.

I våningen ovanför, d.v.s. i fjärde våningen, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda sutto i cellen snett ovanför oss, i den cell, som i vår rad var den tredje från trappan räknat. Vår förbindelse med Roedel och Wallenberg kom till stånd ungefär vid årsskiftet 1945/46.

Jag erinrar mig ännu tydligt denna tidpunkt, eftersom Wallenberg då hade för avsikt att skriva en protestskrivelse och inte var helt säker på till vem densamma borde riktas. Genom knackningar kommo vi överens om att det vore lämpligast att rikta skrivelsen till Stalin personligen och att skrivelsen borde avfattas på franska språket. Jag föreslog Wallenberg, att som tilltalsord använda "Monsieur le Président", och när Wallenberg frågade efter en hövlighetsfras, lät jag honom förstå, att den passande frasen torde vara "Agréez, Monsieur le Président, l'expression de ma très haute considération". Jag vet att Wallenberg skrev en dylik skrivelse och lät vidarebefordra den genom vakten. Av egen erfarenhet vet jag vidare, att dylika skrivelser verkligen vidarebefordras. Av mina egna handlingar framgick detta nämligen vid föreläsandet av samtligt aktmaterial före anklagelsen, enligt den ryska föreskrift som säger, att före inledandet av processen allt aktmaterial måste läsas upp för den anklagade.

Genom dessa knackningar erfor jag också sedan, att Wallenberg varit försedd med diplomatpass, och att han hade fått i uppdrag av svenska regeringen att bistå judarna i Budapest. Wallenberg häktades som misstänkt för spioneri, emedan

han uppehållit sig i av ryssarna ockuperat område.

Om herr Wallenbergs person har jag aldrig utfrågats eller förhört.

p.t. Berchtesgaden den 1 februari 1956.

/u/ Ernst Ludwig Wallenstein

7.
Översättning.

Undertecknad, Willi Bergemann, f.n. boende i Kiel, Quinkestrasse 11, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till tidigare gjorda uttalanden och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var mot slutet av kriget kanslist vid tyska beskickningen i Bukarest. Den 21 september 1944 häktades jag i Timisiora och fördes till Moskva. Först insattes jag i Lefortovskaja-fängelset. Där satt jag under tiden september 1946 - maj 1948 i cell 202, vilken låg i fjärde våningen. Under den första tiden var den tyske medborgaren, legations-tjänstemannen Helmut Styhler och jag ensamma där. I april 1947 infördes dit också överstelöjtnanten vid generalstaben Hans Joachim Röstel från Bukarest, vilken sedan oktober 1944 var inspärrad tillsammans med Styhler och mig, men som hade varit intagen på sjukhus sedan augusti 1946, då vi befunno oss i cell 189. I december 1947 inlades Röstel återigen på sjukhus. I januari 1948 infördes i vår cell folktysken Ernst Peter Krohner från Bukarest och i maj utbyttes Styhler mot telegrafisten vid tyska beskickningen i Sofia Paul Lorke.

Under den tid jag tillbringade i Lefortovskaja-fängelset satt jag i följande celler:

<u>165</u>	25 okt. 1944 - 1 sept. 1945
<u>172</u>	1 sept. 1945 - 28 sept. 1945
<u>189</u>	28 sept. 1945 - sept. 1946
<u>202</u>	sept. 1946 - maj 1948
<u>190</u>	maj 1948 - 21 juli 1948
<u>145</u>	21 juli 1948 - 26 febr. 1949
<u>137</u>	26 febr. 1949 - 8 mars 1949
<u>185</u>	8 mars 1949 - 31 mars 1950

I flera av dessa celler lyckades det oss att upprätta förbindelse med granncellerna. Förbindelserna upprätthölls dels genom telegrafering medelst knackningar, dels kunde vi, då vi sutto i cellerna i övre våningen, använda oss av vattenledningen för våra meddelanden. Vattentrycket var ofta otillräckligt, så att vattenledningen var tom. När man öppnade vattenkranarna kunde man tala med den granncell som tillhörd samma huvudvattenledning som den egna cellen. Sedan vi placerats i cell 202 fingo vi kontakt med granncellen, cell 203,

såväl genom knackningar som genom vattenledningen. I cell 203 satt vid denna tidpunkt en svensk konsulatstjänsteman, Wallenberg, som varit konsultssekreterare vid svenska beskickningen i Budapest, samt legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Förbindelserna med Wallenberg och Roedel upprätthölls ända tills de båda förflyttades från cell 203.

Denna överflyttning måste ha genomförts under tiden mars - maj 1947. Bland dem, som därefter infördes i cell 203, befunno sig överste Horst Kitschmann, den ungerske översten Hatz, generalerna Wilhelm Mohnke från Berlin och Erik Hansen från Bukarest, liksom också överstelöjtnanten Braun från Bukarest.

Wallenberg var en mycket ivrig knackare. Han talade och knackade på flytande tyska. Oss anropade han genom att knacka fem gånger i följd.

Vad jag under denna tid erfor rörande Wallenberg var att Wallenberg den 13 januari 1945 i egenskap av "Sachbearbeiter" i judeangelägenheter begivit sig till det sovjetryska högkvarteret för att förhandla med ryssarna om bättre förhållanden för den judiska befolkningen i Budapest. Vid detta tillfälle kvarhölls Wallenberg och sändes till Moskva som misstänkt för spioneri.

Medan Wallenberg befann sig i cell 203, begärde han vid upprepade tillfällen att av kommissarien få besked om sitt öde. Man hade därvid bl.a. tröstat Wallenberg med hänvisning till den konferens som skulle äga rum i Moskva i mars 1947 och vid vilken fångarnas öde skulle avgöras.

Kiel den 27 januari 1956.

/u/ Willy Bergemann

8.
Översättning.

Undertecknad, Horst Kitschmann, boende Piding bei Reichenhall, Dorfstrasse 26, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var vid krigsslutet överste vid reservledningen ("Führerreserve") för arméns överkommando och blev den 21 maj 1945 häktad (verhaftet) i Tyskland och förd med flyg till Moskva, dit jag anlände den 21 juni 1945. Sedan jag tillbringat en dag i Ljubljanskaja-fängelset, överfördes jag till Lefortovskaja-fängelset, cell 39 eller 40. Under senare hälften av juli månad överflyttades jag till cell 105 i samma fängelse. I denna cell befunno sig redan tyske amiralen Krafft och ungerske medborgaren Langfelder.

Langfelder var en kraftigt byggd man, ungefär 172 cm lång, hade rödblont hår, som han bar tillbakakammat, blåa ögon och en något böjd näsa. Hans ålder torde vid denna tidpunkt ha varit ungefär 30-35 år.

Vad beträffar Langfelders adress erinrar jag mig, att en tant till honom ägde ett av de största kvarnföretagen i Budapest, vilket sköttes i namnet Langfelders regi.

Genom Langfelder fick jag för första gången höra talas om den svenske diplomaten Wallenberg.

Wallenberg och Langfelder foro före Budapests fall de sovjetryska trupperna till mötes. När de fått kontakt med dessa fördes de till en sovjetrisk stab i en by, där de behandlades vänligt. Men när de ville fara tillbaka till Budapest kvarhölls de mot sina protester och behandlades som fångar. Senare fördes de till Moskva.

Langfelder befann sig ännu i november 1945 i cell 105 och insattes någon gång i början av december i en annan cell.

Den 8 januari 1946 överfördes jag från cell 105 i Lefortovskaja-fängelset till en cell i översta våningen i Ljubljanskaja-fängelset. I denna cell placerades jag tillsammans med den tyske generalen Weidling och den tyske majoren Kuhn. I granncellen befann sig den tyske amiralen Voss. Den 1 juli 1946 flyttades jag till en ny cell i Ljubljanskaja-fängelset, cell 123. Denna cell delade jag med en österrikare vid namn Schœuer. Senare kom också amiral Voss in i denna cell.

Den 28 februari 1947 överfördes jag på nytt till Lefortovskaja-fängelset, denna gång till en cell i fjärde våningen.

I denna cell insattes samtidigt den ungerske översten Hatz. Några månader senare, i juni, kom den tyske generalmajoren i Waffen-SS Mohnke in i cellen.

Fram emot klockan 11 på kvällen den 27 eller 28 juli 1947 hämtades jag till förhör. Förhørsledaren var en överste. I förhöret deltog dessutom en underavdelningsledare med majors rang. Båda voro från inrikesministeriet. Man frågade mig med vilka fångar jag hade delat cell under min fångenskap. Då jag nämnde namnet Langfelder, frågade förhørsledaren vad denne hade berättat för mig. Jag återgav då i huvudsak vad Langfelder hade berättat för mig om Wallenberg och deras gemensamma upplevelser. Förhørsledaren fordrade därefter att få veta för vilka personer jag i min tur hade berättat om Langfelder och Wallenberg. Jag nämnde därvid följande personer: Scheuer, Weidling, Kuhn, Voss, Hatz och Mohnke.

Efter förhöret fördes jag in i en separat cell. Som straff för att jag hade berättat för mina cellkamrater om Langfelder och Wallenberg måste jag tillbringa tiden fram till den 23 februari 1948 i olika ensamceller i Lefortovskaja-fängelset.

Denna dag sammanfördes jag med polisattachén vid tyska beskickningen i Bukarest, tyske medborgaren Gustav Richter, vilken tidigare suttit tillsammans med Wallenberg i en cell i Ljubljanskaja-fängelset, och vilken också, liksom jag, förhörts om denne. Richter och jag insattes i en cell på kvinnoavdelningen i Lefortovskaja-fängelset i andra våningen, i vilken samtidigt också amiral Tillesen infördes. Den 1 april 1950 överflyttades jag till Butyrskaja-fängelset, där jag blev kvar till den 29 augusti 1951. Därefter överfördes jag än en gång till Ljubljanskaja-fängelset. Den 2 oktober 1951 dömdes jag utan domstolsförfarande till 25 års fängelse. Sedan jag ånyo suttit i en ensamcell i bottenvåningen invid köket, överfördes jag till Vladimir-fängelset, dit jag anlände den 23 oktober 1951. I Vladimir-fängelset kom jag i corpus III, cell 6, där jag stannade till den 7 december 1951. På grund av sjukdom placerades jag sedan i corpus II, sjukhusavdelningen i Vladimir-fängelset, cell 10. I denna cell satt jag ensam till den 19 mars 1952,

(Kitschmann)

- 3 -

vid vilken tidpunkt Gustav Richter på nytt sammanfördes med mig. Fram till den 11 september 1955 sutto vi båda därefter i en rad av celler i corpus II, tills vi i slutet av september överfördes till corpus III, där vi förblevo tills vi frigåvos.

Piding bei Reichenhall den 31 januari 1956.

/u/ Kitschmann

Oversättning.

Undertecknad, Dr. Anton Mohrmann, f.d. legationsråd av 1.klassen vid tyska beskickningen i Sofia, f.n. boende Bad Godesberg, Wurzerstrasse 17, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Den 18 september 1944 blev jag tillsammans med övrig personal vid tyska beskickningen liksom också medlemmarna av den italienska beskickningen i Sofia tagen tillfånga av sovjetiska trupper i Bulgarien. Tillsammans med elva personer från denna grupp fördes jag till Moskva, dit jag anlände den 22 september. Jag insattes omedelbart i Lefortovskeja-fängelset, tredje våningen, cell 153. I samma cell infördes pressattachén vid tyska beskickningen i Sofia, Pörzgen, och senare också kanslisten vid ungerska beskickningen i Sofia Galffy. När jag i mars 1947 flyttades från denna cell till cell 154, fjärde våningen, hade både Galffy och Pörzgen redan lämnat cellen.

Till höger om cellen - om man stod inne i den med ansiktet mot dörren till korridoren - fanns det en trappa; till vänster om cellen låg en cell, i vilken befunno sig den italienske chargé d'affaires från Sofia, Simen, pressattachén från italienska beskickningen i Sofia, de Mohr, och senare generalsekreteraren vid tyska vetenskapliga institutet i Bukarest, Supprian. Med dessa stodo vi genom knackningar i direkt förbindelse. Genom dessa hörde vi talas om närvaron av den svenske diplomaten Raoul Wallenberg och herr Roedel från tyska beskickningen i Bukarest, vilka båda placerats i en cell i våningen ovanför oss. Efter vad jag kan erinra mig hade jag intrycket att de båda tidigare under en kort tid varit placerade i vår våning. Fr.o.m. december 1946 hade jag, efter vad jag kommer ihåg, icke mer någon förbindelse med dem.

Köln den 28 januari 1956.

/u/ Anton Mohrmann

10.

Översättning.

Undertecknad, Wilhelm Mohnke, boende Hamburg 26, Sievekingsallee 19, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var vid tiden för mitt tillfångatagande i Berlin den 4 maj 1945 generalmajor, kommandant för regeringskvarteret i Berlin, och fördes med flyg till Moskva, där jag tillbringade tiden 9 maj 1945 - 15 maj 1947 i Butyrskaja-fängelset och tiden 15 maj 1947 - 30 mars 1950 i Lefortovskaja-fängelset. Under tiden 30 mars 1950 - 17 juli 1952 var jag åter i Butyrskaja-fängelset. Därefter överfördes jag till Vladimir-fängelset, 180 km sydost om Moskva.

När jag den 15 maj 1947 infördes i Lefortovskaja-fängelset, inspärrades jag i cell 203, vilken ligger i fjärde våningen. I denna cell sutto redan den tyske översten Kitschmann och den ungerske översten Hatz. Dessa hade i januari eller februari 1947 kommit in i denna cell.

De, med vilka jag vid skilda tidpunkter delat cell 203 voro:

Överste Kitschmann, tidigare tysk militärattaché i Finland, 15 maj - juli 1947;

Överste Hatz, ungersk militärattaché i Turkiet och Bulgarien, 15 maj - juni 1947;

Överste Max Braun, biträde till tyske militärattachén i Rumänien, början av augusti - december 1947, samt

General Erik Hansen, tysk general i Rumänien, början av september 1947 - sommaren 1948.

Under min fångenskap i Sovjetryssland hörde jag ofta talas om en tillfångatagen svensk diplomat, vilken varit verksam i Budapest. De sovjetryska myndigheterna lär ha anklagat honom för spioneri för tysk räkning. Hans namn var Wallenberg, men jag minns inte längre vid vilket tillfälle och av vem jag hörde berättas om honom.

p.t.Hintersee bei Berchtesgaden den 1 februari 1956.

/u/ W.Mohnke

Översättning.

Undertecknad, Bernhard Rensinghoff, boende Gescher, Fabrikstr. 45, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var mot slutet av kriget ekonomisk rådgivare vid tyska beskickningen i Bukarest, där jag den 2 september 1944 blev tagen tillfånga av sovjetryska trupper och med flyg fördd till Moskva. Dit anlände jag den 19 september 1944 och insattes i Lefortovskaja-fängelset, cell 150 i tredje våningen, i vilken redan befann sig tyske medborgaren Josias von Rantzau. Den 18 april 1945 kom herr E.L. Wallenstein från tyska beskickningen i Bukarest in i vår cell, sedan han tillbragt en kortare tid i granncellen 151 tillsammans med generalsekreteraren vid tyska vetenskapliga institutet i Bukarest, Karl Supprian, vilken vid samma tidpunkt överflyttades till cell 152. I cell 150 måste jag förbli till den 21 mars 1948, då jag överfördes till cell 141 i samma våning. I cell 150 hade Wallenstein sin säng intill väggen mot cell 151, von Rantzaus säng stod vid ytterväggen mot gården och min säng stod vid väggen mot cell 149. Genom knackningar enligt det s.k. idiotsystemet, A = 1, B = 2 o.s.v., erhöilo mina cellkamrater och jag kännedom om vilka våra cellgrannar voro.

Under den tid Wallenstein och Supprian ännu befunno sig i cell 151 stodo vi i knackningsförbindelse med dem. Sedan de båda flyttats bort kommo i deras ställe en finne, en jugoslav och förmodligen även en ryss. Dessa kunde visserligen göra sig något förstådda på tyska men kunde inte upprätthålla knackningsförbindelser på detta språk, vilket troligen kan förklaras därigenom att det tyska alfabetet beredde dem svårigheter. Jag träffade dessa tre i badrummet och erfor därvid bl.a. att jugoslaven hette Fuchs. Först när en tysk löjtnant vid namn Gentsch (Gensch) flyttades dit in, fingo vi åter kontakt med cell 151. I en cell i fjärde våningen, rekt ovanför oss, befunno sig tyska medborgarna

löjtnant Styhler, överstelöjtnanten Rösstel samt kanslisten vid tyska beskickningen i Bukarest Bergemann. Bredvid dessa, d.v.s. ovanför cell 151, befunno sig Willy Roedel, legationsråd vid tyska beskickningen i Bukarest, och den svenske diplomaten Wallenberg. Förbindelsen mellan mig och de båda i cellen ovanför blev mycket livlig. Dagligen utbyttes meddelanden mellan cellerna. Såväl Roedel som Wallenberg voro ivriga "knackare". Wallenberg berättade för mig på detta sätt om sin verksamhet i Budapest och om sitt tillfångatagande. Som sin adress uppgav herr Wallenberg Stockholm. Vår cellkamrat Josias von Rantzau berättade för oss om familjen Wallenberg, som han kände till sedan den tid han varit verksam i Stockholm.

Under den första tiden användes våra knackningsförbindelser till stor del för att sätta upp en skrivelse på franska. I denna skrivelse åberopade sig Wallenberg på sin diplomatiska status och hemställde om att bli förhörd. Skrivelsen hade Wallenberg sommaren 1946 riktat till Stalin med begäran om att bli satt i tillfälle upptaga förbindelse med svenska beskickningen i Moskva. Beträffande det franska ordvalet rådfrågades bl.a. von Rantzau.

Wallenberg erhöll efter någon tid ett meddelande, i vilket avsändandet av hans ansökan bekräftades.

Kort före Wallenbergs och Roedels förflyttning hämtades Wallenberg till förhör. Efter förhöret knackade Wallenberg själv ner ett meddelande av ungefär följande innehåll: Kommissarien hade meddelat honom, att hans fall vore helt klart, och att han vore "ett politiskt fall". Om han ansåge sig oskyldig vore det hans sak att bevisa detta. Det bästa beviset för att Wallenberg vore skyldig låge i det faktum, att svenska beskickningen i Moskva och svenska regeringen icke hade gjort någonting åt hans sak.

Wallenberg hade begärt av kommissarien som ledde förhöret att få komma i direkt kontakt med svenska beskickningen i Moskva eller med Röda korset eller att i varje fall skriftligen få taga kontakt med dem. Denna begäran hade kommissarien avvisat under hänvisning till "att ingen människa tar notis om er". "Om svenska regeringen eller dess beskickning hade haft något som helst intresse för er, så hade de redan för länge sedan satt sig i förbindelse med er."

Vid ett annat tillfälle meddelade Wallenberg, att han

hade frågat en s.k. "förhörsofficer" (Vernehmungsoffizier), om han skulle dömas eller inte. Till svar hade meddelats Wallenberg: "Ni kommer av politiska skäl aldrig att dömas".

Med undantag för det formella förhör, som hållits med Wallenberg i samband med hans införande i ett ryskt fängelse, var detta det första verkliga förhör som han underkastades.

Utom detta meddelande kom senare endast ytterligare ett helt kort meddelande: "Vi föras bort" samt några knytnävslag mot väggen, troligen i samband med att de avhämtades. Detta skedde under loppet av år 1946, såvitt jag kan erinra mig på hösten detta år.

I cell 203 infördes efter Wallenberg och Roedel de tyska medborgarna general Mohnke och överstelöjtnanten Max Braun.

Gescher den 13 februari 1956.

/u/ B.Rensinghoff

Översättning.

Undertecknad, Erhard Hille, boende Frankfurt a/Main-Zeilsheim, Pfaffenwiese 52, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag blev tillfångatagen i Kurland den 12 januari 1945, vid vilken tidpunkt jag var korpral i tyska Wehrmacht, och fördes via olika sovjetryska instanser till Moskva, där jag den 6 mars 1945 först insattes i Ljubljanskaja-fängelset och påföljande natt i Lefortovskaja-fängelset, cell 105. Den 22 mars 1945 infördes den ungerske medborgaren Wilmos Langfelder från Budapest i cellen. Langfelder hade rödblont hår, runt ansikte och var c:a 170 cm lång. Han var född år 1912 eller 1913 och var av judisk börd.

Langfelder var diplomingenjör. Hans familj ägde en maskinfabrik i Budapest, vilken under kriget övertogs av Göring-koncernen (Reichwerke Hermann Göring). Huvuddelägare var farmodern (Grossmutter), som vid denna tid ännu levde. Langfelder arbetade likväl inte i familjeföretaget utan var verksam som konsulterande ingenjör och som konstruktör, tills nazisterna övertog makten. I september-oktober 1944 började Langfelder arbeta som den svenske legationssekreteraren Wallenbergs chaufför i Budapest. Om sina upplevelser berättade han följande:

Efter det att Budapest omringats av de sovjetryska trupperna försökte Wallenberg åtföljd av Langfelder att i början av januari komma i kontakt med det ryska överkommandot för att försöka utverka, att beskickningskvarteret inte skulle beskjutas längre, då skottsäkra skyddsrum helt saknades. De staber, med vilka Wallenberg kom i förbindelse, förklarade sig inte vara i den position, att de kunde utdela en sådan order och rådde honom att vända sig direkt till marskalk Malinovsky. Wallenberg och Langfelder blevo därefter likväl häktade av en NKVD-major. Detta skedde tre eller fyra dagar efter det att Wallenberg hade anmält sig hos den första sovjetryska staben.

Senare fördes Wallenberg och Langfelder per järnväg

över Rumänien till Moskva, där de - såvitt jag kan erinra mig - den 6 februari 1945 infördes i Ljubljanskaja-fängelset. Där blevo de skilda från varandra. Langfelder hade därefter inte sett Wallenberg.

Langfelder fördes in i en cell, i vilken han fram till den 18 mars 1945 satt tillsammans med legationsrådet av 1. klassen Roedel från tyska beskickningen i Bukarest och en tjeck. Under vistelsen i Ljubljanskaja-fängelset förhöordes Langfelder två gånger rörande omständigheterna i samband med tillfångatagandet.

Den 18 mars 1945 överfördes Langfelder till Lefortovskaja-fängelset, där han de tre första dagarna satt ensam. Därefter kom han till cell 105, i vilken jag befann mig sedan den 6 mars 1945.

Langfelder och jag sutto tillsammans fram till den 6 april 1945, då jag överfördes till Butyrskaja-fängelset, cell nr 287. Jag har sedan dess inte återsett Langfelder. Under loppet av de följande åren sammanträffade jag dock med andra fångar, vilka hade varit Langfelders cellkamrater.

Under de följande månaderna satt jag i olika celler. Bland mina cellkamrater från denna tid befann sig bl.a. en Jan Loyda, tolk vid ett lyssnarkompani (Horcherkompagnie) och i det civila svarvare till yrket. Loyda var född tjeckoslovakisk medborgare år 1912 i närheten av staden Trautenau, men blev i tjugooårsåldern tysk medborgare därigenom att hans föräldrar flyttade till Tyskland (Mittweida i/Sachsen). Eftersom Loyda talade flytande tyska och angav Mittweida som sin hemort, gick det vid detta tillfälle inte upp för mig att Loyda kunde vara identisk med den "tjeck", om vilken Langfelder hade talat och vilken suttit tillsammans med honom och Roedel under tiden 6 februari - 18 mars 1945 i Ljubljanskaja-fängelset. Detta stod nämligen klart för mig först när jag på nytt sammanträffade med Loyda i Krasnogorsk, läger 27/II, dit jag överfördes i oktober 1945.

Under ett samtal med Loyda i november 1946 frågade jag honom om han suttit tillsammans med Langfelder i Ljubljanskaja-fängelset. Loyda svarade "ja" och sade, att han var "tjecken". Efteråt berättade Loyda följande för mig: Efter det att Langfelder den 18 mars 1945 fördes bort från cellen kom Wallenberg dit i hans ställe.

Wallenberg var en mycket god kamrat och bad den sovjetis-

ke dagofficeren att lämna hans cigaretter till Langfelder. Under den tid Wallenberg satt tillsammans med Loyda, fördes denne flera gånger till förhör. Wallenberg hade sagt, att ryssarna inte hade någon orsak att över huvud hålla honom fången. Han hade arbetat för ryssarna i Budapest. Detta ville ryssarna dock icke tro. Förhørsledarna sade, att Wallenberg vore en rik svensk kapitalist, och vad skulle en sådan väl göra för ryssarna. I mitten av maj 1945 blevo alla tre bortförda från Ljubljanskaja-fängelset i en fångvagn. Genom en springa i vagnen hade Loyda sett, hur Wallenberg och Roedel blevo avlastade vid Lefortovskaja-fängelset. Loyda fördes därefter själv till Butyrskaja-fängelset.

Den 18 augusti 1945, en kort tid efter det jag suttit tillsammans med Loyda i Butyrskaja-fängelset, sammanfördes jag med den svenske medborgaren Sandeberg. Jag frågade Edward af Sandeberg, om han kände Wallenberg, och fick till svar, att namnet Wallenberg vore mycket välkänt i Sverige, men att han, Sandeberg, inte kunde säga, om en medlem av familjen Wallenberg hade varit i diplomatisk tjänst och i Budapest. Även med Sandeberg sammanträffade jag på nytt i Krasnogorsk.

I läger 27/II Krasnogorsk satt jag till den 1 februari 1948, då jag överfördes till Lefortovskaja-fängelset. Där fick jag finnen Ero Pelkonen till cellkamrat, och under mer än två år delade jag cell med honom. I Lefortovskaja-fängelset sutto vi i cellerna 92, 87 och 57. Den 31 mars 1950 överflyttades vi till Butyrskaja-fängelset, cell 287, där vi förblevo till den 24 april 1951. Pelkonen, vars ena ansikts-halva var bortskjuten, var bondson från Karelen. Han var född år 1922. Pelkonen talade inte ett ord tyska och endast helt litet ryska.

Pelkonen berättade för mig, att han under tiden 20 april 1945 - 6 maj 1945 suttit i Lefortovskaja-fängelset, cell 105, tillsammans med Langfelder och den tyske konteramiralen Krafft, befälhavare för flottbasen i Gdynia.

Därefter hade han överförts till ett litet fängelse, ett f.d. kloster, utanför Moskva. År 1946 inlades han på Butyrskaja-fängelsets sjukhus, där han stannade till april 1946. Sedan fördes han återigen till cell 105 i Lefortovskaja-fängelset. Krafft satt alltjämt i cellen, men Langfelder hade förts ut ur cellen i december 1945. Utom Krafft befann sig vid denna

tidpunkt även den tyske generallöjtnanten Stahel i cellen. Stahel var från 1920 till 1923 verksam i Finland som tysk instruktör för finska armén resp. finska hemvärdet. Han kunde finska, och genom honom erhöU Pelkonen huvuddelen av sina uppgifter beträffande Wallenberg och Langfelder.

Den 27 juli 1947 hämtades först Krafft och en kvart senare också Pelkonen till förhör. Pelkonen förhördes av två höga NKVD-funktionärer. De hade frågat honom vad Langfelder hade berättat för honom om den svenske legationssekreteraren, och om Pelkonen kände till dennes namn. Pelkonen hade svarat, att han inte kände till den svenske legationssekreterarens namn. Efter förhöret hade Pelkonen kommit till en ensamcell i Lefortovskaja-fängelsets bottenvåning, hade från en fönsteravsats slängt sig mot stengolvet och därvid ådragit sig ett skallbrott; han hade kommit till sjukhuset i Butyrskaja-fängelset, och därifrån till cell 92 i Lefortovskaja-fängelset, där jag sammanfördes med honom den 1 februari 1948.

När Pelkonen och jag den 31 mars 1950 fördes till Butyrskaja-fängelset, kommo vi in i cell nr 287. Dit infördes i mitten av mars 1951 den österrikiske medborgaren Ernst Huber.

Huber är född i Wien år 1908 och son till den avlidne generalmajoren Huber. Sedan han under flera år arbetat i Rumänien, återvände Huber år 1936 till Wien, där han tillsammans med en kompanjon upprättade en konststensfabrik. Efter år 1938 kom Huber i kontakt med tyska Abwehr, på vars uppdrag han transporterade sändaranläggningar. Under kriget var Huber i tjänst hos tyska Abwehr i Rumänien. Vid sammanbrottet i Rumänien hamnade Huber i fångenskap och fördes i februari eller mars 1945 med flyg till Moskva. I januari 1946 blev han dömd till 10 års fängelse och i mars 1946 skickad till Sibirien.

Den 2 maj 1947 återfördes Huber till Moskva, där han insattes i Ljubljanskaja-fängelset. Huber förhördes där närmast beträffande en bankir från Bukarest, vilken var av judisk börd och hade varit i tjänst hos tyska Abwehr. Huber hade den 7 eller 8 april 1945 tillsammans med en tysk löjtnant Hengstenberg insatts i cell nr 105 i Lefortovskaja-fängelset, där Langfelder befann sig.

Langfelder hade talat med Huber om sina och Wallenbergs upplevelser på samma sätt som han hade berättat dem för oss.

Huber hade förhörts av höga NKVD-funktionärer i inrikesministeriet den 27 juli 1947, samma dag som Pelkonen. Därvid tjänstgjorde en överste i uniform som tolk, under det att den egentlige förhørsledaren var civil. Enligt de uppgifter Huber gav mig, antar jag, att det ifråga om den civile kan ha rört sig om general Karbulov, vilken var mig bekant från Krasnogorsk. Karbulov var förmodligen NKVD:s kommissionär hos chefen för krigsfångeväsendet, general Petrov. Karbulov var mycket lång, då - år 1947 - närmare 60 år gammal, hade mörkt vågigt hår och ovalt ansikte. Förhørsledaren frågade Huber, med vilka han varit tillsammans i Ljubljanskaja-fängelset år 1945. Huber räknade upp några namn, men det rörde sig inte om dem. Därpå sade förhørsledaren, att han väl varit tillsammans med Langfelder. Huber svarade därpå: Ja, men i Lefortovskaja-fängelset. Förhørsledaren ville då noga ha reda på vem Langfelder var, vad han hade berättat och vem den svenske diplomaten var. När Huber inte kunde nämna detta - Wallenbergs namn - emedan han glömt det, sade förhørsledaren: "Det är mycket illa, ty ni vet säkert detta namn".

Den 24 april 1951 blev jag dömd till 25 års fängelse och överförd till Vladimir-fängelset, där jag kom i en ensam-cell, cell nr 54.

Den 20 mars 1952 överflyttades jag till cell nr 13, där Pelkonen befann sig.

Den 15 april 1952 överfördes Pelkonen och jag till cell nr 50, där den schweiziske medborgaren Hans Hofstetter redan befann sig.

Hofstetter, som är född i Luzern år 1924, blev tagen tillfånga i Bukarest i mars 1945 och förd till Moskva med flyg. I januari 1948, när Hofstetter befann sig i Lefortovskaja-fängelset fördes Loyda in i Hofstetters cell. De båda delade sedan cell till år 1952.

Loyda hade inte talat om för Hofstetter att han redan under åren 1943-1945 befann sig i sovjetrisk fångenskap och hade följaktligen inte heller sagt något om Wallenberg och Langfelder. Hofstetter hörde därför talas om Wallenberg och Langfelder först när jag den 15 april 1952 sammanfördes med honom.

Den 17 juni 1953 sammanfördes jag med 23 andra tyska fångar och sändes till Tyskland via genomgångslägrät Tapiau.

Frankfurt a/Main-Zeilsheim den 8 februari 1956.

/u/ Erhard Hille

Undertecknad, Ernst Huber, f.n. boende Klimschgasse 13, Wien III, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var mot slutet av kriget telegrafist vid tyska Abwehr i Rumänien med korprals rang.

Jag blev tillfångatagen den 25 augusti 1944 av rumänska trupper i Rumänien. Sedan jag varit inspärriad dels i Craiova, dels i Bukarest, överfördes jag omkring den 24 mars 1945 med flyg till Moskva, där jag insattes i Ljubljanskaja-fängelset. I detta fängelse vistades jag cirka fyra dagar och överflyttades därpå till Lefortovskaja-fängelset. Under den första tiden i Lefortovskaja-fängelset var jag inspärriad tillsammans med två ryska emigranter. I mitten av april 1945 kom jag till en ny cell. I denna cell befann sig redan ingenjör Langfelder från Budapest. Langfelder var omkring 170 cm lång, hade ett smalt ansikte, rödblont hår, blågrå ögon och en böjd näsa. Vid denna tid bar han ett pipskägg (Kristus-skägg). Det visade sig, att Langfelder och jag hade gemensamma bekanta. En tant (på moderns eller faderns sida) till Langfelder var gift med en medlem av en judisk familj vid namn Eschkenasy; denne person kände jag väl från Craiova.

Langfelder berättade följande för mig om orsaken till sin häktning.

Den svenska beskickningen i Budapest hade företrätt de sovjetryska intressena i Ungern. Därutöver hade från beskickningens sida initiativ tagits till en stort upplagd aktion för att rädda judarna ur det judiska gettot i Budapest från pilkorsorganisationens förföljelser genom att svenska skyddspass utfärdades. Ledare för denna aktion var legationssekreterare Raoul Wallenberg. Langfelder, som själv var av judisk börd, räddades från förföljelserna genom att han anställdes som Wallenbergs chaufför.

Efter det att de sovjetryska trupperna besatt Budapest

önskade Wallenberg komma i kontakt med den sovjetryska överkommendanten för att utverka skydd för judarna. Wallenberg och Langfelder foro iväg ensamma i en bil. Skottlossning pågick ännu för fullt på gatorna, så de kunde endast långsamt komma framåt och de måste här och där gömma sig i olika hus. Senare blevo de hejdade av några sovjetryska soldater, vilka tvingade dem stiga ur bilen. Till och med bildäcken skuros sönder. Wallenberg legitimerade sig och fordrade att bli förd till överkommendanten. De blevo i stället överlämnade till NKVD och sutto inspärrade en kortare tid i ett provisoriskt NKVD-fängelse i Budapest. De fördes därefter under bevakning av en rysk officer och fyra soldater per järnväg genom Rumänien till Moskva. Bl.a. fingo de under ett uppehåll på stationen i Jasi tillåtelse att stiga av tåget en stund och besöka restauranten Luther. I Budapest såväl som i Moskva förklarade man för dem, att de inte skulle betrakta sig som fångar utan de voro blott tagna i skyddshäkte. I Moskva hade man bl.a. visat dem den underjordiska järnvägen och de hade gått till fots till Ljubljanskaja-fängelset. Där hade man skilt Wallenberg och Langfelder från varandra. Sedan dess hade Langfelder inte sett Wallenberg.

Langfelder fördes in i en cell, där redan en tysk legationssekreterare Roedel från Bukarest befann sig.

Man anklagade Langfelder för spionage för amerikansk - eller möjligen engelsk - räkning. I dessa anklagelser innefattades också Wallenberg. Någon tid senare överfördes Langfelder till Lefortovskaja-fängelset, där han till en början var inspärrad tillsammans med en tysk journalist vid namn Erhard Hille. Efter någon tid fördes denne Hille bort och jag kom i hans ställe. Detta var omkring den 15 april 1945.

Under tre eller fyra dagar voro Langfelder och jag ensamma. Därefter kom en tysk löjtnant Hengstenberg, vars fader, såvitt jag kan erinra mig, hade varit tysk konsul i Moskva. På natten mellan den 30 april och den 1 maj överfördes Hengstenberg och jag från Lefortovskaja-fängelset till Butyrskaja-fängelset; där skildes vi från varandra i början av augusti. I Butyrskaja-fängelset blev jag den 12 januari 1946 dömd till 10 års tukthus och kort därpå överförd till Ivdel-distriktet.

Här sammanträffade jag med bl.a. kapten Dr. Wolfgang Richter.

Den 27 april 1947 återfördes Richter och jag med tåg under eskort till Moskva, dit vi anlände den 2 maj 1947. Vi insattes i Ljubljanskaja-fängelset och blevo där skilda från varandra. Jag satt i en cell tillsammans med tre ryska generaler: artillerigeneralen Goluschkevitsch, flyggeneralen Diplinsky och general Samochin (kårkommendant).

I Ljubljanskaja-fängelset blev jag återigen förhörd. En kväll klockan 6 i slutet av juli 1947 hämtades jag på nytt till förhör. Jag fördes emellertid inte till den vanliga förhörslokalen utan till ett rum i tredje våningen. Förhørsledaren var en ung, blond jätte, som var civilklädd. Tolken hade majors rang. Förhørsledaren frågade mig först tillsammans med vilka personer jag hade suttit i Ljubljanskaja-fängelset. Efter det att jag nämnt dessa tillfrågades jag tillsammans med vilka personer jag suttit i Lefortovskaja-fängelset. Jag nämnde några namn, varpå förhørsledaren irriterat frågade, om jag inte hade träffat ytterligare någon. Jag nämnde då Langfelders namn. Förhørsledaren övergick då genast till att fråga, vad jag visste om Langfelder. Jag svarade bl.a. att Langfeänder varit chaufför hos en svensk legationssekreterare i Budapest. Fortsättningen av förhöret gällde Wallenberg och vad Langfelder hade berättat för mig om honom.

Efter förhöret inspärrades jag i en box av det slag som fångar insattes i efter ett förhör i väntan på vidare åtgärder. Senare fördes jag till en ensamcell i Ljubljanskaja-fängelsets tredje våning. I dylika ensamceller satt jag till den 27 april 1948, då jag fick sällskap av en österrikare vid namn Schlüter. Den 7 juli 1948 överfördes Schlüter och jag till Lefortovskaja-fängelset, där vi sutto inspärrade tillsammans till slutet av mars 1950. Därefter kommo vi till Butyrskaja-fängelset. Här blev jag i slutet av mars 1951 skild från Schlüter.

I slutet av mars 1951 - d.v.s. efter ungefär ett år - infördes jag i en ny cell i Butyrskaja-fängelset. I denna cell befann sig Erhard Hille, vilken, som jag redan nämnt, hade suttit tillsammans med Langfelder i Lefortovskaja-fängelset, samt en finne vid namn Pelkonen eller Pelkomen.

Pelkonen, med vilken jag talade ryska, eftersom han endast kunde något litet tyska, berättade för mig, att även han suttit inspärrad med Langfelder i Lefortovskaja-fängelset under år 1945. Han hade också blivit förhörd angående Langfelder och Wallenberg i början av augusti 1947, då han delade cell

med de tyska medborgarna generallöjtnant Stahel och amiral Krafft i Lefortovskaja-fängelset. Efter förhöret placerades han i en isoleringscell.

Hille, som efter sin vistelse i Lefortovskaja-fängelset kom till speciallägret i Krasnogorsk, återfördes i början av augusti 1947 till Lefortovskaja-fängelset.

Den 20 april 1951 flyttades Pelkonen och Hille ut ur cellen.

Den 23 maj 1951 fördes jag till en MGB-officer, som meddelade mig, att mitt straff höjts till 25 år på administrativ väg (genom O.S.O.). Sedan jag fått denna dom fördes jag till en större gemensamhetscell, vilken var inredd för 14 personer och i vilken ett antal ryssar uppehöll sig. Efter en stund hämtades jag dock av en av vice fängelsedirektörerna, en major eller överstelöjtnant, och insattes i min gamla ensamcell. I denna cell vistades jag till den 27 maj 1951. Sedan överfördes jag till Vladimir-fängelset.

Från den 27 maj 1951 till den 26 oktober 1952 satt jag alldeles ensam i isoleringscell nr 11, corpus 2, i Vladimir-fängelset. Därefter infördes en mexikansk medborgare vid namn Evelio Vadillo Martínez i cellen, och med honom delade jag cell till den 17 februari 1954. Sedan jag tillbragt någon tid i ensamcellen nr 54 i corpus 3, placerades jag den 1 april 1954 i en större cell, nr 17 i corpus 3 i Vladimir-fängelset. I denna cell sutto bl.a. tyske generalöversten Schmidt, tyske generallöjtnanten Stahel och österrikaren Viktor Hahn. När Stahel nämnde, att han suttit tillsammans med Pelkonen, talade vi om Langfelder, och jag berättade för mina cellkamrater bl.a. vad jag kände till om den svenske diplomaten Wallenberg och om Langfelder.

Den 1 juni 1954 överfördes jag på grund av en magsjukdom till sjukcellen nr 6 i samma korridor. Där träffade jag bl.a. en major Gamillschegg och en japansk konsul Nakamura. Den 14 maj 1955 flyttades jag tillsammans med 6 andra fångar på grund av reparationer in i cell nr 26, i vilken cell jag uppehöll mig till den 26 september 1955. Vid denna tidpunkt fördes alla tyska medborgare på grund av amnestin till översta våningen i corpus 3. Där sammanträffade jag med bl.a. förutvarande tyske militärattachén i Finland överste Kitschmann, vilken år 1945 i Lefortovskaja-fängelset hade suttit tillsammans med Langfelder och senare med en poli:-

(Huber)

- 5 -

attaché Richter från tyska beskickningen i Bukarest, vilken jag kände sedan kriget. Richter hade suttit tillsammans med Wallenberg. Kitschmann och Richter berättade också, att de år 1947 hade blivit förhörda angående sin kännedom om Wallenberg och Langfelder, och att de båda därefter isolerats.

Wien den 12 mars 1956.

/u/ Ernst Huber

Undertecknad, Franz-Eccard von Bentivegni, boende Trier, Zurmaierstrasse 8, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

I samband med den tyska kapitulationen blev jag den 9 maj 1945 tagen tillfånga av sovjetryska myndigheter i trakten av Tuckum (Kurland), sydväst om Riga, vid vilken tidpunkt jag var general och divisionschef i tyska Wehrmacht. Jag blev först förd till ett läger och därifrån avhämtad av en NKVD-man, som förde mig till den ryska frontstaben. Där förklarade man för mig, "att chefen önskade tala med mig". Så skedde emellertid inte utan jag fördes med flyg till Moskva, dit jag anlände den 17 maj 1945. I Moskva placerades jag först under två dagar i Ljubljanskaja-fängelset. Samtidigt med mig kom även den tyske överstelöjtnanten Liesong (boende i Wiesbaden) till samma fängelse, där vi delade cell. Sedan jag förhörts av förutvarande sovjetryske ministern Abakumov, överflyttades jag omkring den 20 maj 1945 till en cell i tredje våningen i Lefortovskaja-fängelset, där jag fick stanna till början av januari 1946. Mina cellkamrater där voro bl.a. min f.d. kalfaktor, tyske medborgaren Erich Müller, senare den tyske generalen Ziervogel och den estniske generalen Hermann von Salza, vilken avled i rysk fångenskap.

I Lefortovskaja-fängelset hade jag endast en helt kort tid knackningsförbindelse med en cellgranne, nämligen den tyske SS-mannen Wünsche.

I början av januari 1946 överfördes jag åter till Ljubljanskaja-fängelset. Där vistades jag till början av år 1949 och hade under denna tid som cellkamrater bl.a. den tyske generalen von Österreich och den tyske "Sonderführer" Eugen Schäfer. Därefter insattes jag på nytt ungefär 6 veckor i Lefortovskaja-fängelset. Ljubljanskaja-fängelset blev sedan min vistelseort till september 1951, varefter jag kom till Butyrskaja-fängelset. Där blev jag den 9 februari 1952 dömd till 25 års straffläger för spioneri och krigsförberedelser inom Abwehr samt för utlämnande av ryska agenter till tyska hemliga polisen. Den 30 juni 1952 fördes jag med tåg till fängelset i Vladimir. Den 4 oktober 1955 kom jag

tillsammans med andra tyska och japanska generaler till lägret Vojkovo vid Ivanovo. Därför fick jag i början av oktober 1955 anträda återfärden till Tyskland och anlände den 10 oktober 1955 till Friedland.

Under tiden juli 1947 - juli 1948 delade jag i Ljubljanskaja-fängelset cell med den ungerske översten Otto (?) Hatz, vilken tidigare varit ungersk militärattaché i Sofia. Under en kortare tid var han också i denna egenskap i Ankara. Genom honom hörde jag för första gången talas om en svensk diplomat, vars namn jag inte längre kan erinra mig, och vilken också lär ha befunnit sig i ryskt förvar. Jag erinrar mig däremot ännu rätt klart, att denne svenske diplomat lär ha varit verksam i Budapest, där han i första hand bistod judarna. I Budapest lär han ha fallit i ryska händer. Även en annan cellkamrat till mig - efter vad jag kan minnas var det den tyske brigadchefen Panzinger, vilken tidigare varit bosatt i München - har på liknande sätt för mig skildrat den svenske diplomatens öde.

Även när jag för andra gången vistades i Lefortovskaja-fängelset hörde jag talas därom, nämligen genom den tyske medborgaren, f.d. chefen för tyska passavdelningen i Bukarest, Bergemann, med vilken jag delade cell under en vecka i ovan nämnda fängelse.

I Butyrskaja-fängelset delade jag även vid ett tillfälle år 1952 cell med den ungerske översten Hatz, vilken under tiden blivit dömd till 15 års fängelse, och vilken också berättade för mig om den svenske diplomatens öde.

I Vladimir sammanträffade jag med bl.a. de tyska medborgarna, ekonomiske rådgivaren Rensinghoff, major Hans-Helmut von Hinckeldey och en man vid namn Josef Böhm (boende i en liten ort i närheten av Neuwied), vilka också berättade för mig om den svenske diplomaten, som vid tiden för sin vistelse i Lefortovskaja-fängelset lär ha varit en ivrig "knackare". Dessa uppgifter berörde i varje fall den tid under vilken vederbörande uppehållit sig i Lefortovskaja-fängelset.

Därefter har jag inte hört någonting ytterligare om detta fall.

Trier den 14 februari 1956.

/u/ Franz-Eccard v.Bentivegni

Översättning.

Undertecknad, Rudolf ten Hompel, f.n. boende i Wuppertal-Elberfeld, Düppelerstrasse 1, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Före Rumäniens kapitulation var jag förbindelseofficer inom södra armégruppens ekonomiavdelning med placering i Bukarest. Vid kapitulationen begav jag mig till tyska legationens byggnad för att undgå att bli tillfångatagen. Omkring den 5 september 1944 blev jag tagen tillfånga av sovjetryska myndigheter. Vid tiden för mitt tillfångatagande hade jag ställning som "Sonderführer" med kaptens rang. Med bil blev jag tillsammans med övriga militärer och anställda vid tyska beskickningen förd först till Tecuci (Rumänien) och den 9 september 1944 med flyg sänd till Moskva. Här inspärades jag i en cell i tredje våningen i Lefortovskaja-fängelset. Det var en hörncell och i denna vistades jag till december månad 1944. Efter den 9 september 1944 hade jag som cellkamrat under cirka två veckor den tyske ministern Carl Clodius, vilken varit verksam i Bukarest. Omkring den 22 september 1944 fördes minister Clodius åter bort från cellen och jag blev ensam kvar där. Från den 2 december 1944 placerades jag i en annan cell i Lefortovskaja-fängelset, där jag fick den ungerske medborgaren överstelöjtnanten Andre Szöke, tidigare militärattaché i Sofia, till cellkamrat. Jag vet att i samma våning i fjärde cellen från hissen räknat befann sig kanslisten Kurt Muschke från tyska beskickningen i Sofia. I januari eller februari månad 1946 flyttades jag åter till en annan cell i tredje våningen. Det kan ha varit den andra eller tredje cellen från hissen räknat. Där satt jag till en början ensam. Sedan infördes dit den tyske amiralen Guse, vilken senare lär ha avlidit i sovjetrisk fångenskap.

En av mina cellgrannar var den tyske ekonomiske rådgivaren Rensinghoff, med vilken jag hade knackningsförbindelse och genom vilken jag erfor, att en svensk diplomat vid namn

Wallenberg även befann sig i fängelset. Jag erfor, att han var son till en bankir, hade varit verksam i Budapest på uppdrag av svenska röda korset och varit anknuten till svenska beskickningen i Budapest. Där skulle han också ha blivit fängslad av sovjetryska myndigheter. Detta meddelande erhöll jag under år 1945.

Vid månadsskiftet juni-juli 1947 kom jag åter till en cell i fjärde våningen. I augusti 1948 blev jag på grund av "massplundring" på sovjetryskt område dömd till 25 års fängelse och en kort tid därefter förd till Vladimir. I Vladimir hade jag från augusti 1948 som cellkamrater de tyska amiralerna Guse och von Bredow, den tyske professorn Karl Clauberg, vidare den japanske kaptenen i flottan Maeda och några sovjetiska medborgare. Sedan satt jag en tid som enda tysk i en cell med bara ryssar. År 1949 delade jag i Vladimir cell med bl.a. de tyska medborgarna herr Pörzgen och Kurt Landwehr von Pragenau. Våren 1950 befann sig också herr Rensinghoff där. Även i Vladimir talades då och då om fallet Wallenberg, vilket jag ännu helt tydligt kan erinra mig.

Jag skulle vilja tillägga, att jag under tiden från omkring slutet av mars 1949 till våren 1950 i Vladimir satt i cell nr 66, där även två finska medborgare befunno sig, nämligen en kapten i finska generalstaben Puschkarjov, vilken är ryskfödd, och kapten Narbut. Den förre har varit bosatt i Helsingfors; den senare lär ha avlidit i fångenskapen. Jag tror mig nästan med bestämdhet kunna erinra mig, att även kapten Narbut berättade för mig om Wallenberg och dennes öde.

I början av oktober 1955 fick jag återvända till Väst-tyskland, där jag den 13 oktober 1955 anlände till Friedland.

Wuppertal-Elberfeld den 18 februari 1956.

/u/ Rudolf ten Hompel

Översättning.

Undertecknad, Dr. Joachim Vorwerk, boende Hamburg 20, Loogestieg 17, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var vid slutet av kriget "Verwaltungsreferent" hos det särskilda ombudet för ekonomiska frågor vid tyska beskickningen i Bukarest (envoyén dr. Neubacher).

Den 23 augusti 1944 blev jag tillsammans med övriga medlemmar av tyska beskickningen internerad av rumänska myndigheter i beskickningsbyggnaden och en kort tid därefter placerad i ett f.d. tyskt reservsjukhus. Omkring den 1 september 1944 övertogo ryssarna kommandot över de internerade. Kort därefter blev jag tillsammans med andra beskickningsmedlemmar sänd med bil till en ort i närheten av Bacau och därifrån med flyg via Charkov till Moskva, dit vi anlände den 8 september 1944. Jag insattes där omedelbart i en cell - antagligen 141 eller 142 - i tredje våningen i Lefortovskaja-fängelset. Cellen - den tredje från byggnadens framsida - låg i den flygel, i vars bottenvåning utgången till badet befann sig, och den låg på den sida, där det endast fanns fyra celler.

I denna cell fick jag som cellkamrater de tyska medborgarna korvettkapten ingenjör Eduard Bretthauer från Essen och affärsmannen Paul Wittern från Hamburg.

Såvitt jag kan erinra mig var det på våren 1945 som jag erfor, att den tyske medborgaren Willi Roedel, legationsråd vid tyska beskickningen i Bukarest, satt i en cell i Lefortovskaja-fängelset tillsammans med en svensk vid namn Wallenberg. Wallenberg skulle ha arbetat för svenska röda korset och, efter vad jag minns, berättade man att han häktats i Berlin. Vem som berättade detta för mig kan jag inte med bestämdhet säga. Jag håller det för högst sannolikt, att jag under en promenad på gården erhöll detta meddelande från den tyske medborgaren Wallenstein, medarbetare vid tyska beskickningen i Bukarest. På promenadgården talade jag ofta med Wallenstein. Samtalen fördes genom bräddväggen utan att

vi kunde se varandra. Jag kan tydligt erinra mig att han vid ett sådant tillfälle berättade för mig vad han kände till om Roedel. Därför antar jag att han också meddelade mig med vem Roedel satt tillsammans, och att samtalet därvid också berörde Wallenberg. Jag minns inte i vilken cell Wallenberg satt, men däremot erinrar jag mig helt tydligt att man berättade att han befann sig i Lefortovskaja-fängelset.

Därefter har jag inte hört någonting mer om Wallenberg.

Under tiden juli - september 1948 satt jag i olika celler i Lefortovskaja-fängelset men inte tillsammans med mina tidigare nämnda cellkamrater. Den 8 september 1948 överfördes jag till Vladimir-fängelset, där jag hölls fängslad till den 12 oktober 1955. Därifrån blev jag frigiven och kom den 14 oktober 1955 till Västtyskland.

Hamburg den 24 februari 1956.

/u/ Joachim Vorwerk

Undertecknad, Gotthold Starke, boende München 25, Waxensteinstrasse 9, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden, och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Vid krigsslutet tjänstgjorde jag i utrikesministeriet i Berlin och evakuerades jämte övriga tjänstemän till Mühlhausen/Thür. Den 22.7.1945 blev jag tillsammans med andra medlemmar av utrikesministeriet häktad av röda arméns organ, emedan jag hade arbetat som beskickningsråd vid den sista tyska ambassaden i Moskva.

Jag fördes med flyg till Moskva, dit jag anlände den 16 augusti 1945. Jag placerades i en cell i Butyrskaja-fängelset, där jag vistades till den 5 oktober 1947. Under månaderna januari - april 1946 var jag intagen på Butyrskaja-fängelsets sjukavdelning tillsammans med den finske soldaten Eiro Pelkonen.

Den 5 oktober 1947 dömdes jag till 10 års fängelse "för spioneri och delaktighet i en kapitalistisk sammansvärjning mot sovjetmakten".

Därefter överfördes jag den 5 november 1947 till Vladimir-fängelset och hölls där fängslad till den 19 juni 1953, vilken dag jag som följd av en benådningsaktion fick anträda återresan till Västtyskland tillsammans med c:a 1.500 andra tyska fångar. Jag fördes med en järnvägstransport från Vladimir till Tapiau, där jag kom i ett samlingsläger. På denna resa sammanträffade jag med två tyska medborgare, Hille - förnamnet har jag glömt - och Herman Grossheim (Tomsen), med vilka jag vistades i Tapiau till den 23.12.1953. En av dessa båda berättade därvid för mig, att han vid en tidpunkt, som jag inte kan erinra mig, delat cell i ett Moskva-fängelse med ovan nämnde Pelkonen, och en ungersk medborgare, vars namn jag glömt. Denne ungrare skulle ha varit chaufför hos den likaledes tillfångatagne sekreteraren Wallenberg vid svenska beskickningen i Budapest. Vidare berättades det för mig att - eftersom Sverige var skyddsmakt

för Sovjetunionen i Ungern - Wallenberg bl.a. hade haft i uppdrag att skydda sovjetiska medborgare i Ungern. När det kom till stridigheter i Ungern och ryssarna närmade sig staden, hade Wallenberg med sin ovannämnde chaufför farit ryssarna till mötes. Han hade anmält sig vid ett ryskt armékommando och gjort detsamma uppmärksamt på att det i Budapest funnes sovjetiska medborgare, över vilka svenska beskickningen åtagit sig skyddet, och vilka Wallenberg fört samman i ett särskilt bostadskvarter. Detta meddelande var enligt chaufförens utsaga ändamålet med deras gemensamma bilresa. De sovjetiska militärmyndigheterna hade emellertid missförstått aktionen och häktat såväl Wallenberg som hans chaufför.

Något mer har jag icke att säga beträffande Wallenberg och hans chaufför. Såväl Hille som Grossheim, vilka ävenledes hållits fångna i Vladimir, hade isolerats från de övriga fångarna till den 17 juni 1953 och därefter kommit till Tapiau samtidigt som jag med den ovan nämnda transporten. Hille och Pelkonen skulle - enligt vad som då försäkrades mig - ha isolerats därför att de delat cell med Wallenbergs chaufför.

Tidigt på morgonen den 23.12.1953 skildes jag från de övriga fångarna i Tapiau, vilka skulle sändas till Västtyskland. Jag måste via fängelset i Königsberg återvända till Vladimir, där jag blev kvar till slutet av juli 1955.

Omkring den 27 januari - min födelsedag - 1955 satt jag under två dagar i en cell intill Pelkonens cell. En av mina cellkamrater hade därvid upptagit knackningsförbindelse med Pelkonens cell. Vid detta tillfälle hade Pelkonen genom knackningar frågat efter Hilles öde, varvid jag lät meddela, att Hille redan i slutet av 1953 återvänt till Tyskland.

Sedan tiden för mitt straff löpt ut fördes jag den 22.7.1955 från min cell i Vladimir-fängelset till ett samlingsläger i Potjma, dit jag anlände den 29 juli 1955. Under uppehållet i Potjma till den 17 september 1955 träffade jag en finne, vilken meddelade, att Pelkonen något tidigare sänts hem.

I mitten av september 1955 fick jag anträda återfärden till Västtyskland, dit jag anlände den 25 i samma månad.

Hamburg den 25 februari 1956.

/u/ Gotthold Starke

U p p t e c k n i n g

rörande samtal med tyske medborgaren, viceamiral Hans Erich Voss, född den 30 oktober 1897, boende Hintersee bei Berchtesgaden, Forsthaus, den 31 januari 1956.

Amiral Voss tillfångatogs den 2 maj 1945 i Berlin, vid vilken tidpunkt han tjänstgjorde vid Hitlers högkvarter som representant för krigsmarinens överkommando.

Efter det han häktats fördes han till ett fängelse i Friedrichshagen i närheten av Berlin, där han vistades några veckor. Omkring månadsskiftet juni-juli 1945 blev amiral Voss med flyg förd till Ljubljanskaja-fängelset, i vilket fängelse han, såvitt han kan erinra sig, tillbringade tiden fram till den 20 december 1946. Under vistelsen i Ljubljanskaja-fängelset befann sig amiral Voss i olika celler, vars nummer han emellertid inte längre kan komma ihåg. Som cellkamrater hade han under olika perioder bl.a. en japansk medborgare vid namn Taniguti, en rumänsk general, som varit stationerad i Odessa, två sovjetryska officerare, den bekante ryske generalen Vlassov, en sovjetrisk medborgare, som var son till en minister, den tyske översten Kitschmann och slutligen en österrikare vid namn löjtnant Scheuer. Med Kitschmann och Scheuer delade amiral Voss cell från oktober månad 1946. Efter vad amiral Voss kan erinra sig överfördes de den 20 december 1946 till Lefortovskaja-fängelset i Moskva, där de placerades i en cell i tredje våningen i den sidoflygel, som gränsar till motorprovningsanstalten. Inte heller detta cellnummer kan amiral Voss längre angiva. Han trodde sig emellertid kunna säga, att han där tillsammans med Kitschmann och Scheuer tillbringade tiden fram till ungefär mitten av januari 1947. Vid denna tid blev amiral Voss skild från de båda andra och förd tillbaka till Ljubljanskaja-fängelset. Därefter har han inte hört någonting mer om Scheuer och dennes öde.

Beträffande Scheuer förklarade amiral Voss, att han icke kände till dennes förnamn. Scheuer, som utgivit sig för att vara österrikare och troligen också var det - efter dialekten att döma - hade berättat följande om sig själv.

Scheuer hade före andra världskriget en radioaffär i Wien. Någon närmare adress hade han icke uppgivit. Hans svåger lär ha varit professor vid en lantbrukshögskola, möjligen i Leoben (Steiermark).

Under kriget lär Scheuer, enligt egen utsago, ha varit stationerad vid Stalingrad. Han var radiospecialist och lär ha kallats till general Paulus' armé för att ordna radioanläggningar.

I Ljubljanskaja-fängelset blev Scheuer förhörd av ryska kommissarier och därvid lär ha framkommit, att han anträffats civilklädd på sovjetryskt territorium långt bakom fronten, vid vilken tidpunkt han lär ha medfört en radioutrustning och en större summa ryska pengar. Ryssarna betraktade därför Scheuer som spion.

Enligt den uppfattning, som amiral Voss bildat sig om Scheuer, kan denne möjligen ha varit agent och arbetat för tysk räkning, kanske t.o.m. på ryskt område bakom den tyska fronten. Amiral Voss hade föga förtroende för Scheuer och hävdade som sin åsikt, att eventuella utsagor av honom borde behandlas med största försiktighet.

Utan tvivel led Scheuer av en sjukdom i ena benet. Han deltog aldrig i de dagliga promenaderna och kunde besöka badet endast när någon hjälpte honom att komma fram och tillbaka dit. Amiral Voss hade därvid själv hjälpt honom flera gånger och t.o.m. burit honom.

Först sedan amiral Voss upplysts om att Scheuer eventuellt kan ha varit cellkamrat med en svensk medborgare, förklarade han att det möjligen kunde förhållit sig så, att Scheuer berättat något om en svensk medborgare som suttit i Ljubljanskaja-fängelset. Några som helst ytterligare detaljer kunde amiralen emellertid inte längre erinra sig.

Antagligen den 5 januari 1947 fördes amiral Voss tillbaka till Ljubljanskaja-fängelset, där han placerades i en cell tillsammans med tyske generalfältmarskalken Schörner och tyske generalen Pieckenbrock.

År 1952 fick amiral Voss sin dom och flyttades därefter från Ljubljanskaja-fängelset till fängelset i Vladimir.

Den 23 december 1954 fördes amiral Voss från Vladimir tillbaka till Moskva till ett fängelse, där han påföljande dag förklarades frigiven. I januari 1955 kunde han åter-

vända till Västtyskland.

På till amiral Voss riktade frågor svarade han följande:

Han kände den tyske generalen Stahel men hade aldrig träffat honom under fångenskapen. Stahel uppges ha varit inspärrad i Lefortovskaja-fängelset och sedermera avlidit.

Amiral Voss hade under sin fångenskap i Ryssland aldrig hört talas om en finsk medborgare vid namn Pelkonen, ej heller om en person vid namn Langfelder.

Konteramiral Krafft förekom som vittne i anklagelserna mot amiral Voss. Amiralen hade sett en utsaga, som Krafft undertecknat i slutet av 1951. Amiralen visste, att Krafft i varje fall år 1952 fortfarande befunnit sig i Vladimir. Amiralen och Krafft hade likväl aldrig träffats under fångenskapen i Ryssland.

Om Kitschmann hade amiralen erfarit, att han tidigare varit cellkamrat till den tyske generalen Weidling.

Genom Kitschmann har han också hört talas om major Kuhns vistelse i Ljubljanskaja-fängelset.

Amiral Voss förklarade slutligen, att han endast hört talas om en svensk medborgare under fångenskapen i Ryssland. Dennes namn kunde han emellertid inte erinra sig. Han kunde inte heller med säkerhet säga, om han hört talas om svensken i Ljubljanskaja-fängelset eller först i Vladimir.

Hintersee bei Berchtesgaden den 31 januari 1956.

/u/ Voss

f.d. Viceamiral

Schweiziske medborgaren Hans HOFSTETTER, född den 27/3-24, tillbringade tiden 18/3-45 - 30/10-53 i rysk fångenskap och på följande platser under följande perioder:

1 och 2. Den 18/3-45 - 23/3-45 i Lubjankafängelset i Moskva, i 4:de eller 5:te våningen, cellnummer icke känt.

Den 23/3-45 - 9/5-45 i Lefortowskajafängelset i Moskva, cellnummer 136 och senare 101 (?). Som cellkamrater hade han 2 bulgarer, 1 armenier och 2 serber (efter varandra).

Den 9/5-45 - 21/5-45 i Lubjankafängelset i Moskva, cellnummer förmodligen 101, bottenvåningen. Cellkamrat under denna tid: Franz PETER, Wienerfeld 64, Wien 16 och vidare en viss SCHEFER med okänt förnamn.

Den 21/5-45 - 21/7-47 i Butyrskajafängelset i Moskva i cell nr 304. Som cellkamrater hade han under denna tid en tysk, kapten Ernst WEGEMUND, en polack med okänt namn, överste Otto HATZ, f.d. ungersk militärattaché i Sofia och Ankara samt åter Franz PETER och tyske majoren KEITL junior.

Den 21/7-47 - januari 1949 åter i Lefortowskajafängelset, cellnummer 53. Cellkamrater: generallöjtnant Kurt von ÖSTER-REICH, tysk och Hans LOYDA, Kapellengasse 1, Mittwaida utanför Chemnitz.

Januari 1949 - 16/1-52 i Butyrskajafängelset i Moskva, cellnummer 364. Cellkamrat: Hans LOYDA.

Den 16/1-52 - 21/6-53 i Vladimir, cellnummer 4 och 52 (?), första våningen. Cellkamrater: Erhard HILLE, tysk, korpral och journalist och Eero PELKONEN, finne.

Den 21/6-53 - 30/10-53 i lägret Tschtscherbakow.
3. HILLE och PELKONEN berättade om LANGFELDER. Denne skulle ha varit chaufför åt WALLENBERG. Tillsammans med sin chaufför LANGFELDER skulle WALLENBERG vid krigsslutet i samband med striderna om Budapest med en bil och svenska beskickningens i Budapest kassa, ett ansevärt belopp, ha gått tillbaka till ryssarna och tillsammans med chauffören anmält sig hos ryssarna varvid han legitimerade sig som diplomat och hoppades, att ryssarna skulle låta honom resa tillbaka till Sverige. Ryssarna grep dem emellertid båda två, beslagtogs de medförda pengarna och förklarade, att WALLENBERG och LANGFELDER vore vanliga spioner, som försökte camouflera sig med diplomaters identitetshandlingar. H. hörde, att Loyda senare suttit i samma cell som WALLENBERG. H. anser det emellertid helt

säkert, att LOYDA var rysk angivare. Då LOYDA senare också blev H:s cellkamrat, hade ryssarna redan "kopplat av" honom.

4. H. har aldrig underkastats förhör rörande WALLENBERG eller LANGFELDER etc.

5. Ryssarna visste inte, att H. hört något om WALLENBERG och LANGFELDER. Men H. tror, att Loyda och Pelkonen inte blev frigivna, därför att de kände till affären WALLENBERG.

6. Bland fångarna i nämnda ryska fängelser var det vanligt, att man försökte underhålla sig med varandra genom knackningar. Detta förekom särskilt i Butyrskajafängelset och även i Lefortovskajafängelset, medan man i Lubjankafängelset på grund av vaktpersonalen inte kunde använda knackningar eller i mycket ringa utsträckning. Antingen knackade man genom hela alfabetet A = 1 knackning, B = 2 knackningar o.s.v. till 26 knackningar eller också - senare - använde man kolumnsystemet. Delvis användes också morsetecken, varvid 1 längre knackning betydde en punkt och 2 kortare efter varandra ett streck.

7/12-55

Regeringsdeklaration torsdagen den 7.2.1957.

Sovjetregeringen har av sina utredningar dragit slutsatsen, att Wallenberg avled i ryskt fängelse i juli 1947. Ansvar för hans kvarhållande i fängelse och för de oriktiga upplysningar, som tidigare lämnats, lägges på de ryska säkerhetsorganen, och sovjetregeringen uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som inträffat.

Beträffande svaret kan konstateras, att man å rysk sida nu medger, att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen. Sådillvida stämmer svaret överens med det svenska bevismaterialet. Det måste emellertid starkt beklagas, att svaret innehåller så knapphändiga uppgifter. Ingenting säges om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter. Vi förväntar att, om något nytt material framkommer i Sovjetunionen, vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar, som under så många år fått leva i en fruktansvärd ovisshet, måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla.

Radiokommentar.

Sedan Raoul Wallenberg i mitten av januari 1945 omhändertogs av de ryska trupperna i Budapest, har tolv år gått. Under denna långa tid har Raoul Wallenberg varit föremål för omfattande efterspaningar, ett stort antal démarcher från det svenska utrikesdepartementets sida och en omfattande publicitet. Det har hänt så mycket i vad vi i utrikesdepartementet kallade Wallenberg-ärendet, att den redogörelse jag nu kan lämna endast kan bli en mycket kort sammanfattning av ett överväldigande stort material. Departementets akt i ärendet omfattar icke mindre än ett 80-tal dossierer. Registret till dessa dossierer innehåller omkring 1.200 personnamn. Akten torde vara den största i UD:s arkiv.

Wallenberg-dramat inleddes med att Wallenberg omhändertogs av rysk militär i Budapest i mitten av januari 1945. Vid denna tidpunkt skötte den svenska beskickningen i Budapest skyddsmaktsuppdrag för inte mindre än sju länder. Bl.a. hade den sedan sommaren 1941 tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Skyddsmaktsuppdragen oshänderhades av beskickningens B-avdelning.

I mars 1944, kort efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern, hade vidare den svenska hjälpaktionen för de ungerska judarna inletts. Hjälpverksamheten intensifierades efter Szalasi-regeringens makttillträde i oktober samma år och nådde sin största omfattning i december vid tiden för den ryska slutoffensiven mot Budapest. I juli 1944 förstärktes beskickningen med anledning av den öka-

de arbetsbörda, som hjälpen till judarna innebar, genom att Raoul Wallenberg nedsändes till Budapest och till det ungerska utrikesdepartementet anmälles som legationssekreterare. Wallenberg hade svenskt diplomatpass och åtnjöt diplomatisk immunitet. Då han kom till Budapest, organiserades en särskild avdelning, den s.k. C-avdelningen, med uppdrag att omhänderta hjälpaktionen för judarna. Wallenberg skötte C-avdelningen närmast under beskickningschefen, envoyén Danielsson.

Hjälpaktionen omfattade till att börja med bara cirka 650 judar med nära personlig anknytning till Sverige, men utsträcktes så småningom att omfatta omkring 5.000 personer, varvid man inte längre så strängt uppehöll kravet på nära släktskap till personer i Sverige eller affärsförbindelser med svenska firmor. För de judar man ville skydda hade med den ungerska regeringens medgivande utfärdats s.k. skyddspass, och det lyckades beskickningen att till en början få även Szalasi-regeringens medgivande att utställa sådana pass, ett medgivande som dock senare återtogs. Från ungersk sida hade utlovats att innehavarna av skyddspass inte skulle deporteras. De fick bo i särskilda av beskickningen förhyrda hus, de s.k. svenskhusen på Pestsidan. Sedan fördes utan polkorsmyndigheternas vetskap ytterligare personer till dessa hus eller gömdes på annat sätt, så att det totala antalet av de direkt genom svenska beskickningen i relativ säkerhet förda judarna uppgick till cirka 20.000 vid årsskiftet. Wallenberg gjorde som ledare av C-avdelningens arbete en hjältemodig insats. Han arbetade outtröttligt med fara för eget liv för att rädda judar undan förföljelserna. Ingen annan svensk i

vår historia har väl haft tillfälle att på ett så direkt och personligt sätt rädda människoliv i tusental.

På julaftonen började den ryska sluttoffensiven, som den 15 januari 1945 ledde till att Pest-sidan föll i rysk hand. Wallenberg blev därigenom den ende beskickningsmedlemmen på Pest-sidan av Donau. Det sista direkta meddelandet från beskickningen hade kommit till utrikesdepartementet den 23 december. Efter denna tid hördes ingenting från de kvarvarande, förrän envoyén Söderblom i Moskva den 17 januari av vice utrikesminister Dekanosoov underrättades om att Wallenberg hade tagit sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest. De sovjetryska myndigheterna, sades det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom. På grund av detta meddelande fick utrikesdepartementet intrycket, att Wallenberg var i säkerhet, under det att man hyste den största oro för minister Danielssons och övrig legationspersonals öde. Först den 23 mars ingick meddelande om att vissa av dessa personer hade anlänt till Rumänien. Sedan utrikesdepartementet hade fått veta var övrig personal befann sig men inte fått ytterligare underrättelser om Wallenberg, började departementet den långa raden av hänvändelser till de sovjetryska myndigheterna i syfte att klarlägga Wallenbergs uppehållsort och få honom överförd till Sverige. Från rysk sida svarades, att energiska efterforskningar bedrevs av generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter.

Det skulle ta för lång tid att nu redogöra för alla de svenska démarcherna fram till den 18 augusti 1947, då det sovjetryska utrikesministeriet överlämnade en note från vice utrikesminister Vysjinskij till ambassadör Sohlman. I noten uppgavs, att som resultat av en noggrann

undersökning hade fastställts, att Wallenberg inte fanns i Sovjetunionen, och att han var okänd för sovjetryska myndigheter.

Mellan 1947 och 1951 ingick inte till utrikesdepartementet några väsentliga nya fakta i Wallenberg-ärendet. Att Wallenberg hade omhändertagits av den ryska armén var ju klarlagt, men om han sedan hade råkat i fångenskap, likviderats, omkommit eller tappats bort visste man inte med säkerhet. Det fanns vissa indicier på att han hölls i fångenskap, men andra möjligheter kunde inte uteslutas. I varje fall intog den ryska regeringen en helt negativ ståndpunkt. Först då ett större antal utländska fångar började hemsändas från Sovjetunionen, framkom nya uppgifter om Wallenberg. Vid årsskiftet 1951/52 hade utrikesdepartementet fått vissa utsagor av italienska medborgare, som återvänt från sovjetrisk fångenskap. Ett av dessa vittnesmål hade sådant innehåll, att det framstod som absolut trovärdigt. Kärnpunkten i detta vittnesmål var att Wallenberg hölls i fängsligt förvar i Moskva. Med anledning härav gjordes en ny démarche den 11 februari 1952, varvid bl.a. hemställdes, att Sovjetunionens regering skulle vidta de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärderna. Notens besvarades efter påminnelse från svensk sida med att sovjetmyndigheterna icke förfogade över några tilläggsuppgifter om Raoul Wallenbergs öde utöver den som meddelats i det tidigare nämnda svaret från Vysjinskij i augusti 1947.

Denna noteväxling inledde en lång serie svenska démarcher, framförda antingen av utrikesministern till ryske ambassadören i Stockholm eller av svenske ambas-

sadören i Moskva till det ryska utrikesministeriet. Sedan februari 1952 har utrikesdepartementet företagit 15 skriftliga och 34 muntliga démarcher och påminnelser. Därvid har med skärpa framhållits den vikt ärendet Wallenberg har för det svenska folket och för de svensk-ryska förbindelserna.

En vändpunkt i ärendet inträffade i april 1956 i samband med statsminister Erlanders och inrikesminister Hedlunds besök i Moskva. De svenska regeringsmedlemmarna hade tillfälle att till bl.a. herrar Bulganin, Chrustjov och Molotov lämna en utförlig redogörelse för de svenska synpunkterna. Vid slutet av samtalen lovade den ryska regeringens representanter, att en omfattande utredning rörande Wallenbergs öde skulle företagas, varpå utredningens resultat skulle meddelas den svenska regeringen.

Då den nya serien démarcher började 1952, hade utrikesdepartementet, som jag nyss nämnt, vissa vittnesmål, som visade, att Raoul Wallenberg under längre tid hållits fången i Moskva, närmare bestämt i fängelset Lefortovskaja. Parallellt med démarcherna fortsatte insamlandet av bevismaterial i ett antal länder. Arbetet var av olika skäl besvärligt. Hänsyn måste tagas till många människors personliga säkerhet. Många oriktiga uppgifter lämnades av personer, som antingen handlade i god tro eller hade bedrägligt syfte. Alla spår måste följas tills deras värde kunde säkert bedömas. Så småningom erhöles ett stort antal samstämmiga vittnesmål från av varandra oberoende vittnen. De flesta av dem hade kommit i kontakt med

Raoul Wallenberg genom knackningar i fängelseväggar och vattenledningsrör eller hört berättas om honom av medfångar, som hade haft sådana förbindelser. Utrikesdepartementet kom också hösten 1955 i kontakt med en man, som hade varit cellkamrat med Wallenberg i Ljubljanskafängelset i början av 1945. Vi skall nu återge ett avsnitt av detta vittnesmål, som avgavs 1955 och då inspelades på band. Vittnesmålet är avgivet på tyska språket av Gustav Richter och skall strax översättas.

/Inspelning/ (Texten till anförande jämte ^{fri}översättning, se bil. 1 o. 2)

Så talade vittnet Gustav Richter.

Under senhösten 1955 och de första månaderna 1956 bearbetades materialet och vederbörande uppgiftslämnare undertecknade sina utsagor. Därefter tillkallades justitieråden Eklund och Lind för att taga del av utsagorna jämte visst annat material. Justitierådens granskning ledde till ett skriftligt uttalande, som överlämnades av utrikesministern till ambassadör Rodionov den 10 mars 1956. Uttalandet innehöll bl.a. en passus om att det enligt justitierådens mening "ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig som fånge i Sovjetunionen, och att det återopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning därom".

En biprodukt av utredningen var, att bevis framkom för att Wallenbergs chaufför Langfelder, som tillfångatogs i Budapest samtidigt med Wallenberg, också hade hållits fången i Moskva. Han har emellertid inte förvarats tillsammans med Wallenberg efter ankomsten till Moskva.

Vid statsministerns besök i Moskva överlämnades en

del av bevismaterialet till den sovjetryska regeringen.

Wallenbergs tillfångatagande och den negativa ryska hållningen till de svenska aktionerna har även för personer, som ingående har sysslat med ärendet, i många avseenden tätt sig gåtfullt. För allmänheten måste frågan självfallet te sig ännu gåtfullare. Jag vill begränsa mig till att något belysa anledningen till att Wallenberg blev fånge. På denna punkt finns visst material. Den svenska regeringen hade 1944 lämnat meddelande till den sovjetryska regeringen om vilken svensk legationspersonal, som fanns i Budapest. Det synes tydligt, att den sovjetryska militära ledningen i Budapest hade fått instruktioner att taga hand om den svenska beskickningens medlemmar. Dessa instruktioner följdes, även om det samtidigt mot den svenska personalen riktades beskyllningar för bristande neutralitet. Man bör minnas, att den ryska säkerhetspolisen då i högre grad än nu var en stat i staten. Den svenska hänvändelsen rörande legationspersonalen hade via ryska utrikesministeriet vidarebefordrats till de militära myndigheterna, men den ryska säkerhetspolisen hade makt att operera på egen hand. Efter hemkomsten har dåvarande attachén i Budapest Berg lämnat en redogörelse för vad som hände de första veckorna efter Budapests erövring. Jag citerar Berg:

"Det gjordes upprepade försök att upptaga kontakt med de sovjetryska myndigheterna för att utverka skydd för de andra beskickningsmedlemmarna eller vakt för beskickningslokalerna i Gyöpar Utea, att erhålla skydd och lättnader för svenska företag. I samtliga fall hade dessa försök ett rent negativt resultat eller ledde i bästa fall

till ett löfte, som sedan aldrig infriades. I stället riktades från sovjetrysk sida grava anklagelser mot beskickningen, att beskickningen bedrivit spionageverksamhet, att beskickningen utställt falska dokument, att beskickningen utställt skyddspapper för ungerska icke judiska medborgare, att beskickningen icke hade kontroll över den humanitära verksamheten vid beskickningen och Svenska röda korset, samt att beskickningen icke tillräckligt aktivt tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Ett flertal av beskickningens icke svenska anställda arresterades och förhördes ingående angående beskickningens och de svenska herrarnas arbete, våra privatförhållanden m.m. Särskilt utpekades Wallenberg och jag såsom tyska spionchefer, då ryssarna hade svårt att förstå arten av arbetet vid den humanitära avdelningen och B-avdelningen."

Så långt attachén Berg.

Av flera utsager ingående i det svenska utredningsmaterialet framgår, att Wallenberg hade varit misstänkt för spioneri. Inga konkreta uppgifter föreligger om de fakta, varpå de ryska misstankarna grundades. På svensk sida står det klart, att dessa misstankar var helt grundlösa. Det förefaller emellertid sannolikt, att de varit anledningen till att Wallenberg blev den ryska säkerhetspolisens fånge.

En fråga, som svenska folket säkerligen ställer, är om det varit möjligt att genom ytterligare intensitet i efterspaningarna och démarcherna på ett tidigt stadium uppnå Wallenbergs hemsändande eller åtminstone ett klarläggande från den ryska regeringens sida. Min personliga uppfattning är, att under Stalins tid föga utsikter

fanns att från Sovjetunionen återfå en fänge, som anklagades för spioneri. Inga länder, inte ens stormakterna, har haft framgång i sådana företag. Det är bevisat, att i slutet av juli 1947 de ryska fängelsemyndigheterna förhöorde ett antal fångar, som kände till Wallenbergs och Langfelders fångenskap. Dessa fångar isolerades eller placerades tillsammans. Avsikten var uppenbarligen att hindra, att kunskap om Wallenberg spred sig till större grupper medfångar. Wallenberg betraktades tydligen som ett särskilt viktigt fall.

En utländsk medborgare i ett ryskt fängelse eller koncentrationsläger hade under många år efter kriget mycket liten eller ingen utsikt att få resa hem. Detta gällde inte minst fångar, som ur en eller annan synpunkt var viktiga. Det var först med regimskiftet efter Stalins död och den allmänna omläggningen av politiken ifråga om utländska fångar, som utsikterna började te sig åtminstone något ljusare att kunna nå klarhet om vissa intressanta fångars öde. Detta är den allmänna synpunkt man kan anlägga.

I dag har, som tidigare meddelats i dagsnyheterna, vice utrikesminister Gromyko överlämnat den sovjetryska regeringens svar i Wallenberg-ärendet till ambassadör Sohlman. I svaret säges, att omfattande undersökningar utförts på basis av det från svensk sida överlämnade materialet. Därvid har påträffats ett dokument, undertecknat av chefen för sjukvårdstjänsten i Ljubljanskaja-fängelset Smoltsov, enligt vilket Wallenberg skulle ha avlidit den 17 juli 1947. Smoltsov hade meddelat detta till chefen för den ryska säkerhetstjänsten Abakumov,

som bekant avrättad i samband med upprensningarna inom säkerhetspolisen efter Stalins död. Abakumov hade, sägs det, lämnat det ryska utrikesministeriet oriktiga upplysningar. Därmed skulle alltså en förklaring ha givits, varför det ryska utrikesministeriet tidigare förnekat, att Wallenberg över huvud taget funnits i Sovjetunionen.

Det är i och för sig en märklig och ovanlig händelse, att den sovjetryska regeringen på ryska myndigheter lägger ansvaret i ett fall som detta och framför sitt beklagande. Hållfastheten i det svenska bevismaterial, som styrkte att Wallenberg hållits fångslad i Sovjetunionen, har därmed medgivits. Det ryska svaret bygger på ett enda dokument, som man anser sig ha grund betrakta som berörande Wallenberg. Man anser sig böra dra slutsatsen, att Wallenberg avlidit. De ryska formuleringarna är inte helt kategoriska. Denna försiktighet i formuleringen kan vara naturlig, om all annan dokumentation undanröjts, vilket man får anse vara enda möjliga förklaring till den uppgivna dokumentbristen på rysk sida.

Då det ryska materialet är så knappt, ligger väl den tanken nära, att den på materialet baserade slutsatsen är behäftad med någon osäkerhet. För det svenska utrikesdepartementets vidkommande blir det därför nödvändigt att även i fortsättningen pröva alla existerande eller nya spår i Wallenberg-affären.

För det svenska folket utgör det ryska beskedet ett tragiskt budskap. Raoul Wallenberg gav ett lysande

exempel på uppooffrande personligt mod i kamp för mänskliga värden, som vi svenskar kände det som en särskild plikt att värna med hänsyn till vår förmånsställning under krigsåren. Våra tankar går till Raoul Wallenbergs anhöriga, främst till hans hårt prövade moder. Till henne vill vi uttrycka både vår tacksamhet över vad hennes son uträttat i fosterlandets tjänst och vårt djupa deltagande inför det nya slag som drabbat henne.

Ich bin soeben in meine deutsche Heimat zurückgekehrt. Mein Name ist Gustav Richter, und ich bin gebeten worden ob ich über das Schicksal des schwedischen Staatsangehörigen Raoul Wallenberg etwas mitteilen könne. Ich bin gerne bereit dieser Bitte nachzukommen und möchte folgendes ausführen. Am 23. August 1944 wurde ich in Bukarest gefangen genommen und mit Mitgliedern der deutschen Gesandtschaft in Bukarest mit einem Flugzeug nach Moskau gebracht, wo ich am 7. September in das Lefortovskaja Gefängnis eingeliefert wurde. Am 17. Januar 1945 wurde ich in das Gefängnis des russischen Innenministeriums, die Ljubljanka, überführt, wo ich am 31. Januar 1945 mit Raoul Wallenberg, dem ehemaligen Legationssekretär bei der schwedischen Gesandtschaft in Budapest, in der Zelle zusammen war. Wallenberg und ich wurden sehr bald Freunde. Während des Monats Februar 1945, den wir zusammen in Ljubljanka-Gefängnis verbrachten, war er guten Mutes und sehr guter Laune. Er teilte mit seinen Kameraden Freud und Leid. Im Verlauf der Gespräche erzählte mir Herr Wallenberg, dass er in amtlicher Eigenschaft nach Budapest geschickt worden sei um einen Schutzmachauftrag durchzuführen. Als so die russischen Truppen an die Stadt herangekommen waren, habe sich Wallenberg bei den sowjetrussischen Militärbehörden gemeldet. Man habe ihn anfänglich von einer zu anderen russischen Instanz zusammen mit seinem Chauffeur Langfelder verwiesen. Schliesslich seien sie beiden verhaftet worden. Sie wurden mit der Eisenbahn über Rumänien nach Moskau be-

fördert, wo sie ins Ljubljanka-Gefängnis eingeliefert wurden. Bei der Ankunft im Gefängnis wurden Wallenberg und Langfelder getrennt. Um die Zeit und die widerlichen Umstände wegzuerwerfen haben wir uns in den folgenden Tagen mit Gespräch über Rumänien, Ungarn und Schweden unsere Leiden wesentlich erleichtert. Dabei erwähnte Wallenberg, dass ihn sehr bedrücke, dass er in einer solchen Lage und in solchen Umständen geraten sei. Er sagte mehrmals, was werden nun meine Angehörigen, meine Mutter und meine Verwandten sagen, wenn sie erfahren dass ich in einem Gefängnis in Russland sitze.

Während der Zeit, wo wir Zellenkameraden waren, vereinbarten wir, unsere Anschriften auszutauschen um im Falle einer früheren Rückkehr des einen oder anderen die Angehörigen benachrichtigen zu können. Herr Wallenberg übergab mir einen Zettel mit seinem selbstgeschriebenen Namen, auf welchem als seine Adresse das Ausserministerium in Stockholm angegeben war. Ich versprach Herrn Wallenberg, falls ich früher als er nach Hause kommen sollte, seine Angehörigen, vor allem seine Mutter persönlich, anzuschreiben und Grösse zu bestellen. Anfang Februar 1945 setzte Wallenberg, nachdem er mit mir darüber beraten hatte, ein Schreiben in deutscher Sprache auf, das er an den Gefängnisdirektor richtete, und worin er als schwedischer Staatsangehöriger gegen seiner Behandlung und Verhaftung protestierte. Er verlangte auch in seiner Eigenschaft als schwedischer Diplomat mit der schwedischen Gesandtschaft in Moskau in Verbindung treten zu dürfen. So lange ich mit Wallenberg die Zelle teilte, ist ihm auf diese Eingabe je keine Antwort zu Teil ge-

kommen. Während der Zeit die Wallenberg mit mir zusammen verbrachte, wurde er nur einmal zum Verhör im Hause geführt. Als Wallenberg nach seiner Vernehmung, die etwa eine bis anderthalb Stunden dauerte, zu mir zurückkam, erzählte er mir dass ihm der vernehmende Kommissar gesagt habe: Sie sind uns ja bekannt, Sie gehören einer hochkapitalistischen Familie in Schweden an.

Am 1. März 1945 wurde ich am Nachmittag zur Vernehmung in meiner Angelegenheit gerufen, doch wurde ich danach nicht mehr in die Zelle, wo Wallenberg mit mir bisher war, zurückgeführt. Es war mir daher nicht möglich, was ich gerne getan hätte, mich von ihm persönlich zu verabschieden, und für die erwiesene Kameradschaft zu danken.

Mitt namn är Gustav Richter och jag har just återkommit till Tyskland. Jag har blivit ombedd att berätta något om den svenske medborgaren Raoul Wallenbergs öde, vilket jag gärna skall göra.

Den 23 augusti 1944 tillfångatogs jag i Bukarest och fördes tillsammans med andra medlemmar av tyska beskickningen i Bukarest med flyg till Moskva, där jag den 7 september insattes i Lefortovskaja-fängelset. Den 17 januari 1945 överfördes jag till ryska inrikesministeriets fängelse, Ljubljanskaja, och den 31 januari 1945 kom jag där att dela cell med f.d. legationssekreteraren vid svenska beskickningen i Budapest, Raoul Wallenberg. Vi blev snart vänner. Vi tillbringade februari månad 1945 tillsammans i Ljubljanskaja-fängelset och han var då vid gott mod och på mycket gott humör. Han delade glädje och sorg med sina kamrater.

Herr Wallenberg berättade för mig att han skickats i tjänsten till Budapest för att fullgöra ett skyddsmaktsuppdrag. När de ryska trupperna trängt in i staden anmälde Wallenberg sig hos de sovjetryska militärmyndigheterna. Först hänvisades han och hans chaufför Langfelder från den ena ryska instansen till den andra. Slutligen häktades de bägge och fördes med tåg via Rumänien till Moskva, där de insattes i Ljubljanskaja-fängelset. Vid framkomsten till fängelset blev Wallenberg och Langfelder skilda åt.

För att skingra tankarna fördröv vi tiden med att prata om Rumänien, Ungern och Sverige. Därvid nämnde Wallenberg att han var mycket bekymrad över den belägenhet han hamnat i. Han sade flera gånger: vad kommer nu mina

anhöriga, min mor och min släkt att säga, när de får höra att jag sitter i fängelse i Ryssland.

Medan vi delade cell kom vi överens om att byta adresser för att kunna underrätta våra respektive anhöriga i händelse en av oss skulle återvända hem tidigare än den andre. Herr Wallenberg gav mig en papperslapp, på vilken han skrivit sitt namn. Som adress angav han utrikesdepartementet i Stockholm. Jag lovade herr Wallenberg att, om jag kom hem före honom, kontakta hans anhöriga, i första hand hans mor, och framföra hälsningar.

I början av februari 1945 avfattade Wallenberg efter att ha rådgjort med mig en skrivelse på tyska, vilken han riktade till fängelsedirektören och i vilken han som svensk protesterade mot behandlingen och häktningen samt begärde att i sin egenskap av svensk diplomat få sätta sig i förbindelse med svenska legationen i Moskva. Så länge vi satt tillsammans erhöll Wallenberg inte något som helst svar på denna skrivelse.

Medan Wallenberg och jag var cellkamrater fördes han endast en gång till förhör. Detta varade ungefär 1 à 1½ timme, och när Wallenberg efter förhöret återförts till cellen berättade han, att den kommissarie som lett förhöret sagt till honom: Er känner vi väl till, ni tillhör en storkapitalistisk familj i Sverige.

På eftermiddagen den 1 mars 1945 hämtades jag till förhör. Efter detta fick jag inte mer återvända till Wallenbergs och min gemensamma cell. Jag hade därför ingen möjlighet att, som jag skulle önskat, personligen ta farväl av honom och tacka honom för gott kamratskap.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till —

» 3 » Lorentzen —

» 4 » ?

Chiffertelegram (BUD)

Från Berlin

Avsant den Tel/ex 19 kl.

Inkom den 9 / 2 19 57 kl. 1350

Utskrivet i 3 ex. Deffa är originalet.

Dnr	C: B	1
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	E ^I

1

Tysk Heimkehrer Hans Tärzer vid besök General-
konsulatet idag uppgivit han träffat Wallenberg i Le-
fortovskajafängelset i november 1949 under en halv-
timmes tid i en transitcell. Rapport följer nästa
kurir. T. igår uppsökt Expressens korrespondent.
T. yttrat han angelägen hans namn ej offentliggöres.

Tamm

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Paris den 8 februari 1957.
P 2 2 bil.

Broder,

Den sovjetryska rapporten om Raoul Wallenbergs död i
ryskt fängelse har mer eller mindre utförligt refererats
och slagits upp på framskjuten plats i flera parisiska
morgontidningar av i dag. Klipp ur L'Aurore och Le Figaro
bifogas.

Kjell Strömberg

Kjell Strömberg

Byråchefen Backlund,
Utrikesdepartementet.

P & En

Disparu depuis 1945
à Budapest

le diplomate suédois Raoul **WALLENBERG** était mort dans une prison soviétique

STOCKHOLM, 7 février. — Le gouvernement soviétique a informé aujourd'hui le gouvernement suédois, en exprimant ses regrets, que le diplomate suédois, Raoul Wallenberg, disparu à Budapest en 1945, était mort, il y a dix ans, dans une prison de Moscou.

La disparition de M. Wallenberg fut l'un des grands mystères d'après-guerre. On savait qu'il était tombé aux mains des Russes lors de la prise de Budapest, mais deux ans plus tard les autorités soviétiques affirmaient que M. Wallenberg n'était pas en U.R.S.S.

Les demandes de renseignements déposées ensuite par la Suède restèrent sans réponse. Il y en eut dix-neuf.

Pendant la guerre, M. Wallenberg avait sauvé de la mort plus de 20.000 Juifs. Au moment de sa disparition il avait 33 ans.

« Abakoumov est le fautif »

La note soviétique met sur le compte de Victor Abakoumov, ancien ministre de la Sécurité d'Etat, fusillé en 1954, la responsabilité d'avoir maintenu en détention le diplomate suédois et d'avoir fourni des informations mensongères sur son cas au gouvernement soviétique.

Il y a quelque temps, cependant, après avoir fouillé dans les archives de Abakoumov, des renseignements furent découverts concernant M. Wallenberg, qui succomba le 17 juillet 1947 à un « arrêt du cœur » dans la terrible prison de la Loubianka.

P 2-601 I

MOSCOU RECONNAIT :

**Le diplomate suédois Wallenberg
est mort à la Loubianka en 1947**

Stockholm, 7 février (Reuter). — L'Union soviétique a adressé à l'ambassadeur de Suède une note indiquant que M. Raoul Wallenberg, le diplomate suédois qui disparut après l'entrée des forces soviétiques à Budapest en 1945, est mort en 1947, à la Loubianka, à Moscou.

Le gouvernement suédois avait demandé à plusieurs reprises à l'U.R.S.S. de confirmer ou de démentir les informations selon lesquelles M. Wallenberg avait été fait prisonnier par l'armée rouge.

Pendant la guerre, M. Wallenberg avait sauvé des milliers de juifs à Budapest. Au moment de sa disparition il avait 33 ans.

FEBRUARY 9, 1957

FROM THE SENATE INTERNAL SECURITY SUBCOMMITTEE

The Senate Internal Security Subcommittee today released an official report of continued testimony by Yuri Rastvorov, former lieutenant colonel in the Soviet Secret Police, regarding recent news reports based on the Soviet explanation of the death 12 years ago, of the Swedish diplomat, Raoul Wallenberg.

The transcript follows:

SCOPE OF SOVIET ACTIVITY IN THE UNITED STATES

Friday, February 8, 1957

United States Senate,
Subcommittee to Investigate the Administration
of the Internal Security Act and Other
Internal Security Laws, of the
Committee on the Judiciary,
Washington, D. C.

Interrogation of Yuri Rastvorov was continued in Room 319, Senate Office Building, at 4:20 p.m.

Present: Robert Morris, Chief Counsel, William A. Rusher, Associate Counsel, and Mr. Mandel, Research Director.

TESTIMONY OF YURI RASTVOROV (CONTINUED)

Mr. Morris. Mr. Rastvorov, the morning press carries a story from Stockholm, Sweden, that the Soviet Government has acknowledged that a kidnapped Swedish diplomat, Raoul Wallenberg, who disappeared 12 years ago, had in fact died in a Moscow prison.

This announcement contradicts the statements of the Soviet government heretofore expressed, that Mr. Wallenberg had not been in the Soviet Union and was unknown to them.

In fact, the Soviet Union has previously charged that the Swedish Foreign Ministry had used the "Wallenberg Case in the most shameless manner for purposes inimical to relations with the Soviet Union."

The official explanation that we now receive is to the effect that a "corrupt" security police official, Viktor S. Abakumov, former Minister for State Security, was to blame for Mr. Wallenberg's fate.

Mr. Rastvorov, did you know Mr. Abakumov?

Mr. Rastvorov. Yes, I knew him as my boss in the Ministry of State Security in the USSR.

Mr. Morris. When did you know him?

Mr. Rastvorov. I knew him from the time I entered the service, which was in 1943.

I consider it very important to give certain facts about Abakumov and his background in order that the people of the United States may understand who he really was.

During the second war, Abakumov was appointed the Chief of the Army Counter Intelligence Service. In this post he came to work very closely with Stalin himself, since Stalin was at that time concerned with counter intelligence matters.

Because Abakumov successfully solved a couple of cases involving espionage in the army, his authority in the eyes of Stalin increased considerably.

After the war, in the summer of 1946, when it came time for Stalin and the other leaders to decide on future policy for the state security organization, the then Minister of MGB, General Merkolov -- who was later shot with Beria and really was one of the central figures in the so-called Beria plot -- made a big political mistake when he insisted that the main aim of the state security organ should be the struggle against internal enemies of the USSR.

General Abakumov, who also participated in these meetings, expressed a different opinion. He declared that the principal target of the state security organization should be the external enemies, in other words the United States of America, primarily, and its allies.

Stalin supported the opinion of Abakumov and soon after these high level meetings, fired Merkolov for his political blindness and shortsightedness, and appointed Abakumov to Merkolov's post. This happened in spite of all attempts of Beria who was a friend of Merkolov, to keep Merkolov in the position of Minister of State Security. Merkolov was then named to a small post involving the supervision of Soviet properties abroad, which was at that time called Gusims.

Later in 1948 Merkolov was forgiven by Stalin and was appointed to a littler higher post, Minister of State Control, which is a secondarily-important ministry in the Soviet state apparatus.

As a consequence of this shuffle, the relationship between Abakumov and Beria became very tense and Beria tried constantly to undermine Abakumov's position. At this time Beria was Deputy Chairman of the Council of Ministers of the USSR and while his main responsibility was for atomic energy affairs, he was also still responsible for all internal security.

I had known Abakumov since 1943 when I entered this organization--in other words, the MGB.

Despite Abakumov's strong start, he did not last long as the head of MGB. In 1951 Abakumov was arrested by order of Stalin at the instigation of Beria, who had prepared the case against Abakumov, collecting compromising material on him.

Mr. Morris. May I break in there, Mr. Rastvorov, and ask:

It seems from what you say, then, that Abakumov was eliminated because of opposition from Beria?

Mr. Rastvorov. Yes.

Mr. Morris. And that he was not executed along with Beria?

Mr. Rastvorov. No. He was arrested by Beria before Beria himself got into trouble -- I estimate it was in 1951, three years earlier.

He was arrested because of his alleged social crimes, one of which was the charge of unlawful accumulation of several million rubles worth of property in Germany, and other personal crimes.

Mr. Morris. That was the formal charge against him?

Mr. Rastvorov. Yes.

Mr. Morris. Therefore, the Soviet explanation of Mr. Wallenberg's death is to your knowledge false?

Mr. Rastvorov. Yes.

Mr. Morris. Will you finish your story on Abakumov into which I broke?

Mr. Rastvorov. Yes. After Abakumov's arrest, Beria hired back all the old Merkolov crowd, including Merkolov himself. Abakumov was put in jail in Moscow, in a jail reserved for VIP's; not until three years later was he tried. Then the old charges of bad conduct and decadent private life gave way to a new, obviously ridiculous one: that he was one of the participants in the Beria plot. This of course was impossible.

Abakumov's trial was secret. He merely disappeared. Abakumov's case unquestionably parallels those of the six whose sentencing has just been announced.

Mr. Morris. Mr. Rastvorov, then the Soviet explanation of the Wallenberg death contains material falsehoods?

Mr. Rastvorov. The Soviet's explanation of the death of Raoul Wallenberg represents a misstatement of facts from the beginning to the end:

In the first place, when Wallenberg was arrested, Gen. Abakumov was not the Minister of MGB, and the responsibility at that time must have fallen on General Merkolov who was the head of MGB. In connection with this it should be known that Merkolov and Abakumov were enemies and therefore it

would be wrong to assume that Abakumov had reason to cover the crimes of his predecessor.

My experience permits me to say that all acts of MVD insofar as arrests of foreigners are concerned could be accomplished only with the permission of the leaders of the Soviet government, and particularly with the consent of former minister of Foreign Affairs, V. Molotov. In this connection it would be worth while to mention known to me the following facts: (1) in 1947, the Soviet counter-intelligence service recruited an employee of the American Embassy in Moscow, A. Bukar, and this operation was possible only with the approval of the Foreign Office. (2) In 1948, the same counter-intelligence service, in order to create an unfavorable opinion among its own people and the people of the free world about spy activities of Western diplomats, created an incident involving a British Attache who was arrested presumably taking pictures of military installations in the Moscow area. This more or less small incident, according to my knowledge was possible also only with the permission of the Foreign Office. These facts clearly indicate the responsibility, not only of the MVD, but directly of the Soviet government. It is ridiculous to believe that the Soviet government took 12 years to find records in connection with the case of the Swedish diplomat Wallenberg. Again, on the basis of my own knowledge, the Soviet government operates in a very efficient manner when it comes to keeping records on such incidents as that of the Swedish diplomat. It is clear to me that no one else but the Soviet government was responsible at that particular time for the recruitment and kidnapping of foreigners for the purpose of obtaining intelligence information, for the recruitment of persons to work as spies, and for getting from these persons documents which the Soviet government needed to provide the means for illegal subversive activities in Democratic countries.

Furthermore, in cases of foreign personnel who fell into the hands of the Soviet government, if they failed to cooperate or provide the desired information, it was an accepted practice to refuse permission for such persons to return to their country. This was done obviously to keep such persons from revealing the ordeals they suffered at the hands of the Soviet Security organ.

The Soviet version of Abakumov's ultimate fate contradicts the time of Abakumov's arrest, trying to show that he was arrested as a supporter of Beria after the execution of Beria. In reality, Abakumov was arrested in 1951 by Stalin at the instigation of Beria because of his "social" crimes, which was the charge of unlawful accumulation of several million rubles worth of property in Germany, and other personal crimes. Beria prepared the case against

Abakumov after collecting the necessary compromising material, and later Beria recalled to his service all the former Merkolov crowd, including Merkolov himself.

Mr. Morris. Thank you.

(Whereupon, at 4:35 o'clock p.m., the hearing was adjourned, subject to the call of the Chairman).

#

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till Lorentzon—

» 3 » —

» 4 » —

Chiffertelegram (BUD)

Från Berlin

Avsant den 11 / 2 . 19 57 kl. 11.35

Inkom den telex/ 19 kl.

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr	6:13	2
Avd.	10	2
Gr.	2	Eu I
Mål.		

Mulle

2.

Edert chiffer 3.

S. 2. Bollenberg

Primo: Mulle överlämnats av ryska konsulatet i Östberlin till Röda Korset och flögs direkt till Friedland några timmar senare. Han hade under denna tid ej vistats på fri fot.

Secundo: På direkt fråga av Suchdienst uppgav M., att han hade upplysningar om W. Med hänsyn till den knappa tiden i Berlin lämnades inga detaljer. P.M. angående samtalet med Suchdiensts chef sändes med nästa kurir.

Tamm

FEB 1957
11 12 1 P.M.
10
9
8
7 6 5 4 3 2

~~SECRET~~ *Lorentzon, Ashton, Prussbyhan*

svensk washington 225 9/2 57

cabinet stockholm

urgent

INK. UTRIKES BEP.		
D. No 54:1165		
11 FEB 1957		
AYR	MR	MR
P	2	in

25 senate internal security committee har idag laemnat ut foel-
jande pressrelease roerande wallenbergaffaeren. vittnes-
maalet laemnat av yuri rastvorov, f d officer i sovjets hem-
liga polis.

cit interrogation of yuri rastvorov was continued in room
319, senate office building, at 420 pm.

present: robert morris, chief counsel, william a rusher,
associate counsel, and mr mandel, research director.

testimony of yuri rastvorov (continued)

mr morris: mr rastvorov, the morning press carries
a story from stockholm sweden that the soviet government has
acknowledged that a kidnapped swedish diplomat, raoul wallen-
berg, who disappeared 12 years ago, had in fact died in a
moscow prison.

2-
this announcement contradicts the statements of the soviet government heretofore expressed, that mr wallenberg had not been in the soviet union and was unknown to them9

in fact, the soviet union has previously charged that the swedish foereign miniiniltry had used the cit wallenberg case in the most shameless manner for or ourposes inimical to relations with the soviet union slutcit.

the official explanation that we now receive is to the effect that a cit corronropt slutcit security police official viktor s abak~~u~~mov, former minister for state security, was to blame for mr wallenbergs fate.

mr rastvorov, did you know mr abakumow?

mr rastvorov: yes i knew him as my boss in the ministry of state security in the ussr.

mr morris: when did you know him?

mr rastvorov: i knew him from the time i entered the service, which was in 1943.

i consider it very important to give certain facts about abakumov and his background in order that the people of the united states may understand who he really was.

during the second war, abakumov was appointed the chief of the army counter intelligence service. in this post he came to work very closely with stalin himself, since stalin was at that time concerned witt counter intelligence matters.

3.

because abakumov successfully solved a couple of cases involving espionage in the army, his authority in the eyes of stalin increased considerably.

considerably.

after the war, in the summer of 1946, when it came time for stalin and the other leaders to decide on future policy for the state security organization, the then minister of mgb, general merkolov -- who was later shot with beria and really was one of the central figures in the so-called beria plot -- made a big political mistake when he insisted that the main aim of the state security organ should be the struggle against internal enemies of the ussr.

general abakumov, who also participated in these meetings expressed a different opinion. he declared that the principal target of the state security organization should be the external enemies, in other words the united states of america, primarily, and its allies.

stalin supported the opinion of abakumov and soon after these high level meetings, fired merkolov for his political blindness and shortsightedness, and appointed abakumov to merkolov's post. this happened in spite of all attempts of beria who was a friend of merkolov, to keep merkolov in the position of minister of state security. merkolov was then named

4.
to a small post involving the supervision of soviet proper-
ties abroad, which was at that time called gusims.

later in 1948 merkolov was forgiven by stalin and was
appointed to a littler higher post, minister of state control,
which is a secondarily-important ministry in the soviet state
apparatus.

as a consequence of this shuffle, the relationship
between abakumov and beria became very tense and beria tried
constantly to undermine abakumovs position. at this time beria
was deputy chairman of the council of ministers of the ussr
and while his main responsibility was for atomic energy affairs
he was also still responsible for all internal security.

i had known abakumov since 1943 when i entered this org-
ganizatio -- in other words, the mgb.

despite abakumovs strong start, he did not last long
as the head of mgb. in 1951 abakumov was arrested by order
of stalin at the instigation of beria, who had prepared the
case against abakumov, collecting compromising material on him.

mr morris: may i break in there, mr rastvorov, and ask:

it seems from what you say, then, that abakumov was
eliminated because of opposition from beria?

mr rastvorov: yes.

mr morris: and that he was not executed along with beria?

mr rastvorov: no. he was arrested by beria before beria

himself got into trouble -- i estimate it was in 1951,

5

three years earlier.

he was arrested because of his alleged social crimes, one of which was the charge of unlawful accumulation of several million rubles worth of property in germany, and other personal crimes.

mr morris: that was the formal charge against him?

mr rastvorov: yes.

mr morris: therefore, the soviet explanation of mr wallenbergs death is to your knowledge false?

mr rastvorov: yes.

mr morris: will you finish your story on abakumov into which i broke?

mr rastvorov: yes. after abakumovs arrest, beria hired back all the old merkolov crowd, including merkolov himself. abakumov was put in jail in moscow, in a jail reserved for vip's, not until three years later was he tried. then the old charges of bad conduct and decadent private life gave way to a new, obviously ridiculous one, that he was one of the participants in the beria plot. this of course was impossible.

abakumovs trial was secret. he merely disappeared.

abakumovs case unquestionably parallels those of the six whose sentencing has just been announced.

6
mr morris: mr rastvorov, then the soviet explanatio
of the wallenberg death contains material falsehoods?

mr rastvorov: the soviets explanation of the death of
raoul wallenberg represents a mistatement of facts from the be-
ginning to th end:

hur gaar det blir det lesligt o recker pappret mer aen halva sent+?

ok

ja gaa paa det ser ganska fint ut+?

ok daa koer jag igen

in the first place, when wallenberg was arrested,
gen. abakumov was not the minister og mgb, and the respon-
sibility at that time must have fallen on general merkolov who
was the head of mgb. in connection with this it should be known
that merkolov and abakumov were enemies and therefore it
would be wrong to assume that abakumov had reason to cover

the crimes of his predecessor.

4.

my experience permits me to say that all acts of mvd in-
sofar as arrests of foreigners are concerned could be accom-
plished only with the permission of the leaders of the soviet
government, and particularly with the consent of former minister
of foreign affairs, v molotov. in this connection it would
be worth while to mention known to me the following facts: 1.
in 1947, the soviet counter-intelligence service recruited
an employee of the american embassy in moscow, a bukar, and
this operation was possible only with the approval of the fo-
reign office. 2. in 1948, the same counter-intelligence
service, in order to create an unfavorable opinion among
its own people and the people of the free world about spy ac-
tivities of western diplomats, created an incident, accor-
din e e e e e an incident in in olving a british attache who
was arrested presumably taking pictures of military installa-
tions in the moscow area. this more or less small incident,
according to my knowledge was possible also only with the
permission of the foreign office. these facts clearly indicate
the rsponsibility, not only of the mvd, but directly of the
soviet government. it is ridiculous to believe that the soviet
government took 12 years to find records in connection with
the case of the swedish diplomat wallenberg. again, on the
basis of my own knowledge, the soviet government operates

8

in a very efficient manner when it comes to keeping records on such incidents as that of the swedish diplomat. it is clear to me that no one else but the soviet government was responsible at that particular time for the recruitment and kidnapping of foreigners for the purpose of obtaining intelligence information, for the recruitment of persons to work as spies, and for getting from these persons documents which the soviet government needs to provide the means for illegal subversive activities in democratic countries.

furthermore, in cases of foreign personnel who fell into the hands of the soviet government, if they failed to cooperate or provide the desired information, it was an accepted practice to refuse permission for such persons to return to their country. this was done obviously to keep such persons from revealing the ordeals they suffered at the hands of the soviet security organ.

the soviet version of abakumovs ultimate fate contradicts the time of abakumovs arrest, trying to show that he was arrested as a supporter of beria after the execution of beria. in reality, abakumov was arrested in 1951 by stalin at the instigation of beria because of his cit social slutcit crimes, which was the charge of unlawful accumulation of several million rubles worth of property in germany, and other personal crimes. beria prepared the case against abakumov after collecting the

tel 611266.

Arkitekten Artur Tamvelius, f. 2.V. 1907 från Stockholm, Eriksbergsgat 36 undersöktes den 31 jan., den 3:e och 9:e februari 57, varvid följande framkommit:

Anamnes: Estlandsvensk. Var i 15 år i rysk fångenskap. Utom upprepade förkylningssjukdomar med feber och hosta, en längre tid hö-sidig pleurit. Gastro-intestinala rubbningar i form av diarréer, dysenteri, förstoppningar. Läkare konstaterade pellagra, scorbut och på grund av den hö-sidiga pleuriten även tbc.pulm. Vikten var 1945-49 endast 47 kilo.

Subjektivt: Vistas i Sverige 4 månader. Kropsligen bra förbättrats, men känner sig fortfarande trött, har mardrömmar, sover endast med lugnande medel, känner tryck i huvudet, har ingen koncentrationsförmåga, har tappat sin före detta glänsande företagsamhet. Efter ett slag vid förhöret 1944 tillkom varflytning ur vä.örat, som kräver regelb. behandling.

Objektivt: Längd: 181 cm, vikt 78,8 k. S.R. 4 m/m Hb. 80% Urin u.a. Hjärta: lätt diastol. accent med ngt. oregelbunden hjärtverksamhet. P.m. fysikal u.a. skickades för kontroll till tbc.byran. Bukorganen u.a.

På huden (särsk. nedre extremit) utslag med skorp och färska ärr efter lekta inflammationer-enl. pat efter avitaminosen. 4 framtänder saknas, en missväxt fingernagel, ett ärr under hakan, otitis purul. media enl pat. efter spart och tortyr vid förhören.

Utan hyperreflexi och livlig dermatografism inga centrala härdsymtom från centrala nervsystemet. Förnekar sinnesvillor, påverkningar, suividala avsikter. Inga andra hållpunkter på psykos. Befinner sig i viss reaktivt depressionstillstånd, framförallt karakteriserat av lätt allmän hämning och mindervärdes känslor.

På grund av ovanstående anser undertecknad, att A. Tamvelius
är i behov av vila i minst sex månaders tid för att göra sig
bekant med de helt annorlunda svenska förhållandena, rättsliga,
ekonomiska och sociale, vilket härmed intygas.

Stockholm, den 9 febr. 57.

V. Lückberg

utstäm

tevos

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Köpenhamn den 8 februari 1957.

Nr. 150

Raoul Wallenberg.

P 2

§ bil. ✓

*Backlund sett
Lewitzon
fr. v. Dardel*

Pr.

Pol.

INK. UTRIKES DEP.		
D. Nr. 28 / 150		
11 FEB. 1957		
NYB.	ARR.	QUE.
P	2	En

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Samtliga Köpenhamnstidningar publicera idag på framträdande plats artiklar om Raoul Wallenberg och om det numera från sovjettrysk sida erhållna beskedet om dennes död. Artiklarna äro i huvudsak referande redogörelser över fallet och det sovjettryska svaret, men en del kommentarer förekomma även. Sålunda framhålles i exempelvis "Social-Demokraten" (s.), att den av ryssarna nu avgivna förklaringen knappast kommer att bli trodd i Sverige. Från svensk sida komme man säkert, fortsätter tidningen, att begära förklaringar till en tysk krigsfånges vittnesbörd att han hört av Wallenberg så sent som 1953. Måhända är Wallenberg död, säger tidningen vidare, man knappast under de omständigheter, som sovjetregeringen nu angivit. Anständiga människor världen över komma att kräva fullständig klarhet i fallet Wallenberg, innan de låta sig åtnöja med ett officiellt besked om att Wallenberg blivit offer för en fallen rysk ledaresterror.

Det sovjettryska meddelandet om Wallenbergs död kommenteras på ledande plats i ett par av dagens eftermiddagstidningar. "Berlingske Aftenavis" (kons.) drar paralleller

med den senaste tidens händelser i Ungern och säger att den ryska förklaringen med sitt beklagande "ikke kan skjule den mistro, man maa have til rigtigheden af hvad der oplyses om svenskerens tragiske endeligt". Det vore betecknande för de nya härsarna i Kreml, säges det vidare, att de lägga ansvaret på personer, som alla äro döda. Det synes tidningen helt osannolikt, att ryssarna icke för länge sedan skulle ha kunnat lämna svar på de upprepade svenska framställningarna i ärendet, när Wallenberg dock enligt ryssarnas egna uppgifter hade befunnit sig i ett fängelse i självaste Moskva i över två år. Detta avslöjade den omänskliga metod, efter vilken de kommunistiska ledarna arbetade. Wallenbergs död vore blott en av många tragedier. Det är en ganska otillräcklig förklaring, som ryssarna avgivit, slutar tidningen, och den visade att den nuvarande regimen icke vore så mycket annorlunda än den, under vilken Wallenbergs död anges ha inträffat. Antagandena härom hade till överflöd bekräftats då sovjettrupperna nedkämpade det ungerska folket.

Även "Information" (oavh.) ställer sig starkt kritisk till det ryska beskedet om Wallenberg, trots att tidningen betecknar det som ett framsteg, att svenska regeringen dock erhållit ett svar i saken från sovjetrysk sida. Det vore en liten skillnad mellan att slå ihjäl folk och rapportera detta för de anhöriga 10 år efteråt och att slå ihjäl folk och aldrig tala om det, anser "Information". Det sovjetryska svaret förbluffade genom att visa att det fanns oändliga djup i den sovjetryska socialistiska regimen förakt för människolivet, dess rättigheter och värdighet. Den omständigheten, att ett besked om Wallenbergs öde kunnat erhållas efter 12 års forskningar i ryska arkiv säges ge anledning till reflektionen "Das lässt tief blicken". Det hade icke lyckats för sovjetregeringens likarkivarier, framhåller tidningen, att få fram någon som helst förklaring till att Wallenberg överhuvud taget tillfångatogs, varför han hölls inspärrad i Lubljanka och varför det på sin tid var omöjligt få besked om hans öde trots att det väl även då i Lubljanka fanns kartotek över de ännu icke avlivade. Vad ryssarna nu meddelat svenska regeringen kan vara lögn, därför att ansvaret på Wallenbergs öde lägges på den avrättade Bérias likaledes avrättade minister för stats-

säkerhet Abakumof. Ett fruktansvärt perspektiv ligger däri att man i Sovjetunionen, som nu snart firar 40-årsjubileum, knappast kan nämna någon minister för statssäkerhet, polis-
chef, annan minister, partisekreterare eller medlem av politbyrån, som icke inom nämnda tidsperiod, när efterträdarna börjat sin verksamhet, visat sig vara förbrytare. Vad skall vi då tro om de dödsattester, som de nuvarande makt-havandena behagar finna till oss i sina arkiv? frågar "Information"

./.

Ett antal tidningsutklipp bifogas.

Carl Bergenstråhle
Carl Bergenstråhle

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

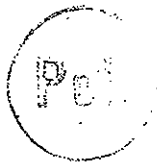
ang. Raoul Wallenberg.

Nr 76.

11. bil.

R 18.

*Becklund
Lorenz*

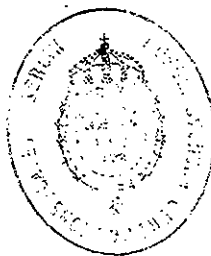

INK. UTRIKES DEP.		
D. No 101 176		
11 FEB 1957		
AVE	WE	RE
P	2	En

./. Generalkonsulatet i Berlin har äran härmed översända
ett antal klipp ur den västberlinska pressen med anledning av
den sovjetiska noten om Raoul Wallenbergs död.

I den östtyska pressen har något omnämnande härav ej
förekommit.

Berlin den 9 februari 1957.

Till Utrikesdepartementet.

ROYAL SWEDISH EMBASSY
WASHINGTON 8, D. C.

Washington den 8 februari 1957.

Strängt förtroligt!

Broder,

pe 2

Härmed vill jag endast inrapportera att Benjamin Mandell Research Director in Senate Internal Security Committee, idag ringt upp beskickningen och hade ett samtal med Ahlander. Mandell uppgav därvid att Senate Internal Security Committee hade bland sina upplysningar vissa uppgifter som möjligen kunde kasta ett nytt ljus över Wallenberg-affären. Han uppgav, att en person vittnat för kommittén och därvid lämnat upplysningar, som kunnat ställas i samband med fallet Wallenberg. På fråga av Ahlander om kommitténs fakta möjligen skulle kunna öka styrkan av de bevis svenska regeringen framfört för att Wallenberg varit i livet efter 1947 vägrade emellertid Mr. Mandell att lämna något svar. Han hemställde, att vi skulle förse kommittén med en sammanfattning av Wallenberg-affären på cirka 15 - 20 sidor varefter kommittén, om den ansåge att uppgifterna vore av värde, skulle låta vederbörande vittne framträda.

Kommitténs anseende är måhända inte det bästa, men jag vill omnämna saken för Dig för den händelse, Du skulle ha er sådan resumé på engelska av vad som förevarit i Wallenberg-affären att sända till oss. Möjligt är att kommittén för egna syften önskar en sådan utförlig redogörelse, utan att man verkligen har några upplysningar av värde att komma med, men

Herr Utrikesrådet S. Åström,
Utrikesdepartementet.

Ua

i detta ärende bör ju ingenting lämnas oprövat.

En tillgång

Rudolf Bohman

På mitt uppdrag brötte Ahlinder Mandell
men fick ingenting alls ut av honom. Jag
ansöker att han ingenting har att komma
med. Kanse man nu i Storbolm f.ö. laggen
med hela affären efter den ryska kommuniken.

R.B.

SVERIGES
STÄNDIGA REPRESENTATION
VID
FÖRENTA NATIONERNA

New York den 8 februari 1957.

3 bil. ✓

127

Backlund *Sell*
Pr.

11.2 57
P 2 En^I

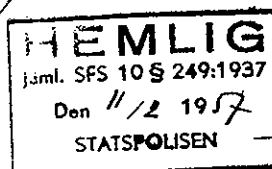
Broder,

121
Wallenbergskommunikén har inte föranlett några ledare i New York-tidningarna, men den slogs upp bra som tvåspaltig förstasidsartikel i New York Times och New York Herald Tribune. Nyhetsbyråerna hade utförliga redogörelser från Stockholm. Jag bifogar klipp för den händelse Berit kan ha någon glädje av dem.

Din tillgång
Sten Sundfeldt
Sten Sundfeldt

Byråchefen S. Backlund,
Utrikesdepartementet,
Stockholm.

P. M.

Sedan Wallenberg-ärendet nu åter blivit högaktuellt skulle ja ångo vilja fästa uppmärksamheten på Adolph Coens vittnesmål eller utsaga inför Paris-beskickningen. Jag är fullt på det klara med, att Coen är en man, som lever på be drägeri i stor utsträckning, men frågan är, om man därför kan bedöma hans utsaga som helt värdelös. Det är dock anmärkningsvärt, att denne man i juli 1947 kunde komma med så pass utförliga uppgifter om Wallenberg. Lika märkvärdigt är det, att han, som ju synes vara en obotlig skojar, icke försökte slå mynt av sitt uppslag, om det nu var ett av honom själv påhittat uppslag. Med sina anlag för bedrägeri borde det ha varit möjligt för honom att skaffa sig vissa fördelar av svenska myndigheter, men det oaktat lät han ett sådant tillfälle gå sig ur händerna. Två möjligheter föreliga beträffande Coen.

1) Han talar sanning, och Wallenberg skulle alltså i mars 1947 ha befunnit sig i Brygitki-fängelset.

2) Coen är utsänd av ryssarna för att underlätta Vysjinskis svar om att Wallenberg icke då befann sig inom Rysslands gränser. (Även om den delen av Polen, i vilken Lwow befinner sig, numera räknas till Ryssland, så var det ju en sanning med modifikation, som Vysjinski lät undslippa sig i noten, då han talar om att Wallenberg icke då befann sig i Ryssland).

Onekligen talar mycket för, att Coen kan ha talat sanning, då han uppgav, att han träffat Wallenberg i Lwow. Det är ju numera ganska klart, att NKVD just under 1947 gjort några undanmanövrar för att effektivt dölja Wallenberg. Vad vore mer naturligt än att skicka honom till ett litet klosterrfängelse i östra Polen? Såvida Coen icke är utsänd av ryssarna för att sprida falska uppgifter, frågar man sig, hur han vid tidpunkten ifråga kunde få veta så pass mycket om Wallenberg som han onekligen visste, då han talade vid vår beskickning i Paris i juli 1947.

Om man utgår ifrån den tanken, att NKVD gjort allt för att föra statsledningen bakom ljušet, inseende, att man

635

- 2 -

gjort ett stort misstag, då man arresterade Wallenberg, och att därför allt borde göras för att försvåra ett efterforskande, så ter sig tanken icke alltför absurd, att man funnit lämpligt att föra Wallenberg till det ockuperade området i Polen.

Måhända skulle det icke skada att på nytt efterforska Coen och om han finnes exempelvis i Belgien låta någon av U.D:s män taga ett nytt samtal med honom. Skulle även denna komma till samma slutsats som tidigare framhållits, så skulle man måhända kunna framföra till ryssarna, att de låte göra en undersökning av fängelseliggaren i Lwow-fängelset för att se, om Wallenberg kan ha befunnit sig i denna fängelse vid tiden ifråga. Kanske var Wallenberg införd i cell 149 under annat namn. Ingenting kan väl förloras på en sådan aktion. Man kunde väl lämpligen säga, att man icke kan gå i god för utsagan och även låta påskina, att det kan vara en diversionsmanöver från Abakumovs sida

Stockholm den 11 februari 1957.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)
kriminalkommissarie.

11/2-57

W. af - tinner

15.2.57
Skr. v. DardelsP.M.

Israels minister besökte mig idag för att på uppdrag av sin regering framföra uttrycken för dess "deep concern" över innehålllet i Sovjetryska regeringens not om Wallenberg. Det hade "deeply shocked" Israels regering och folk, varom hela landets press vittnade. I lördags den 9 tillägnades sabbaten i synagogorna Wallenbergs minne. Vidare hade en kommitté omedelbart bildats med uppgift att framlägga förslag om lämpliga former för hugfästandet av Wallenbergs räddningsaktioner. Herr Yahil erinrade på denna punkt om att ett initiativ i samma riktning tagits för några år sedan, men då t.v. skrinlagts på begäran av Wallenbergs familj. Ministern hade i brev direkt till fru von Dardel orienterat henne om det nya initiativet och avvaktade nu hennes svar därpå.

På min därom framställda förfrågan svarade ministern, att hinder icke mötte för departementet att orientera pressen om innehålllet i hans meddelande (dock borde av formuleringen framgå, att Israels regering för sin del icke ville godtaga ^{hypotesen} ~~rapporten~~ om Wallenbergs död.)

Stockholm den 11 februari 1957.

S. J. Bunde

Utdrag ur tidningsartikel i "Le Monde" 11.2.57

(Un ancien diplomate allemand rapatrié l'an dernier, M. Wallenstein, affirme qu'au mois de novembre 1947 il avait conversé par signaux dans une prison de Moscou avec Raoul Wallenberg.)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till —

» 3 » —

» 4 » Ref. 8 (20/2) -

Chiffertelegram (BUD)

Från Bonn

Avsändt den 12 / 2 19 57 kl. 20.30

Inkom den telex / 19 kl.

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 9: B		2
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	E I

Mulle

Poe

2.

Edert chiffer 3.

Leifland har sammanträffat med Rehekampff i Darmstadt/
i Bad Kissingen.

Primo: Rehekampff, som suttit i samma cell i Vladimir som Gogiberidse större delen av tiden mars 1949 - oktober 1955, meddelar, att han och G. under denna tid vid flera tillfällen diskuterat fallet Wallenberg, men att han icke kan erinra sig att G. någonsin lämnat några som helst konkreta uppgifter om Wallenbergs öden efter 1947. Däremot hade G. av medfångar hört talas om att Wallenberg intill 1947 varit fånge i Moskva.

Secundo: Mulle uppger att han vistats i samma cell som G. i Vladimir från februari 1956 till september 1956 och att G., då Pravda publicerade kommunikén efter Erlanders besök i Sovjet, yttrat att han antingen 1951 eller 1952 varit i Vladimirfängelsets sjukhus och där av medfångar erfarit, att Wallenberg då befann sig i isolerad cell i sjukhuset.

Tertio: Mulle har uppgivit nämn å fem förutvarande Vladimirfångar, som suttit tillsammans med G. och varav tre säkert och en möjligen befinna sig i Österrike samt en säkert i Finland.

Quarto: M. och R. som båda gjorde vederhäftigt intryck, ha utfäst sig att iakttaga absolut tystnad.

Quinto: Skrivelse följer i morgondagens kurir.

Jödahl

Coll.: *u*

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Bit. blaut

"Tidningsköp"

Köpenhamn den 11 februari 1957.

Nr. 165.

§ 41.

P 2.

Eu I

Raoul Wallenberg m.m.

522 B 12.6.56.

150 B 8.2.57.

*inbunden
samt
sörce*

UTRIKES-DEPT		
D. NO 28 165		
12 FEB 1957		
P	GR. 2	Eu I

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Utom de i ovan citerade skrivelser omnämnda tidningarna ha ytterligare en rad andra tagit till orda i anledning av den ryska Wallenbergsförklaringen. Därmed ha alla ledande politiska organ, Politiken, Berlingske Tidende, Dagens Nyheder och Social-Demokraten (9.2) i ledande artiklar behandlat saken och alla ha uttalat sin avsky inför "den avgrund av cynism och förakt för allmänmänskliga moralbegrepp" som det ohyggliga ryska dokumentet avslöjat. Berlingske Tidende och Dagens Nyheder erinra särskilt om att dåvarande utrikesminister Vyskinsky i augusti 1947 - alltså en månad efter att Wallenberg, som det nu säges, skulle ha varit död i bryska vändningar avvisade en svensk hänvändelse med en förklaring om att Wallenberg inte befann sig i Sovjetunionen och att man intet kände till om hans öde.

Kommunistorganet Land og Folk har (9.2) medgivit att affären Wallenberg är beklaglig och beklämmande men prisar sedan den ryska regimen för dess hänsynslösa öppenhet vid erkännande av begångna fel.

Köp den 11.2.57. 165/1. BG/SZ.

Dagens Nyheter och Social-Demokraten ha 10.2 i sammanhanget tagit upp frågan om den danska kommunistens Arne Munch-Petersens försvinnande i Sovjetunionen. Då båda tidningarna rikta sin fråga särskilt till kommunistledaren Aksel Larsen, som den 22 juni i fjol i folketinget lovade att ge offentligheten besked. Social-Demokraten formulerar en av sina frågor sålunda: Är Aksel Larsen säker på att hans gamle, nära medarbetare icke har omkommit i ett eller annat sovjetfängelse eller i ett eller annat kommunistiskt koncentrationsläger? Frågan har ännu icke besvarats men kommer säkerligen att upprepas.

Ett antal klipp bifogas värdsamt.

Carl Bergenstråhle

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Oslo den 11 februar 1957.

presskommentarer till
meddelandet om Wallenberg.

Nr 173

\$ bil.

HP 1

backlund sell
Ineuizon
for v. dardel ?

INR. UTRIKES-DEPT		
D. No 38 173		
12 FEB 1957		
AVD.	GR.	NAL I
P	2	En

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

De norske tidningarna har hittills endast i relativt ringa omfattning kommenterat meddelandet om Raoul Wallenbergs död.

Mest anmärkningsvärd är en andra ledare i kommunistorganet Friheten, vilken djupt beklagar, att man måst vänta i 10 år på att få ett meddelande om Wallenbergs död och understryker, att rättssäkerhet bör vara en levande realitet först och främst i ett socialistiskt land. Tidningen skriver:

"Meldingen om Wallenbergs död i et Moskva-fengsel i 1947 gir et rystende bilde av de rett-tilstander som rådet i Sovjetunionen den gang.

At Wallenberg ble arrestert og ført til Sovjetunionen da sovjet-troppene rykket inn i Ungarn er ikke i og for seg så rart. Krigen pågikk ennå. Men at fengselsoppholdet skulle ende med døden og at de svenske myndigheter måtte vente 10 år på en melding om hans død, må dypt beklages. Meldingen som den nå foreligger er for övrig også ufullstendig. Det er nødvendig å få en full oppklaring.

Rettssikkerhet og rettsbeskyttelse må være en levende

Oslo 11.2.57 173/1

realitet først i fremst i sosialismens land. Det er ingen unnskyldning at det blir begått rettsbrudd og vilkårlig behandling i de kapitalistiske land."

Ett flertal tidningar påpekar hur betecknande meddelandet om Wallenbergs död är för sovjetiskt rättsväsende och dess syn på människovärde och moral.

Morgenposten (oavh) skriver bl.a.: "Det er typisk at skylden for Wallenbergs död nå legges på to personer som selv er henrettet, tillintetgjort av det samme system som de arbeidet for. Men systemet har ikke forandret seg."

Verdens Gang (oavh) karakteriserar den sovjetiska redogörelsen som icke bara otillfredsställande men även direkt komprometterande för regimen. "Man får ikke engang høre hvilket påskudd russerne har hatt for å arrestere og holde fengslet i årevis en borger med diplomatisk immunitet fra ett nøytralt land .."

Aftenposten (h) framhåller, att dagens härskare i Moskva inte kan fritaga sig från ansvaret genom att lägga skulden på Stalinregimen och de män som då stod i spetsen för säkerhetspolisen. "De er selv et produkt av systemet og praktiserer, når det passer dem, de samme metoder som deres tidligere kamerater, senere henrettede forbrytere." Tidningen slutar med att understryka, att notens innehåll är så otillfredsställande, att det finns all anledning att kräva en närmare förklaring.

Vårt Land (kr.f.) uttalar, att den sovjetiska redogörelsen är karakteristisk för systemet i Sovjetunionen: "når det passer inn i deres egne interesser, river lederne av seg en forklaring, uten hensyn til om den har dekning i de faktiske forhold."

Tönsberg Blad (h) skriver, att hela historien kan vara påhittad, men framhåller samtidigt att det värsta icke är, om så vore fallet. "Det verste er at det kan vaere sant."

Ovan återopade artiklar närslutes värdsamt i urklipp. ./.

Rolf Edborg
Rolf Edborg

ROYAL SWEDISH EMBASSY
WASHINGTON 8, D. C.

Washington den 9 februari 1957.

167

12.2

57

Ad	On	Md
P	2	En ^I

Broder,

Härmed översänder jag i tre exemplar en press-release, som i dag utgivits av Senate Internal Security Committee rörande Wallenbergaffären. Ifrågasvarande pressrelease har i dag även översänts till departementet (enclaire-telegram B. 9.2.1957)

Med vänliga hälsningar
Din hängivne
Björn Alander

Herr Utrikesrådet Åström
Utrikesdepartementet

FEBRUARY 9, 1957

FROM THE SENATE INTERNAL SECURITY SUBCOMMITTEE

The Senate Internal Security Subcommittee today released an official report of continued testimony by Yuri Rastvorov, former lieutenant colonel in the Soviet Secret Police, regarding recent news reports based on the Soviet explanation of the death 12 years ago, of the Swedish diplomat, Raoul Wallenberg.

The transcript follows:

SCOPE OF SOVIET ACTIVITY IN THE UNITED STATES

Friday, February 8, 1957

United States Senate,
Subcommittee to Investigate the Administration
of the Internal Security Act and Other
Internal Security Laws, of the
Committee on the Judiciary,
Washington, D. C.

Interrogation of Yuri Rastvorov was continued in Room 319, Senate Office Building, at 4:20 p.m.

Present: Robert Morris, Chief Counsel, William A. Rusher, Associate Counsel, and Mr. Mandel, Research Director.

TESTIMONY OF YURI RASTVOROV (CONTINUED)

Mr. Morris. Mr. Rastvorov, the morning press carries a story from Stockholm, Sweden, that the Soviet Government has acknowledged that a kidnapped Swedish diplomat, Raoul Wallenberg, who disappeared 12 years ago, had in fact died in a Moscow prison.

This announcement contradicts the statements of the Soviet government heretofore expressed, that Mr. Wallenberg had not been in the Soviet Union and was unknown to them.

fel! In fact, the Soviet Union has previously charged that the Swedish Foreign Ministry had used the "Wallenberg Case in the most shameless manner for purposes inimical to relations with the Soviet Union."

The official explanation that we now receive is to the effect that a "corrupt" security police official, Viktor S. Abakumov, former Minister for State Security, was to blame for Mr. Wallenberg's fate.

Mr. Rastvorov, did you know Mr. Abakumov?

Mr. Rastvorov. Yes, I knew him as my boss in the Ministry of State Security in the USSR.

Mr. Morris. When did you know him?

Mr. Rastvorov. I knew him from the time I entered the service, which was in 1943.

I consider it very important to give certain facts about Abakumov and his background in order that the people of the United States may understand who he really was.

During the second war, Abakumov was appointed the Chief of the Army Counter Intelligence Service. In this post he came to work very closely with Stalin himself, since Stalin was at that time concerned with counter intelligence matters.

Because Abakumov successfully solved a couple of cases involving espionage in the army, his authority in the eyes of Stalin increased considerably.

After the war, in the summer of 1946, when it came time for Stalin and the other leaders to decide on future policy for the state security organization, the then Minister of MGB, General Merkolov -- who was later shot with Beria and really was one of the central figures in the so-called Beria plot -- made a big political mistake when he insisted that the main aim of the state security organ should be the struggle against internal enemies of the USSR.

General Abakumov, who also participated in these meetings, expressed a different opinion. He declared that the principal target of the state security organization should be the external enemies, in other words the United States of America, primarily, and its allies.

1946
Stalin supported the opinion of Abakumov and soon after these high level meetings, fired Merkolov for his political blindness and shortsightedness, and appointed Abakumov to Merkolov's post. This happened in spite of all attempts of Beria who was a friend of Merkolov, to keep Merkolov in the position of Minister of State Security. Merkolov was then named to a small post involving the supervision of Soviet properties abroad, which was at that time called Gusims.

Later in 1948 Merkolov was forgiven by Stalin and was appointed to a littler higher post, Minister of State Control, which is a secondarily-important ministry in the Soviet state apparatus.

As a consequence of this shuffle, the relationship between Abakumov and Beria became very tense and Beria tried constantly to undermine Abakumov's position. At this time Beria was Deputy Chairman of the Council of Ministers of the USSR and while his main responsibility was for atomic energy affairs, he was also still responsible for all internal security.

I had known Abakumov since 1943 when I entered this organization--in other words, the MGB.

Despite Abakumov's strong start, he did not last long as the head of MGB. In 1951 Abakumov was arrested by order of Stalin at the instigation of Beria, who had prepared the case against Abakumov, collecting compromising material on him.

Mr. Morris. May I break in there, Mr. Rastvorov, and ask:

It seems from what you say, then, that Abakumov was eliminated because of opposition from Beria?

Mr. Rastvorov. Yes.

Mr. Morris. And that he was not executed along with Beria?

Mr. Rastvorov. No. He was arrested by Beria before Beria himself got into trouble -- I estimate it was in 1951, three years earlier.

He was arrested because of his alleged social crimes, one of which was the charge of unlawful accumulation of several million rubles worth of property in Germany, and other personal crimes.

Mr. Morris. That was the formal charge against him?

Mr. Rastvorov. Yes.

Mr. Morris. Therefore, the Soviet explanation of Mr. Wallenberg's death is to your knowledge false?

Mr. Rastvorov. Yes.

Mr. Morris. Will you finish your story on Abakumov into which I broke?

Mr. Rastvorov. Yes. After Abakumov's arrest, Beria hired back all the old Merkolov crowd, including Merkolov himself. Abakumov was put in jail in Moscow, in a jail reserved for VIP's; not until three years later was he tried. Then the old charges of bad conduct and decadent private life gave way to a new, obviously ridiculous one; that he was one of the participants in the Beria plot. This of course was impossible.

Abakumov's trial was secret. He merely disappeared. Abakumov's case unquestionably parallels those of the six whose sentencing has just been announced.

Mr. Morris. Mr. Rastvorov, then the Soviet explanation of the Wallenberg death contains material falsehoods?

Mr. Rastvorov. The Soviet's explanation of the death of Raoul Wallenberg represents a misstatement of facts from the beginning to the end:

In the first place, when Wallenberg was arrested, Gen. Abakumov was not the Minister of MGB, and the responsibility at that time must have fallen on General Merkolov who was the head of MGB. In connection with this it should be known that Merkolov and Abakumov were enemies and therefore it

would be wrong to assume that Abakumov had reason to cover the crimes of his predecessor.

My experience permits me to say that all acts of MVD insofar as arrests of foreigners are concerned could be accomplished only with the permission of the leaders of the Soviet government, and particularly with the consent of former minister of Foreign Affairs, V. Molotov. In this connection it would be worth while to mention known to me the following facts: (1) in 1947, the Soviet counter-intelligence service recruited an employee of the American Embassy in Moscow, A. Bukar, and this operation was possible only with the approval of the Foreign Office. (2) In 1948, the same counter-intelligence service, in order to create an unfavorable opinion among its own people and the people of the free world about spy activities of Western diplomats, created an incident involving a British Attache who was arrested presumably taking pictures of military installations in the Moscow area. This more or less small incident, according to my knowledge was possible also only with the permission of the Foreign Office. These facts clearly indicate the responsibility, not only of the MVD, but directly of the Soviet government. It is ridiculous to believe that the Soviet government took 12 years to find records in connection with the case of the Swedish diplomat Wallenberg. Again, on the basis of my own knowledge, the Soviet government operates in a very efficient manner when it comes to keeping records on such incidents as that of the Swedish diplomat. It is clear to me that no one else but the Soviet government was responsible at that particular time for the recruitment and kidnapping of foreigners for the purpose of obtaining intelligence information, for the recruitment of persons to work as spies, and for getting from these persons documents which the Soviet government needed to provide the means for illegal subversive activities in Democratic countries.

Furthermore, in cases of foreign personnel who fell into the hands of the Soviet government, if they failed to cooperate or provide the desired information, it was an accepted practice to refuse permission for such persons to return to their country. This was done obviously to keep such persons from revealing the ordeals they suffered at the hands of the Soviet Security organ.

The Soviet version of Abakumov's ultimate fate contradicts the time of Abakumov's arrest, trying to show that he was arrested as a supporter of Beria after the execution of Beria. In reality, Abakumov was arrested in 1951 by Stalin at the instigation of Beria because of his "social" crimes, which was the charge of unlawful accumulation of several million rubles worth of property in Germany, and other personal crimes. Beria prepared the case against

Abakumov after collecting the necessary compromising material, and later Beria recalled to his service all the former Merkolov crowd, including Merkolov himself.

Mr. Morris. Thank you.

(Whereupon, at 4:35 o'clock p.m., the hearing was adjourned, subject to the call of the Chairman).

#

I sitt memorandum den 6 februari 1957 har Sovjetunionens regering förklarat, att av dess utredningar rörande den svenske beskickningssekreteraren Raoul Wallenberg den slutsatsen bör dragas, att Wallenberg avled i ett fängelse i Moskva natten till den 17 juli 1947. Ansvar för den svenske diplomatens kvarhållande i fängelse och för de oriktiga uppgifter, som alltsedan den 18 augusti 1947 under en lång följd av år lämnats den svenska regeringen, lägges på de sovjetiska säkerhetsorganen och Sovjetunionens regering uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som har inträffat. Tillika meddelas, att den person i säkerhetstjänstens ledning, som varit den närmast ansvarige för övergreppet mot Wallenberg, har för grova brott dömts till döden och avrättats, ~~samt att chefen för fängelsets sanitetsavdelning, som av den närmast ansvarige instruerats att personligen ha tillsyn över Wallenberg, sedermera avlidit.~~

Den svenska regeringen och hela det svenska folket äro med rätta upprörda över vad som förekommit i denna sak. Om den sovjetiska säkerhetstjänsten kunnat handla så egenmäktigt, att den gjort ett neutralt lands diplomatiska tjänsteman till fänge och hållit honom i fängelse under 2½ år utan att rapportera därom till sovjetregeringen eller till utrikesministeriet, så är detta i och för sig ett förhållande för vilket sovjetregeringen icke kan avlasta sig ansvaret. Härtill kommer att så länge Wallenberg var internerad i ett fängelse i Moskva, sovjetregeringen icke kan ha varit ur stånd

att i anledning av de många démarcherna från svensk sida skaffa sig tillförlitliga upplysningar i saken ifall den hade verkställt de noggranna undersökningar, som den försäkrat svenska regeringen upprepade gånger att den företagit.

Det får i detta sammanhang erinras om att ambassadören Sohlman senast dagen före den som uppgivits för Raoul Wallenbergs död i Sovjetunionens utrikesministerium påminde om Wallenberg. Dessförinnan hade mer än sjutton svenska påminnelser gjorts i denna fråga i Moskva, efter det vice utrikesminister Dekanosov den 16 januari 1945 skriftligen meddelat den svenska beskickningen i Moskva, att Wallenberg ^{och ställdes under Sovjet-~~beskydd~~} påträffats, ~~och att åtgärder till skydd för honom och hans egendom hade vidtagits av de sovjetryska militärmyndigheterna.~~

Den svenska regeringen har svart att tro att all annan dokumentation rörande Wallenbergs vistelse i sovjetiska fängelser än den rapport, som sovjetregeringen anser det finns grund betrakta som hänförande sig till Raoul Wallenberg ~~och som omnämnes i Sovjetregeringens memorandum~~ och vars värde som bevismaterial ~~synes~~ för anses osäkert, skulle vara helt utplånad. Den förväntar därför att, om nytt material framkommer i Sovjetunionen, som kan klarlägga de sovjetiska myndigheternas behandling av Wallenberg, detta ofördröjligen delgives det svenska utrikesministerdepartementet. Å sin sida förbehåller sig den svenska regeringen att begära kompletterande upplysningar från Sovjetunionens regering, och förut-

sätter att det ytterligare material rörande Wallenberg, som av den svenska regeringen bedömes vara av betydelse för fortsatta undersökningar i Sovjetunionen förutsättningslöst och i nära samarbete med den svenska regeringen, därest denna skulle hemställa härom, kommer att prövas i syfte ~~att undanröja det tvivel på Sovjetunionens regerings~~ ~~uppriktiga vilja att definitivt~~ bringa ljus över en fråga, som tyvärr sedan mer än tio år för närmast berörda parter utgjort och alltjämt utgör en fruktansvärd ovisshet och till vars skingrande den svenska opinionen och den svenska regeringen alltjämt räknar, ^{med} att Sovjetunionens regering energiskt och helhjärtat kommer att bidra.

Förslag till

frågor som böra upptagas med Sovjetunionens regering med anledning av dess memorandum den 6 februari 1947 rörande Raoul Wallenberg.

(Först bör emellertid statspolisens fackman av tekniska skäl konsulteras.)

1. I betraktande av att de sovjetryska säkerhetsorganen under en följd av år lämnat oriktiga uppgifter om Wallenberg, vilket sovjetregeringen anser otvivelaktigt, synes det icke kunna uteslutas, att det enda påträffade dokumentet i ett eller annat syfte fabricerats av dessa organ. Efter samråd med svensk kriminalteknisk expertis bör övervägas om ett översändande av originaldokumentet bör begäras för att försöka fastställa dess äkthet.
2. Därest dokumentet entydigt kan fastställas som äkta, bör undersökas om det är ett utplanterat vilseledande spår eller om det hänför sig till en annan person.
3. En fråga torde kunna ställas, om i vilka olika fängelser efterspaningar bedrivits.
4. Den i det svenska materialet omnämnde ungrarn Wilmos Langfelder torde kunna efterfrågas dels av humanitära skäl, dels för att en släkting till honom begärt svensk medverkan till efterforskningar, dels därför att hans öde kan belysa Wallenberg. Dessutom har i sovjetiska memorandum sagts att Wallenberg arresterats "jämte andra personer". Avses härmed Langfelder?
5. Scheuer torde kunna efterfrågas som en motfråga

till ryssarnas i maj 1956 om samme person.

6. Roedel och Loyda torde ävenledes böra efter-
^{hågas}forskas, då det torde ligga i båda länders intresse
att erfarä så mycket som möjligt kring omständig-
heterna ^{kring} ~~XX~~ Wallenbergs fångenskap.

I betraktande av att de
svjerska säkerhetsorganen,

~~lämnat enbart~~ ~~att~~ ~~en~~ ~~från~~
~~folk~~ ~~för~~ ~~en~~ ~~svjerska~~ ~~organen~~ ~~lämnat~~
~~olovligt~~ under en följd
~~hand~~ av lämnat oriktiga upp-
gifter om Wallenberg & synes

icke kunna uteläsa att
det påträffade dokumentet
är ett annat syfte ^{att} ^{visar} ^{hög} ^{grad}
fabrikerats av dessa organ, kanske
i syfte att lämna utse-
levande spår såsom Wallen-
berg. Det ~~måste~~ ^{är} ^{en} ^{del} ^{av} ^{den} ^{svjerska}
utomordentligt anmärknings-
värt att det enda påträffade

~~familjöriga~~ ~~document~~ de Grijch'ska kung-
ligheterna, trots de lönbringar
och ingående undersökningarna,
icke lyckats finna några
som helst andra dokument,
eller vittnesmål, än detta
~~document~~ & en uppgif-
tning om Wallenberg,
~~familjöriga~~ som det enda
påhittade dokumentet
innehåller ^{exakta} uppgifter om
på vilket sätt, när och
var Wallenberg avlöst.
Den fruktbara tanke upp-
ställningen är därför mer

vid det varit möjligt för
de svenska myndigheterna
att genom skriftliga
undersökning fastställa
~~den~~ ~~högsta~~ ~~och~~ ~~lägsta~~ ~~punkterna~~ för dokumentets
uppgående samt konstatera
hurvida den angivne
A. L. Lindström ^(och) ~~egenhändig~~
undertecknat dokumentet.
Den svenska regeringen
~~skulle~~ konstatera om uppgif-
terna på dessa punkter. Om
dokumentets äkthet kom

• vid tiden för dokumentets utställning
 varit beslutat som chef för ^{huvud} ~~huvud~~ ~~huvud~~

[illegible][illegible]

P2 ^{Sen I}
(Sista datum) 13/2 1957

Den 10 mars 1956 överlämnades av hr Undén till hr Rodionov en note, vari förklarades, att full bevisning förelåg om W:s omhändertagande av sovjetiska myndigheter och om hans fångenskap i Sovjetunionen. Svenska regeringen ansåge alla förutsättningar föreligga för att W. skulle kunna spåras och återsändas till Sverige.

Vid samtal i samband med överlämnandet utlovade hr Undén, att föreliggande bevismaterial så småningom skulle ställas till sovjetregeringens disposition samt att hr Erlander hade för avsikt att under sitt besök i Moskva ta upp frågan om W. Hr Jarring, som komme att medfölja honom, kunde vara sovj. vederbörande behjälplig vid genomgång av bevismaterial.

I note den 19 mars 1956 förklara de sovjetiska utrikesministeriet, att det vore omöjligt att såsom tillfyllesgörande och på något vis trovärdiga godtaga "några slags vittnesmål om Wallenberg från krigsförbrytare" samt bekräftade utrikesministeriet att tidigare förklaringar att Wallenberg icke funnes på Sovjetunionens territorium vore uttömmande och slutgiltiga. Ministeriet hade intet att tillägga.

Den 21 mars 1956 informerade hr Sohlman enligt instruktion hr Gribanov, att hr Erlander hade för avsikt att under sitt planerade besök i Moskva med hr Bulganin upptaga bl.a. frågan om Wallenberg. Samma dag överlämnade hr Jarring till hr Rodionov en PM innehållande de tre huvudfrågor hr Erlander ämnade diskutera. W-frågan nämndes i punkt tre.

Den 8 mars 1956 uppsöktes finske amb.sekreteraren i Ankara Å.Frey av sovj. amb.rådet Erzine därstädes, med vilken Frey i aug. 1955 berört W-frågans skadliga inverkan på de svensk-sovjetiska förbindelserna. Erzine, som nyligen återkommit från en längre tids besök i Moskva, förklarade sig med myndigheterna där ha tagit upp frågan om W:s återsändande. De sovjetiska myndigheterna hade till en början ställt sig föga förstående men senare förklarat, att de var inställda på att göra sitt bästa för att återfinna W. och återsända honom. E. hade sagt att hr Erlander borde taga upp denna fråga vid sitt besök i Moskva.

I ett den 15 mars 1956 daterat och till Frey överlämnat brev bekräftade Erzine vad han tidigare meddelat. ("It would be worth while for the Swedish Prime Minister to inquire about Mr. Wallenberg during his visit to Moscow, but you understand this is very preliminary and my own inquiries must in no case be mentioned by Mr. Erlander because I did it quite unofficially")

Under sitt samtal med Frey had Erzine antytt, att han visste att W. varit i Sovjetunionen. Han hade dock icke vågat sätta på papper, att han kände till W:s vistelse i SU. Erzine hade i samband med överlämnandet av brevet framhållit att om hr Erlander toge upp saken i Moskva, komme han att få ett sanningsenligt svar, även om det skulle vara negativt.

När statsministern vid sitt besök i Moskva i mars 1956 upptog W-frågan vid samtal med Bulganin, Chrustjov o. Molotov, uttrycktes från sovj.sida förvåning över att denna fråga upptogs. Efter påtryckning förklarade sig ryssarna villiga mottaga materialet. Den 30 mars 1956 överlämnades detsamma av hr Hedlund till Molotov. Den sistnämnde ställde därvid tre frågor:

1. Hade dokumenten icke tidigare överlämnats till sovj.myndighet och vore de alltså helt nya (svar: ja)
2. Från vilken tidpunkt förfogade vi över dessa utsagor? (svar: huvudsakligen från sommaren och hösten 1955).
3. Hur länge ansåg vi att Wallenberg kunde ha suttit i fängelse i Moskva? (svar: under flera år). Närmare precisering begärdes, varvid svarades att av dokumenten framginge att han måste ha befunnit sig där till 1947 eller 1948.

Den 3 april 1956 kallades hr Hedlund till Molotov, vilken inledningsvis förklarade att man å sovj.sida icke hade något att tillägga i saken. Sovj.regeringen hade dock med anledning av nya materialet uppdragit till vederbörande myndighet att noggrant studera detsamma. Resultatet skulle därefter meddelas sv.regeringen.

Den 4 maj 1956 hemställde Rodionov hos Excellensen att få del av evt kompletterande material. (Särskilt uppgifter ang. Scheuer, samt noggrant signalement å W-berg jämte fotografi av denne).

Den 12 maj 1956 överlämnades till Rodionov en utsaga av Hofstetter, W-bergs signalement jte tre fotografier. Man förklarade att det vore okänt för UD var Scheuer befunne sig, samt hemställde, att Tamvelius, vilken enligt återvända fångar, sutte inne med viktiga upplysningar i W-ärendet, måtte utlämnas till Sverige.

Efter Erlanders besök i Moskva hade Erzine frågat Frey, om han visste, vilket intryck ryssarnas svar gjort i Sverige. F. svarat, att man ej varit nöjd med vad som förevarit. E. hade sagt att saken nu befunne sig i goda händer i Moskva. E. hade dock bett si chef, Podsarob, att telegrafa ra till Moskva, att något mås göras i W-bergärendet. Sådant tel. hade enligt E. också avsänts.

Den 10 juli 1956 meddelade Ilitjev Sohlman, att Tamvelius komme att erhålla utresevisering. Sovj.myndigheterna hörde honom nu och verkställde av hans uttalanden föranledda undersökningar. (Tamvelius har efter hemkomsten till Sverige förklarat, att han aldrig av sovjetiska myndigheter blivit utfrågad om W-berg.)

Den 14 juli 1956 förklarade Rodionov vid besök hos kab.sekr., att vederb.sovj.organ företog detaljerad granskning av W-materialet. Fr. svensk sida underströks betydelsen av snabbt svar.

Den 20 juli 1956 fördes liknande samtal mellan Ilitchev o. Sohlman.

Den 30 augusti 1956 underströks Petri vid samtal med Kusnetsov W-frågans vikt.

Den 3 september 1956 framförde kab.sekr.påminnelse till Rodionov.

Den 27 september 1956 överlämnade Petri till Zaharov aide-mémoire med påminnelse och understrykande av ärendets vikt. Zaharov förklarade sig tro undersökningen inom kort slutförd.

I juni 1956 ombads Frey via Engzell-Seppälä kontakta Erzine. Tillfälle erbjöd sig för Frey att tala om W-berg, eftersom E. själv kom till Frey och visade artikel ur "News Week", enligt vilken påstods att W. vore död sedan 1953 och att ryssarna kände till detta. Frey hade understrukt det otillfredsställande i att ryssarna ej kunde ge besked. E. sade sig vilja omkring den 15 juli genom nytt telegram till Moskva efterhöra om ingenting hänt. Frey i sitt brev till Seppälä sagt, att han mer och mer fått uppfattningen W. redan vore död. Han hade någon gång tyckt sig förstå, att E. vore av samma åsikt. Dock hade E. vid något tillfälle litet förargad sagt, att man måste förstå att det tar tid att leta rätt på en person bland alla Sovjetunionens fångar.)

Enligt Frey hade Erzine på sin förfrågan i Moskva fått till svar, att några spår ej påträffats. E. skulle ha frågat i Moskva, om svaret kunde anses slutgiltigt och om han kunde meddela Frey detta. Moskva hade svarat E., att sovj.regeringen ännu ej önskade avgiva slutgiltigt negativt svar. Enligt E. hade sovj.regeringen utsträckt sina efterforskningar "utomlands". På Freys förfrågan förklarade E. att det beklagligtvis vore sannolikt att W. avlidit.

Den 27 september 1956 lämnade F.Ankara; Erzine hade vid avskedet förklarat, att han samma dag fått telegram från Moskva att undersökningarna alltjämt påginge. Frey skulle få ny kontaktman i H-fors.

Den 7 november 1956 approcherades F. av sovj.amb.tjänstemannen i H-fors, Vladimirov. Denne meddelade undersökningarna alltjämt fortsattes. Svar skulle lämnas även om W-berg avlidit eller försvunnit, o. samtliga detaljer i samband härmed skulle utlämnas. Ryssen meddelat, att i Moskva

Den 17 november 1956 överlämnade Sohlman ny aide-mémoire till Zaharov. Zaharov förklarade undersökningarna ännu ej avslutade; man hade förhört alla personer som kunde haft att göra med saken. Kompletterande materialet, särskilt fotona, hade varit till god hjälp.

Den 11 december 1956 underströk kab.sekr. vid samtal med Modionov ånyo frågans stora betydelse och vikten av ett skyndsamt svar.

Den 20 december 1956 erinrade Sohlman vid besök hos Zaharov om nödvändigheten av ett snart och tillfredsställande svar.

Den 6 februari 1957 sovjetisk "dödförklaring".

funnes en stab eller byrå, som enbart hade till uppgift undersöka W-frågan.

Vid samtal i UD den 16 november 1956 förklarade hr A.Lundberg för Frey, att denne, eftersom Vladimirov tydligen handlade på direktiv, till ryssen skulle framhålla, att man å svensk sida vore synnerligen intresserade av ett svar, och att man i Sverige vore fullt övertygad om att W-berg hamnat i rysk fångenskap.

Den 21 december 1958 meddelade Frey Engzell, att Vladimirov ett par gånger kontaktat Frey. Första gången hade han intet att säga. Den 20 december hade han ånyo kontaktat Frey. Han hade inget särskilt besked men var ovanligt positiv. När Frey sagt honom, att han (V.) ju trodde, att W. ej mer var i livet, ville ryssen ej direkt vara med därom. Han sade dock intet om motsatsen. Han lät förstå att humanitära synpunkter ej betydde mycket för Moskva. Att W. tillhörde känd familj vore mer att ta fasta på. Ryssen hade starkt framhållit, att han skulle vara tacksam för några nya argument från Sverige. Ryssen undrade, om Frey trodde det vara möjligt att man under hand kunde diskutera ett ryskt förslag till svar innan det officiellt framfördes. Frey svarat, att han säkert trodde detta skulle vara möjligt. Ryssen hade betonat att man var angelägen å rysk sida att ha en alldeles icke-officiell kontakt i frågan.

Den 18 januari 1956 förklarade Åström, för Frey, att man å sv.sida knappast hade möjlighet gå in på underhandsdiskussioner med ryssarna om deras svar. Man hoppades å sv.sida på ett sanningsenligt och uttömmande svar snarast möjligt. Vad än svaret ginge ut på borde man å rysk sida beakta, att ytterligare dröjsmål i sig utgjorde en negativ faktor.

Den 13 februari 1957 berörde sovj. chargé d'affaires Lounkov W-frågan med hr Bergström. Han beklagade och förklarade, att vad som sagts "måste motsvara sanningen", varför de av Tänzer i Berlin lämnade uppgifterna "måste vara osanna". Hr Lounkov förklarade att det vore nödvändigt att i denna sak ådagalägga "beaucoup de prudence". (Tänzers redogörelse för sittesammanträffande med W-berg i ett Moskva-fängelse hösten 1949 publicerad i tysk press den 9.2.57.)

Sovjetiska "dödsförklaringen":

Tamvelius - (förråde vi genom vårt intresse för denne, att vi inte visste var W-berg befann sig?

~~XXXXXXXX~~

~~XXXXXXXX~~

(Iljitjev förklarade 10.juli 1956 att sovj.myndigheter hörde Tamvelius och verkställda av hans uttalanden föranledda undersökningar. Tamvelius har dock enligt egen utsaga aldrig blivit utfrågad av sovjetiska myndigheter om W-berg. Tyder det på att sovj.myndigheter hade fullt klart för sig W-s öde?)

Scheuer

Fotona Zacharov förklarat 17.11.56 för Sohlman, att kompletterande materialet, särskilt fotona, varit till god hjälp vid de sovj.undersökningarna. Var det foto av W-berg på Smolteovs lapp??

Tidsfråga Molotov frågade, hur länge vi ansåg att W-berg kunde ha suttit i fängelse i SU. Det framginge av dokumenten att han måste ha befunnit sig där till 1947 eller 1948. Hade man å rysk sida redan diskuterat ~~xxxxxxx~~ datering av "dödsattester

MID förd bakom ljuset av NKVD

Semenovs "slip of tongue" 26.2.55 - W-berg-affären betecknades som kriminalaffär. Hur kunde S. tala om W-berg som MVD-fånge, om han icke visste att denne anklagats för spioneri och befunnit (befann) sig i SU?

Hur kunde Erzine antyda att visste att W befunnit sig i Sovjetunionen. (Före Erlanders besök iSU)

~~xxx~~ Erzine hade bett sovj.ambassadören i Ankara, Podsarob, telegrafera i W-bergärendet till Moskva. Går både Erzine och Podsarob bakom ryggen på MID.

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN
Raoul Wallenberg
tel.3 B.8.2.57

P & Sm 1-10-1
Tel Aviv den 11 februari 1957.
Nr. 44
R 18

4 bil.i
4 ex.

Inlämnat
Svea
10.1.57

Pr.

54 44
P 2 Sm I

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

De israeliska tidningarna återgävo fredagen den 8 denna månad Reuter-meddelandet om Sovjetregeringens svar beträffande Raoul Wallenberg på framträdande plats. Den mest spridda morgontidningen, den icke partibundna men allmänt liberala "Ha'aretz" hade därtill fogat här i
./.
översättning närslutna skildring av Wallenbergs verksamhet, och igår hade zionistpartiets "Haboker" jämväl i
./.
översättning bifogade artikel angående hjälpkaktionerna i Budapest och Wallenbergs försvinnande.

Den officiella uppgiften att Wallenberg avlidit i sovjetiskt fängelse har åter aktualiserat mycken judisk tacksamhet för hans insatser i Budapest. Generalsekreteraren i israeliska utrikesministeriet, Dr. Walter Eytan,
./.
sände mig omedelbart här i avskrift närslutna handbrev, vari han ber, att israeliska vederbörandes djupa deltagande måtte framföras till svenska regeringen, svenska folket och till familjen Wallenberg. Svensk-israeliska
./.
föreningen har sänt jämväl i avskrift närslutna telegram samt i en åminnelseannons i "Jerusalem Post" uttryckt sin djupa sorg vid nyheten om Raoul Wallenbergs död och

TA 11.2.57 44/1

därvid fogat följande ord:

"His warm-hearted initiative, courage and indefatigable rescue efforts will be a lasting inspiration to all men of goodwill and his name will always symbolize the ties of human brotherhood between the people of Sweden and Israel."

Östen Lundborg

Haaretz den 8.2. 1957.

• RYSSLAND MEDDELAR SVERIGE ATT WALLENBERG AVLIDIT I SOVJETRYSKT
FÄNGELSE.

WALLENBERGS VERKSAMHET (HAARETZKORRESPONDENT)

Raoul Wallenberg var en känd svensk affärsman, son till en av de finaste familjerna i Sverige, som av egen fri vilja reste till Ungern för att där rädda de människor som han kunde rädda. Denna mission var en följd av Amerikas hänvändelse till Sverige, som under andra världskriget var neutralt. Detta ägde rum 1944 under tiden då de ungerska judarna förintades. Wallenberg knöts till svenska beskickningen i Budapest i särskilt uppdrag och blev inom kort en räddande ängel. Han skaffade speciella svenska identitetskort åt över 10.000 judar som på så sätt kom under svenska beskickningens skydd och inväntade hemresan till hemlandet Sverige. Betydelsen av hans verksamhet kan bäst förstås därav, att före Wallenbergs ankomst till Budapest blott 649 judar hade räddats. I hans ögon voro alla medel som tjänade räddningsaktionen tillåtna. Hans sjätte sinne sade honom alltid när hans hjälp behövdes. En gång blev han underrättad om att en stor sändning av judar väntade på stationen för att skickas till förintelselägren i Auschwitz. Omedelbart inställde han sig där och började gräla på den nazityske officeren, som var ansvarig för denna aktion, och frågade honom hur han hade vågat röra vid de judarna som stodo under svenskt beskydd. Efteråt ropade han högt att alla innehavare av svenska identitetskort skulle framträda. När endast ett tiotal kom fram upprepade han sin order på ett annat sätt nämligen: "alla innehavare av svenska identitetskort skrivna på ungerska skall träda fram". Då omringade hundratals judar den "räddande ängeln" och visade fram olika papper bl. a. skattsedlar, kvitton etc. alla skrivna på ungerska. Om storleken av hans verksamhet vittnar att han mot slutet av andra världskriget sysselsatte ej mindre än 600 personer i denna sin räddningsaktion.

UTAN RÄDSLÄ.

I hans ansträngningar att rädda judar, kände Wallenberg ingen rädsla. Två gånger försökte man mörda honom utan att lyckas. Han vägrade att lämna Budapest så länge det fanns fara för judarnas liv. Sista gången han sågs i livet var när han åtföljd av två sovjetryska officerare reste till Debreczen för att där sammanträffa med en hög sovjetrisk officer i syfte att rädda judarna. Därifrån försvann alla spår av honom tills det nu meddelats att han avlidit i sovjetiskt fängelse. Det visar sig numera att Wallenberg på grund av sin räddningsaktion blev misstänkt att ha varit agent för den sionistiska organisationen och en imperialistisk spion. Från fångar som återvände från Ryssland blev man underrättad om att Wallenberg hade hållits i olika fängelser. Alla som hade kommit i beröring med honom blevo sedan utskickade till fjärran orter i Sibirien och fingo ej heller lämna Ryssland efter sin befrielse. Det finns en mycket intressant omständighet som blev känd genom Wallenbergs medfångar, nämligen att de sovjetryska myndigheter placerade den tyske SS-mannen Rodel, som hade varit Himmlers medhjälpare och som ledde förintelseaktionen mot judarna i Budapest i samma cell som Wallenberg satt i. Rodel utlovades många lättnader på villkor att han skulle lyckas få ur Wallenberg bekännelsen om hans sionistiska mission. De ständiga striderna mellan de två männen blev ett stort problem för de sovjetiska myndigheterna. De ville ha Wallenberg att bekänna sig till sionismen och de ville ha Rodel att bekänna sig till nazismen. Men de lyckades aldrig få ut någon bekännelse från någon av dem. Rodel blev till slut dömd till döden och Wallenberg blev dömd till livstid i ett sovjetiskt fängelse. Det är en tragisk historia som visar på den stora uthålligheten som krävdes för att kunna rädda andra människor under de svåraste förhållanden.

Haboker den 10.2.1957.

Efter 12 år har Wallenbergsgåtan lösts.

Slutligen lyfte Sovjetryssland på ridån för den hemlighet som varat i 12 år. I juli 1944 reste en herre från Berlin till Budapest. Han bevarade i sin väska en lista över alla judar och antinazister. Hans namn var Raoul Wallenberg och hans uppgift var att övertyga Amiral Horthy, som var regent i Ungern, att motsätta sig utvisningen av judar. När han väl anlände till Ungern utspelades en strid mellan honom, som var Kung Gustafs representant, och Himlers representant. Wallenberg ordnade svenska identitetskort åt många judar som möjliggjorde deras flykt från Ungern. Wallenberg hyrde 32 stora hus åt sina skyddslingar och detta område blev ett exterritoriellt område. Tillsammans med Röda Korsets hus blev det liksom ett internationellt ghetto, som härbärgade över 80.000 judar. När Horthy avgick och ersattes med Zalashy förvärrades situationen. Stora transporter av utvisade judar lämnade Budapest för att möta döden. Wallenberg brukade ordna både kläder och skodon liksom mat och medicin åt dem. Efter kriget reste staden Budapest en minneste åt honom och uppkallade en gata efter honom. I slutet av december 1944 intågade sovjetryska armén i Budapest. Wallenberg kontaktade i januari 1945 den sovjetryske kommendanten i Budapest, marskalk Malinowski, i svenske ministrernas namn. Wallenberg reste till Debreczen, som då var Malinowskis residens, för att diskutera frågan angående de kvarlevande judarnas öde i ghettot. Efter tre dagar återvände Wallenberg till sitt kontor, åtföljd av rysk bevakning och meddelade sina tjänstemän att han var tvungen att ånyo resa till Debreczen. Han tillade att han ej visste om han nu reste som gäst eller fånge. Den 14 januari 1945 meddelade den ryska kommandaturen att Wallenberg hade arresterats. Den 17 januari meddelade det sovjetryska utrikesministeriet till svenska beskickningen i Moskva att Wallenberg befann sig under ryskt beskydd och fru Kolontay, som då var

rysk ambassadör i Stockholm, meddelade Wallenbergs mor, att han befann sig vid god hälsa men därefter försvann alla spår om honom. Professor Einstein tillsammans med Prof. Martin Buber i Jerusalem föreslog att tilldele Wallenberg Nobels fredspris. Inget svar därom emottogs. Alla svenska ansträngningar för att taga reda på Wallenbergs öde misslyckades. 1946 blev svenske ambassadören i Moskva emottagen av Stalin och vid detta tillfälle försökte han igen höra sig för om Wallenbergs öde, men fick inget tillfredställande svar. Endast en yppade ryssarna sanningen om Wallenberg: judarnas räd-dare fann sin död i ryskt fängelse.

Ministry for Foreign Affairs,
Jerusalem, Israel.

Bil. 3 tit' E. 1. 1 Tel Aviv =
skr. nr. 44 den. 11.2.57
8.2.1957. P2 Eytan

Dear Mr. Lundborg,

May I say how horrified we were this morning to hear the news about Raoul Wallenberg? The cynicism of the Soviet announcement, after ten whole years, is as horrifying as the tragedy of the man himself.

I should like to convey to you the expression of our deep sympathy with the Swedish Government and people, as well as with the Wallenberg family, coupled with our undying thankfulness for all that Raoul Wallenberg did for the Jews of Hungary under Nazi persecution. His deeds will never be forgotten. His death and the circumstances of it constitute one of the great tragedies of our time.

Yours sincerely,

u/ Walter Eytan. ✓

Avskrift

Bil. 4..... till Besöks i Tel Aviv =
skr. nr 44 den 11.2.57
8.2.1957.

P2 Ben I

HIS EXCELLENCY ÖSTEN LUNDBORG ROAYL SWEDISH LEGATION MAPU
STREET TEL AVIV.

Please accept for your Government on our behalf and behalf
our association heartfelt condolences at news of Raoul Wal-
lenbergs death stop His memory will forever be grateful
cherished by Israells people and whole Jewish nation.

Mr. and Mrs. Horowitz

Dr. and Mrs. Ernst Nebenzahl.

ISRAEL ASSOCIATION FOR FRIENDSHIP WITH SWEDEN.

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

samtal med Johann Rossmann

D. fall rumin

Ark lagr 59/101 15/2

Wien den 11 februari 1957.

Nr 101. 1 bil.

R 18. Strängt förtroligt.

Rosch-
Stalger-

14257
Hbr Jörsahl

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt insända en promemoria över
samtal med Johann Rossmann angående dennes sammanträffande
med Frank Olmody Pošn och general Mikösch under fången-
skapen i Sovjetunionen.

Per Anger

Per Anger.

637

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

P.M.

angående samtal den 9 februari med Johann Rossmann.

Johann Rossmann, Winkelstrasse 15, Kapfenberg, anställd hos Böhler-verken.

Rossmann verkade icke vara särskilt intelligent och syntes ganska lättsuggererad. Han kunde icke minnas några cellnummer och var mycket tveksam om data, varför flertalet tidsangivelser i det följande måste betraktas som osäkra. Hans utsagor, t.ex. om utseendet av sjukhuset i Butirka, voro ofta orediga och först efter lång detalj-utfrågning kunde jag få fram de rätta fakta. Han gav sällan några informationer spontant utan jag fick plocka de flesta sakupplysningarna ur honom.

Rossmann häktades av ryssarna i Kapfenberg den 10 maj 1945 såsom misstänkt för att ha tillhört den tyska varulvorganisationen. Huruvida denna anklagelse var riktig meddelade han mig icke men antydde, att han varit ivrig nazist. Han satt i fängelser i Graz, Bruck a.d. Mur och slutligen i St. Pölten, där han av ryska militärdomstolen dömdes till 10 års straffarbete enligt § 58/9-10. I oktober 1945 fördes han till Lemberg och därifrån i slutet av november samma år till lägret Molotövska. På hösten 1948 kom han till Potmar och i juni 1951 till Verchne-Uralsk. Från ungefär den 15 maj 1953 till den 8 juli befann han sig i Butirka, där han undergick en operation över vänstra ögat, och återfördes därefter till Verchne-Uralsk. I maj 1954 fördes han via Wladimir, där han satt en dag, till Potmar, dit han anlände den 20 maj. Där frigavs han och återvände till Österrike.

Från Verchne-Uralsk fördes han till Butirka tillsammans med Franz Posh, som var magsjuk, och båda sattes i en cell i andra våningen i sjukhuset. Detta sjukhus var inrymt i en rund byggnad på Butirkas fängelseområde, vilken under tsartiden varit en kyrka men ombyggts till fängelse. (Även Posh

har talat om denna kyrkobyggnad, men på grund av min okunskap om Butirka har jag tidigare missförstått honom.) Rossmann förklarade först att cellerna voro ordnade i cirklar utmed husets vägg, men efter närmare förhör framkom, att cellerna lågo i fyrkant. Byggnaden bestod av bottenvåning och fyra våningar. Till att börja med delade Posh och Rossmann en cell i andra våningen (alltså två trappor upp). Efter ungefär 4-5 dagar fördes Rossmann till en annan cell i samma våning, där han den 25 maj undergick sin operation. Efter 3-4 veckor fördes han så upp till en cell i fjärde (översta) våningen, där han återträffade Posh, som tydligen suttit där ett par dagar. Efter mycket frågande fick jag fram, att denna cell låg i ett hörn. Mitt emot var ett tvätttrum beläget. De två sutto ungefär en eller två veckor ensamma tillsammans, varefter en tysk general infördes dit. Efter mycket sökande i sitt minne fick Rossmann fram att denne general hette Mikosch. Han kunde endast beskriva Mikosch som stor och kraftig. Han trodde att Mikosch tillfångatagits vid Stalingrad och visste med säkerhet att hans hustru bodde i Kupferdreh bei Essen i Tyskland. Generalen led av en svår blåssjukdom och hade ett sår med ett rör som stäck ut ur buken. Mikosch hade rönt samma behandling som andra fångar, även vad förplägnaden beträffar.

Sedan Rossmann, Mikosch och Posh varit tillsammans i cellen cirka tre dagar erfor man på något sätt, hur visste Rossmann inte, att en fånge i en cell längre bort i korridoren var "ausgestorben". Några timmar senare överfördes Posh tydligen till denna cell. Rossmann hade hört hur Posh en lång stund skrek av raseri och hysteri över att bliva lämnad ensam. Sedan dess hade Rossmann icke sett Posh. Rossmann själv fördes efter ytterligare ungefär tre veckor tillbaka till Verchne-Uralsk, men kände icke till att Posh också återförts dit.

Rossmann visste icke vilka fångar som befunnit sig i de övriga 8-10 cellerna i samma korridor. Att Mikosch skulle ha berättat om någon annan fånge var uteslutet redan därigenom att denne ju kommit till Rossmanns cell i Butirka direkt från ett läger utanför Moskva. Det hände visserligen att man kunde tala några ord med fångvaktarna men aldrig om medfångar. Att upprätthålla knackningsförbindelser med granncellerna var ytterst farligt. Fångarna voro strängt bevakade och upptäckt

bestraffades med "Kerker".

Fångarna fingo två gånger om dagen gå till toaletten och en gång om dagen promenera i rastgården och därvid kunde man givetvis observera speciella förhållanden i granncellerna, exempelvis om en dörr stod öppen och en cell var tom. Möjligen var det Mikosch som på detta sätt hade fått kännedom om att en fånge i korridoren var "ausgestorben". Rossmann hade emellertid själv aldrig iakttagit något särskilt på detta sätt. Efter mycket frågande fick jag fram, att Mikosch och Rossmann varit i sporadisk knackningsförbindelse med granncellen (där, enligt Posh, Wallenberg skulle ha suttit). Rossmann kunde emellertid icke erinra sig vad som därvid framkommit. Han hade ett dunkelt intryck av att grannen varit en ryss.

Det faller genast i ögonen att Posh och Rossmanns berättelser i fråga om vistelsen i Butirka strider mot varandra på väsentliga punkter. Posh påstår att han i maj 1953 kom till Lubljanka och i augusti till Butirka. Rossmann däremot, att han och Posh tillsammans fördes från Verchne-Uralsk direkt till Butirka i maj 1953. Posh påstår att han först satt ensam med Mikosch (Mikesch?) och att Rossmann kom dit först när Posh lämnade. Rossmann säger att han och Posh först voro tillsammans i översta våningen och att Mikosch senare förenade sig med dem. Med stort eftertryck försäkrade slutligen Rossmann att Mikosch icke kunde ha vetat vilka som satt i granncellerna. Även om vissa skiljaktigheter måhända kunna bortförklaras kvarstår, att någon av de två ljuger.

Jag nämnde några vanliga svenska namn för att se om Rossmann kände till Wallenberg. Han reagerade emellertid icke för exempelvis namnen Wallberg och Walden. Han hade dagen innan i en österrikisk tidning läst att en svensk "minister" skulle ha dött i rysk fångenskap, men han hade icke lagt dennes namn på minnet, trots att detta meddelats i den österrikiska pressen.

Otursamt nog nämnde jag också namnet Andersson. För detta fastnade Rossmann genast och omtalade att en man vid detta namn varit cellspion i Verchne-Uralsk. På direkta frågor blev han emellertid osäker om namnet var Anders eller Andersson. Han kände icke till dennes nationalitet men han kunde däremot säga, att en ung student från Wien vid namn Schloßnickl suttit tillsammans med denne.

Även Rossmann varnade bestämt för Posh som kunde vara en

farlig agent. Posh hade vid två olika tillfällen i Butirka från cellen kallats till fängelseledningen. Han påstod att han hade förhörts om någon smuggelhistoria i Tjeckoslovakien, men detta trodde icke Rossmann på. Posh torde i stället ha varit cellspion. Vidare hade Posh berättat de mest fantastiska historier om sig själv. Rossmann erinrade sig ärrät på Posh' arm och ville minnas, att Posh påstått att detta var förorsakat av en skada han ådragit sig då han som stridsflygare blivit nedskjuten. Posh hade varit mycket nazistisk och Rossmann höll därför för otroligt att han skulle vara av judisk härkomst.

Jag bad Rossmann att nämna namnet på några av sina medfångar i Verchne-Uralsk. Därav framgick, att han tydligen icke ansetts vara någon betydande person. Det enda för oss mera kända namnet var doktor Bernert (509 B 9.8.1955). I övrigt mindes han, att Steltzer suttit i Verchne-Uralsk men erinrade sig icke namnet på några andra utländska generaler eller diplomater.

Wien den 11 februari 1957.

Erik Braunerhielm

ROYAL SWEDISH EMBASSY
WASHINGTON 8, D. C.

Sovjets besked om Wallen-
berg i amerikansk press.

Washington den 8 februari 1957.

P 2

bil.

Bil. blaut
"Tillnäs Stign" 1 Ua

13/2

Wallenberg

162
13.2 57
Ind. Gr. Ind. I
P 2 Su

Herr Byråchef,

I anslutning till tel. 24 B 8.2.57. om publici-
teten i amerikansk press kring det ryska beskedet om
Raoul Wallenberg översändes härmed klipp ur följande
tidningar av idag: New York Times, Washington Post,
New York Herald Tribune och Chicago Daily Tribune.
Artiklarna innehålla knappast några andra kommentarer
än dem som påpekats i vårt telegram. I den mån det
ryska beskedet kommer att behandlas på någon ledar-
eller kolumnistspalt skall jag tillåta mig återkomma.

Med vänlig hälsning
Hug Lindgren

Byråchefen Sven Backlund,
Utrikesdepartementet.

PASTORSÄMBETET

i Lärbro och Hellvi

Postadress Lärbro
Tel. Lärbro 25

INK. UTRIKES DEP.		
D. No 218 1286		
1 3 FEB. 1957		
AVD.	GR.	R.
P	2	Em

Till Kungl. Utrikesdepartementet,
Avdelningen, som handlägger ärendet Raoul Wallenberg

Med anledning av bil. notis ur Sv. Dagbladet den 8 febr. 1957, ville jag härmed meddela följande, därest detsamma kan vara av intresse.

I sagda notis förekommer namnet Löjtnant Hengstenberg tysk löjtnant. Vid krigets slutskede flydde från Balticum något hundratal personer tillhörande tyska krigsmakten och omhändertogs på Gotland, närmast med förläggning på Lärbro krigssjukhus. Den 15 maj 1945 jordfäste jag 4 st. militärer av olika grad och den 29 maj ytterligare 2 st. underofficerare. Vid båda dessa tillfällen paraderade en hedersvakt, uttagen bland de här internerade. Dessa stod under befäl av en Löjtnant Hengstenberg, som också kom att flyende från Balticum. Han föreföll att vara någon sorts samlande person i förläggningen och fullgjorde uppgifter såsom en förbindelseofficer med förläggningsmyndighet. Vederbörandes förnamn orinnar jag mig inte, men han återfinnas i utlänningskommissionens eller de militärmyndigheters ruklor, som upprättades för dessa flyktingar. Efter genomgångsläger repatrierades dessa flyktingar hemlandet.

Lärbro den 11 febr. 1957

vördsamt

Georg Coldemo
(Georg Coldemo)
Kyrkoherde.

Vi anklagades bägge för spioneri för USA

Raoul Wallenbergs chaufför, ingenjör Langfelder, lämnade en meddelande på Lefortovskaja-fängelset en skildring av hur det gick till när Wallenberg och han greps av ryssarna. Enligt medfångnen, en tysk telegrafist vid namn Ernst Huber, berättade Langfelder följande:

Sedan de ryska trupperna besatt Moskva önskade Wallenberg komma i kontakt med den sovjetryska överkommendanten för att utverka skydd för honom. Wallenberg och Langfelder var i väg ensamma i en bil. Skottet på väg pågick ännu för fullt på gatorna så de kunde endast långsamt komma framåt och de måste här och där komma sig i olika hus. Senare blev de hjälpte av några sovjetryska soldater, vilka tvingade dem stiga ur bilen. Till slut med bildäcken skars sönder.

Wallenberg legitimerade sig och fordonet blev i stället överlämnade till NKVD och blev i stället inspärade en kortare tid i provisoriskt NKVD-fängelse i Budapest. De fördes därefter under bevakning av en rysk officer och fyra soldater per järnväg genom Rumänien till Moskva. Bl. a. fick de under ett uppehåll på stationen i Jasi tillåtelse att gå av tåget en stund och besöka restauranten Luther.

I Budapest blev de i Moskva för den 12 januari 1946, dömd till 10 års fängelse för spioneri för USA.

betrakta sig som fångar utan de var blott tagna i skyddshäkte. I Moskva hade man bl. a. visat dem den underjordiska järnvägen och de hade gått till fots till Ljublanskafängelset. Där hade man skilt Wallenberg och Langfelder från varandra. Sedan dess hade Langfelder inte sett Wallenberg.

Man anklagade Langfelder för spionage för amerikansk — eller möjlig engelsk — räkning. I dessa anklagelser innefattades också Wallenberg. Någon tid senare överfördes Langfelder till Lefortovskajafängelset.

Under tre eller fyra dagar var Langfelder och jag ensamma, säger Huber. Därefter kom en tysk löjtnant Hengstenberg, vars fader, såvitt jag kan erinra mig, hade varit tysk konsul i Moskva. På natten mellan den 30 april och den 1 maj överfördes Hengstenberg och jag från Lefortovskajafängelset till Butyrskajafängelset, där skildes vi från varandra i början av augusti. I Butyrskajafängelset blev jag

Den är en modell till det planerade Wallenbergsmonument.

Svensken skrev till Stalin 1946

Under svenskens vistelse på Lefortovskajafängelset diskuterade fångarna, enligt vad en av dem berättar, Wallenbergs fall genom knacknirspråk. Dessa förbindelser användes till stor del för att sätta upp en skrivelse på franska. I denna återopade sig Wallenberg på sin diplomatiska status och hemställde om att bli förhörd. Skrivelsen hade Wallenberg, säger vittnet, riktat till Stalin sommaren 1946 med begäran att bli satt i tillfälle att uppta förbindelser med svenska beskickningen i Moskva. Wallenberg fick efter någon tid ett meddelande, som bekräftade avsaknaden av hans ansökan.

Finländsk delegation besöker Indien

HELSINGFORS. En finländsk goodwill-delegation skall i början av mars resa till Indien på ett två veckors besök på inbjudan av indiska regeringen. Upplyser Uusi Suomi. Chef för delegationen, som skall bestå av fem medlemmar, blir statssekreterare Leo Tuominen. De fyra övriga delegationsmedlemmarna skall representera träförädlingsindustrin, metallindustrin och den övriga hemmamarknadsindustrin.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

bitr. Avdelningschefen

20.

16.2.57

a f.f.k. till

t.f. ch.d'aff: Petri, Moskva. nr 2

/u/ Åström

234

Exp. m. k. 20.2.57 av

Förtroligt.

Antas till Södra ... P.M.

Vid ett besök, som chargé d'affaires Lounkov idag avlade hos mig för att diskutera svensk-ryska besöksfrågor, tog han mot slutet av samtalet, med hänvisning till något som stått i Expressen, själv upp Wallenberg-svaret. Han sade, att sovjetregeringen talat "ur sitt hjärta" i denna sak och att vad som hänt var fruktansvärt. Man hade ju också beklagat. Man måste utgå från att, då undersökningen tagit så lång tid, vad som sagts "måste motsvara sanningen", varför de i dagarna av en viss Tänzer i Berlin lämnade uppgifterna "måste vara osanna". Hr Lounkov slutade med att - med visst eftertryck - säga, att det vore nödvändigt att i denna sak ådagalägga "beaucoup de prudence".

Jag gjorde ingen kommentar till vad Lounkov yttrade utom att jag på hans tydligt menande fråga, om jag dryftat Wallenberg-saken med ambassadör Sohlman - som han för övrigt råkat på väg in till mig - svarade, att denna tragiska fråga självfallet i dessa dagar i mycket hög grad uppfyllde oss.

Stockholm den 13 februari 1957.

R. Hichens Bergström

638a

13/2 57

Förtroligt.

P.M.

M Vid ett besök, som chargé d'affaires Lounkov idag avlade hos mig för att diskutera svensk-ryska besöksfrågor, tog han mot slutet av samtalet, med hänvisning till något som stått i Expressen, själv upp Wallenberg-svaret. Han sade, att sovjetregeringen talat "ur sitt hjärta" i denna sak och att vad som hänt var fruktansvärt. Man hade ju också beklagat. Man måste utgå från att, då undersökningen tagit så lång tid, vad som sagts "måste motsvara sanningen", varför de i dagarna av en viss Tänzer i Berlin lämnade uppgifterna "måste vara osanna". Hr Lounkov slutade med att - med visst eftertryck - säga, att det vore nödvändigt att i denna sak ådagalägga "beaucoup de prudence".

Jag gjorde ingen kommentar till vad Lounkov yttrade utom att jag på hans tydligt menande fråga, om jag dryftat Wallenberg-saken med ambassadör Sohlman - som han för övrigt råkat på väg in till mig - svarade, att denna tragiska fråga självfallet i dessa dagar i mycket hög grad uppfyllde oss.

Stockholm den 13 februari 1957.

R. Hichens Bergström

Lorentzen/AVS

Telegram

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Sjöbergsutredningen

25.2.57
P.M. Edman

Proh

Pol.

STOCKHOLM 13.2.57 19		
N:o 2	CHIFFER	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P.	GR. 2	MAL. Eu I

G. Svensk
Hamburg

Edert l. Kan generalen möjligen heta Mikesch.
med o. i stället för Mikesch. Hans hustru skall
vara bosatt Kupferdreh bei Essen. Benäget tela.
Cabinet

Rep. d. 13/2 kl. 18.25 af.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till —

» 3 » —

» 4 » —

Chiffertelegram (Bud)

Från Wien

Avsändt den Teléx 19 kl.

Inkom den 14/2 1957 kl. 1825

Utskrivet i 4 ex. Deffa är originalet.

Dnr	57:B	14
Avd.	Gr.	Mål.
P	2	Su ^I

Pol.

14

För Lorentzon. Kreisky meddelat, att österrikiska vederbörande icke ha minsta spår av Marek efter 1947.

Anger

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till —

» 3 » *Lund* —

» 4 » *2*

Chiffertelegram (BUD)

Från HAMBURG

Avsänd den 14 / 2 19 57 kl. 1128

Inkom den 14 / 2 19 57 kl. 1200

Utskrivet i 3 ex. Detta är originalet.

Dnr	<i>22:13</i>	<i>2</i>
Avd.	<i>P</i>	<i>2</i>
Gr.	<i>2</i>	<i>Eu I</i>
Mål.		

Prsh

14.2.57
Ch. & Wien

14.2.57
Hbr. Jöns

25.2.57
P.M. Thulin

2.

Ja

Edert chiffer 2.

18.2. Vollenberg

Generallöjtnant Hans Mikesch den 7 januari 1898 i

Kattowitz, frigiven den 8 oktober 1955, bosatt Essen-Kupferdreh
an den Friedhoefen 1953.

Ekblad

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

145
Berlin den 11 februari 1957.

R 18

1 bil.

Strängt förtroligt.

1 ex Brevet

Broder,

Härmed ber jag få överlämna en P.M. angående förhör
med tyske medborgaren Hans Tänzer angående Raoul Wallen-
berg.

Din tillgivne

Hugo Tamm
(Hugo Tamm)

Utrikesrådet Åström,
Utrikesdepartementet.

639

Strängt förtrolig.

2 bil.

P.M.

På kvällen den 8 dennes uppringdes jag av Expressens härvarande korrespondent, D. Winter, som meddelade att han just hade besök av en tysk Heimkehrer, som satt sig i förbindelse med honom med anledning av uppgifter i tyska pressen angående den ryska noten om Raoul Wallenbergs fränfalle. Winter tillad att hans sagesman uppgav sig ha råkat Wallenberg under krigsfångenskap i Sovjetunionen. Anledningen till att han kontakta Winter vore närmast den, att hans hustru vore anställd i redaktionen i "Berliner Morgenpost", med vilken Winter hade nära förbindelse. Jag bad Winter framföra till vederbörande, att jag gärna önskade, att han snarast möjligt infunne sig på generalkonsulatet för att meddela oss, vad han visste i saken. Han inställde sig nästa dag kl. 12, varvid följande upplysningar framkom.

Om sig själv uppgav min interlokutör att hans namn var Hans Tänzer, född den 10.11.1920 i Berlin och till yrket pressfotograf ("Bildberichterstatte"). Som legitimation företedde han ett "Heimkehrercertifikat". Han hade tillfångatagits av ryssarna den 16 maj 1945 i Tjeckoslovakien där han arbetat som krigskorrespondent, dömts till döden för spionage men sedermera benådats till 25 års straffarbete. Han hade förts till Sovjetunionen och vistats i olika läger, bl.a. 1947 i Krasnigorsk i ett s.k. generalsläger, där ett antal högre officerare, diplomater och intellektuella befunno sig. Lägre hade upplösts i november 1949 varvid fångarna, omkring 350 personer, förts till Moskva. För egen del hade han placerats i Lefortovskafängelset. Kort efter sin ankomst dit hade han hämtats till förhör, som varat ungefär 6 timmar. Efter förhöret fördes han ej tillbaka till sin förutvarande cell utan till en extra cell, en "transitcell", i vilken ett 60-tal fångar befunno sig i avvaktan på vidare transport. Det övervägande flertalet voro ryssar av typen mördare, förbrytare och banditer, ej politiska fångar. Kort efter T:s inträde i cellen kom en man fram till honom, som talade tyska rätt väl men med något bruten "weich" accent och frågade T., om han var tysk. På T:s jakande svar sade mannen, att han var svensk samt att han sut

640

tit i ensam cell under flera år. På svenskens uppmaning drogo sig båda tillbaka i ett hörn till en någorlunda avskild plats, där de kunde förhållandevis ostört samtala. T. frågade sin medfånge, hur det var möjligt, att han såsom svensk befunno sig i rysk fångenskap, enär Sverige ej tagit del i kriget mot Sovjetunionen utan förblivit neutralt. Svensken berättade, att han varit anställd i Budapest på svenska legationen utan att närmare angiva sin ställning därstädes. Efter ryssarnas ockupation av Budapest hade han ställt sig under ryskt beskydd och bortförts till Sovjetunionen samt anklagats och dömts för spionage. Anledningen därför hade ej preciserats. Möjligen stode det i samband med att han haft vissa listor med sig. Han hade ej haft någon möjlighet att komma i förbindelse med sin beskickning eller någon utomstående. Ryssarna hade ej ens accepterat hans uppgift, att han vore svensk medborgare. Han uttryckte sin glädje över att se en tysk men yttrade samtidigt, att han hade intrycket att ryssarna ämnade borttransportera honom ("verschleppen") till något läger. T. erinrade sig ej huruvida svensken nämnt hur länge han varit i Lefortovskaja. Han hade sagt, att han tidigare befunnit sig i Ljubljankafängelset. Samtalet varade ungefär en halvtimme och rörde sig i övrigt i huvudsak generellt om vederbörandes fängelseerfarenheter, varvid svensken berättade, att han utstått svåra förhör och bl.a. varit föremål för misshandel. Några vidare detaljer från konversationen erinrade sig ej T. De båda männen hade separerats till följd av en måltidspaus och därefter ej haft tillfälle att återknyta någon kontakt. Transportkontingenten, inkluderande svensken, hade, efter vad T. kunnat inhämta, samma dag vidarebefordrats till Vorkuta.

På min fråga hur svensken såg ut beskrev T. honom såsom relativt ung, eventuellt något över 40 år, 176-178 cm. lång, mörkt hår på hjässan som dock var avrakat på huvudets nedre del. Han verkade avmagrad men vid ^{tämligen} ~~normalt~~ god fysisk och andlig vigör. Han hade under samtalet nämnt sitt namn, vilket T. dock ej särskilt lagt på minnet. ^{Vederbörande} ~~Han~~ hade varit iklädd transportkläder.

Efter att ha läst tidningsartiklar i den västberlinska pressen häromdagen om den senaste sovjetnoten till Sverige, att Raoul Wallenberg dött under 1947, igenkände Tänzer sin

./.

tidigare sagesmans porträtt i tidningen "B.Z." av den 8.2.57, vilket foto härjämte bifogas. T. framhöll eftertryckligt att han bestämt kände igen den beskrivna personen från detta foto, däremot hade han ej känt igen honom på ett annat foto i en annan västberlinsk tidning, "Der Abend" 8.2.57, vilket jämväl bifogas. T. framhöll i detta sammanhang, att han såsom yrkesexpert å fotografering och bilder hade stor erfarenhet att fastställa identitet mellan personer som han sett och fotografier av dessa. Han hade ej tidigare ansett sig böra lämna meddelande om sitt sammanträffande med svensken, då han under tioårig vistelse i olika fångläger träffat så många fångar, att det säkerligen skulle tagit honom flera månader att gå omkring och relatera sina erfarenheter och upplevelser. Han föreföll med hänsyn till sin kännedom om sovjetiska metoder angelägen om att hans namn ej offentliggjordes, vilket jag lovade framföra till Sverige. Tyvärr har namnet till följd av någon pressindiskretion redan publicerats.

T. tror för sin del ej på, att Wallenberg vore död. Han påpekade i detta sammanhang att det vore ytterst sällsynt, enligt vad han hört och erfarit, att fångar avlida i fånglägren, därest de ej ledo av någon särskilt svår sjukdom. När någon avled i ett fångläger, obducerades liket omedelbart, varefter tre läkare måste skriva under dödsattesten jämte lägerchefen och vederbörande kommissarie. Rapport här- om måste inom 24 timmar sändas till centralregistret i Moskva. På tal om att Wallenberg skulle lidit av tuberkulos genmälde T., att klimatet i Vorkuta vore ytterst hälsosamt för lungorna.

Berlin den 9 februari 1957.

P.S. För ordning skull vill jag tillägga, att ett med 76 Gk 9.2.57 insänt klipp ur "Berliner Morgenpost" av den 9.2 innehåller en summarisk redogörelse för Tänzers sammanträffande med Raoul Wallenberg.

DS

Der „Engel von Budapest“ starb in Moskau

MOSKAU HAT IHN AUF DEM GEWISSEN: Raoul Wallenberg, der „Engel von Budapest“.

Foto: B.Z.

Stockholm, 8. Febr. BZ

Nach vielen Jahren des Schweigens hat der Kreml gestern zugegeben: Raoul Wallenberg ist tot. Der junge schwedische Diplomat, dessen Schicksal seit zwölf Jahren die gesamte westliche Welt bewegt, ist im berüchtigten Moskauer Lubjanka-Gefängnis gestorben. Er starb — das jedenfalls behauptete die Sowjetunion gestern in einer Note an die schwedische Regierung — schon am 17. Juli 1947. Angeblich an einem „Herzinfarkt“. Gestern, fast zehn Jahre nach seinem Tode, hat der Kreml sein Verbrechen an dem Mann zugegeben, dem unzählige Menschen ihr Leben verdanken, dem man den Ehrentitel „Engel von Budapest“ gegeben hatte. Wie nicht anders zu erwarten war, waschen die Machthaber in Moskau — Chruschtschew, Bulganin und Genossen — ihre Hände in Unschuld: sie behaupten, schuldig sei der frühere sowjetische Geheimdienstchef Abakumow, der inzwischen selbst liquidiert wurde. Er habe Raoul Wallenberg widerrechtlich im Gefängnis festgehalten und seinen Tod auch gegenüber der sowjetischen Regierung verschwiegen. „Mit dem Ausdruck des Bedauerns“ teilte Moskau den Tod Wallenbergs mit. Aber alle Ausflüchte vor der Weltöffentlichkeit werden vergebens sein: schuldig an diesem Verbrechen ist das sowjetische System, egal ob es von Bulganin oder Stalin repräsentiert wird.

Raoul Wallenberg — wer ist dieser Mann? Bis zu jenem Frühlingstage des Jahres 1944, an dem er in einer verschossenen Windjacke in Budapest auftauchte, kannten ihn nur wenige Menschen. Und nur wenige wußten von der gefährlichen Mission, mit der der schwedische König den 32jährigen Diplomaten betraut hatte. Offiziell galt Wallenberg lediglich als dritter Sekretär der schwedischen Gesandtschaft in Budapest.

Für die 200 000 ungarischen Juden, die bis zum Tage seines Eintreffens der Verschickung in den Tod entgangen waren, wurde er aber zum legendären Helden und Retter vor den Mordkommandos der SS.

Der Retter

In seinem „Diplomatengepäck“, das aus zwei großen Rucksäcken bestand, hatte er neben einem dicken Bündel Dollarnoten auch eine streng vertrauliche Liste mit Namen von Personen, die von den Nazis verfolgt wurden und die er mit schwedischen „Schutzpässen“ versorgen sollte.

Immer, wenn ein neuer Transport von Verfolgten auf dem Bahnhof zusammengetrieben wurde, tauchte der junge schwedische Diplomat auf. Unter den Augen der verblühten SS-Wachmannschaften holte er unzählige Todeskandidaten aus den Zügen.

Am 23. Januar 1945 erschienen die ersten sowjetischen Truppen

in der ungarischen Hauptstadt. Nur ein ausländischer Diplomat brachte damals den Mut auf, in der Stadt zu bleiben: Raoul Wallenberg. Er legitimierte sich als diplomatischer Vertreter Schwedens. Er verlangte sowjetischen Schutz. Man versprach, seine Bitte zu erfüllen. Aber dieser Schutz sah merkwürdig aus. Er wurde verhaftet.

49 Noten

In Schweden hat man ihn niemals vergessen. Nicht weniger als 49 Noten hat die schwedische Regierung allein seit 1952 an die Sowjetunion gesandt, um über das Schicksal des Verschwundenen Klarheit zu bekommen.

Aber der Kreml schwieg. Die sowjetischen Machthaber schwiegen oder sie behaupteten, Wallenberg sei von der Gestapo erschossen, aus russischem Gewahrsam entflohen oder den sowjetischen Stellen völlig unbekannt.

Im November 1956 richtete die schwedische Regierung ein Ultimatum an Moskau: Schweden droh-

te der Sowjetunion mit Gewaltmaßnahmen. Endlich — nach dieser unmißverständlichen Aufforderung — hat sich der Kreml bereit gefunden, die Wahrheit zu sagen. Zehn Jahre zu spät.

Der Abend

Freitag, 8. Februar 1957

Opfer des Systems

Der Abend — "...erkämpft das Menschenrecht." So singen die Kommunisten noch heute, die sowjetischen besonders laut. Und nach allem, was die Welt von ihnen schon erlebt hat, ist auch nicht zu erwarten, daß ihnen dieser verlogene Gesang jetzt nach dem Fall Raoul Wallenberg im Halse steckenbleibt. Was bei allen anständigen Menschen mit heller Empörung und tiefem Abscheu aufgenommen wurde, ist für sie sicher auch diesmal nur ein kleiner „Fehler beim Aufbau des Sozialismus“. Es geht ja nur um ein Menschenleben, „nun gut...“

Fast genau zwölf Jahre ist es her, seit der junge schwedische Diplomat den „Bannerträgern des Menschenrechts“ in die Hände fiel. Der Mann, den man den „Engel von Budapest“ genannt hat, weil er unter Einsatz seines Lebens im letzten Jahr der anderen großen Verbrechens-Herrschaft unseres Jahrhunderts, der nazistischen, in Ungarn Tausende verfolgteter Juden vor den Todeskommandos der SS rettete.

„Wir haben Wallenberg unter unseren Schutz genommen“, lautete die erste Auskunft der Sowjets auf die schwedischen Erkundigungen nach seinem Verbleib. Bald darauf wußte Moskau nichts mehr von ihm. Jahr um Jahr leugnete der Kreml eisern, daß Wallenberg sich in seiner Gewalt befinde. Nacheinander wurden abwechselnd die Ungarn und die Deutschen beschuldigt, Wallenberg umgebracht zu haben.

Allein seit 1952 schickten die Schweden 49 Noten nach Moskau um das Schicksal dieses Opfers der Menschlichkeit aufzuklären.

Jetzt, nachdem man aus Stockholm mit ernsten Konsequenzen gedroht hatte, kam die Antwort. Jetzt plötzlich will man die Aufzeichnung eines Gefängnisarztes gefunden haben, wonach Wallenberg 1947 im

Wallenberg

berüchtigten Moskauer Ljubanka-Gefängnis an „Herzinfarkt“ gestorben sei (Wallenberg war damals 36 Jahre alt). Und nun war der inzwischen hingerichtete Sowjet-

minister für die Staatssicherheit, Abakumow, ganz allein an allem schuld...

In der freien Welt wird man den Sowjets von dieser Darstellung kein Wort glauben. Wo so etwas geschehen kann, ist nicht ein Mann schuld, sondern das ganze auf Terror und Brutalität aufgebaute System. Das hat selbst Tito, der es schließlich wissen muß, dem Kreml bescheinigt. Die flauen Entschuldigungen, die man jetzt aus Moskau hört, zählen nichts. Und welche „Glaubwürdigkeit“ die Sowjets nun noch in all den ungezählten Fällen anderer „Verschollener“ beanspruchen können, mögen sie sich selbst ausrechnen.

T

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET

14/2

Berlin den 12 februari 1957.

Strängt förtroligt. 1 bil.

Mulle

25.2.57
a+b f.k. lid
Thulin (H-sip)
u/Åström

Broder,

./.

Härmed översändes i anslutning till meddelande i
särskild ordning en P.M. angående samtal med Direktor
Oehlschlager, Suchdienst, Berlin angående Horst Theodor
Mulle.

Till tillgivne
Hugo Tamm
(Hugo Tamm)

Sekreteraren Lorentzon,
Utrikesdepartementet.

SA

Strängt förtrolig.

P.M.

Samtal med Direktor Oehlschläger, DRK, Suchdienst Berlin,
den 9 februari 1957.

Horst Theodor M u l l e, född den 11 juni 1917 i Essen an der Ruhr, överlämnades tillsammans med en grupp andra fångar den 17 oktober 1956 av ryska konsulatet i Östberlin till Auswärtiges Amt, Dienststelle Berlin, som sedan överlämnade gruppen till Röda Korset. Mulle och hans medfångar hade kommit med "Entlassungstransport nr E 12650" från lägret Bukowo 5110-48 till Berlin. Mulle flög samma dag vidare till genomgångslägret i Friedland. Mulle hade på Oehlschlägers direkta fråga nämnt, att han hade upplysningar angående Wallenberg. Med hänsyn till att tiden var knapp nämndes inga detaljer i samband med Mulles kännedom om Wallenberg, utan Oehlschläger tog sedermera kontakt med Mulle brevledes till Västtyskland. Enligt Oehlschläger hade Mulle icke vistats på fri fot under de timmar han uppehöll sig i Berlin. Formaliteterna före avresan till Friedland hade tagit hela denna tidrymd i anspråk.

Enligt Röda Korsets anteckningar var Mulle från den 10 oktober 1937 till krigsslutet Oberfeldwebel bei Jachtgeschwarte nr 112 in Landau bei Isar. Han häktades av ryssarna den 7 oktober 1950 i Semmering bei Wien, där han var verksam som journalist. Den 9 juni 1951 dömdes han i Baden bei Wien "durch Fernurteil" till femton års vistelse i arbetsläger i Ryssland, enligt uppgift för spioneri. Från den 30 augusti 1955 till frigivandet var Mulle "als Postschreiber bei DRK bekannt".

Mulle vistades under fångenskapen i följande läger:

7.10.50 - 15.7.51 Untersuchungshaft Baden/Wien
21.9.51 - 10.10.55 Alexandrowsk/Irkutsk 5110-51
10.10.55 - 10.1.56 Irkutsk
30.1.56 - 20.2.56 Gorki
24.2.56 - 22.9.56 Wladimir
24.9.56 - 15.10.56 Bukowo

Berlin den 11 februari 1957.

Lorentzon/AVS

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

sjöborgsutredningen

STOCKHOLM 14.2.57 19		
N:o 8✓	CHIFFER	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

25.2.57

P.M. Thulin

Prsk.

Pol.

g

Svensk

Wien

Prime Edert 11 tertio. Vederbörande heter generallöjtnant/ Hans Mikosch
född 7 januari 1898 i Kattowitz, frigiven den 8 oktober
1955, bosatt Essen-Kupferdreh an den Friedhoefen 1953.
Han höres genom beskickningen i Bonn.

Secundo Har österrikiska vederbörande kunnat lämna
några ytterligare upplysningar om Marek eder skrivelse
308/1954.

Cabinet

telg. 14/2 kl 1750 HS

Lorentzon/AVS

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

sjöborgsutredningen

25.2.57
a f.r. h
Thulin (H-stpl)
" / Ruvn

Posh

STOCKHOLM		19
Stockholm den 14 februari 1957.		
Sträng: ~~Örtroligt~~ .		3 bil. BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Bröder,

Såsom framgår av i avskrift bifogade skrivelser nr 61 från beskickningen i Wien den 29 januari 1957 jämte bilagor, nr 87 den 5 februari 1957 jämte bilaga samt nr 101 den 11 februari 1957, ävenledes jämte bilaga, har en ungersk flykting vid namn Frank Olmody Posh, som tidigare vistats i sovjetrisk fångenskap, för omkring en månad sedan flytt till Österrike och där för beskickningen i Wien lämnat vissa uppgifter om Wallenberg. Som framgår av bilagorna har beskickningen mycket noggrant sökt kontrollera Posh' uppgifter. Ett led i kontrollen är att av den av Posh omnämnde generalmajoren Mikesch söka erhålla bekräftelse på Posh' uppgifter. Genom generalkonsulatet i Hamburg har vi erfarit, att Mikesch torde vara identisk med generallöjtnanten Hans Mikosch, (ej Mikesch), född den 7 januari 1895 i Kattowitz, frigiven den 8 oktober 1955 och bosatt i Essen-Kupferdreh, An den Friedhofen 1953. Det vore synnerligen angeläget att så snart sig göra låter besöka Mikosch och så detaljerat som möjligt låta honom berättat allt han vet om Posh och eventuellt om Wallenberg.

Fullföljandet av det i vårt meddelande i särskild ordning den 8 februari 1957 omnämnda ärendet bör emellertid ha prioritet.

/Sverker Åström/

Ambassadören Jödahl,
B o n n .

P.S. Vi är medvetna om att vi orsakar Din beskickning mycket besvär med dessa ting. Emellertid är vi angelägna att t.v. - trots ryska svaret - inte släppa taget. A

Jap m. kewis
16.2.57

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till —

» 3 » —

» 4 » —

Chiffertelegram (BUD)

Från Moskva

Avsant den 15 / 2 19 57 kl. 1521

Inkom den 15 / 2 19 57 kl. 1440

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr		37: B	88
Avd.	Gr.	Mål.	
P	2	En I	

20.

En

88

Pol.

1/2
In

En österrikisk kollega uppger att även yngre krigsfångar ofta av sovjetmyndigheterna angivits ha avlidit i miokardinfarkt. Enligt en tysk kollega, som själv varit lägerfånge här, förekom miokardinfarkt ofta även bland yngre fångar på grund av deras av olika umbäranden nedsatta allmänna hälsotillstånd.

Petri

16.2.57
Tel. Budapest

ORIGINAL TELEGRAM

n
cabinet sthlm
telegrafen sth

INK. UTRIKES DEPT		
D. No 12:A 19		
15 FEB. 1957		
AVD.	GR.	MAL
P	2	En I

1350/150

us271 sss budapest 28/26w 14/2 1915 etat via sverigeradio

cabinet stockholm

19 aero gaengse tidningsuppgifter om sovjetiskt svar och
svensk regeringsreaktion noerande raoul wallenberg riktiga
och uttoemmande fraagan foeranledd av intresset paa wallenbergs
verksamhetsort
rynell

coll 1350/150 19
telegrafen sth
cabinet sthlm

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

med klipp om Raoul Wallenberg

Nr 53

P 2

15/2
\$ bil.

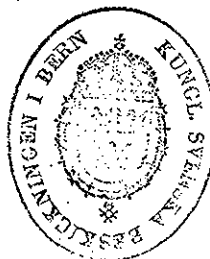
Loachon

INK. UTRIKES DEPT		
D. No 6		53
15-FEB-1957		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Eu I

Överlämnas av beskickningen i Bern till
Utrikesdepartementets Pressbyrå för kännedom.

Bern den 11 februari 1957.

Schweden von der Antwort im Fall Wallenberg nicht befriedigt

Tel. unseres Korrespondenten

wb. Kopenhagen, 8. Februar.

Der auf die wiederholten schwedischen Anfragen während der letzten zwölf Jahre nach dem im Januar 1945 von der Roten Armee in Budapest verhafteten schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg, der damals 34 Jahre alt war, jetzt endlich vom Vizeaußenminister Gromyko erteilte Bescheid, Wallenberg sei am 17. Juli 1947 in einer Zelle des Ljublianka-Gefängnisses an einem Herzschlag gestorben, wird in Schweden allgemein als absolut unbefriedigend bezeichnet.

In einem Stockholmer Regierungskommentar heißt es, man müsse mit Bedauern feststellen, daß die sowjetische Antwort weder über die Gründe für Wallenbergs Verhaftung, noch über sein Schicksal in den folgenden Jahren Aufschluß gebe.

Man nimmt deshalb an, daß Außenminister Udden die Sowjetunion um die Angabe weiterer Einzelheiten ersuchen werde.

Die führende liberale Zeitung «Dagens Nyheter» kritisiert die russische Antwort mit ungewöhnlicher Schärfe. Es sei möglich, daß die russischen Angaben richtig seien, aber die Sowjetführer hätten wiederholt bewiesen, daß sie ebenso oft lügen wie sie die Wahrheit sprechen, und das sei möglicherweise auch jetzt der Fall, um sich aus dieser Affäre ziehen zu können.

Die Richtigkeit der russischen Angaben wird vor allem deshalb angezweifelt, weil von den in der Sowjetnote genannten Personen sich niemand mehr am Leben befindet.

Der darin erwähnte Gefängnispartner Smolow ist im Mai 1953 gestorben und der frühere Minister für Staatssicherheit Abakumow, dessen «verbrecherische Tätigkeit» in der russischen Note die Schuld für Wallenbergs Verhaftung zugeschrieben wird, wurde 1954 als Anhänger Berias hingerichtet. Der schwedische Schriftsteller Philip, der sich die Aufklärung des Wallenberg Mysteriums zu seiner Lebensaufgabe gemacht hat, bezeichnet deshalb die russischen Angaben als freie Erfin-

dung. Aus den Aussagen der inzwischen freigelassenen Mitgefangenen gehe hervor, daß Wallenberg das Ljublianka-Gefängnis bereits zwei Jahre vor seinem angeblichen Todestag verlassen habe, und nach einem andern Moskauer Gefängnis gebracht worden sei. Die Russen hätten den 17. Juli 1947 vermutlich nur deshalb als Todestag gewählt, weil das der Sowjetregierung zur Verfügung gestellte amtliche schwedische Beweismaterial sich nicht über 1947 hinaus erstrecke.

Ein italienischer Journalist will Wallenberg noch 1950 gesehen haben

Rom, 8. Febr. (United Press) Der italienische Journalist Franco Trandafilo, der nach dem Eintreten Italiens in den Zweiten Weltkrieg mehrere Jahre in russischen Gefängnissen verbrachte, erklärte am Freitag in der Zeitung «Il Tempo», er habe im April 1950 mit Raoul Wallenberg die Zelle 172 im gefürchteten Gefängnis Ljublianka geteilt. «Es war ein blonder, bärtiger Mann, der sich selbst als Henri Tomsen ausgab und erklärte, er sei in Budapest im Jahre 1945 von den Russen verhaftet worden.» Bei diesem Tomsen habe es sich um Wallenberg gehandelt. Dies sei später eindeutig festgestellt worden.

Tomsen alias Wallenberg habe ihm erzählt, er sei von den Sowjets verhaftet worden, als er das russische Militärhauptquartier in Budapest besuchte, um darüber Bericht zu erstatten, daß er falsche schwedische Identifikationspapiere herausgegeben habe, um zahlreiche Juden und sogar sowjetische Staatsangehörige vor den Nationalsozialisten zu retten. Statt des erwarteten Dankes sei ihm jedoch eine Behandlung als Feind der Russen zuteil geworden. Nach einem mißglückten Fluchtversuch sei er in verschiedene Gefängnisse eingeliefert worden. Die Russen hätten von ihm das Geständnis verlangt, er habe als Spion im Dienste der Deutschen gearbeitet. Trandafilo stellte fest: «Ungefähr eine Woche nach der Einlieferung in die Zelle 172 wurde Tomsen fortgeführt. Ich habe von ihm nichts mehr gehört. Vor seinem Fortgang erklärte er mir, ich solle, wenn ich jemals entlassen würde, das schwedische Außenministerium in Stockholm über meine Anwesenheit in einem russischen Gefängnis informieren.»

Wallenberg starb angeblich an einem Herzschlag

*Kremation ohne Autopsie | Haftgrund «unbekannt» | Sündenbock Abakumow
Sowjetregierung «bedauert»*

Stockholm, 8. Februar. (United Press) Die Sowjetregierung hat, wie in der 5-Uhr-Morgenausgabe kurz gemeldet, das zwölfjährige Geheimnis um das Verschwinden des schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg mit der Mitteilung gelüftet, dass der Vermisste am 17. Juli 1947 im Moskauer Gefängnis Lubjanka gestorben sei.

Die Mitteilung wurde dem schwedischen Botschafter in Moskau von Vizeausenminister Gromyko überreicht.

Sie steht in direktem Widerspruch zu den Antworten der Sowjetregierung auf 15 formelle schriftliche und 34 Verbalnoten der schwedischen Regierung, die in den letzten zwölf Jahren nach Moskau übermittelt wurden, nachdem Wallenberg bei Kriegsende

in Budapest spurlos verschwunden

war. Der Kreml hatte immer wieder geantwortet, der schwedische Diplomat sei in der Sowjetunion gar nicht bekannt. Im vergangenen Jahr gaben die Sowjetführer dem schwedischen Ministerpräsidenten Tage Erlander anlässlich dessen Moskauer Besuches das Versprechen, weitere gründliche Nachforschungen im Falle Wallenberg zu veranlassen.

In der sowjetischen Mitteilung werden nun der sowjetische Sicherheitsdienst und dessen 1954 als «Komplize» Berias hingerichtete Leiter Abakumow dafür verantwortlich gemacht, dass Schweden mit derartigen Verzögerung die Wahrheit über den Fall Wallenberg erfährt. Der Note ist

ein Schreiben des damaligen Gefängnisarztes,

Smoltow, beigelegt, das, wie es in der Mitteilung heisst, «nach langen Nachforschungen in den Archiven des Gefängnisospitals gefunden» worden sei. Das an Abakumow adressierte Schreiben führt aus: «Ich berichte, dass der ihnen als Wallenberg bekannte Gefangene heute in seiner Zelle wahrscheinlich an den Folgen eines Herzschlages gestorben ist.» Smoltow fragte, ob eine Autopsie durchgeführt werden müsse. Neben dem Text steht eine Notiz Smoltows:

«Habe den Minister persönlich informiert, dass Kremation ohne Autopsie bestätigt worden ist.»

Die Sowjetnote führt aus, dass die Gefangenhaltung Wallenbergs und die falschen Berichte über seinen Verbleib das Ergebnis der «verbrecherischen Aktionen» Abakumows sei. Dieser sei anderer «ernster Verbrechen» wegen hingerichtet worden. Dr. Smoltow sei 1953 verschieden, weshalb man kaum weiteres Beweismaterial in dem Fall Wallenberg erwarten könne. Die Sowjetregierung sprach der schwedischen Regierung und den Verwandten Wallenbergs ihr tiefstes Bedauern aus.

Die sowjetische Mitteilung wurde seitens der

schwedischen Regierung mit starker Zurückhaltung aufgenommen. Eine Erklärung des Ausenministeriums wies darauf hin, dass der sowjetische Staatssicherheitsdienst falsche Informationen über den Fall Wallenberg geliefert habe, eine Tatsache, die nunmehr von der Sowjetregierung «aufrichtig bedauert» werde.

Die schwedische Regierung bedauere jedoch ihrerseits, dass die in der Mitteilung gelieferten Angaben äusserst mager seien.

Die Erklärung fügte hinzu: «Nichts wird über die Gründe der Inhaftierung Wallenbergs oder über sein Schicksal in den Jahren nach seiner Festnahme erklärt.» Die schwedische Regierung erwarte, dass die Sowjetregierung, wenn sie auf neues Material in diesem Fall stosse, sie unverzüglich davon in Kenntnis setze. In gut unterrichteten Kreisen wurde erklärt, dass der Fall Wallenberg, der im Ausenministerium 80 Dossiers füllt, für die schwedische Regierung noch nicht geschlossen sei.

Mit weiteren diplomatischen Schritten sei möglicherweise in absehbarer Zukunft zu rechnen.

Wallenberg, ein Stockholmer Architekt, wurde im Januar 1945 von russischen Offizieren in Budapest in Haft genommen. Er war dort als Legationssekretär mit diplomatischem Status der schwedischen Botschaft zugeteilt, um das von der schwedischen Regierung übernommene Hilfswerk für die Juden zu leiten. Als die Russen in Budapest einmarschierten, hielt sich Wallenberg in dem von der schwedischen Botschaft in Pest errichteten «Flüchtlingsdorf» auf. Man hörte nichts mehr von ihm, bis der damalige schwedische Botschafter in Moskau, Söderblom, die Mitteilung erhielt,

die sowjetischen Behörden hätten Schritte unternommen, um Wallenberg und dessen Eigentum zu schützen.

Dann folgte eine lange Periode der Stille, unterbrochen durch zahlreiche schwedische Anfragen nach dem Verbleib Wallenbergs, und die sowjetischen Antworten, dass alle zuständigen Organe mit der Nachforschung beschäftigt seien.

Im August 1947 überreichte der damalige Sowjetaussenminister Wyschinski der schwedischen Botschaft eine Note, in der es hiess, die Nachforschungen hätten ergeben, dass sich Wallenberg nicht in der Sowjetunion aufhalte und den sowjetischen Behörden unbekannt sei.

Die schwedische Regierung stellte jedoch ihre Nachforschungen nicht ein, und unter den Berichten von rund 1200 Personen, die aufgenommen wurden, befand sich die vereidigte Erklärung eines deutschen Heimkehrers, der Wallenberg im Lubjanka-Gefängnis gesehen hatte.

Der Blickfang

Der Fall Wallenberg, seit zwölf Jahren hängig, hat eine Erledigung gefunden, die an Zynismus und Unverfrorenheit ihresgleichen sucht, gleichzeitig auch erneut erweist, mit welcher Schamlosigkeit ein totalitäres System seine Machtmittel ohne Rücksicht auf diplomatische Gepflogenheiten und unter Missachtung des Rechts einsetzt.

Am 17. Juli 1947 ist der schwedische Diplomat, der 1945 beim Einzug der Russen in Budapest spurlos verschwand, im berüchtigten Lubjanka-Gefängnis, angeblich an einem Herzschlag, umgekommen. Im August desselben Jahres überreichte Wyschinski, damals Aussenminister der Sowjetunion, der schwedischen Botschaft eine Note, wonach Wallenberg den sowjetischen Behörden unbekannt sei und sich nicht in der Sowjetunion aufhalte. Nachforschungen hätten diesen Tatbestand ergeben.

Nachdem Ministerpräsident Erlander während seines letztjährigen Besuchs in Moskau erneut gründliche Nachforschungen verlangt hatte, bequémte sich nun Vizeaussenminister Gromyko dazu, der schwedischen Botschaft einen Teil der Wahrheit über das Verschwinden Wallenbergs mitzuteilen, mit dem Ausdruck des tiefsten Bedauerns.

An allem ist natürlich nur Stalin schuld; respektive seine Henker Beria und Abakumow werden als Sündenböcke genannt. Und da soll der Westen die «friedliche Koexistenz» und die «Destalinisierung» ernst nehmen!

Schweden betrachtet russische Antwort als vollständig unbefriedigend

bh. Stockholm, 8. Februar. (Privattel.) Der auf die wiederholten Anfragen im Laufe der letzten zwölf Jahre nach dem im Januar 1945 in Budapest von der Roten Armee verhafteten schwedischen Diplomaten Wallenberg endlich erteilte Bescheid, Wallenberg sei am 18. Juli 1947 in einer Zelle des Lubjanka-Gefängnisses an einem Herzschlag gestorben, wird in Schweden allgemein als absolut unbefriedigend bezeichnet. In einem Stockholmer Regierungskommentar heisst es, man müsse mit Bedauern feststellen, dass die sowjetische Antwort so wenig konkrete Tatsachen enthalte und weder über die Gründe für Wallenbergs Verhaftung noch über sein Schicksal in den folgenden Jahren Aufschlüsse gebe.

Man nimmt daher an, dass Aussenminister Udden die Sowjetregierung um die Angabe weiterer Einzelheiten ersuchen wird. Die führende liberale Zeitung «Dagens Nyheter» bezeichnet in einem ungewöhnlich scharf formulierten Kommentar die russische Antwort als vollständig unbefriedigend. Es sei möglich, dass die russischen Angaben richtig seien, aber die Sowjetführer hätten wiederholt bewiesen, dass sie ebenso oft lügen, wie sie die Wahrheit sprächen, und dies sei möglicherweise auch jetzt der Fall, um sich aus dieser Sache herausziehen zu können.

Vielfach wird die Richtigkeit der russischen Angaben vor allem deshalb angezweifelt, weil keine

der in der Sowjetnote genannten Personen sich heute mehr am Leben befinden. Der darin erwähnte Gefängnisarzt Smolzow ist im Mai 1953 gestorben, und der frühere Aussenminister Abakulow, dessen «verbrecherische Tätigkeit» in der russischen Note die Schuld für Wallenbergs Verhaftung zugeschrieben wird, wurde im Jahre 1954 als Anhänger Berias hingerichtet. Der schwedische Schriftsteller Rudolf Philip, der sich die Aufklärung des Wallenberg-Mysteriums zu seiner Lebensaufgabe gemacht hat, bezeichnet die russischen Angaben als freie Erfindung.

Aus den Aussagen von inzwischen freigelassenen Mitgefangenen Wallenbergs gehe hervor, dass Wallenberg das Lubjanka-Gefängnis bereits zwei Jahre vor seinem angeblichen Tode verlassen habe und nach dem Lefortowskaja-Gefängnis gebracht wurde. Die Russen hätten den 17. Juli 1947 vermutlich nur deshalb als Todestag angeben, weil das der Sowjetregierung zur Verfügung gestellte amtliche schwedische Beweismaterial sich über einen Zeitraum bis Mitte 1947 erstreckte. Wenn nunmehr endlich Gewissheit darüber bestehe, dass Wallenberg, der 36 Jahre alt wurde, sich nicht mehr am Leben befindet, ist es daher nach wie vor zweifelhaft, ob die Angaben in der russischen Note die wirkliche Lösung des Mysteriums sind, das die schwedische Öffentlichkeit seit dem Kriege ständig beschäftigt hat.

Wallenberg seit zehn Jahren tot

Der Sündenbock gefunden

Stockholm, 8. Febr. (United Press) Die Sowjetregierung hat das zwölfjährige Geheimnis um das Verschwinden des schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg mit der Mitteilung gelüftet, daß der Vermißte am 17. Juli 1947 im Moskauer Gefängnis Ljublanka gestorben sei.

Die Mitteilung wurde am Mittwochabend dem schwedischen Botschafter in Moskau, R. Sohlmann, von Vizeaußenminister Gromyko überreicht und am Donnerstag im schwedischen Außenministerium veröffentlicht.

Die Mitteilung steht in direktem Widerspruch zu den Antworten der Sowjetregierung auf 15 formelle schriftliche und 34 Verbalnoten der schwedischen Regierung, die in den letzten zwölf Jahren nach Moskau übermittelt wurden,

nachdem Wallenberg bei Kriegsende in Budapest spurlos verschwunden war. Der Kreml hatte immer wieder geantwortet, der schwedische Diplomat sei in der Sowjetunion gar nicht bekannt. Im vergangenen Jahr gaben die Sowjetführer dem schwedischen Ministerpräsidenten Tage Erlander anlässlich dessen Moskauer Besuches das Versprechen, weitere gründliche Nachforschungen im Fall Wallenberg zu veranlassen.

In der sowjetischen Mitteilung werden nun der sowjetische Sicherheitsdienst und dessen 1954 als «Komplize» Berijas hingerichteter Leiter Abakumow dafür verantwortlich gemacht, daß Schweden mit derartiger Verzögerung die Wahrheit über den Fall Wallenberg erfährt. Die Sowjetnote führt aus, daß die Gefangenhaltung Wallenbergs und die falschen Berichte über seinen Verbleib das Ergebnis der «verbrecherischen Aktionen» Abakumows sei. Dieser sei anderer «ernster Verbrechen» wegen überführt und hingerichtet worden. Die Sowjetregierung sprach der schwedischen Regierung und den Verwandten Wallenbergs ihr tiefstes Bedauern aus.

Die sowjetische Mitteilung wurde seitens der schwedischen Regierung mit starker Zurückhaltung aufgenommen. Eine Erklärung des Außenministeriums wies darauf hin, daß der sowjetische Staatssicherheitsdienst falsche Informationen über den Fall Wallenberg geliefert habe, eine Tatsache, die nunmehr von der Sowjetregierung «aufrichtig bedauert» werde. Die schwedische Regierung bedauere jedoch ihrerseits, daß die in der Mitteilung gelieferten Angaben äußerst mager seien. Die Erklärung fügte hinzu: «Nichts wird über die Gründe der Inhaftierung Wallenbergs oder über sein Schicksal in den Jahren nach seiner Festnahme erklärt.»

Das Verschwinden Wallenbergs

Wallenberg, ein Stockholmer Architekt, wurde im Januar 1945 von russischen Offizieren in Budapest in Haft genommen. Er war dort als Legationssekretär mit diplomatischem Status der schwedischen Botschaft zugeteilt, um das von der schwedischen Regierung übernommene Hilfswerk für die Juden zu leiten. Als die Russen in Budapest einmarschier-

ten, hielt sich Wallenberg in dem von der schwedischen Botschaft in Pest errichteten «Flüchtlingsdorf» auf. Man hörte nichts mehr von ihm, bis der damalige schwedische Botschafter in Moskau, Söderblom, die Mitteilung erhielt, die sowjetischen Behörden hätten Schritte unternommen, um Wallenberg und dessen Eigentum zu schützen. Dann folgte eine lange Periode der Stille, unterbrochen durch zahlreiche schwedische Anfragen nach dem Verbleib Wallenbergs und die sowjetischen Antworten, daß die zuständigen Organe mit der Nachforschung beschäftigt seien.

Im August 1947 überreichte der damalige Sowjetaußenminister Wischinsky der schwedischen Botschaft eine Note, in der es hieß, die Nachforschungen hätten ergeben, daß sich Wallenberg nicht in der Sowjetunion aufhalte und den sowjetischen Behörden unbekannt sei. Man weiß nun, daß der Diplomat etwa ein Monat vor der Ueberreichung dieser Note in seiner Moskauer Gefängniszelle gestorben war.

Die schwedische Regierung stellte jedoch ihre Nachforschungen nicht ein, und unter den Berichten von rund 1200 Personen, die aufgenommen wurden, befand sich die vereidigte Erklärung eines deutschen Heimkehrers, der Wallenberg im Ljublankegefängnis gesehen hatte.

Das Schicksal Wallenbergs

Bericht eines italienischen Journalisten

Rom, 8. Febr. (United Press) Der italienische Journalist *Franco Trandafilo* veröffentlichte am Freitag in der Römer Zeitung «Il Tempo» einen Artikel, in dem er erklärt, der schwedische Diplomat *Raul Wallenberg* sei im Gefängnis Lubjanka Ende 1950 noch am Leben gewesen. Die Sowjets haben das zwölfjährige Geheimnis um Wallenberg am Mittwochabend, wie schon gemeldet, mit der Mitteilung gelüftet, der Vermißte sei im Juli 1947 im Moskauer Gefängnis Lubjanka gestorben.

Trandafilo, der zusammen mit neun italienischen Diplomaten mehrere Jahre in russischen Gefängnissen verbrachte, erklärte, er habe im April

1950 mit Wallenberg die Zelle 172 in dem gefürchteten Gefängnis Lubjanka geteilt. Trandafilo schreibt im einzelnen: «Am Abend des 4. April 1950 wurden zwei weitere Personen in der Zelle 172, in die ich geworfen worden war, untergebracht. Es waren der ungarische Geschäftsträger in Sofia, Janos Sokatz, und ein blonder, bärtiger Mann, der sich selbst als Henri Tomsen identifizierte. Der letztere erklärte, er sei in Budapest im Jahre 1945 von den Russen verhaftet worden.» Bei diesem Tomsen habe es sich, so schreibt der italienische Journalist, um Raul Wallenberg gehandelt. Dies sei später eindeutig festgestellt worden.

Tomsen alias Wallenberg habe ihm erzählt, er sei von den Sowjets verhaftet worden, als er das russische Militärhauptquartier in Budapest besuchte, um darüber Bericht zu erstatten, daß er falsche schwedische Identitätspapiere herausgegeben habe, um zahlreiche Juden und sogar sowjetische Staatsangehörige aus den Händen der Nationalsozialisten zu retten. Statt des erwarteten Dankes sei er jedoch als Feind der Russen behandelt worden. Nach einem mißglückten Fluchtversuch sei er in verschiedene Gefängnisse eingeliefert worden. Die Russen hätten von ihm das Geständnis verlangt, er habe als Spion im Dienste der Deutschen gearbeitet. Schließlich stellt Trandafilo fest: «Ungefähr eine Woche nach der Einlieferung in die Zelle 172 wurden Tomsen und Sokatz fortgeführt. Ich habe von ihnen nichts mehr gehört. Bevor er abgeführt wurde erklärte mir Tomsen, ich solle, wenn ich jemals entlassen werden würde, das schwedische Außenministerium in Stockholm über seine Anwesenheit in einem russischen Gefängnis informieren.»

Der Fall Wallenberg

Eine der erschütterndsten Tragödien der letzten Jahre hat durch eine Sowjetnote an die schwedische Regierung jetzt eine verspätete und nur teilweise Aufklärung gefunden. Was man längst gefürchtet hatte, ist nun zur Gewissheit geworden: *Paul Wallenberg* ist in einem russischen Kerker zugrunde gegangen. Dieses furchtbare Schicksal ist vielen anderen unschuldigen Opfern des Kommunismus auch nicht erspart geblieben, aber der Fall Wallenberg ist von einer ganz besonderen Tragik umwittert.

Raoul Wallenberg, ein junger Schwede voll Idealismus und Tatendrang, ging 1944 in einer offiziellen Mission nach Ungarn. Damals drohte Hunderttausenden ungarischer Juden die Verschickung nach Auschwitz und der Tod in der Gaskammer. Der König von Schweden hatte *Horthy* beschworen, die Juden ins neutrale Ausland ziehen zu lassen. Wallenberg wurde der schwedischen Gesandtschaft in Budapest mit der Aufgabe zugeteilt, soviel Menschenleben als möglich zu retten. Mit ungeheurem Mut stürzte sich Wallenberg auf die übermenschliche Aufgabe, den vereinigten deutschen und ungarischen Faschisten ihre Opfer zu entreißen. Etwa 200 000 ungarischer Juden endeten in der Gaskammer, viele Zehntausende starben auf Gewaltmärschen und in Zwangsarbeitslagern. Aber Wallenbergs geradezu legendärer Energie gelang es trotzdem auf die verschiedenste Weise, den Mördern in ungezählten Fällen in die Arme zu fallen. Zehntausende von Juden, die knapp vor Kriegsende in Ungarn hoffnungslos in der Falle saßen, danken ihr Fortleben tatsächlich einem einzelnen Mann, der nie müde wurde, neue Rettungsmöglichkeiten zu ersinnen. Durch die Ausgabe von «Schutzpässen» wurden allein in Budapest 33 000 Menschen der Mörderhand entrissen.

Als Budapest im Januar 1945 von den Russen besetzt wurde, glaubten die überlebenden Juden und ihr Schutzengel Wallenberg, daß ihr Mar-

tyrium nunmehr zu Ende sei. Sie hatten sich grausam getäuscht. Das erste, was der sowjetische Oberkommandierende Marschall Malinowski tat, war, die Beamten der ausländischen Gesandtschaften und des Roten Kreuzes, die den Juden geholfen hatten, auszuweisen. Gleichzeitig verhinderte er, daß aus Amerika eingetroffene Unterstützungsgelder an die völlig verhungerten und verelendeten Juden, die aus ihren Schlupfwinkeln herauskamen, zur Verteilung gelangen konnten. Wallenberg nahm an, daß da ein Mißverständnis vorliegen müsse, und ging am 17. Januar 1945 mit zwei russischen Offizieren zu Verhandlungen in Malinowskis Hauptquartier nach Hegyeshalom an der österreichischen Grenze. Drei Tage später erschien er wieder in seinem Büro in Budapest und erzählte, daß er sich in sowjetische Schutzhaft begeben müsse. Den Grund hat nie jemand erfahren. Wallenberg war von diesem Tage an verschwunden.

Die schwedische Regierung hat natürlich das Menschenmögliche getan, um die Freilassung ihres Bürgers zu erreichen. Zur Antwort bekam sie nur Vertröstungen und Ausflüchte. 1945 wurde dem schwedischen Außenministerium offiziell mitgeteilt, Wallenberg sei «unter russischem Schutz gesund». Warum ein Schwede unter russischem «Schutz» sein mußte und nicht in seine Heimat zurückkehren durfte, wurde nie gesagt. 1946 versprach Stalin, als die schwedischen Vorstellungen immer dringlicher wurden, dem schwedischen Gesandten eine «gründliche Untersuchung». Wallenbergs Schicksal blieb trotzdem weiter im unklaren. 1948 behauptete die Moskauer «Neue Zeit» kühn, es sei gar keine Rede davon, daß Wallenberg in sowjetischer Haft sei; er müsse schon seinerzeit in Ungarn von fliehenden SS-Leuten oder ungarischen Faschisten getötet worden sein. Aber Deportierte, die 1954 aus der Sowjetunion zurückkehrten, berichteten, daß sie Wallenberg in Sibirien begegnet seien. Als der

schwedische Regierungschef *Erlander* im Vorjahr in Moskau war, brachte er selbstverständlich den Fall Wallenberg zur Sprache, der die Gemüter in Schweden die ganze Zeit über bewegte. Er bekam nur ausweichende Antworten und Versprechungen zu hören. Sollte es bei einigem guten Willen unmöglich sein, in der Zeitspanne von 1945 bis 1956 das Schicksal eines Menschen in Rußland festzustellen?

Mit vieljähriger Verspätung wurde der schwedischen Regierung im Februar 1957 von Moskau aus mitgeteilt, daß Raoul Wallenberg am 17. Juli 1947 im Moskauer Lubjanka-Gefängnis einer «Herzthrombose» erlegen sei. Die Festhaltung Wallenbergs sei eines der «Verbrechen» des damaligen Sicherheitsministers Victor *Abakumow* gewesen, der Ende 1954 als Komplize *Berias* hingerichtet wurde. Dieser *Abakumow* hätte noch die weitere Tücke begangen, daß er den Tod Wallenbergs vor dem Außenministerium seines eigenen Landes geheimgehalten hätte. Erst jetzt habe man den dokumentarischen Beweis für den Tod gefunden.

Man muß nicht viel Worte darüber verlieren, um die Durchsichtigkeit dieser Ausreden nachzuweisen. Wallenberg war 1947 35 Jahre alt, und in diesem Alter pflegt man nicht an Herzthrombosen zu sterben. Hingegen wurde es in der kurzen Periode der Entstalinisierung zugegeben, daß unzählige Menschen durch Folterungen in sowjetischen Gefängnissen zugrunde gegangen sind. Wallenberg hatte nie etwas gegen die Kommunisten getan, aber er hatte wahrscheinlich Dinge gesehen und erlebt, die es den Machthabern geraten scheinen ließen, ihm die Möglichkeit zu nehmen, darüber in der freien Welt zu berichten. Die schäbige Ausflucht «Es war der böse *Abakumow*» erklärt weder, warum man Wallenberg 1945 aus Ungarn deportiert hatte, noch, warum man den schwedischen Bitten und Beschwörungen von 1945 bis 1947 überhaupt nicht nachging. Glaubt man in Moskau wirklich, man werde in Schweden die Akten über den Fall schließen, sobald die Sowjetregierung einen geeigneten Sündenbock gefunden hat? In welchem anderen Staat der Welt wäre es möglich, daß die Regierung Anfragen über den Verbleib eines Ausländers mit diplomatischem Status zwölf Jahre unbeantwortet läßt? Und wie muß es um die Sicherheit des Lebens eines einfachen und unbekannten Sowjetbürgers bestellt sein, für den nicht eine ausländische Regierung ohne Unterlaß interveniert und um den nicht die öffentliche Meinung in der freien Welt bangt?

J. W. Brügel

Das Geständnis Moskaus im Fall Wallenberg

Schwedische Zweifel an der Richtigkeit

Tel. unseres Korrespondenten

Me. Stockholm, 8. Februar

Die Antwortnote der Sowjetregierung in der für die schwedisch-sowjetischen Beziehungen nicht unwichtigen Affäre Wallenberg beherrscht heute die Stockholmer Presse. Unter riesigen Schlagzeilen beschäftigen sich die Blätter aller politischen Schattierungen mit der sowjetischen Darstellung und dem ausgiebigen Material, zu dessen Veröffentlichung sich die schwedische Regierung endlich entschlossen hat. Die Reaktion ist eindeutig: man bezweifelt die Richtigkeit der russischen Darstellung, hält es aber für *sehr wohl möglich*, daß der schwedische Diplomat in sowjetischer Gefangenschaft tatsächlich gestorben ist. Es gebe aber, so wird betont, allzu viele dunkle Punkte und schwebende Formulierungen in der russischen Note, als daß sich die Schweden in dieser Angelegenheit, die das schwedische Volk seit Jahren aufs intensivste beschäftigt hat, ohne weiteres zufrieden geben könnten. Man erwartet im Gegenteil eine neue und scharfe Demarche von seiten der schwedischen Regierung.

Die politische Bedeutung

Politisch wird das allerdings verklausulierte russische Eingeständnis, daß Wallenberg in einem sowjetischen Gefängnis schon im Jahre 1947 aus dem Leben geschieden sei, als eine neue, auf weite Sicht geplante nord-europäische *«Freundschaftsoffensive»* aufgefaßt, wie sie bereits durch die eifrigen Freundschaftsbezeugungen des Kreml gegenüber den nordischen Ländern beim Besuch des finnischen Ministerpräsidenten Fagerholm in Moskau eingeleitet worden ist. Man möchte wohl auch, so wird hier vermutet, dem neuernannten Sowjetbotschafter in Stockholm, Fjodor Gusew, der den durch die zahlreichen Spionagefälle mehrfach kompromittierten Rodionow ersetzt, womöglich den Weg ebnen, indem man die Wallenberg-Affäre endgültig aus der Welt zu schaffen suche.

Im Lichte der schwedischen Pressereaktion erscheint die sowjetische Antwortnote allerdings als ein Mißgriff. Man sieht in der russischen Darstellung lediglich das Bestreben des heutigen Regimes, «die Hände in Unschuld zu waschen» und das tragische Schicksal des neutralen Diplomaten Wallenberg — einer unter vielen, der sich in der Endphase des Krieges in Budapest der Rettung der dortigen Juden vor den nazistischen Verfolgungen widmete — nachträglich dem heute verketzten *«Beria-Regime»* aufzubürden. Die Tatsache aber, daß ein Diplomat eines neutralen Landes ohne gerichtliches Urteil den früheren schwedischen Nachforschungen zum Trotz nach jahrelanger sowjetischer Gefangenschaft einem allem Anschein nach qualvollen Tod entgegengehen konnte, ohne daß das sowjetische Außenministerium — wie dieses heute behauptet — davon Kenntnis gehabt habe, stelle das Sowjetsystem, das sich im Grunde kaum verändert haben dürfte — so wird einstimmig festgestellt —, in ein überaus ungünstiges Licht.

Le mystère de Raoul Wallenberg

Une affaire qui depuis douze ans émeut les Suédois a trouvé son dénouement. Après avoir adressé quelque cinquante notes écrites et verbales à Moscou, dont une vingtaine jusqu'au milieu de 1946, le gouvernement suédois vient enfin de recevoir une réponse le fixant sur le sort de Raoul Wallenberg, ce secrétaire de légation, âgé de trente-cinq ans, qui avait été enlevé par les troupes soviétiques lorsque celles-ci entrèrent à Budapest. A la fin de la guerre, il avait déployé une louable activité dans la capitale hongroise où il sauva près de vingt mille juifs, menacés par les hitlériens, en leur attribuant des passeports dits de protection.

Les premières réponses que donnèrent les autorités soviétiques furent invariablement les mêmes. Elles déclarèrent que Raoul Wallenberg ne se trouvait point en Russie et qu'il avait dû être tué par la Gestapo.

Mais ces brèves constatations ne convainquirent pas le gouvernement suédois. Il réunit patiemment tous les témoignages indiquant que Wallenberg avait été bel et bien déporté et il revint infatigablement à la charge, pressé d'ailleurs par l'opinion publique qui s'intéressait au sort de ce courageux diplomate, membre d'une famille hautement considérée. Ses efforts viennent d'aboutir en ce sens que le gouvernement de l'U.R.S.S. a admis que Wallenberg était mort, le 17 juillet 1947, d'une embolie dans la prison de Lubianka. A Stockholm, on a enregistré avec tristesse cette nouvelle si tardivement révélée, mais les explications fournies par les Soviétiques ont été accueillies avec le plus grand scepticisme. En effet, ou bien cette version est inexacte, ou du moins incomplète, ou bien elle révèle un état d'anarchie qui paraît étonnant dans un régime totalitaire.

Le gouvernement soviétique déclare qu'on a trouvé, dans les archives de la prison, un document par lequel M. Smoltsov, chef du service médical de cet établissement, prévient M. Abakoumov, ministre de la Sécurité, du décès de Raoul Wallenberg. Abakoumov, dit-on à Moscou, n'a jamais révélé la chose au ministère des Affaires étrangères. Il a d'ailleurs été reconnu coupable « d'activités criminelles » et condamné à la peine capitale. Quant à Smoltsov, il est mort également. De sorte que les deux personnes renseignées sur l'affaire ne sont plus de ce monde, ce qui simplifie évidemment l'enquête.

Mais on a peine à croire qu'elles aient été seules à connaître Wallenberg. Celui-ci n'était point un simple prisonnier de guerre. Il jouissait à Budapest de l'immunité diplomatique et il représentait un pays neutre. Comment se fait-il que des officiers de la marine rouge l'aient capturé et envoyé à Moscou ? On peut difficilement admettre qu'ils aient agi de leur propre initiative. En outre, la règle veut que le ministère des Affaires extérieures soit tenu au courant de l'arrestation d'un étranger de marque. Immédiatement alerté par le gouvernement suédois, M. Molotov n'a pas apporté beaucoup de zèle à ouvrir une enquête. Et si Abakoumov n'a pas dit la vérité à son collègue, quelles raisons pouvait-il avoir pour séquestrer un diplomate neutre ?

Le gouvernement soviétique, dont les yeux se sont ouverts avec un retard de douze ans, a exprimé ses regrets aux autorités suédoises et sa profonde sympathie à la famille du disparu. Ces condoléances ne suffisent pas à élucider le mystère qui entoure la tragique destinée de Raoul Wallenberg.

René Payot.

**La malheureuse affaire Wallenberg
reste toujours mystérieuse**

Raoul Wallenberg qui disparut de Budapest. en 1945, après que la ville eut été occupée par les Russes, dont la Russie, après 49 demandes et notes, affirme soudain qu'il est mort en 1947 dans une prison à Moscou.

Moskva den 14 februari 1957.

Strängt förtroligt.ang. sammanträde i Wallen-
bergsfrågan 3 nov. 1947.*W. aktören*

Broder,

I Dagens Nyheter för den 12 har jag sett uttalanden av fru Mia Leche Löfgren och advokaten Schartau om ett sammanträde i kanslihuset den 3 november 1947 mellan medlemmar av Wallenbergs-kommittén å ena sidan samt å den andra statsministern, utrikesministern och Sven Grafström.

Eftersom även jag råkade vara närvarande vill jag för ordningens skull meddela, att vad som förekom, såvitt jag nu kan minnas, ingalunda helt svarar mot dessa uttalanden. Utan stöd av mina dagboksanteckningar, som ligga oåtkomliga i Sverige, vill jag inte åta mig att ge en fullständig skildring av sammanträdet. Min minnesbild är dock på vissa punkter, av särskilda skäl, ganska klar.

Sammanträdet hade, sedan statsministern lämnat, väsentligen formen av vad närmast kan betecknas som en rad anklagelser från generaldirektör Örne, Guy von Dardel och fru Bellander mot dels Undén för bristande diplomatisk aktivitet i Wallenbergsfrågan i Moskva, dels UD:s sätt att sköta efterforskningarna. Undén tillbakavisade själv med skärpa och på objektiva övertygande sätt kritiken. Grafström gjorde, i motsats till vad DN hävdar, åtminstone två inlägg. Det enahar jag anledning särskilt minnas, eftersom han till stöd för ett i och för sig riktigt faktum råkade på grund av minnesfel anföra ett icke fullt riktigt men särdeles slagkraftigt argument, som hade en tillfälligt förstummande verkan.

En av anledningarna till att jag så väl erinrar mig Utrikesrådet Sverker Å s t r ö m,
Utrikesdepartementet.

sammanträdet är att det var första och enda gången jag såg Örne. Han var alldeles uppenbart gammal och trött och hans argumentering förvånande verklighetsfrämmande. Det var i anslutning till uttalanden från Örnes sida, som onekligen tydde på att han föreställde sig Sovjetunionen som ett land mer eller mindre lika välorganiserat som Sverige, som Undén frågade honom, om han verkligen trodde att man i Sovjetunionen hade en ordnad folkbokföring. Härpå svarade Örne inte. Undén fortsatte då med att säga att Sovjet inte var det enda land som saknade dylik, även i USA hade så intill nyligen varit fallet. Som exempel på ryssarnas ringa sinne för en enskild människas öde nämnde han därefter att en svåger till Sohlman, som varit så högt som överste i Röda Armén, försvunnit vid fronten utan att man brytt sig om att utreda hur.

Örne yttrade sig sedan inte mera. Fru Bellander förde ordet en god stund. Hon gjorde de mest häpnadsväckande logiska kullerbyttor, allt med en triumferande min. Det var inte att förundra sig över att Undén blev irriterad.

Om Guy von Dardels inlägg minns jag - det ger en indikation om diskussionens nivå - att han anklagade UD för att "ha upphöjt bankiren Engeström i adligt stånd". Därmed förhöll sig så att i statsministerns interpellationssvar några månader tidigare återopats ett vittnesmål av bemälda E. I det förhandsexemplar av svaret som tillställts fru von Dardel stod verkligen "von Engeström", ett missstag som jag av historiska associationer gjort mig skyldig till. Det rättades emellertid och den text statsministern läste i kammaren hade E. utan von. Dardel anklagade vidare departementet för att inte sätta tilltro till vissa utsagor som gick tillbaka till en ungersk polislöjtnant, vars namn började på H. Denne hade av trovärdiga personer, som vi konsulterat, betecknats som notoriskt ovederhäftig. Veterligen har under senare år intet framkommit som ger anledning ändra detta omdöme.

Det är såvitt jag förstår alldeles orimligt att, såsom Schartau gör, dra en parallell mellan det bevismaterial som Wallenberg-kommittén haft till sitt förfogande den 19 oktober 1947 och det som ligger till grund för de båda justitierådens utlåtande 1955. I vart fall i det material som nu offentliggjorts finns intet

som var bekant för departementet hösten 1947. Vid sammanträdet underströks för övrigt på det tydligaste av såväl Undén som Grafström att Wallenberg-kommittén enständigt vägrat att låta UD få del av något som helst material som den insamlat på egen hand, ett förhållande som icke underlättat UD:s efterforskningar.

Till saken hör att Assarsson på sin tid berättade för mig att han haft besök av advokaten Schartau, en gammal Lundavän, som därvid talat om sammanträdet och tydligt givit tillkänna - relata refero - att inläggen från Wallenberg-kommitténs sida i diskussionen inte varit vad han menat de borde vara. Han hade bl.a. framhållit, att Örne vore slut och att Guy von Dardel, vars uttalanden icke präglats av någon särskild mognad i omdömet, i andra stycken - på det naturvetenskapliga området - vore en sällsynt begåvad ung man.

Min Tullgren

Lennart Petri

Lennart Petri.

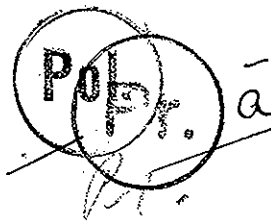
ROYAL SWEDISH EMBASSY
WASHINGTON 8, D. C.

Bilagorna i påmål /55
"Tidningsklipp"

Washington den 11 februari 1957.
5 bil.

Senatens:

Herr B.

173

15.2		19 57
Avd.	Gr.	Mål
P	-2	En I

Herr Byråchef,

I anslutning till tel.25 B. 9.2.57. angående det vittnesmål i Wallenbergaffären, vilket f.d. tjänstemannen i ryska säkerhetstjänsten Yuri Rastvorov den 8 dennes avlade inför senatens Internal Security Subcommittee, översändas härmed klipp ur dagens Washington Post och New York Herald Tribune med korta referat av det pressmeddelande, som släppts ut om senatsförhöret.

Tillika bifogas, i anslutning till mitt handbrev den 8 dennes, ytterligare några klipp ur större tidningar angående det ryska beskedet om Wallenberg (St.Louis Post Dispatch, Der ver Post och Times-Picayune, alla för den 8 dennes).

Med vänlig hälsning
Herr Byråchefen

Herr Byråchefen S.Backlund,
Stockholm.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

sjöborgsutredningen

W. af f. mer v

STOCKHOLM		19
Stockholm den 15 februari 1957.		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Herr Överdirektör och Fru von Dardel,
D j u r s h o l m .

Härmed har jag äran meddela, att Israels minister vid besök i utrikesdepartementet på uppdrag av sin regering framfört, att det ryska svaret om Raoul Wallenberg hade djupt skakat Israels regering och folk, varom hela landets press vittnade. Den 9 dennes tillägnades sabbaten i synagogorna Raoul Wallenbergs minne. Minister Yahil meddelade vidare, att en kommitté bildats med uppgift att framlägga förslag om lämpliga former för hugfästandet av minnet av Wallenbergs gärning i Budapest, och han erinrade i anslutning härtill om att initiativ i samma riktning tagits för några år sedan, men att detta då icke fullföljts på begäran av Raoul Wallenbergs familj.

Vidare meddelade minister Yahil, att intet hinder mötte att ovannämnda meddelande delgavs pressen. Skulle Ni önska, att detta sker genom utrikesdepartementets försorg, emotser jag benäget meddelande därom.

Från den svenska beskickningen i Tel Aviv har ävenledes till utrikesdepartementet ingått ett telegrafiskt meddelande, att generalsekreteraren i Israels utrikesministerium med anledning av det ryska svaret framfört den israeliska regeringens djupa deltagande med den svenska regeringen, folket och familjen, samt uttryck för dess oförgämliga tacksamhet för Raoul Wallenbergs gärning.

/Sverker Åström/

Exp. 20.2.57
av